

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Liber Sextvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15617

LIBER SEXTVS

CAPVT PRIMVM.

Synopsis.

I. Agitur in hoc libro de auctoritate Conciliorum provincialium & nationalium. Dissertatio isthac bifariam dividitur. Primum agitur de ordinationibus Episcoporum. Tum de administrationibus.

II. In Ecclesia unicus est episcopatus; cuius portio unicuique Episcopo commissa est. Genuinus Cypriani sensus indicatus.

III. Portionum distributio fluxit à iure apostolico. Probatur ex Actis Apostolorum. Praescripta ab iis forma regiminis, sub unius praesidentia. Retenta nimirum civili Imperij dispositione in distribuendis provinciis.

IV. Probatur auctoritate sanctorum Petri & Pauli. Iudaei, Hellenistae & Graecanici dicti. Eorum Patriarcha Babylone degebat. Inde scripta prima epistola canonica B. Petri; cuius auctoritate probatur Ecclesiae in provincias facta distributio ab Apostolis. Quod etiam probatur ex variis locis D. Pauli.

V. Exponitur consilium Apostolorum in constituendis Episcopis metropoleon. Ad eos pertinet ordinatio Episcoporum provinciae. Probatur ex Paulo, Hieronymo, & Chrysostomo.

VI. Ase proconsularis metropolis, Ephesus. Provincia ecclesiastica fuit ipsius Apostolorum temporibus; ex Apocalypsi Ioannis, ex D. Paulo, ac etiam ex

Actis Apostolorum.

VII. Nobile argumentum metropolitici iuris extat in epistola ad Corinthios. Achaia iam aetate Pauli provincia ecclesiastica erat, metropolis Corinthus. Ecclesiae apostolicae, magna apud veteres auctoritatis. Praeclara Augustini regula.

VIII. Investigatur ratio qua Apostolos impulit ad sequendum exemplum Imperij in instituendis Metropolitanis. Ea petitur ex Concilio Antiocheno. Hierosolyma subiecta Episcopo Caesarea Palaestina. De patriarchatu Hierosolymitano.

IX. Veteres tamen hanc provinciarum divisionem vetuste consuetudini tribuerunt. De iure metropolitico trium praecipuarum metropoleon, Romana, Alexandriae, & Antiochena.

X. Obicitur, divisionem qua deprehenditur in subscriptionibus veterum Conciliorum, ei similem esse qua ab Imperatore Constantino peracta est.

XI. Respondetur, innovationem quidem circa provincias evenisse post Apostolorum tempora, sed qua tamen illam metropoleon institutionem non abolevit. Sectis videlicet provinciis in plures provincias.

XII. Nova provinciarum divisio introducta à Constantino, sub nomine Diaeseon.

I. **V** statum politicae ecclesiasticae istius regni intelligamus, necessarium est ut agamus de auctoritate Conciliorum provincialium & nationalium, in quibus causas tractari mos fuit. Quia verò res quae in his synodis agitantur, aut ordinationes respiciebant, aut administrationem, ut Concilij Constantiensis verbo utamur, id est, aut episcopatum, monasteriorum, aliorumque Beneficiorum provisionem, aut jurisdictionem contentiosam, & decreta canonica, dissertationem istam in duas partes distribuam: quarum prima aget de ordinationibus, secunda autem de administrationibus. At enim quoniam ad plenam hujus materiae

cognitionem perveniri non potest, nisi prius perspecta fuerit origo divisionis provinciarum, quid mihi in mentem venerit, exponam, velut in argumento difficili & obscuro, cuique multum inest curiose eruditionis.

II. Sicut Ecclesiae corpus unum est, divisum in plurima membra per universum orbem, ita unicus est in ea episcopatus, qui ubique diffusus est in concordia plurium Episcoporum; qui si tanquam corpus aliquod considerentur, episcopatum integrum tenent in solidum. Portio tamen quaedam gregis unicuique Episcopo tributa est, ut eam ducat & gubernet singulariter, secundum caritatem nihilominus & communionem quae universo corpori debetur: ne si unitas relinquatur, Episcopus ille qui absces-

Cyprian. lib. 1. ep. 13. lib. 4. ep. 3. & 3. & libro de unitate Ecclesiae.

ferit à corpore arefcatur velut rivus qui ab origine fua deflexerit, & in modum rami à trunco & radice recifi marcefcatur. Ea eft doctrina quam D. Cyprianus in diverfis epiftolarum fuarum locis docet, cujus genuinum fenfum expofui, quem alij in diverfum traxerunt prout varij fuerunt affectus eorum qui loca illa protulerunt.

III. Hæc portionum diftributio, quæ diverfis Epifcopis commiffa funt, fluxit à jure apoftolico. Etenim quando Apoftoli fundabant Ecclefias, tamen Epifcopo ordinato conferrent cum imppofitione manuum omnem potestatem ordinis & jurisdictionis, tamen ei locum assignabant ubi munus fuum impleret. Satis manifefte id fcriptum eft cap. xx. Actorum, ubi legitur Spiritum fanctum constituisse Presbyteros, five Epifcopos, ad regendam gregis certam portionem: *In quo vos Spiritus sanctus pofuit Epifcopos regere Ecclefiam Dei.* Sed quoniam Ecclefia regenda eft juxta unitatem, neceffarium fuit institui ab Apoftolis modum quandam communionis inter Epifcopos, fecundum exemplum à Christo datum in institutione collegij apoftolici, quod univerfum Ecclefie corpus repræfentabat; ideoque præfcribenda fuit ab iis forma regiminis, aristocratici nimirum, ita ut unus præfideret. Præclara funt in hanc rem verba Leonis Papæ I. ex epiftola ejus LXXXVIII. *Inter beatiffimos Apoftolos in fimilitudine honoris fuit quedam difcretio potestatis; & cum omnium par efferet electio, uni tamen datum eft ut ceteris præmineret. De qua forma Epifcoporum etiam orta eft diftinctio; & magna difpofitione provifum eft ne omnes fibi omnia vendicarent, fed efferent in fingulis provinciis finguli quorum inter fratres haberetur prima fententia, & rurfus quidam in majoribus urbibus constituti follicitudinem fufciperent ampliozem, per quos ad beatam Petri fedem univerfalis Ecclefie cura conflueret.* Obfervatum id ab Apoftolis in infantia Ecclefie: qui fapienter in Ecclefia retinuerunt civilem Imperij Romani difpofitionem, in quo Dei religio facilius fufcepta eft quàm apud gentes barbaras; adeo ut cum Imperij corpus in provincias tributum efferet, orbem quoque & ipfi ecclefiafticum in provincias partiti funt. Rurfum cum in Imperio provinciæ contributæ efferent cuidam civitati primariæ, quæ metropolis dicebatur, apud quam magiftratus fubjectorum caufas judicabant, & quò propterea populi frequentius conveniebant, quòd fingulari quodam jure ceteræ civitates à matrice penderent, Apoftoli itidem Epifcopos in civitatibus constituerunt, eo videlicet ordine, ut penderent ab Epifcopo in metropoli five urbe primaria conlocato.

Hæc eft mea fententia circa constitutionem metropoleon; quam cum aliqui Petro & Ecclefie Romanæ acceptam referri debere cenfeant, alij ex jure divino defcendiffe, quidam tamen ad vetuftam Ecclefie confuetudinem referunt. Temperamenti loco efferet vera fententia, nimirum, confilium illud generale diftribuendi epifcopatus in provincias & metropoles ex traditione apoftolica efferet, cujus clara documenta extent in fagra fcriptura, fed executionem, & in tot provinciis fectionem, ex confuetudine ecclefiaftica fluxiffe.

IV. Igitur duo quædam docui, defumpta ex ipsis fagræ fcripturæ verbis. Ac primum quidem fcripti, Apoftolos orbem ecclefiafticum in provincias diftribuffe, ad exemplum difpofitionis civilis quæ per illas tempeftates vigeat in Imperio. Sententiam illam luculenter probamus auctoritate fanctorum Petri & Pauli: quorum primus, cum deftinatus fuiffet ad erudiendos Iudæos, jamque in Iudæa evangelium prædicaffet, curam fuam convertit ad Iudæos, tum primæ difpofitionis, tum secundæ, quos Hellenistas aut Græcanicos ideo vocari mos erat quòd difperfi efferent in provinciis Græcorum five gentilium. Abiit itaque Alexandriam, quæ Ægypti metropolis erat, & in qua habitabant Iudæi secundæ difpofitionis, institutòque illic Epifcopo Marco Evangelifta, Antiochiam profectus eft, atque hinc Babylonem, ubi degebat hereditarius Patriarcha Iudæorum primæ difpofitionis. Ea in urbe constitutus fcriptit epiftolam primam canonicam; ut patet ex fubfcriptione, quæ fic habet: *Salutat vos Ecclefia qua eft Babylonem.* Tamen fi enim veteres exiftimaverint D. Petrum vocabulo Babylonis fignificaffe urbem Romam, probabilis eft Scaligeri conjectura, qui ex ipsa Babylone fcriptam à Petro putat epiftolam hanc ad Iudæos difperfos qui habitabant in provinciis quarum fynagogæ pendeant à Patriarcha Babylonicò. Vtunque fe res habeat, constat eam efferet datam ad novos Christianos difpofitionis provinciarum Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Bithyniæ, & Asiæ, id eft, Christianis totidem provinciarum Imperij Romani. Patet igitur principem Apoftolorum Christianos per provincias compellaffe; atque id eò magis placet, quòd diftributio illa in his regionibus perfeveraverit primis Ecclefie feculis. Quippe femper habuimus provinciam Bithyniam, in qua Nicomedia metropolis, provinciam Cappadociam, cujus metropolis erat Cæfarea, provinciam Ponti, & metropolim ejus Amafeam, provinciam denique Asiæ proconfularis, cujus metropolis

fuit Ephesus. Nam quod ad Galatiam attinet, quæ provincia Romana erat, cujus metropolis Ancyra, sanctus Paulus in universum scribit ad Ecclesias Galatiæ. Hinc itaque factum ut ob epistolam illam ad Galatas & per consequentiam ad cives metropolitanæ civitatis Ancyræ à Paulo scriptam, urbis illius Ecclesia apostolica dicatur à veteribus; quemadmodum legimus in epistola Papæ Iulij ad Orientales, quæ extat apud Athanasium. In diversis quinetiam locis epistolarum D. Pauli deprehenditur distributio Ecclesiarum in provincias, veluti Ecclesiarum Macedoniæ, & Ecclesiarum Asiæ; & quod magis notandum est, in epistola ad Romanos, provinciarum Macedoniæ & Achaïæ nomine comprehenduntur Ecclesiæ illarum provinciarum.

V. Superest nunc ut probemus aliam observationem, nimirum Apostolos, quum Ecclesias distribuerent in provincias, in animo habuisse ut in iis corpus Episcoporum statueretur sub præsentia Episcopi metropoleos. Evidens ejus rei argumentum extat in epistola Pauli ad Titum; ubi scribit se illum reliquisse Cretæ, ut constitueret Presbyteros per civitates. Ecce Metropolitanam institutionem. Atque is quidem habet auctoritatem ordinandi Presbyteros, id est, Episcopos, juxta interpretationem ipsiusmet Pauli in versiculo sequente, sancti Hieronymi, sancti Ioannis Chrysofomi, & aliorum veterum; ita tamen ut eos ordinet in unaquaque urbe, *ἐν πόλει*. Ecce integrum consilium politicæ ecclesiasticæ. Episcopi in urbibus provinciæ; qui ab uno quodam Episcopo ordinantur, quamvis cum consortio suorum collegarum, *per impositionem manuum presbyterij*. Universi quidem Episcopi manus imponunt Episcopo; sed uni tantum competit jus tribuendi vim ordinationi, veluti Tito apud Cretam, & ad exemplum illius, unicuique Metropolitanam in sua provincia. Creta porrò provincia erat Imperij Romani; cujus metropolis erat Gortyna, quæ prærogativam illam semper in Ecclesia servavit.

VI. Asia proconsularis, quæ vigesima tantum pars erat ejus quam Strabo & Geographi nuncupant Asiam minorem, provincia item Imperij erat; cujus metropolis erat Ephesus, ut habetur apud Vlpianum. Illic Apostoli constituerant corpus Episcoporum in modum provinciæ; quemadmodum colligitur ex capite primo Apocalypseos, ubi literæ scriptæ sunt septem Angelis vel septem Episcopis Asiæ, quorum unus erat Ephesinus. Haud absimili instituto Paulus instruens Asianos, epistolam suam scribit ad

Ephesios, quæ Asiæ metropolis est; ut adnotat sanctus Ioannes Chrysofomus in suis ad epistolam illam commentariis. Sed & in Actis legimus Apostolum Ephesi commoratum esse per biennium, atque illic erudiisse in fide Iudæos & Gentiles Asiæ; adeo ut Demetrius aurifex, instituta adversus illum accusatione, asseveraverit eum innumeram hominum multitudinem in errorem traxisse, non solum ex civibus Ephesi, sed ex Asia universa. Rectè itaque Paulus apud Miletum consistens, convocatis Presbyteris Ephesi, dixit: *Vos scitis quia à prima die qua ingressus sum in Asiam, & cetera quæ sequuntur.*

VII. Nobile argumentum metropolitici juris à Paulo observati colligitur ex epistola ejus ad Corinthios. Urbs illa metropolis erat Achaïæ, ut Florus adnotavit. Ideo igitur Paulus epistolam suam ad Corinthios scribit, non solum pro illis, sed etiam pro fratribus qui sunt in Achaïa. Typus heic est provinciæ ecclesiasticæ sub sua metropoli constitutæ, ad exemplum Imperij: isque ordo in Achaïa viguit, Corinthusque semper habita est metropolis ecclesiastica Achaïæ, quandiu Christi nomen illic in honore fuit. Neque dubito quin vel unicum illud exemplum sufficiat ad ostendendum divisionem provinciarum ex institutione apostolica esse. Sed tamen præterea epistola ejusdem Pauli ad Thessalonicenses scripta est pro illis & pro fratribus qui sunt in Macedonia, quod urbs illa esset metropolis civilis Macedoniæ. Affirmare igitur licet, sic Christianorum curam gessisse Apostolum, tanquam jam in corpus provinciæ distributorum, sub metropoli Thessalonicensi, quæ dignitatem suam retinuit in laterculo Ecclesiæ. Non me latet, Ecclesias illas, de quibus sermonem institui, magnæ apud præfatos auctoritatis fuisse, ob hoc quod essent apostolicæ, hoc est, ab Apostolis fundatæ; apud quas existimaverunt veræ fidei traditionem fuisse conservatam. Sed aliud mihi nunc onus incumbit, neque aliud in præsentiarum ostendere cupio quam id fuisse Apostolorum consilium, ut Ecclesias in provincias secerent. Consilium illud non latuit Tertullianum; qui in libro de Præscriptionibus hæreticos ad traditionem apostolicarum Ecclesiarum vocans, hæc ait: *Proxima est tibi Achaïa? habes Corinthum. Si non longè es à Macedonia; habes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere; habes Ephesum. Si potes in Italia adjaees; habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præsto est.* Episcopum Carthaginis fuisse caput provinciarum Africæ & Numidiæ, & Galliarum Hispaniæ

Paulus ep. ad Gal. c. 1. & 2. Cor. c. 11. nomen ecclesiarum que sunt in Ecclesiis Galatiæ.

1. Cor. c. 2. 1. Cor. c. 16. Rom. c. 11. Probaverunt Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in respectu sanctorum qui sunt in Jerusalem.

Ep. ad Tit. c. 1. Titulus est Creta, ut constituitur per unum Presbyterum, sicut & ego scripsi tibi.

Act. c. 19. & 19.

Florus lib. 1. c. 16. 2. Cor. c. 1. Ecclesia Dei que est Corinthi, cum omnibus sanctis qui sunt in universa Achaia.

Ep. 1. ad Thessal. Ion. c. 4.

Vide infra lib. 7. cap. 4. 6. 7. 8. & cap. 16. 5. 6. & 7. 11.

L. & H. de offic. Prælat.

Apoc. c. 1. Hinc sunt Ecclesie que sunt in Asia Episcopi & Presbyteri, & Tyranus, & Sardis, & Philadelphia, & Laodice.

niarumque Episcopos in provincias fuisse distributos, legimus apud Cyprianum. Quare secundum propositam ab Augustino regulam affirmare oportet id ex traditione apostolica esse quod ab initio Ecclesie observatum, à nullo tamen generali Concilio præscriptum fuit.

VIII. Quæ ratio Apostolos impulerit ad imitandum in sua illa provinciarum institutione exemplum Imperij, præclare admodum explicavit Synodus Antiochena: quæ Metropolitanos ait institutos esse in civitate quæ provinciæ caput erat, quoniam in illam omnes confluunt pro negotiorum suorum utilitatibus: *Propter quod ad metropolim omnes undique, qui negotia videntur habere, concurrunt.* Opportunitas itaque & commoditas populorum effecit ut in Ecclesia ratio haberetur dignitatis quam civitas illa obtinebat in Imperio. Atque in ea parte adeo religiosi fuere veteres ut tamen magna esset eorum reverentia erga urbem Hierosolymorum, (quæ metropolis fidei erat, ut cum Cyrillo loquar, & ubi sanctus Iacobus Apostolus episcopatus munia exercuerat; quam ob rem eorum Episcopus eo in honore erat, ut primum post Episcopos Romæ, Alexandria, & Antiochiæ locum teneret) nihilominus, quantum ad jurisdictionem, subiectus erat Episcopo civitatis Cæsareæ Palæstinæ, ut constat ex canone septimo Synodi Nicænæ. Neque obscura hujus institutionis ratio est. Nam Cæsarea provinciæ illius caput & metropolis erat, jam inde à temporibus Vespasiani: qui post excisa Hierosolyma proconsulatum Iudææ transfulerat Cæsaream, ut in Constitutione Novella c111. Imp. Iustiniani adnotatum est. Nam si translatio illa facta non fuit statim post relegationem Archelai Regis Iudæorum, in cuius contumeliam regnum illud publicatum, fisco Imperij addictum est, quæ fieri potuit ut Proconsul, spretis Hierosolymis, apud Cæsaream urbem maritimam moraretur? quod ex actis Apostolorum liquet. Episcopus sanè Hierosolymitanus semper subiectus fuit Episcopo Cæsareæ, donec Hierosolymorum episcopatus in patriarchatum erectus est auctoritate rescriptorum Imp. Theodosij, tributis videlicet huic novo patriarchatu provinciis Phœnicie, Arabia, & Palæstinæ, à patriarchatu Antiocheno resectis. Sed cum huic institutioni intercessissent Patriarchæ Antiocheni, certamini illi finem fecere conventiones inter Juvenalem Episcopum Hierosolymorum & Maximum Antiochenum inita; quibus placuit ut Phœnicie duæ & Arabia Maximo redderentur, tres verò Palæstinæ ad Dico-

cesim Episcopi Hierosolymitani pertinerent. Conventiones illas approbavit Synodus Calcedonenfis, & Iudices item imperiales.

Hoc Metropolitanorum in primariis provinciarum urbibus constituendorum consilium secutus est Isidorus Mercator in sua Collectione. in quam etiam sententiam iverunt Ioannes VIII. Leo IX. & Gregorius VII. Pontifices Romani, & Gratianus in Decreto Dist. lxxx. & xcix.

IX. Enimvero licet, ut ego quidem existimo, formam distribuendarum provinciarum & Metropolitanorum instituendorum Apostoli tradiderint; quia tamen id nullibi in sacris Scripturis præceptum est, & præterea executio & singularis institutio processu dein temporis facta est Episcoporum curæ, qui Ecclesiis apostolicis præsidebant fundatis ab Apostolis, duo quædam notatu valde digna contingere. Primum enim de factum est ut veteres hanc provinciarum divisionem, non ipsis Apostolis, sed patribus & vetustæ consuetudini tribuerint. Unde pariter factum ut Episcopi magnarum urbium, cum Episcopos ad novas provincias fundandas mitterent, eximium quoddam jus in ceteras Ecclesias sibi reservarent; quod ei privilegio respondebat quo ratione originis potiuntur erga colonias à se deductas ex urbes quæ inde *Mares* appellantur à veteribus. Ius autem illud situm erat in quodam veluti obsequio & reverentia; quæ validiora erant vel remissiora inter Ecclesias juxta uniuscujusque possessionem, quam servari præcipit Concilium Nicænum canone sexto.

Episcopi trium magnarum urbium Imperij Romani, Romæ videlicet, Alexandria, & Antiochiæ, jure illo singulari potiebantur in plerasque provincias, ut ceteris præminerent. Episcopus enim Romanus Episcopos instituit in Italia, Galliis, Hispaniis, Africa, & Insulis. Quam ob rem, provinciarum illarum Episcopi suum caput esse Romanum fatebantur, ut scribit Innocentius primus in epistola ad Decentium Eugubinum. Ob eandem causam Ægyptus Episcopum Alexandria velut Patriarcham suum agnoscebat; & provinciæ Dioceseos orientalis Antiochenum. Præterea ceteræ Ecclesie apostolicæ, tamen ab eorum Episcoporum patriarchatu non penderent, magnos illis honores habebant, contemplatione dignitatis urbium in quibus illi erant instituti, & ob reverentiam Petri episcopatus eorum institutoris. Nam Roma erat orbis domina, Alexandria, secunda Romani Imperij civitas, eò quod Ægyptiaci regni caput esset; Antiochia

Concil. Antioch.
c. 7.

Tacit. lib. 11.
Histor. ait Cæsaream esse Iudææ caput.

Concil. Calced.
A. 451.

Isid. VIII. c. 1.
Leo IX. c. 1.
Greg. VII. c. 1.
Dist. lxxx.
& xcix.

vid. l. imp.
c. 1.

chia verò, tertia, quòd Regina Orientis ef-
set, in eaque Reges Seleucidarum sedes fixif-
sent; ut testantur Strabo, Herodianus, ali-
que veteres.

X. Attamen dissimulanda non est infig-
nis difficultas quæ nostram hanc opinio-
nem de distributione provinciarum ab Apo-
stolis facta impugnare videtur, eo videlicet
argumento, quòd divisio quæ deprehendi-
tur in subscriptionibus Concilij Nicæni,
Ephesini, & Chalcedonensis, omnino simi-
lis est ei quæ ab Imperatore Constantino
peracta est in Imperio, ita ut & provinciæ
& Diocæses ecclesiasticæ, id est, magna illa
provinciarum inter se junctarum corpo-
ra, similes sint iis quas Constantinus in Im-
perio instituit, quando creavit Præfectos
prætorio & eorum Vicarios. Vnde factum
ut Concilium Constantinopolitanum Trium
Diocæseon, *Asiane, Ponticæ, & Thracicæ*, men-
tionem faciat, præter Diocæses Orientis
& Ægypti. Occidens insuper duas in Italia
Diocæses habebat, unam in Galliis, aliam in
Hispania, aliam item in Africa, ac demum in
Illyrico unam.

XI. Adversus hæc argumenta excipi po-
test, post Apostolorum tempora innovatio-
nem quandam circa provincias evenisse: quæ
tamen veterem illam metropoleon institu-
tionem non abolevit, sed auxit, eamque il-
lustriorem fecit. Primum enim provinciæ
quæ immensum patebant, in duas vel tres
in laterculo Ecclesiæ sectæ sunt post Apo-
stolorum tempora, cum id in Imperio fa-
ctum fuisset ab Imperatoribus pro utilitate
Reipublicæ. Exempli causa; Africa, quæ
ab uno tantum Metropolitanum regebatur,
id est, Episcopo Carthaginis, divisa est in
sex provincias ecclesiasticas. Galatia, quæ
viventem Paulo una tantum provincia fuit, in
primam dein & secundam secta est in Im-
perio & in Ecclesia. quod evenit etiam Cap-
padociæ & Ponto. Idem quoque factita-
tum in Gallia; quæ cum ab Augusto divisa
esset in partes quatuor, in plures dein ab
Hadriano secta est, diu tamen antè quam
Dei religio per omnem Galliam suscepta
esset.

XII. Excipi dein potest, novum diver-
sarum provinciarum simul junctarum
corpus à Constantino introductum esse sub
nomine Diocæseon, eique formulæ se ad-
dixisse patres Constantinopolitanos in admi-
nistranda Ecclesia; ut patet ex canone se-
cundo Concilij Constantinopolitani, & ex
Socrate, qui ait Imperatorem approbasse
hanc provinciarum ecclesiasticarum unio-
nem; extatque ejus de ea re lex in Codice
Theodosiano. **Quin & Theodoretus hanc**
Tom. II.

divisionem Diocæseon Concilio Constanti-
nopolitano tribuit in epistola ad Flavianum.
Ea tamen cautio adhibita est in illa provin-
ciarum unione quæ Diocæsim conficiebant,
ne quid decideret de juribus provinciarum
à Concilio Nicæno confirmatis; iis tantum
exceptis quæ infra explicabo.

C A P V T II.

Synopsis.

I. Concilia quadam provincialia fortimò con-
gregabantur, videlicet pro peragendis electionibus &
ordinationibus Episcoporum. Alia verò certa erant,
& canonum decretis statuta; in quibus causa ecclesia-
stica desinebantur.

II. Primum illud conventuum genus, Concilium
est. Ex Hincmaro, & Concilio Antiochæno. In Con-
cilio hujusmodi, electiones discutiebantur, non perage-
bantur.

III. Quod in Oriente obtinuit, & in Occidente.
Aliiter tamen visum quibusdam viris eruditissimis: quo-
rum sententia refellitur.

IV. Episcopi, ante Concilium Nicænum, clerici
ac plebis suffragio eligebantur; ex Cypriano, Conci-
lio Nicæno, Constantino Imperatore, & aliis.

V. Confirmatio electionis pertinebat ad Metro-
polititanum & ad Episcopos comprovinciales. Suffragium
fraternitatis, & judicium Episcoporum, apud Cy-
prianum, explicatur. *Vsus ille ascendit de tra-
ditione divina & apostolica observatione, ex Cy-
priano.*

VI. Eadem consuetudo vigeat etiam post Conci-
lium Nicænum. Probatum ex Concilio Chalcedonen-
si, & ex Iuliano. Genuinus sensus canonis xiii.
Laodiceni explicatur.

VII. Græcis tandem placitum ut Episcoporum
electiones à solis provinciæ Episcopis fierent. Ita visum
patribus secunda Synodi Nicæna. *Dei genitrix halluci-
natio Zonara, Balsamonis, & Mathei Blastaris.
Vox hæreticæ apud auctores ecclesiasticos significat
semper ordinationem.*

VIII. Robustius laicos ab electionibus Episco-
porum removit Orlava Synodus, cujus ea de re canon
extat in versione Anastasij.

IX. In Occidente, serò laici exclusi sunt ab ele-
ctionibus Episcoporum. Ius illud translatum ad Ca-
nonicos Ecclesiarum cathedralium sub finem seculi
duodecimi. Reges tamen Francorum fruebantur qui-
busdam privilegiis, quæ explicantur.

X. Ex iis quæ dicta sunt deprehenditur verus sen-
sus Concilij Nicæni primi. Dionysius Exiguus hære-
ticiæ veritatis ordinationem.

XI. Electio Episcopi approbari debet ab Episco-
pis provinciæ. Oratio autem à tribus saltem Episco-
pis est peragenda. Confirmatio, sive ad hoc, perti-
net ad Metropolitanum. In dissidio obtinere debet sen-
tentia plurimorum.

XII. Decretum electionis scripto fiebat. Iudi-
cium, & dein ordinatio, ad Metropolitanum & Episco-
pos comprovinciales pertinent. Probatum multis au-
thoritatibus.

XIII. Divisi eligentium votis, arbitrium dis-
cordia referendum est ad Metropolitanum; cuius jus

Z

Socrus lib. 5. c. 8.

1. Cod. Theodos. de elec. cathol.

dicio is præferri debet qui maioribus & studiis juvenit & meritis, ut inquit Leo primus.

XIV. Forma electionum præscripta à Iustiniano. Non licebat appellare à confirmatione electionis. Solum adversus confirmationem datam remedium erat ordinati depositio.

I. **P**OST explicatam Metropolitanarum institutionem, superest ut eorum auctoritatem consideremus, ac præterea eam quæ provincialibus synodis competebar. Ac primo quidem adnotandum est duo fuisse genera Conciliorum. Nam quædam fortuito congregabantur, nullo temporis ordine servato, sed prout occasio ferret, videlicet pro peragendis electionibus & ordinationibus Episcoporum. Alia certa erant, & Canonum decretis statuta bis in anno, aut saltem semel; & in iis causæ ecclesiasticæ litæque civiles & criminales cleri judicabantur, & provinciæ politia ordinabatur.

II. Primum illud conventuum genus quoniam Concilium vocari debeat, nullus dubitat, Hincmarum sequens; cum præsertim Antiochenum Concilium in XIX. canone synodum appelleret cæterum Episcoporum ad ordinationem congregatorum: *Episcopus præter synodum & præsentiam Metropolitanam nullatenus ordinetur.* Ea non erat præcipua istius Concilij cura ut Episcopum eligeret in sede vacante, sed ut examinaret an electio canonica esset, an electus canonicis impedimentis prohiberetur accedere ad episcopatum, ob bigamiam videlicet, ætatis defectum, aut ignorantiam, & utrum accusatio aliqua adversus eum instituta esset. Et si nihil horum obstitit, ordinatio peragebatur.

III. Synodus ergo illa, ut dixi, non ob id præcipue cogebatur, neque in Occidente, neque in Oriente, ut electionem celebraret. Verum huic meæ descriptioni refragantur eruditorum virorum sententiæ, quibus persuasum est eam fuisse Ecclesiarum orientalium consuetudinem, ut nullum electionis Episcoporum genus apud eas viguerit quàm ejus quæ fiebat ab Episcopis; exclusa prorsus electione cleri & populi, quæ in solo Occidente usurpabatur. Ea est opinio Cl. V. Jacobi Sirmondi & aliorum quorundam; qui eam se colligere existimant ex canone IV. Synodi Nicænæ, XXI. Laodiceno, & ex commentariis Zonaræ & Balsamonis, qui canones illos ita interpretantur. Attamen ab ea sententiâ discedere cogor, quòd videam Orientales usurpassè electiones à clero & à populo factas ante & post habita illa Concilia; quæ & Conciliorum Nicæni & Chalcedonenfis auctoritate & Principium legibus firmatæ sunt.

IV. Haud sanè destinatum mihi est agere hoc loco de electionibus; nihilque aliud in præsentiarum promere placet quàm novam rationem, necessariam tamen, ad interpretandos canones Nicænæ & Laodicænum; cum ij fundamentum & basis esse debeant earum rerum quæ dicturi sumus de auctoritate Metropolitanæ & Episcoporum comprovincialium in peragendis ordinationibus. Auctoritas illa in eo versatur, non ut electio ab illis celebretur, sed ut eam approbent, aut repudient, prout consentanea fuerit aut contraria Canonibus; (quod à Canonici Iuris interpretibus vocatur jus confirmandi electionem) utque dein electi ordinationem aut consecrationem peragant. Certum itaque est Episcopos ante Concilium Nicænæ electos fuisse *cleri ac plebis suffragio*, ut loquitur Cyprianus. Idipsum verbis minimè ambiguis docet Nicæna Synodus, quæ sibi ipsi repugnare non potest, in epistola ad Episcopos Ægypti scripta, quæ extat apud Theodoretum; cui consentiunt Constantinus Imperator ad populum Antiochenum scribens, & Athanasij Apologia variis in locis.

V. At confirmatio electionis ad Metropolitanam præcipue spectabat, & ad Episcopos comprovinciales, qui ob eam rem congregati erant, sive quum electio celebrabatur, vel postquam eâ factâ, decretum ejus ad Metropolitanam fuerat delatum. Clerum ac populum suffragia sua conferre consuevisse, Episcoposque eodem tempore judicium suum tulisse, testis est Cyprianus, de Sabino Episcopo scribens: *Vt de universæ fraternitatis suffragio, & de Episcoporum qui in præsentia convenerant judicio, episcopatus ei deferretur.* Quo in loco Cypriani id accuratè considerandum est, eum distinguere jus suffragij quod fraternitati competit, id est, clero & populo, à judicio quod Episcopis tribuit, id est, examine electionis, & confirmatione. Usus autem illum *de traditione divina & apostolica observatione* descendisse pronuntiat. Quare antiquus auctor constitutionum apostolicarum præcipit ut is qui electus fuerit à populo, Episcopis præsentetur, & ut is qui primus est inter eos, diligenter inquiret de omnibus iis quæ necessaria sunt ut ei manus imponantur.

VI. Post Concilium Nicænæ clerus & populus intererant electionibus. Clarissima hujus sententiæ argumenta extant in Concilio Chalcedonenfi; quod electionis Metropolitanorum, in quibus præcipuo quodam & eximio jure interesse possunt Episcopi, formulam præscribens, decernit ut fiant decreto Clericorum metropoleos, possessio-

rum, & clarissimorum virorum, & Episcoporum provinciae; quibus jus praecipuum compete-
bat, quod ageretur de electione Metropolitanorum. Decreto factò à Clericis uniuscujusque metropolis, & possessoribus, atque clarissimis viris, super hac & à reverendissimis Episcopis provinciae. In Actione XI. ejusdem Concilij, Stephanus Episcopus Ephesinus probare volens se canonicè vocatum esse ad metropolim Ephesinam, ait se à quadraginta Episcopis Asiae ordinatum fuisse cum decreto & consensu praecipuorum & clarissimorum civium urbis totiusque cleri. Me quadraginta Episcopi Asiani, suffragio clarissimorum & primatum, & totius reverendissimi cleri, & omnis civitatis, ordinarunt. Clerum & populum interfuisse electionibus Episcoporum, post tempora Concilij Nicæni, probatur etiam ex Iustiniano; qui disertis verbis praecipit ut Episcopus eligatur per Clericos & primates παπάτοις & πόλεωσ cuius fuerit Episcopus, & ut decretum ad Metropolitanum perferatur, ab eo examinandum. Ex hac lege colligitur genuinus sensus canonis XIII. Synodi Laodicenae: Quod non sit permittendum turbis electiones eorum facere qui sunt ad sacerdotium promovendi. Lex enim conservans, secundum Canones, jus suffragij civibus honoratis, sive primatibus civitatis, ut illa loquitur, planè ostendit ab eo jure, vi canonis, excludi plebeculam. Prohibitio enim hæc non extenditur ad honoratos & ordinem, ut Latini vocant, vel, ut cum Græcis loquamur, ad λαμπροτάτοις, λογάδοις, παπάτοις; sed propter eos tantum lata est quos canon ille τοὺς ἄρχιερεὺς nuncupat, quos verò Dionysius vertit *urbes*.

VII. Fatendum tamen est Græcis tandem placitum ut & ipsi magistratus à jure eligendorum Episcoporum arcerentur, quos à solis provinciae Episcopis eligi satius esse existimarunt. Ita visum patribus Nicænae Synodi secundae: qui tamen ne hujus novae institutionis auctores esse viderentur, ejus originem prorsus importunè arcessunt à canone quarto Synodi Nicænae I. praetextu quorundam verborum hujus canonis, quæ ambigua esse videntur. Decretum hoc prompta reverentia susceperunt universae Orientis Ecclesiae. Hinc orta est hallucinatio Zonaræ, Balsamonis, & Matthæi Blastaris, qui seculi sui morem præ oculis habentes, secuti auctoritatem septimae Synodi, crediderunt eadem ratione explicandum esse canonem Concilij primi Nicæni. Atque id eò facilius sibi persuaserunt, quod existimaverint vocem χειροτονία, quæ in canone quarto Nicæno habetur, accipi posse, quasi significet electionem, cum eo sensu reperia-

Tom. II.

tur apud Demosthenem & alios auctores prophanos. Apud auctores tamen ecclesiasticos vox illa semper significat ordinationem; quemadmodum à Frontone Ducaeo adnotatum est in Notis ad opera Chrysofomi.

VIII. Laicos ab electionibus Episcoporum robustius removit Octava Synodus, secuta exemplum Septimae: cujus canon habetur in versione Anastasij Bibliothecarij, tametsi inter Græcos canones non reperitur. Promotiones atque consecrationes Episcoporum, concordans prioribus Conciliis, electione ac decreto Episcoporum collegij fieri sancta hæc & universalis synodus definit & statuit; atque jure promulgat neminem laicorum Principum vel potentum semet inserere electioni vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitanæ, aut cujuslibet Episcopi; ne videlicet inordinata hinc & incongrua fiat confusio, vel contentio; praesertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum vel ceterorum laicorum habere conveniat, sed potius silere, ac attendere sibi, usquequò regulariter à collegio ecclesiastico suscipiat finem electio futuri Pontificis.

IX. Quod attinet ad Ecclesias Occidentis, diutius illæ jus electionum permiserunt clero & laicis, atque ipsi etiam plebeculae, & ipsis etiam Gregorij VII. temporibus, id est, seculo undecimo; ut patet ex ejus epistolis. Sed sine seculo duodecimi, clerus & populus paulatim jus electionum transtulerunt ad Canonicos Ecclesiarum cathedralium; quos in eo jure confirmarunt Pontificum Romanorum variae & multiplices constitutiones, quæ habentur editæ in libris Decretalium, in Clementinis, & inter Extravagantes. Reges nihilominus Francorum privilegiis quibusdam fruebantur, sive integræ nominationis, sive necessitatis obtinendi eorum consensum in personam electi. Populus enim diutius jus suum in Gallia retinuit quam alibi. Certè ævo D. Bernardi, hoc est, duodecimo seculo, electiones Episcoporum Cabilonenfis & Gebennensis factæ sunt cum consensu populi; tametsi apud Senones, & in aliis quibusdam Ecclesiis, eas clerus perageret cum consensu monachorum diocesanos.

X. Ex iis quæ supra dicta sunt discimus canonem quartum Concilij Nicæni primi non tribuere Episcopis jus electionis, sed consensus tantum aut confirmationis, & auctoritatem ordinationis.

Interpretationi huic meæ favet versio Dionysij Exigui, qui χειροτονία heic vertit ordinationem, non autem electionem, quam Concilium jam antea factam esse volebat juxta usum perpetuum Ecclesiae: Episcopum

Z ij

Concil. Chalcedon. Act. 16.

Concil. Chalcedon. Act. 11.

Novella 113, c. 1. & Nov. 117, c. 12 & l. 45, c. de Episc. & Cleric.

Vide lib. 3. c. 6. l. 1. & 114.

Concil. Nic. 2. c. 6.

Synod. O. Lav. can. 22.

Gregor. VII. lib. 1. ep. 35. 16. lib. 2. ep. 10. lib. 5. ep. 3. 7. 8. 11. lib. 6. ep. 24. lib. 8. ep. 1. 5. 18. 19. 20. lib. 9. ep. 14.

S. Bern. ep. 13. 271.

Idem ep. 102. 375. 281. 319. & lib. 3. de Consid. c. 21.

convenit maximè quidem ab omnibus qui sunt in provincia Episcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omnimodis in idipsum convenientibus, & absentibus quoque pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus, tunc ordinatio celebretur. Firmitas autem eorum quæ geruntur per unamquamque provinciam Metropolitanò tribuatur Episcopo. Canonem hunc sequuntur & interpretantur Concilium Africanum can. XIII. & Antiochenum can. XIX. quod addit Metropolitanum ea de causa cœpiscopos suos convocare.

XI. Itaque tres ex iis canonibus regulæ colliguntur. Prima est, debere Episcopos provinciæ illius in qua ordinandus est Episcopus, ejus electionem approbare, eique consensus suos adhibere, viva scilicet voce, si præsentibus fuerint; aut per literas, si eos abesse contingat. Secunda, ordinationem à tribus saltem Episcopis esse peragendam. Tertia, firmitatem eorum omnium, id est, confirmationem, sive τὸ κρῖν, ut loquitur Concilium, pertinere ad Metropolitanum. Regula prima & tertia explicantur in canone sexto Nicæno, ubi statuitur eum pro Episcopo habendum non esse qui absque consensu Metropolitanæ fuerit ordinatus. Vnde patet magni momenti vim esse veteribus auctoritatem Metropolitanæ. Attamen si ille, aut alius quispiam Episcopus, pertinacia potius quàm ratione pugnet adversus communem sententiam collegarum suorum, ita tamen ut repugnantium numerus duos vel tres non excedat, statuit Concilium obtinere debere sententiam plurimorum. *Obtineat, inquit, sententia plurimorum.*

XII. Decretum electionis scripto fiebat; ut constat ex epistolis Papæ Leonis I. in Actione XVI. Concilij Chalcedonensis descriptis & ex pluribus aliis auctoritatibus. Examen, discussio, judicium, & dein ordinatione, ad Metropolitanum & ad Episcopos comprovinciales pertinent secundum antiquos canones. *Judicium id, aut confirmatio electionis, dicitur in canone XXVII. Concilij Antiocheni: Servetur autem jus ecclesiasticum, id continens, oportere non aliter fieri, nisi cum synodo & judicio Episcoporum, qui post obitum quiescentis potestatem habent eum qui dignus extiterit promovere. Quod autem hoc loco nominatur Judicium Episcoporum, in canone XIX. ejusdem Concilij dicitur decretum ordinarium; ubi etiam admonetur necessariam esse auctoritatem Metropolitanæ. Disciplina eadem deprehenditur in canone XII. Laodiceni Concilij, quod etiam judicij vocem in eadem causa usurpat; Vt Episcopi ju-*

dicio Metropolitanorum, & eorum Episcoporum qui circumcirca sunt, provehantur ad ecclesiasticam potestatem. Magnam orientalibus illis Conciliis lucem adferunt Canones Occidentis, qui judicium difficultatum in electionibus contingentium Episcopis permittunt. Canon XL. Concilij III. Carthaginensis, qui est quinquagesimus in Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ, statuit ut si qua contradictio fuerit oborta adversus personam electi, ab Episcopis qui ordinationem peracturi sunt judicetur. quem locum, ut & plerisque alios canones ad hanc materiam spectantes, in Decretum suum retulit Gratianus Dist. XXIII. c. Illud statendum est &c.

XIII. Quod si in plures personas divisa fuerint eligentium vota, censuit Leo arbitrium discordiæ hujus referendum esse ad Metropolitanum; cujus judicio is præferri debet in quem major eligentium pars consenserit, habita ratione meritorum ejus. *Cum ergo, inquit, de summi sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus præferatur quem cleri plebique consensus concorditer postularit; ita ut si aliam forte personam partium se vota dividerint, Metropolitanæ judicio is alteri præferatur qui majoribus & studiis juratur & meritis.*

XIV. Iustinianus Imp. cum formam electionum in Novellis Constitutionibus præcipisset, ea videlicet ratione ut Clerici & cives honorati trium personarum electionem scripto facere teneantur, edicit ut decretum electionis istiusmodi ad Metropolitanum & ad ejus synodum deferatur, ut unus è tribus deligatur. Quod si accusatio quæpiam adversus electum instituta fuerit, eam Metropolitanus intra trium mensium spatium judicare debet, ut deinceps ordinatione peragi possit; hoc tamen addito, ut tota culpa in Metropolitanum rejicienda sit, si ea facta fuerit contra Canones. Non licebat igitur appellare à confirmatione electionis; nullaque alia ratio suppetebat ad infringendum confirmationis decretum quam ut Episcopus recens ordinatus depositio nis pœna plecteretur, si justa aliqua causa subesset.

CAPVT III.

Synopsis.

I. In Gallia, judicium electionis & ordinationis pertinebat ad Metropolitanum & ad Episcopos provincie, ex Leone I.

II. Et ex Concilio Arelateni secundo. Regi consensum necessarium esse decernit Concilium antiochenense V.

III. Eadem forma observata est sub secunda Regum nostrorum dynastia. Avo Karoli Magni, omnes Metropolitanus vocabantur Apostolici. Abstinent sequens aetas ab illa simplicitate. Prisci eligendorum Episcoporum mores approbati in Capitularibus.

IV. Sede vacante, clerus à Rege postulabat licentiam eligendi. Scribebat etiam ad Metropolitanum; qui secundum Regis voluntatem Episcopum visitatorem delegabat in Ecclesia vacante. Quis cleri vocabulo comprehendantur. Quae fuerint Visitatoris partes. Electionum ritus.

V. Si electores scienter elegerint indignum, electio devolvebatur ad Metropolitanum & ad Episcopos provinciae.

VI. Hincmarus explicatus. Forma examinis electionis.

VII. Vicarij Episcoporum absentium exhibebant vicem eorum cum literis tractatoris. Varia tractatorum species.

VIII. Si nihil canonicum obstabat, Metropolitanus ordinabat electum; ac dein illi literas tribuebat, quibus fidem faceret ordinationis. In eorum locum succedere Bulla pontificia.

IX. Sub tertia Regum nostrorum dynastia, vetus electionum forma servata est; ut patet ex Ivone Carnotensi. Ejus aetate introduci in Ecclesiam capere appellationes à confirmatione electionum.

X. In Gallia, consecratio Episcoporum fiebat à Metropolitanis & Episcopis comprovincialibus, absque auctoritate Summi Pontificis; nisi Metropolitanus electum ordinare recusaret. Quo casu, appellabatur ad Summum Pontificem. Suspendis Metropolitanis, Legati sedis apostolicae ad se trahere conabantur consecrationes Episcoporum. Ivo tamen negat id iustum esse.

XI. Viguit eadem regula in universo Occidente, etiam sub Gregorio VII.

XII. Duodecimo saeculo introducta appellatio ad apostolicam sedem. Consecratio tamen Metropolitanis & duobus Episcopis comprovincialibus relicta. Gregorius VII. recusat consecrare quendam Episcopum, donec constituerit eum à jurisdictione Metropolitanis sui esse exemptum. Nihil huic Metropolitanorum iuri adversum reperitur in Decreto aut Decretalibus.

XIII. Episcopi ordinati scripto tradebant professionem fidei, sed nullam Episcopis obedientiam promittebant. Ea nova est, & aeo Leonis I. inventa. Inquiritur in originem subsequentium sponsonum. Discrimen professionis quae Regi praestatur & Metropolitanis.

XIV. Magnam fuisse professionis vim quae Metropolitanis fiebat, ostendit Ivo. Quid mediae aetatis Pontifices circa hac decreverint.

ADDITIO. Ad se tandem traxerunt confirmationes & consecrationes Episcoporum, à quibus iuramentum fidelitatis exigebant. Unde factum ut illud Metropolitanis praestare recusarent suffraganei. Quorum temeritatem repressit Clemens VI.

PRAXIS illa quae per universam Ecclesiam vigeat, quae iudicium electionis & ordinationis permittit Metropolitanis & coepiscopis ejus, prorsus obtinebat in Gallia: adeoque certa res est, ac tam claris argumentis constans, ut à congerendis hoc loci innumeris testimoniis ab-

stinendum censeam, paucis contentus. Totam hanc materiam paucis verbis complexus est Leo I. in epistola ad Rusticum Episcopum Narbonensem: Nulla ratio finit ut inter Episcopos habeantur qui nec à Clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à provincialibus Episcopis cum iudicio Metropolitanis consecrati. Vbi vides Leonem, aequè ac canones supra laudatos, iudicij vocabulum usurpare, ut electionis confirmationem significet.

II. Concilia Gallicana vim disciplinae huius constantissimè retinuerunt. Omnium antiquissimè de ea re sancivit Concilium Arelatense secundum habitum anno quadragesimo quinquagesimo secundo; in cuius canone quinto haec leguntur: Episcopum sine Metropolitanis, vel epistola Metropolitanis, vel tribus comprovincialibus, non liceat ordinare; ita ut alij comprovinciales admoneantur, ut se suo responso consensisse significant. Quod si inter partes aliqua nata fuerit dubitatio, majori numero Metropolitanus in electione consentiat. Morem illum suis decretis confirmarunt Concilia Arvernense & Aurelianense quintum, quod Regis consensum electioni cleri & plebis connectit ut necessarium, potestatemque Metropolitanis facit vices suas uni ex coepiscopis suis delegandi ad consecrationem impertiendam: Cum voluntate Regis, juxta electionem cleri ac plebis, sicut in antiquis canonibus tenetur scriptum, à Metropolitanis, vel quem in vice sua praemisit, cum comprovincialibus Pontifex consecratur. Extant praeterea quamplures aliae synodi, quae docent electiones olim, sub prima Regum nostrorum dynastia, fuisse confirmatas à Metropolitanis & comprovincialibus Episcopis, quorum etiam ministerio manus imponebantur Episcopis.

III: Sub Karolo dein Magno, & Ludovico Pio, forma eadem observata est. Quippe tum post electionem cleri & populi, ut docet Alcuinus, decretum electionis ad Metropolitanum deferebatur, ut electum consecraret. Cum Episcopus civitatis, inquit Alcuinus, fuerit defunctus, eligitur alius à clero seu populo; sique decretum ab illis; & veniunt ad APOSTOLICVM cum suo electo deferente secum suggestionem, hoc est, rogatorias literas, ut eis consecret Episcopum. Ceterum heic observandus est modus loquendi illarum tempestatum, quibus licebat Metropolitanis tribuere titulum Apostolici: cuius moris initia referenda sunt ad tempora Gregorij Turonensis. Sequens aetas abstinit ab illa simplicitate; & deinceps Apostolici titulus soli Romano Pontifici tributus est ab auctoribus.

Concil. Arvern. an. 535. c. 24

Concil. Aurelian. v. an. 549. c. 104

Alcuinus de divinis offic. cap. 16.

Vide Notas ad Agobardum pag. 116.

Canon xii. Concilij Laodiceni, quem supra adduximus, vim legis in Gallia obtinuit postquam in Regum nostrorum Capitulis descriptum est. Idem dicendum est de canone Carthaginensi, qui praescribit modum examinandae contradictionis obortae aduersus personam electi. Supremum autem harum rerum iudicium illic tribuitur Archiepiscopo, ut eadem Capitula regia loquuntur, & Episcopis comprovincialibus.

Perpicua est in hoc negotio Synodi Tullensis apud Saponarias congregatae sententia: quae ad Britonum Episcopos scribens, ait consecrationem Episcopi ab iis peragi canonicè non posse absque praesentia aut consensu Herardi Turonorum Archiepiscopi: *Ita ut praeter ejus praesentiam aut consensum nullus canonicè possit ordinari Episcopus.*

Sed inutile foret diutius immorari in recensendis testimoniis quibus haec opinio fulciatur, cum extent formulae quae tum in usu erant, editae cum operibus Hincmari, & in calce tomi secundi Conciliorum Galliae. Formulae porro illae melius docent praeferendum quam nuda & simplex canonum lectio. Usus enim praesens facilius eis genuinum eorum sensum indicabat quam facere possit nostro seculo improba lectio usu destituta.

IV. Sede igitur vacante, clerus civitatis Regem admonebat eam vacare, quò libertatem eligendi ab eo impetraret. Literae praeterea scribebantur ad Metropolitanum, pro eadem causa: qui precibus itidem suis Regem adibat, simulque poscebat uti Rex patefaceret quemnam Episcopum delegari cuperet Visitatorem in Ecclesia vacante. Origo hujus instituti, nimirum ut Episcopus quidam ad Ecclesiam vacantem dirigatur, qui electionem quanto cyus fieri procurer, perenda est à Concilio Africano, ubi Episcopi illi vocantur *Intercessores*, quos verò sanctus Gregorius *Visitatores* nominat. Datà eligendi licentià, clerus & populus illius Ecclesiae conveniebant ad celebrandam electionem. Cleri autem vocabulo comprehenduntur, non solum Clerici civitatis, id est, Canonici Ecclesiae cathedralis, & Rectores parochiarum civitatis, sed etiam Clerici monasteriorum, & Presbyteri rusticanarum parochiarum, qui Vicarios suos mittebant cum literis quae consensus suos testarentur, ac illorum qui in eorum parochiis habitabant, cives quoque & nobiles laici civitatis in hoc cœtu praesentes esse debebant. Vnde eruitur interpretatio horum vocabulorum, alioqui obscurorum, quae leguntur in decretis Celestini & Leonis Pontificum Romanorum, qui ad hoc ut electio legitima censeri possit,

volunt ut in eam consentiant *vota civium, desideria populorum, honoratorum arbitrium, electio Clericorum, ordinis consensus*, id est, consensus cleri & populi totius dioceseos, qui heic describitur secundum varias hominum condiciones. Visitator à Metropolitano delegatus orationem ad eos habebat, & coram legi jubebat canones & decreta Pontificum Romanorum, in quibus forma electionum continetur, & cujusmodi homo debeat esse is qui eligendus est. Post factam electionem praesente Visitatore, decretum ejus scripto tradebatur, & ab omnibus electoribus subscribatur; ac deinde, die à Metropolitano indicta, ad eum deferbatur à certo electorum numero, qui fidem facerent eorum quae acta erant; & Metropolitanus praesentiae sistere se debebat electus, pro examine. Interim apud Regem id agebatur ut ipse consensum suum praestaret in gratiam electi. Metropolitanus datis ad comprovinciales Episcopos, ad electum, & vicarios electorum literis, utrosque ad diem quam edicebat & ad certum locum evocabat ad examinandum decretum & virtutes electi. Quòd si in varias personas se vota partium divisissent, Metropolitanus eum praeferebat *qui majoribus studiis juvabatur & meritis*, id est, eum quem major pars elegerat, & qui capax in primis videbatur. Dein electum examinabat, ut intelligeret an aliquo impedimento canonico prohiberetur ejus electio, utrum ea doctrina praeditus esset quae Episcopo necessaria est, & utrum in professione fidei catholicè crederet. Si quod in eo impedimentum reperiretur, electio repudiabatur, & electores jubebantur novam electionem celebrare, ut patet ex formula secunda.

V. At si electores scienter & de industria virum elegissent qui secundum Canones aliquo impedimento teneretur, eis poena imponebatur ob contemptum Canonum; & Metropolitanus eo casu electionem celebrabat cum Episcopis comprovincialibus. Iudicium autem illud circa vitium electi fiebat à Metropolitano & Episcopis, ut patet ex Hincmaro in formula quarta: *Si personam à sacris canonibus deviam scienter nobis adduxeritis, non solum ex ea Pontificem non habebitis, verum etiam pro illicita electione, ut contemptores Canonum, iudicium incurretis; sed & nostro ac coepiscoporum iudicio refutata rationabiliter electione vestra incongrua, talem secundum Laodicenses canones studebimus eligere qui vestris vitiosis voluntatibus non valeat consentire.*

VI. Cavendum igitur est ab eodem Hincmaro adversus Hincmarum Laud-

Cod. Canon.
Eccles. Afric. c. 74.

Hincmar. in form.
11. *De electione non tantum à civitate Clericis erit agenda, verum & de omnibus monasteriis, iustis parochiis, & de rusticianarum parochiarum Presbyteris, qui accurrant Vicarij, commemorantur secum concordia vota ferant. Sed & laici nobiles ac cives adesse debent. Quoniam ab omnibus debet abominari.*

Cod. C.
Alic. c.

nensem Episcopum scribente; qui describens specialia Metropolitanorum iura circa electiones, ait: *In Remensi provincia si fuerit defunctus Episcopus, ego, & non tu, Visitatorem ipsi viduata designabo Ecclesie, & electionem cum decreto canonico precipiam fieri. Et si in partes se eligentium vota dividerint, meum & non tuum erit eligere qui majoribus ad ordinandum studiis iuuetur & meritis.* Vera quidem hæc citra omnem controverfiam. Sed id quod postea sequitur, explicatione indiget: *Et meum est, inquit, ordinandum examinare, non tuum.* Significat, solius Metropolitanorum esse electum interrogare, neque id licere Episcopis comprovincialibus ullo modo. Examen nihilominus illud fit à Metropolitanis coram Episcopis comprovincialibus; ut videre est in examine Episcopi Catalaunensis, quod in formula xi. descriptum est. *Anno ab Incarnatione Domini DCCCLXVIII. convenientibus apud Caristacum in Ecclesia pro examinatione Vuilleberti Presbyteri, qui futurus erat Catalaunensis Episcopus, Hincmaro diaecesis Remensis Archiepiscopo, item Hincmaro Laudunensis Episcopo, Hodone Belgivacorum Episcopo, cum Legatis Hrotadi, Erpoini, Hilmeradi, Raginelmi, & Ioannis, eiusdem diaecesis coepiscoporum, vicem eorumdem patrum suorum cum tractatoribus, sicut regula precipiunt, exhibitibus, & quamplurimis Abbatibus, Canonicis, Monachis, Presbyteris, Diaconibus, atque Subdiaconibus.*

VII. Legati sive Vicarij Episcoporum absentium exhibebant vicem eorum cum literis tractatoriis. Sic illa ætas vocabat literas quibus Episcopi committebant suas vices iis quos ad synodos mittebant; ut patet ex hoc loco & ex formula xi v. quæ continet tractatoriam quam Prudentius Tricastium Episcopus per Vicarium suum mittit ad celebrandam electionem Episcopi Parisiensis. In Collectione tamen canonum Africanorum can. LXXVI. tractorie sive tractatorie dicuntur literæ quibus Metropolitanus Episcopus comprovinciales invitat ad synodum.

VIII. Itaque si nihil canonicum obstaret, Metropolitanus cum coepiscopis suis ordinabat electum; ac dein illi literas tribuebat, quibus fidem faceret ordinationis, aliâque insuper ad clerum & populum Ecclesie cui ordinatus erat Episcopus, juxta canones Africanos, qui ordinatos ab Episcopis jubent accipere literas ab ordinatoribus suis: *Deinde placuit ut quicumque deinceps ab Episcopis ordinantur per provincias Africanas, literas accipiant ab ordinatoribus suis, manu eorum subscriptas, continentes Consulem & diem, ut nulla altercatio de posterioribus vel anterioribus oriatur.* Harum literarum formulæ ex-

tant in formulis xv. & xv i. in quarum locum substituta sunt Bullæ Summorum Pontificum.

IX. Sub tertia Regum nostrorum dynastia vetus confirmationis electionum institutum perseveravit in Gallia: ubi electiones fiebant à clero & populo, & à Metropolitanis confirmabantur; vel, si fortè contradictio quædam oborta esset, examinabantur à Metropolitanis cum consilio Episcoporum comprovincialium, qui dein consecrationis munus electo impertiebant. Hunc seculi sui morem fuisse docet Ivo Carnotensis Episcopus in epistola cxxxviii. *Electioni Domni Fulconis vel alterius assensum non dabimus, nisi quem aut cleri plebisque consensus elegerit, aut Metropolitanis iudicium cum convenientia suffraganeorum, habita legitima discussione, probaverit.* Vides itaque hæc electionem Episcopi Parisiensis à clero & populo esse peractam, & discussionem oppositionum reservatam Metropolitanis & Episcopis comprovincialibus. Idem Ivo evocatus ab Archiepiscopo Senonensi ad iudicium hujus causæ, respondit se fortassis iturum ad eum; sed si id fieri non possit, totque præterea Episcopi absint ut ea legitime definiri non valeat, suadet ut aut eam in aliud tempus differat, aut ad sedem apostolicam contententes remittat; quod Fulco ire decreverat, sive rata sive irrita censeretur ejus electio.

Si autem aliqua præpediente ratione venire non potero, neque tot de collegis convenerint qui ad tanti negotij definitionem sufficiant, aut in aliud tempus rem differat, aut ad sedem apostolicam utramque partem remittit; ad quam iturus est Dominus Fulco, sive rata sive irrita fiat ejus electio. Locus porro hic docet; jam tum, scilicet à sexcentis ferme annis, cœpisse in Ecclesiam inveni appellaciones à confirmatione electionum. Seculo duodecimo iudicium controverfiarum quæ in hujuscemodi electionibus suboriebantur pertinebat ad Metropolitanum & comprovinciales Episcopos; ut ad Remensem Archiepiscopum scribit Innocentius III. lib. i. ep. 152.

X. Consecratio autem Episcoporum fiebat in Gallia à Metropolitanis & comprovincialibus Episcopis; nec quicquam in eas juris competebat Episcopo Romano aut ejus Legatis. Attamen si Metropolitanus electum ordinare recusabat, electores appellabant Pontificem Romanum; ut factum est à Carnotensibus, qui ab Urbano II. postularunt ut Ivonem, qui in locum Gofridi ab episcopatu depositi electus erat, consecrare dignaretur: qui cum Senonensis Archiepiscopi contradictionem injustam esse agnouisset, Ivonem manibus propriis con-

Ivo ep. 119.

Vibani II. ep. ad Richer. Senon. Archiep. ep. 2. inter epistolas Ivonis.

secravit. Legati quin etiam Romanæ sedis contendebant consecrationem Episcopi ad se pertinere, quoties Metropolitano provinciæ interdictum erat ne quid episcopalis operis ageret. quod vulgò suspensionem ab episcopalibus functionibus vocant. Ivo tamen negat id justum esse, tametsi in eo casu Legatis concedat confirmationem electionis; ceterum consecrationem, etiam in eo casu, ad Episcopos provinciæ pertinere. Sanè ipse cum collegis suis Sancionem Episcopum Aurelianensem consecravit, quòd Archiepiscopo Senonensi interdictum esset ne Metropolitanam munia exerceret.

XI. Ea tamen non erat Ecclesiæ Gallicane privata consuetudo, cum ejus usus in univèrso Occidente tum temporis obtineret. Quippe seculo undecimo Concilium Romanum sub Gregorio VII. habitum anno MLXXX. statuit ut defuncto pastore alicujus Ecclesiæ, Visitator Episcopus ad eam dirigatur, sive à Papa in sua provincia, seu à Metropolitanis in suis quoque provinciis; cujus instantiâ clerus & populus celebrent canonicè electionem alterius Episcopi, quam deinde confirmari oporteat à Metropolitano. Quòd si is fortean eligeretur qui idoneus non esset, Concilium electores, qui ad pravam electionem declinaverint, eligendi potestate privat pro hac vice. Quod ab Hincmaro adnotatum supra vidimus; & repetitum est in Concilio Lateranensi cap. *Quia propter*. De elect.

Cap. *Quia diligentia*. cap. *Innovatus*. cap. *Sim dilector*. De elect. c. *Cam olim*. De translat. Episc.

Leo IX. ep. 1. 4. Lib. 6. post ep. 10. Lib. 9. ep. 24.

XII. Duodecimum seculum conservavit Metropolitanis auctoritatem examinandi electiones, eas confirmandi, & controversias circa hæc obortas judicandi, ut patet ex variis Decretalium locis, quæ laudantur in ora hujus paginæ. Appellatio tamen ad sedem apostolicam introducta est. In quo magna vis illata est vetustis canonibus. Consecratio tamen Metropolitano & duobus Episcopis comprovincialibus, modò consensu absentium non destituerentur, relicta est à Leone IX. & Gregorio VII. qui Episcopos qui pertinent ad consecrationem Papæ distinguit ab iis qui pertinent ad consecrationem aliorum Metropolitanorum. in qua re adeo religiosum se præbuit ut Episcopum quendam consecrare recusaverit, donec sibi constaret eum à jurisdictione Metropolitanam sui esse exemptum. Constantissimum est hoc Metropolitanorum jus, neque aliquid in Decreto Gratiani aut in Decretalibus invenitur ei adversum, nisi ob negligentiam Metropolitanam, aut si canonicis censuris teneatur.

XIII. Episcopi autem, postquam consecrati fuerant, scripto tradebant professio-

nem fidei; sed nullam Episcopis obedientiam promittebant, nisi verbis generalibus conceptam, scilicet observaturos se quæ Canonibus præscripta essent. Praxim enim illam, quæ reverentiam quandam & obedientiam Metropolitano præstandam esse edicit, novam esse colligitur ex epistola Leonis I. ad Anastasium Thessalonicensem: in qua eum objurgat quòd ab Episcopo Attico *chartulam de obedientia sponcione* exegerat conscribi. *Legebatur*, inquit Leo, *in litteris tuis, quòd frater Atticus chartulam de obedientia sponcione conscripserat. in qua signum pradebatur injurie*. Locus hic relatus est in libris Decretalium; ubi glossa laborat in conciliatione ejus cum quibusdam aliis capitibus, sponcionem illam scripto tradi præcipientibus. qua difficultate ut se expediat, Atticum ait Clericum fuisse cui animarum cura non erat commissa. Vera tamen solutio hæc est; anno nimirum quadringentesimo quinquagesimo, id est, sub tempora Leonis primi, sponciones illas, sive *juramenta fidelitatis*, ut sequens ætas vocavit, nondum fuisse receptas in usum. Invalueri postea; adeo ut in professione fidei quam Episcopi in consecratione emittebant, mentio in primis fieret Metropolitanam, cui pollicebantur se ei obedientiam & reverentiam in canonibus & decretis sedis apostolicæ contentam conservaturos, & insuper privilegia quæ secundum eosdem canones & decreta Metropolitanis debebantur, nulla prorsus mentione facta sedis apostolicæ. Origo hujus consuetudinis extat in libello quorundam Episcoporum Aquileiensium, oblato Imperatori Mauricio circa annum quingentesimum nonagesimum; qui aiunt se, tempore ordinationis suæ, cautionem scriptis emittere, qua sponderent se studiosè servaturos fidem ordinatoris sui & fidem integram Reipublicæ. Itaque hæc illorum professio fidei continebat securaturos se exemplum & auctoritatem Metropolitanam in damnandis hæresibus & pro canonum executione, ac præterea servaturos integram fidem quæ Reipublicæ, id est, Imperatoribus, debetur. *Suggerimus, pie Dominator, quia tempore ordinationis nostre unusquisque Sacerdos in sancta sede Aquileiensi cautionem scriptis emittimus studiosè de fide ordinatoris nostri, & nos fidem integram sanctæ Reipublicæ servaturos*.

Formula professionis fidei Adalberti Morinensis Episcopi, quam ante consecrationem Hincmaro Metropolitano suo tradidit, docet illum promississe se observaturum canones usu receptos & privilegium Metropolitanam: *Privilegio etiam metropolis Re-*

motum

App. Tomi II.
Cancellorum Gal-
liae & in Olyfali
Hicini.

morum Ecclesiae ac ejus Praefulis secundum sacrosanctos Conciliorum canones & decreta sedis apostolicae ex sacris canonibus & legibus promulgata pro scire & posse absque dolo & simulatione vel indebita & pertinaci contradictione me obditurum profiteor.

Ep. Hincinon.

Professio Hincmari Laudunensis Episcopi continet juramentum fidelitatis ab eo Regi praestitum, cui se obditurum promittit sicut homo seniori suo. Deinde promittit se privilegio Hincmari Metropolitanani Ecclesiae Remensis obditurum secundum Canones. Sed heic adnotandum est discrimen quod intercedit inter utramque professionem; cum prima contineat fidem quae domino debetur à vassallo, altera verò obedientiam canonicam.

ho. ep. 61.

XIV. Quae porrò esset professionis illius vis ostendit Ivo Carnotensis, Archiepiscopi Senonensis suffraganeus. Hugo Lugdunensis Archiepiscopus & Ecclesiae Romanae Legatus eum evocaverat ad ordinationem Episcopi Nivernensis; quam Hugo peragere destinaverat omisso Archiepiscopo Senonensi, ad cujus metropolim pertinet Ecclesia Nivernensis. Respondit Ivo timere se ne, si ad eam consecrationem accederet, reus fieret violatae sponfionis quam fedi metropolitanae fecerat, id est, sponfionis à se factae eo tempore quo fuerat ordinatus: *Timentes rei fieri sponfionis quam metropolitanae sedi fecimus.* Quem morem ea tempestate ubique obtinuisse scribit idem Ivo in epist. LXXIII. Reliqui Pontifices ante consecrationem examinantur, omnem veterum morum honestatem & debitam obedientiam se exhibituros suis ordinatoribus pollicentur.

At Gregorius IX. Pontifex Romanus decrevit ut Metropolitanis à suffraganeis suis idem juramentum fidelitatis & obedientiae canonicae exigant quod Pontifici Romano praestatur ab iis Episcopis qui immediate pertinent ad ejus consecrationem; neque ipse aut alij Pontifices contendebant ut Episcopi inferioris ordinis ullam fedi apostolicae professionem fidei facerent.

ADDITIO

STEPHANI BALVZII.

IN eo tamen mirè lasciviit sequens aetas ob Reservationes Ecclesiarum cathedralium à Summis Pontificibus introductas, de quibus agitur in capite 1x. hujus libri. Hinc factum ut cum Episcopi auctoritate Summi Pontificis inscio Metropolitanano consecrarentur, juramentum fidelitatis exhibere Metropolitanis recusarent, eo praetextu, quòd ipsi Episcopi non fuerant per eorum Capitula electi, nec per Tom. II.

Archiepiscopum suum Metropolitanum confirmari; seu etiam consecrari; sed solum per sanctam sedem apostolicam promoti, ac de eju mandato in Curia Romana, vel extra munus consecrationis receperant; cui sancta sedi apostolica juramentum praestiterant; ut scribit Petrus de Iudicia Archiepiscopus Narbonensis. Agre ferebat hanc contumeliam sibi ac suae fedi illatam idem Petrus. Itaque de ea re conquestus apud Clementem VI. avunculum suum, ad quem Episcopi illi rebelles appellaverant, injuriam illam ultus est. Tandem, Deo disponente, inquit ille, propositio negotio in Consistorio: sententiam reportavi, & declarationem seu determinationem ad perpetuam rei memoriam pro me & aliis omnibus subditis habentibus obtinui: quam hic inserui, ut omnibus clarius pateat, & nullus amodo dubitare habeat in praedictis.

DECLARATIO.

CLEMENS Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Romanus Pontifex obtinens super universas orbis Ecclesias divina institutione primatum, circa ipsarum jurum conservationem more benevoli patris libenter intendit, sic eis cum expediit, praesiciendo Praelatos, ut per hoc iuri alterius nullatenus derogetur. Cum itaque, sicut multorum insinuatio ad apostolatus nostri deduxit auditum, nonnulli revocare conentur in dubium, utrum Episcopi, seu alij Praelati sedi apostolica non immediate subiecti, qui per sedem eandem ad cathedralium Ecclesiarum vel quarumcumque dignitatum regimina pro tempore promoventur, minusque consecrationis seu benedictionis à nobis seu de mandato nostro in Romana Curia seu extra suscipiunt, ac fidelitatis debita nobis & eidem sedi praestant solitum juramentum, suis Metropolitanis teneantur, seu Praelatis aliis, quibus immediate subijunt, aliud consuetum juramentum praestare, Nos volentes cujuslibet haesitationis scrupulum in praemissis auferre, Episcopos & Praelatos alios supradictos per sedem eandem ad huiusmodi regimina iam promotos, & quos in posterum promoveri contingeret, auctoritate praesentium declaramus ad omnia illa suis Metropolitanis seu Praelatis aliis immediate superioribus omnino teneri ad qua teneantur si non per dictam sedem vel de mandato ipsius sedis ad huiusmodi regimina promoti, nec juramentum huiusmodi per eos nobis vel eidem sedi praestitum extitisset. Nulli ergo &c. nostra declarationis & constitutionis infringere &c. Datum Avinionis Kalendis Octobris, pontificatus nostri anno octavo.

Addit Petrus Archiepiscopus: *Qua declaratione facta & bullata, ut est moris, Episcopi qui prius contradixerant, statim venerunt ad praedictam nostram sanctam Narbonensem Ecclesiam pro dicto juramento praestando: à quibus ipsum juramentum recepti secundum solemnitatem precedentem, nihil de contingentibus omitendo. Ceterum ea Petri Narbonensis Archiepiscopi narratio extat integra in veteri codice MS. Ecclesiae Narbonensis.*

CAPVT IV.

Synopsis.

I. Metropolitanorum electio pertinebat ad Episcopos comprovinciales, cum consensu cleri & populi.

A a

I I. Ita electi Stephanus Episcopus Ephesus, Flavianus Antiochenus, & Nectarius Constantinopolitanus.

III. Eadem forma praescripta est in Conciliis Gallicanis. Aliud tamen obtinuit evo Hincmari.

IV. Ordinationes Metropolitanorum pertinebant ad Patriarchas. Quod probatur ex Concilio Chalcedonensi & Innocentio primo.

V. Metropolitanus tamen Constantia Cypri ordinatio relicta est synodo provincia, & vetita Patriarcha Antiochena, decreto Concilij Ephesini.

VI. Queritur an ordinationes omnium Metropolitanorum pertineant ad Summum Pontificem tanquam Patriarcham Occidentis. Concluditur ad eum pertinere ordinationem Metropolitanorum qui Diacones Urbicaria sibus continentur. Discrimen Episcopi Romani cum ceteris Patriarchis.

VII. Metropolitanorum Italia ordinationes fiebant absque auctoritate Summi Pontificis. Ordinatio Metropolitae Aquileiensis pertinebat ad Episcopum Mediolanensem, Primatis vero Mediolanensis ordinatio ad Episcopum Aquileiensem. Evo tamen D. Gregorij necessarius erat Summi Pontificis consensus pro ordinatione Episcopi Mediolanensis, & Salontanani.

VIII. Provinciae quae extra Italiam erant, Metropolitanos suos ordinabant absque auctoritate aut consensu Episcopi Romani. Exemplum in Africa, in Hispania, Dardania, ceterisque provinciis Illyrico vicinis.

IX. Ecclesia Gallicana eodem jure usa, quae Metropolitanos suos non alibi ordinari permittit quam in synodo provincia; nisi si apud quasdam provincias aliud obtineret. Notatus interpres Graecus canonicus VI. Sardicenis, Remensis & Trevirensis Ecclesiae, sorores dictae ab Hincmaro.

X. Sub secunda Regum nostrorum dynastia, vetus consuetudo valuit. Probatur ex Hincmaro, qui hinc concludit Metropolitanos Galliarum esse Primates. Duo Primatum genera. Pallij genus.

XI. Acriver cum morem reinere contendit Ivo Carnotensis. Decretalium libri conservaverunt Episcopis comprovincialibus ordinationem Metropolitanam. Qua paulo post eis adempta est.

ADDITIO. Evo Gulielmi de Montelanduno, Archiepiscopi consecrabantur sola Summi Pontificis auctoritate. Recensentur lucubrations hujus viri.

I. MAJORIS haud dubie momenti erant Metropolitanorum electiones & ordinationes quam ceterorum Episcoporum; ideoque majorem curam desiderabant. In electionibus sane, Episcopi integro suffragij jure fruebantur, & ea quidem auctoritate quam in ceterorum collegarum suorum electionibus non usurpabant; ob id videlicet, quod cum a Metropolitano pendere deberent, ipsorum valde intererat cujusmodi homo ad eam dignitatem vocaretur. Praclare itaque Leo: Metropolitano defuncto, cum in locum ejus alius fuerit subrogandus, provinciales Episcopi ad civitatem metropolitanam convenire debent; ut omnium Clericorum atque omnium civium voluntate discussa, ex Presbyteris ejusdem Eccle-

siae, vel ex Diaconibus, optimus eligatur. Hunc Leonis locum imitatus est Ilidorus Mercator in supposititia epistola Aniceti, quae a Gratiano relata est.

II. Secundum rationem a Leone prolatam recte in Actione XI. Concilij Chalcedonensis pronuntiavit Anatolius Patriarcha CP. electionem Metropolitanam Ephesini ab iis omnibus celebrandam esse qui ab eo regendi erant: Dabitur autem Ephesiorum metropoli Episcopus ab omnibus qui passendi sunt eligendus. Quare Stephanus civitatis illius Episcopus aiebat se electum fuisse ab Episcopis Asiae, & a clero & civibus honoratis Ephesi. Patres quin etiam secundae Synodi Oecumenicae, quae Constantinopoli habita est, recte adnotant in epistola synodica Flavianum Episcopum Antiochenum electum fuisse suffragiis Episcoporum comprovincialium & totius Dioeceseos Orientalis, & concordibus etiam suffragiis Ecclesiae Antiochena; id est, cum consensu cleri & populi specialis dioeceseos Antiochena. In eadem synodica epistola habetur Nectarium Episcopum CP. electum fuisse ab Episcopis illius synodi, cum suffragiis Clericorum & civium, praesente Imperatore.

III. Ob eam causam Concilia Gallicana jubent ut Metropolitanus eligatur ab Episcopis provinciae & a clero ac populo civitatis in qua ordinandus est Metropolitanus. In ordinandis Metropolitanis Episcopis (inquit Concilium Aurelianense II. anno DXXXIII. habitum) antiquam institutionis formulam renovamus, quam per incuriam omnimodis videmus amissam. Itaque Metropolitanus Episcopus a comprovincialibus Episcopis, Clericis, vel populis electus, congregatis in unum omnibus comprovincialibus Episcopis ordinetur.

Difertior est sententia Concilij Aurelianensis III. habiti anno DXXXVIII. ubi indicatur discrimen quod intercedebat inter electiones Episcoporum & Metropolitanorum. Praecipit namque ut Metropolitanum Episcopi comprovinciales eligant, cum consensu cleri & civium. Comprovincialium autem Episcoporum electionem a clero & populo fieri jubet, cum consensu Metropolitanam. Quod discrimen cum aliqui non satis expendissent, irrito labore conati sunt conciliare canones quorum sententiae videbantur esse diversae in materia electionum. Metropolitanus a comprovincialibus Episcopis, sicut decreta sedis apostolica continent, cum consensu cleri vel civium eligatur: quia equum est, sicut ipsa sedes apostolica dixit, ut qui proponendus est omnibus, ab omnibus eligatur. De comprovincialibus vero ordinandis, cum consensu Metropolitanam, cleri & civium, juxta pri-

Leo I. ep. 88.
Dist. 63. c. 19.

rum canonum statuta, electio & voluntas requiratur. Apud Hincmarum tamen, & in antiquis formulis, legimus electiones Metropolitanorum factas esse à clero tantum & populo civitatis, absque Episcoporum suffragio.

IV. Ordinationes autem sive consecrationes Metropolitanarum pertinebant ad Patriarchas; ut patet ex Actione xvi. Chalcidonensis Synodi, quæ sedem Constantinopolitanam evehens ad honorem patriarchatus, & Diocesim ejus synodumque patriarchalem componens ex provinciis Pontica, Asiana, & Thracica, novo quidem Patriarchæ concedit ordinationes Metropolitanorum harum Diocesum, non tamen Episcoporum, quos à suis Metropolitanis ordinari debere censet. Sed ordinationem celebrare debet Episcopus CP. postquam decretum electionis ad eum fuerit delatum; ejusque arbitrio relinquunt personam electam evocare Constantinopolim, illic ordinandam, aut consensum suum dare ut ibi ordinetur ubi electio celebrata est, *καὶ ἐν τῷ αὐτῷ αὐτῷ*. Id ipsum probatur ex epistola Innocentij I. ad Alexandrum Episcopum Antiochenum, in qua sic scriptum est: *Metroplitanos auctoritate ordinas singulari*. Patriarcha verò Ægypti non solum Metropolitanos Ægyptiacæ Dioceseos ordinabat, sed etiam omnes Episcopos à suo patriarchatu pendentes; ut constat ex epistola synodica Concilij Nicæni, quæ extat apud Theodoretum lib. 1. cap. 1x. & ex epistolis Synesij ad Theophilum Episcopum Alexandrinum. Idem jus sedi suæ asserere tentavit Alexander Episcopus Antiochenus, id est, jus ordinandi non solum Metropolitanos, sed etiam reliquos Episcopos sedi suæ subiectos. Desiderium ejus approbavit Innocentius I. ad ejus consulta respondens, eo tamen adhibito temperamento quoad ordinationem Episcoporum secundi gradus, ut vicinos quidem ad se accersat, longè tamen positos in provinciis consentiat ordinari: *Ceteros non sine permisso conscientiaque tua sinas Episcopos procreari. In quibus hunc modum rectè servabis, ut longè positos, literis datis, ordinari censes ab iis qui nunc eos suo tantum ordinant arbitratu; vicinos autem, si estimas, ad manus impositionem tue gratiæ statuas pervenire.*

V. In Concilio tamen Ephesino conquirentibus Episcopis Cypriis, metropolis illius insulæ, tametsi intra patriarchatus Antiocheni limites contineretur, retinuit primum morem, secundum apostolicos canones & Nicænos, id est, ordinatio Episcopi Constantiæ, qui Cypri Metropolitanus erat,

Tom. II.

relicta est synodo illius provinciæ, & veteri Patriarchæ Antiocheno. Constitutio illa manavit in omnes provincias Ecclesiæ, quibus sua libertas conservata est secundum Canones; addito, ne Episcopi quicquam audeant in provinciis quæ ab eis ex veteri consuetudine non pendebant: *Ne patrum canones prætereantur, nec sub sacerdotij prætextu, mundane potestatis fastus irrepant; ne clam paulatim libertas amittatur, quam nobis donavit sanguine suo Dominus noster Iesus Christus, omnium hominum liberator.*

VI. Possent tentari ex iis quæ supra dicta sunt ordinationem omnium Metropolitanorum Occidentis pertinere ad Romanum Pontificem, qui Patriarcha est Occidentis; cum præsertim Episcoporum Alexandriæ & Antiochiæ auctoritatem Nicæna Synodus constituat ad exemplum Episcopi urbis Romæ. Equidem id necessariò consequitur ex iis quæ dicta sunt; sed ita tamen ut auctoritas illa ordinandorum Metropolitanorum coërceatur intra limites synodi patriarchalis ordinariæ Episcopi Romani, id est, de Metropolitanis tantum accipiatur qui Dioceseos Vrbicariæ finibus continentur. Quapropter Iustinianus formam præscribens synodorum quæ à Patriarchis convocari debent, ait disertis verbis ad illas convenire debere Episcopos qui pertinent ad eorum ordinationem. Unde sequitur idem prosus significari, si quis dicatur ad synodum Patriarchæ cujuscumque aut ad ejus ordinationem pertinere. In quibusdam porro ceteri Patriarchæ cum Romano componi possunt, in quibusdam discrepant. Alexandrinus enim & Antiochenus unicam tantum Diocesim ecclesiasticam obtinebant ex decem Metropolitanis constatam, quam postea Constantinopolitano tributæ sunt tres Dioceses, in quibus xxxviii Metropolitanis numerabantur. At Episcopi Romani cura, præter patriarchatum ordinarium, qui saltem ex Diocesi Vrbicaria decemque Metropolitanis constabat, porrigebatur in reliquas omnes Occidentis metropoles, quæ sexagenarium numerum egrediebantur. Majoris itaque Italiæ partis Metropolitanis à Summo Pontifice ordinabantur in ipsa Vrbe; aut postquam Episcoporum comprovincialium consensus electionem firmaverat, ij permisso ejus ordinationem Metropolitanis celebrabant. Sed in Diocesi Vrbicaria receptum erat ut Episcopi aliis Metropolitanis subiecti, ab eo consecrarentur. In quo similis est Episcopo Alexandriæ, juxta Concilium Nicænum. Ceterum id à nemine ante me observatum fuerat.

Aa ij

Inoc. I. ep. ad Alex. Antioch.

Nov. 117. & 1171

Vide suprad lib. 1.
c. 7. §. 3.

Vide suprad lib. 5.
cap. 5. §. 3.

VII. Ambrosij sanè Mediolanensis Episcopi electio & ordinatio, quæ facta est à Synodo totius Italiæ decreto Imperatoris Valentiniani coacta, evincit nihil juris per illas tempestates Romano Pontifici competitivisse in ordinatione Metropolitanæ Mediolanensis; à qua manus abstinuit per multum ævi, serò usurpata ejus ordinatione. Colligi id abundè potest ex epistola Pelagij I. anno DLV. in sede Petri præsentis: qui docens Episcopos Aquileiensem & Mediolanensem consuevisse invicem sibi manus imponere quando alterutra harum sedium pastore proprio viduata erat, insinuarè tamen nititur hanc consuetudinem introductam esse vitandis sumptibus qui electo incumbere, si Romam pro ordinatione accedere cogeretur; cum vera hujus instituti ratio in eo consistat, quòd cum Mediolanum esset caput Dioceseos Italiciæ, ut constat ex Concilio Aquileiensi, ordinatio Metropolitanæ Aquileiensi ad Episcopum Mediolanensem optimo jure pertinebat; Primatis verò Mediolanensis ordinatio ad Aquileiensem Episcopum, quòd primus esset inter Metropolitanos synodi generalis Dioceseos Italiciæ. Ex epistola tamen quadam Gregorij I. colligitur jam ævo ejus, id est, LVIII. annis post Pelagium, invaluisse ut necessarius esset Summi Pontificis consensus ad hoc ut Episcopis provinciæ Mediolanensis libera esset ordinatio Metropolitanæ. Verba ejus minimè ambigua sunt ad Exarchum Italiæ scribentis de electione Episcopi Mediolanensis. Ait enim se, ut consuetudinem servet, missurum esse ministrum Ecclesiæ Romanæ, qui electum ab Episcopis comprovincialibus, sicut vetus mos exigit, cum assensu quoque Pontificis Romani, faciat consecrari. Distinguit autem illic accuratè jus canonicum Episcoporum comprovincialium, quod veteri mori adscribit, ab Ecclesiæ Romanæ possessione, quam simpliciter consuetudinem appellat, absque ullo epitheto. quæ consuetudo haud dubiè introducta erat post schisma Ecclesiarum Mediolanensis & Aquileiensis. Necessè fuit pro servanda consuetudine, inquit Gregorius, militem Ecclesiæ nostræ dirigere, qui cum in quo omnium voluntates atque consensum concorditer convenire cognoverit, à suis Episcopis, sicut vetus mos exigit, cum nostro tamen assensu, faciat consecrari. Idem ad Ioannem Subdiaconum, cui harum rerum executionem commisit, scribens, ita loquitur:

Apud Gratian.
dist. 61. c. 10.

Tunc cum à propriis Episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ auctoritatis assensu facias consecrari: quatenus hujusmodi servata consuetudine, & apostolica sedes proprium vi-

gorem retineat, & à se concessa aliis jura non minuat. Idem jus in Ecclesia Salonitana, quæ Dalmatiæ metropolis erat, usurpabat Gregorius; ut refertur apud Gratianum in c. Salonitana. dist. 63.

VIII. At provinciæ quæ extra Italiam erant, Metropolitanos haud dubiè suos ordinabant absque auctoritate Episcopi Romani, & absque consensu ejus. In Africa quippe unaquæque provincia ordinationes suas celebrabat; ut videre est in canonicis Conciliorum Africanorum, & apud Augustinum. Hic enim respondens Donatistis, qui Cæciliani Episcopi Carthaginensis ordinationem non esse legitimam affirmabant, eo prætextu, quòd cum totius Africæ Primas esset, debuerat ordinari à Primæ Numidiæ, aut ab alio quodam Primæ, quod factum non fuerat, ait hanc esse consuetudinem Ecclesiæ, non ut Primatem Carthaginis ordinet aliquis Episcopus Metropolitanus, sed propinquiores Episcopi; sicut nec Ecclesiæ Romanæ antistitem ordinat aliquis Episcopus Metropolitanus, sed Episcopus Ostiensis: *Quòd non expectaverit Cæcilianus ut princeps à principio ordinaretur, cum aliud habeat Ecclesiæ consuetudo, ut non Numidiæ, sed propinquiores Episcopi, Episcopum Ecclesiæ Carthaginis ordinent; sicut nec Ecclesiæ Romanæ ordinat aliquis Episcopus Metropolitanus, sed de proximo Ostiensis Episcopus.*

Eodem jure utebantur Ecclesiæ Hispaniarum; ut discimus ex Concilio IV. Tolitano, quod anno DCXXXIII. habitum est. *Episcopus, inquit, comprovincialis ibi consecrandus est ubi Metropolitanus elegerit. Metropolitanus autem non nisi in civitate metropoli, comprovincialibus ibidem convenientibus.*

Dardania quoque, & ceteræ provinciæ Illyrico contiguæ, jure eodem communi utebantur ætate Gelasij Pontificis Romani, ut ipse testatur ad eorum Episcopos scribens: *Caritatem vestram, inquit, duximus instruendam, ut vos omnes in commune fratres, sive per Dardaniam, sive per quamcumque contiguam provinciam constituti, qui vos sub Metropolitanis vestris esse meministis, & ab eisdem substitui decedentes, sicut vetus consuetudo deposcit, unanimiter statuatis antistites. Et vicissim si Metropolitanus humane conditionis sorte decesserit, à comprovincialibus Episcopis, sicut forma transmisit, sacrari modis omnibus consecratis. nec quemquam sibi quod vobis antiqua dispositione concessum est patiamini vendicare.*

IX. Ecclesiæ etiam Gallicanæ libertas ea erat ut canonum præscriptis inhaereret, Metropolitanosque suos non alibi sineret ordinari quàm in synodo provinciæ; nisi si

Augustin.
serm. 10.
dist. 11.

Cæcilian.
c. 11.

Calixtus
Dist. 10.
c. 10.

foend
et in
Kend
Ta. 11
mal.

Vilem
lun di
lun. 6. 1

Worm.
c. 17. 1.
c. 10.

apud quasdam Ecclesias hic mos inoleverat ut Episcopus Metropolitanus à propinquo- ri Metropolitano acciperet manus imposi- tionem. Sed novam illam consuetudinem abolevit Synodus Aurelianensis secunda; quæ antiquam constitutionis formulam renova- vit, statuens ut Metropolitanus ab Episco- pis comprovincialibus ordinetur. cujus syno- di verba supra relata sunt in §. III. hu- jus capituli. At Concilium Aurelianense III. quinquennio post celebratum, id est, anno quingentesimo trigesimo octavo, repudiato canone illo prioris synodi, novam consue- tudinem revocavit, qua receptum erat Me- tropolitanos à Metropolitanis ordinari: De Metropolitanorum vero ordinationibus id placuit, ut Metropolitanis à Metropolitanis, omnibus, si fieri potest, presentibus comprovincialibus, or- dinentur; ita ut ipsi Metropolitanis ordinandi pri- vilegium maneat quem ordinationis consuetudo requirit. Quæ institutio aliqua in re similis est versioni Græcæ canonis sexti Sardicensis, quo sancitum est ut Episcopi vicinæ provin- ciæ invitentur ad ordinationem Metropoli- tani alienæ provincie: Χρηδὲ Ἐμετακλεισθαι Ἐ τῶς ἀπὸ τῆς κληρονομίας ἐπαρχίας ἐπισκόπους πρὸς τὴν κληρονομίαν τῆς μητροπόλεως ἐπισκό- πους. Attamen fatendum est interpretem Græcum non cepisse sententiam hujus cano- nis, qui in contextu Latino nullam hujus rei mentionem facit. Hincmarus in synodo Metensi, quæ propter Karoli Calvi in regno Lotharij coronationem coacta est, adnotavit Remensem & Trevirenses Ecclesias commif- sis sibi Ecclesiis velut sorores & comprovinciales haberi, sive in ordinationibus peragendis, sive pro judiciis causarum ecclesiasticarum, sicut antiqua demonstrat consuetudo.

X. Sub secunda Regum nostrorum dyn- astia, vetus consuetudo valuit, nempe ut Metropolitanus ab Episcopis comprovincia- libus ordinareretur. Hunc seculi sui usum fuisse docet Hincmarus, qui præterea probat Galliarum Metropolitanis jus illud com- petivisse secundum canones Nicænos, An- tiochenos, & Africanos, & ob id ipsum Pri- mates esse. Nam duo Primatum genera agnoscit; quorum quidam iidem sunt cum Patriarchis, alij verò, Metropolitanis. quod discrimen hausit ex versione Concilij Chal- cedonenfis à Dionysio Exiguo confecta, & ex canonibus item Africanis. De Primatibus autem secundi generis sic loquitur Hincma- rus: Sed & quidam Archiepiscopi vel Metro- politani Primates provinciarum multoties in sacris canonibus inveniuntur, illi videlicet qui in lo- co defunctorum ab Episcopis uniuscujusque pro- vincie sine interrogatione alterius Primatis præ- valent ordinari, & ex antiquæ consuetudinis

lege à sede apostolica Pallij solent genio insigni- ri, & in loco decedentium Episcoporum, sine con- sensu vel licentia Primatis alterius, in sua pro- vincia quique possunt Episcopos ordinare. Hanc loquendi formam, id est, Pallij genium, mu- tuatus est Hincmarus ex epistolis sancti Gre- gorij: qui de Siagrio Augustodunensi Epif- copo loquens, ait ipsum petivisse Pallium, pro genio & honore suæ Ecclesie.

XI. Ætate Ivonis Carnotensis, Hugo Lugdunensis Archiepiscopus sibi, tanquam Primati, deberi professionem obedientiæ contendebat ab electo Senonensi antè quàm consecraretur; suumque hoc consilium ful- cire nitebatur auctoritate sedis apostolicæ, qua fungebatur. Rescripsit Ivo consecratio- nem Metropolitanis Senonensis pertinere ad Episcopos comprovinciales, neque expe- ctandum esse ut electus faciat prius professio- nem canonicam Primati Lugdunensi, cum id canonibus sit contrarium. Deinde addit: Cùm ergo tam ista quàm alia generalia insti- tuta tam absolutè consecrationem Metropolitanorum contineant, miramur cur privatis legibus & novis traditionibus veteres traditiones & consuetudines removere contenditis, præcipiendo ut Senonensis electus ante consecrationem suam vobis presentetur, & jure primatus vestri subje- ctionem & obedientiam profiteatur. Tum ait se nihil prorsus heic remissurum esse ex jure Ec- clesiarum suæ provincie, & si contra teten- derit Hugo, comminatur se ab ejus commu- nione discessurum: De tantillo jure quod habent Ecclesia nostra nec volumus nec debemus cedere. Infra: Si autem petitionibus nostris non adque- veritis, & aliquid schisma inde fuerit exortum; securè dicam, neque iniquitas mea, neque pecca- tum meum; neque vos poteritis dicere vobis non fuisse prædictum.

Ordinationem porrò Archiepiscopi com- provincialibus Episcopis conservaverunt li- bri Decretalium, ut videre est in responsis Lucij III. in cap. Si Archiepiscopus. De tem- pore ordinandorum.

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

ATTAMEN immutato paulò post hoc jure, Ar- chiepiscoporum consecratio paulatim adempta est Episcopis comprovincialibus, & Summo Pontifici servata; ut omnibus est notissimum. Sed tamen præ- mitti non debet insignis locus viri illa ætate cele- berrimi, Gulielmi de Montelauduno Iuris Canonici Professoris in Academia Tolosana, qui vivebat anno millesimo trecentesimo quadragesimo sexto. Is ergo in libro sacramentali, Rubrica de ordine episcopali Tit. x. sic ait: Quis consecrat Episcopum? Dic quod Archiepiscopus cum suis suffraganeis de se. or. nec

Aa iij

Gregor. lib. 7. ep. 131. Videtur epistolam Synodi- cum Concilij Du- ziac. 1. ad Hadria- num 11.

Ivo ep. 60.

Secundo illa edita à meo Capitulo Eod. Calvi, & To. 1. oper. Hinc- mar.

Vile Marcum in Hæc de Primari- bus. 624.

Hincm. in Episc. c. 17. & in epist. 6. c. 1.

Episcopi. Sed quis Archiepiscopum, vel superiores? Dic quod de iure communi omnes Episcopi debent consentire, & tres illorum consecrare, supra eod. tit. Si Archiepiscopus. 63. dist. per ambitionem. Papa tamen iam prescripsit contrarium, cuius auctoritate tantum hodie consecrantur, ut 24. q. 2. pudenda. & 51. dist. cap. fin. Liber ille sacramentalis Gulielmi de Montelauduno extat MS. in Bibliotheca Ecclesie Helenenis, unde locum hunc à me describi Marca iussit anno M D C L X. quum apud Ruscinones degeret pro figendis regnorum limitibus in Pyrenæo. Eiusdem libri duo manuscripta exemplaria extant in Bibliotheca monasterij Rivipullensis apud Catalanos, aliud in archivo Ecclesie Narbonensis, itémque aliud in Bibliotheca Regis Christianissimi. Ceterum Gulielmi hujus lucubrationes frequenter laudant Richardus Archiepiscopus Armachanus in Tractatu MS. De audientia confessionum, itémque Franciscanus quidam qui ea tempestate adversus huncce Richardi Tractatum scripsit, Bernardus Lauretus Præses Tolosanus in Tractatu de potestate seculari in Ecclesiasticos, Arnulphus Ruzæus in Tractatu juris Regaliæ, Philippus Probus in Tractatu item juris Regaliæ, Glossator libri Sexti Decretalium, alique. Quoniam verò nullus hæctenus, quod sciam, ejus viri opera recensuit, utar hac occasione ut ea promam quæ mihi comperta sunt. Scripsit itaque Gulielmus de Montelauduno, præter librum Sacramentalem, Lecturam in Librum Sextum Decretalium, quam laudant Ruzæus & Probus; ad quam Apostillas seu Additiones scripsit Blasius Aurioli Doctor Tolosanus. Scripsit præterea Apparatum Constitutionum Clementis V. qui frequenter item laudatur à Ruzæo & Austerio in Repetitionibus ad Clement. Hujus autem Apparatus tria manuscripta exemplaria extant in Bibliotheca monasterij sancti Sergij Andegavensis, itémque aliud in Bibliotheca monasterij sancti Albini Andegavensis. In eodem codice sancti Albini extat Apparatus ejusdem Gulielmi super Extravagantes Domini Iohannis Papa XXI. qui laudatur etiam à Ruzæo & Probo. Scripsit etiam Gulielmus iste Tractatum de Cardinalibus, qui laudatur ab Egidio le Maître in Tractatu de Regalibus cap. v. 11. Quædam porrò ejus Lecturæ in aliquot juris Canonici posterioris capita editæ sunt in voluminibus Repetitionum Iuris Canonici.

CAPVT V.

Synopsis.

I. Queritur an Metropolitanani qui Summi Pontificis auctoritate consecrati non erant, ejus confirmationem obtinere tenerentur post consecrationem. Quæstio hæc proposita est à Glossatore Decreti; cui hæret aqua. Episcopi specialis Dioceseos Ecclesie Romanae confirmabantur à Summo Pontifice. Diversum prorsus obtinebat quoad alios.

II. Objicitur Patriarchas antiquitus ea necessitate obstrictos fuisse ut tenerentur ad obtinendam confirmationem suam à Summo Pontifice. Potiori jure id observandum esse quoad Metropolitanos.

III. Opponitur deinde exemplum Ecclesie Thesalonicensis, ad cujus Episcopum relationem de ordinatione sua mittere tenebantur Metropolitanani Illyrici orientalis. Hoc ex eo profectum, quod Episcopus Thesalonicensis jus patriarchicum obtineret in Illyrico.

IV. Tum adducitur exemplum Episcoporum Gallicanorum, qui Hincmari Remensis ordinationem confirmari petunt à Sergio. Sed id trahi non potest in consequentiam, cum ob gravem causam ita fieri oportuerit, ad infringendos nimirum conatus Ebbonis.

I. HEC sese offert quæstio magni momenti, habita ratione argumentorum quæ inde deduci possunt; nimirum, an Metropolitanani qui neque à Summo Pontifice neque ex mandato ejus consecrati erant, ejus confirmationem obtinere tenerentur post consecrationem. Difficultatem hanc proponit Glossa in cap. *Quia igitur*, dist. 63. Verum cum decisio hujus quæstionis molestum haberet auctorem hujus Glossæ, eò confugit, ut diceret plures esse Archiepiscopos qui à Summo Pontifice non confirmantur, sed tantum recipiunt Pallium. Erudita quidem & vera est hæc opinio: attamen explicatione indiget, & testimoniis scriptorum quibus fulciri possit. Episcopi namque specialis Dioceseos Ecclesie Romanæ distinguendi sunt à reliquis Episcopis Occidentis, qui ad eam Diocesim non pertinebant. Illi à Summo Pontifice confirmabantur, cujus consensus accedebat ante vel post consecrationem. At ceteri neque ab eo confirmabantur, neque consecrabantur, fruebanturque privilegiis quæ Nicæna synodus decrevit Metropolitanis esse servanda, & ea libertate quam eis Ephesinum Concilium præcipit conservari.

II. Ac mihi quidem in hanc quæstionem accuratè inquirenti visum est tria potissimum adversus hanc regulam posse opponi; meâque esse partes duxi ut palam promerem quæ mihi in mentem circa hæc venerunt, quibus difficultates illas complanari posse existimo. Primum ergo dici potest (id quod illusterrimus Cardinalis Baronius, itaque qui de fidei controversiis tractant, persuadere conantur) Patriarchas antiquitus ea necessitate obstrictos fuisse ut tenerentur ad obtinendam confirmationem suam à Summo Pontifice. Quod se probare existimant auctoritate Leonis I. qui rogante Theodosio Imperatore confirmavit electionem Anatolij Constantinopolitani. Adducunt etiam auctoritatem Papæ Simplicij, qui confirmationem Patriarchæ Alexandrini recusavit, & alia his similia argumenta. Cum itaque eo jure erga Patriarchas uteretur Episcopus Romanus, dubitari non potest quin potiore jure Metropolitanani teneantur ad obtinendam ejus confirmationem.

Quod ad Patriarchas attinet; responderi potest confirmationem illam non esse signum jurisdictionis, sed tantum susceptionis in communionem, & testimonium quo con-

stabat Summum Pontificem consentire consecrationi jam peractæ. quod Cyprianus, de episcopatu Papæ Cornelij loquens, his verbis explicat, ut dicat ejus electionem confessione Cypriani & reliquorum Episcoporum esse firmatam. Quippe usu receptum erat per illas tempestates ut Patriarchæ, & ipse etiam Romanus Pontifex recens electus, literas de sua ordinatione mitterent; quibus addebatur professio fidei, in synodicis eorum epistolis conscripta. Cùm itaque Papæ Urbis reddita essent relationes quæ harum ordinationum gesta continerent, is literas communicatorias scribere ad Patriarchas, nisi admonitus fuisset extare aliquod impedimentum canonicum in persona electi. Quo casu, communionem ei suam ad tempus denegabat; ut factum est à Simplicio in causâ Patriarchæ Alexandrini recens electi.

III. Adduci deinde potest adversus regulam à nobis propositam exemplum Ecclesiæ Thessalonicensis, quæ eo jure fruebatur, ut Metropolitanus Illyrici orientalis teneretur ad Episcopum Thessalonicensem mittere relationem de sua ordinatione. Quippe temporibus Hormisdæ Summi Pontificis, Dorotheus Episcopus Thessalonicensis acriter ultus est injuriam sedi suæ factam ab Episcopo Metropolitano Nicopoleos in Epiro, qui officium illud omiserat post consecrationem suam. Dorothei facinus illud improbat Hormisdæ, eo prætextu, quod cùm Episcopus Thessalonicensis se abstinuisset ab Ecclesiæ Romanæ communionem, Nicopolitanus omiserat veterem consuetudinem, ut sedis apostolicæ communionem promereretur, non autem ut consuetudinem violaret. *Obtulit nobis, inquit Hormisdæ, epistolam Joannis Episcopi sui, & aliam synodi subjacentis Ecclesiæ Nicopolitane, qua queruntur ab Episcopo Thessalonicensi excitas adversus se tam principales quam judicarias potestates, confessionibus & dispendiis se vehementer affligi, propter hoc quia de ordinatione sua ad Episcopum relationem secundum præca exempla non miserit.* Item in epistola xxii. *Non igitur consuetudo est neglecta, sed vitata cantagia.* Tolum hoc repelli potest nullo negotio, si privatam Episcopi Thessalonicensis consuetudinem spectemus, qui jus exarchicum sive patriarchicum obtinebat in Diocesim Illyricianam. Antiquitus itaque jus illud ei competebat ut Metropolitanus suæ Dioceseos ab eo ordinarentur, aut, de consensu ejus, ab Episcopis comprovincialibus. Ita enim ad Anastasium Thessalonicensem scripsit Leo primus: *De cujus nomine ad tuam notitiam provinciales referant sacerdotes, impleruri vota poscentium, cum quod ipsis placuit,*

tibi placuisse cognoverim. Ius autem illud ad Episcopum Thessalonicensem spectabat secundum veterem Ecclesiæ suæ consuetudinem, non verò ratione vicariatus sibi à Summis Pontificibus concessi in his regionibus. Vicariatu enim illo non tam nova auctoritas tribuebatur Ecclesiæ Thessalonicensi quam cumulatio juris; quemadmodum alibi accuratè explico. Ius illud nihilominus aliquantum infregerat consuetudo contraria à temporibus Hormisdæ, id est, octuaginta annis post Leonem. Moris quippe in posterum non fuit ut ab Episcopo Thessalonicensi peteretur libertas ordinandi Metropolitanum, cui satis esse putabant, si de ordinatione ad eum referretur. Illud tamen trahi non debet in consequentiam quoad Metropolitanos qui tali consuetudini non erant subiecti.

IV. Tertiò opponi posset Concilium Sueffionense habitum anno DCCCXIII. in quo Hincmarus Remensis Archiepiscopus, ut probaret electionem & ordinationem suam canonicè celebratam esse, ostendit epistolam ab Episcopis Gallicanis ad Sergium Papam scriptam pro confirmatione ordinationis Hincmari: *Porrexit etiam epistolam totius Galliæ Episcoporum subscriptam ad apostolicam sedem pro confirmatione ipsius ordinationis.* Sed non inde sequitur jus illud ordinariū fuisse in Gallia ut necessaria esset Summi Pontificis confirmatio pro ordinatione Metropolitanis. At in causâ Hincmari necessarium fuit hoc obsequij & reverentiæ genus. Ebbo Remensis Archiepiscopus, in cujus cathedra sedebat Hincmarus, adhuc vivebat; & licet ab episcopatu dejectus fuisset, semper tamen sperabat eam Ecclesiam sibi restitutum iri, adeo ut post depositionem ei reddita fuerit auctoritate Lotharrij Imperatoris. Nihilominus eam postea dereliquit, neque intercessit ordinationi duorum Archiepiscoporum qui post abdicationem ejus eam per xxvii. menses obtinuerunt, nec aliquid turbarum adversus illos excitavit. Quam ob rem synodus nationalis Belvacensis sancivit ut Episcopus in Ecclesia Remensi ordinaretur. Hincmarus igitur clerici ac populi civitatis suffragiis electus, in synodo ordinatus est ab Episcopis comprovincialibus, quam ordinationem regio diplomate confirmavit Karolus Calvus. Episcopi verò Gallicani literas ad Sergium Papam scripsere ut judicium eorum & ordinationem dein peractam à sede apostolica approbati peterent. Quod ea de causâ factum est ut omnis Ebboni via præcluderetur quò minus Summi Pontificis auctoritate causâ ejus retractaretur. id enim ab eo tentari intelligebant. quod & aliquot post annis obtinuit,

Cyprian. ep. 52.

Vide supra lib. 5. ep. 31. & 33.

Vide epistolam Joannis Papæ ad Synodum Thessalonicensem, inter alia synodi Rom. in Basilico 11.

Vide supra lib. 5. ep. 31. & 7. & 11.

Hormisdæ ep. 17.

Concil. Sueffion. 11. Act. 3. To. 1. Concilior. Galliar.

Concil. Belvac. 845.

sed prorsus inutiliter. Approbatio igitur illa quam à Sergio Papa postulabant Episcopi, necessaria erat pro ordinatione Hincmari, & ad infringendos conatus Ebbonis, non autem ad hoc tantum ut Metropolitanus ordinatio confirmaretur à sede apostolica. Sanè ordinationem illam Leoni I V. placuisse, & ab eo approbatam esse, docet Hincmarus in scedula à se porrecta Concilio Sueffionensi III. anno DCCCLXVI. ubi etiam scribit Pallij usum sibi à Leone concessum.

CAPVT VI.

Synopsis.

I. De Pallio dato Metropolitanis. Ejus concessio paulatim infregit eorum libertatem & synodorum provincialium auctoritatem. Origo ejus satis vetusta. Ea tamen quæ hodie usurpantur, antiquitati prorsus ignota fuere. Discrimen antiqui & novi juris.

II. Pallium olim longè aliud erat quàm illud quo hodie utimur. Erat autem genus quoddam imperatorij indumenti. Ante Zacharia Pontificis tempora non tribuebatur uniuersis Galliarum Metropolitanis.

III. Descriptio Pallij hodierni & antiqui. Vetus à Latinis constanter appellatum est Pallium; à Graecis verò *omophorion* & *omophorion*. Omophorij vox ambigua. Quippe interdum significat vestem laneam quam Episcopi deserebant extra sacrificij tempora.

IV. Aliàs Omophorion accipitur pro indumento Patriarcharum. Ejus descriptio. Augusta erat hac vestis. Ex Pelagio I. & Gregorio Magno.

V. Pallium illud erat verè pallium, non autem exigua fascia; ut patet ex Liberato & Ioanne Diacono.

VI. Pallij usus Patriarchis permixtus ab Imperatoribus. Id Ecclesia Romana facetur. De donatione Constantini.

VII. Explicantur verba donationis. Card. Baronius notatus. Phrygium est ornamentum capitis, quod mirram vocamus. Lorum non est Pallium. Lora, id est, fascia. Tunica dilores & trilores apud Fl. Vopiscum.

VIII. Chlamys, id est, Pallium imperiale. Cujusmodi illud fuerit. Pelagius I. & sanctus Gregorius illustrati.

IX. De Sacco, Stichario, & Phenolio. Sacrum omnium optimè referebat Pallium Latinorum. Forma ejus describitur, ex Balsamone, & Gregorio Chomateno.

X. Pallium esse beneficium Imperatorum probatur etiam ex Liberato. Pallium Arelatensibus Episcopis tributum, cum consensu Imperatorum. Gregorio tamen primo sufficere visus est consensus Regis Childberti. Necessitas illa consensus Imperatoris honorificentissima est pro Summo Pontifice.

XI. Baronius notatus, qui Pallium ait esse indumentum ecclesiasticum. Etate Theodosij Pallium non erat in usu apud Ecclesiam. Anastasius Bibliothecarius notatus.

I. **P**OST explicatam superiori capite priorem Glossæ observationem, su-

perest ut ad secundam veniamus. Cùm itaque ibi scriptum sit nonnullos esse Metropolitanos qui non confirmantur à Papa, sed tamen ab eo Pallium accipiunt, observationes & ipse meas circa hanc materiam proponam; quæ magni est momenti, ob argumenta quæ inde peti possunt.

Optabant sanè olim Summi Pontifices ut omnes Metropolitanus qui ad eorum patriarchatum pertinebant aliquod confirmationis genus à sede apostolica acciperent. Verùm quia ubique receptum erat consecrationes fieri posse extra Italiam absque eorum consensu, vim ei legi palam adferre noluerunt; sed Metropolitanos rei cujusdam novæ miraculo velut obstupescerunt; quæ in initio magnifica, paulatim tamen antiquam eorum libertatem per cuniculos infregit, & synodorum provincialium auctoritatem pessumdedit. De Pallij usu loquor: cujus origo cùm sit satis vetusta, effectus tamen ejus, & cetera quæ nunc usurpantur, antiquitati prorsus ignota fuere. Quippe Galliarum Metropolitanus statim post ordinationem suam exercebant functiones sui muneris, juxta canones antiquos. At jus novum eos prohibet quicquam pontificalis officij attingere donec à sede apostolica missum ad eos fuerit Pallium, de corpore beati Petri sumptum.

II. Cùm materia isthæc digna sit eruditorum hominum curiositate, dicam primum quid ipse sentiam de origine Pallij, tum aperiam quo primum tempore necessitas ejus introducta sit. At mihi quidem tria præcipue notata digna observasse videor. Primum, initio Pallium alia prorsus forma compositum fuisse quàm illud quod hodie in usu habetur. Secundum, (quod nonnulli viri eruditi subodorati sunt, neque tamen satis probavere) Pallium antiquitus fuisse genus quoddam imperatorij indumenti, cujus usum Imperatores permisisse Patriarchis, à quibus dein communicatum est cum Metropolitanis. Tertium, illud non fuisse tributum uniuersis Galliarum Metropolitanis ante tempora Zachariæ Pontificis Romani, id est, ante annum circiter septingentesimum quadragesimum quartum.

III. Igitur in antecessum statuere debemus Pallium hodiernum nihil aliud esse quàm fasciam laneam candidam, in modum circuli contextam, quæ super humeros imponitur: ex quo circulo impendit pectori fascia similis, & alia ex aduerso inter humeros demittitur; utraque habens crucem rubeam, præter eas quæ in ipso circulo extant super humeros. Pallium autem illud alligatur ope trium acicularum aurearum sive spinularum

spinularum. Ita enim Pallium describunt Honorius Augustodunensis, Hugo à sancto Victore, & Innocentius tertius, qui aciculas illas vocant *Spinulas*. Priscum verò Pallium, indumentum erat præclarissimum, & fulgens, quod ad terram demittebatur. Quod me facilius probaturum esse confido, si prius explicavero varia nomina indumenti hujus apud veteres. Apud Latinos quidem Pallium constanter appellatum est; apud Græcos verò *ὀμοφώριον*, hoc est, *superhumeralis*, *φενόλιον*. Omophorij tamen vox ambigua est. Quippe interdum significat vestem quandam laneam, quam Episcopi ut plurimum humeris suis imponebant extra sacrificij tempora, saltem apud Orientales, aliquo modo similem ei * Palliolo quod hodie utuntur Episcopi nostrates. Omophorij hujus mentionem facit Isidorus Pelusiora: qui adnotat, ideo laneum illud esse, ut ostendatur quantam gregis sibi commissi curam gerere debeant Episcopi. Effigiem ejus exhibet vetus numisma Imperatoris Theodosij, apud Fulvium Ursinum: in quo beati Apostoli Philippus & Ioannes habitu Episcoporum representantur, capite raso, & cum Palliolo illo crucibus ornato, & ad pectus usque pertingente; posito volumine quodam in manu dextra, & cruce in sinistra.

IV. Aliàs Omophorion accipitur pro indumento Patriarcharum, quod Latini Pallium appellant. Hoc autem indumentum usque ad talos demittebatur. Descriptionis hujus probatio sumitur ex Zonara: qui in vita Constantini Copronymi ait Anastasium insistentem vestigiis Germani Patriarchæ, Omophorion ejus calasse, ut eum admoneret ne festinaret. Sanè vox ipsa Pallij evincit illud fuisse indumentum integrum, non autem fasciolas aliquot laneas; ut probatur ex Pelagio & Gregorio I. Pontificibus Romanis, qui docent illud fuisse vestem angustam, quæ haud vulgari more ornaretur cum qui ea utebatur. Pelagij enim primi verba hæc sunt ad Sapaudum Arelatensem Episcopum scribentis: *Pallium dirigentes; ut in tanti loci fastigio constitutus, præclaro quoque habitu decoreris*. Gregorius verò Pallium esse dicit *habitus exterioris clariorem cultum, indumenti munificentiam*, ad Syagrium Augustodunensem scribens; quem statim admonet necesse esse *ut cultui vestium, actionis quoque ornamenta conveniant*. Et lib. IV. epist. LIV. scribens ad Marinanum Ravenatensem Episcopum, eadem eum meminisse monet, his verbis: *Sic eris alterno invicem decore conspicuus, si ad hujusmodi corporis habitum, mentis quoque bona conveniant*. Quæ loca manifestè probant Pallium fuisse indu-

mentum præclarissimum, non verò fasciolas solum laneas.

V. Sed præterea Pallium illud fuisse verè pallium, hoc est, aliud quàm exiguam fasciam, colligi potest ex iis quæ refert Liberatus in capite xviii. Breviarij, scilicet, sententiam damnationis à Felice Papa latam adversus Acacium Patriarcham Constantinopolitanum, quam is recipere noluerat, Pallio ejus alligatam fuisse à quodam monacho, cum Acacius ad celebranda sacra ingrederetur: *Ita ut cogerebatur*, inquit, *qui eas*, (id est, Felicis literas adversus Acacium) *detulerunt, per quendam monachum Achimetensem ipsam chartam damnationis, dum ingrederetur ad celebranda sacra, suspendere in ejus Pallio, & discedere*. Quibus addi potest locus Ioannis Diaconi ex vita sancti Gregorij, cujus auctoritas efficiet ne temerarius esse videar in hac sententia proferenda, simulque ostendet jam ejus ævo discrimen ingens fuisse inter Pallium veterum & illud quod ejus tempore in usu erat. Affirmat enim beatum Gregorium in veteribus picturis videri indutum Pallio ex bysso candente contexto, & nullis acubus perforato, quod in morem vestis humeros ejus operiebat. *Pallium ejus*, inquit, *bysso candente contextum, nullis acubus perforatum, sic ipsum circa scapulas devolutum fuisse, non autem confixum, sicut vetustissimis musivis vel picturis ostenditur*.

VI. Alterum quod mihi observasse videor notatu dignum, nempe Pallium esse genus quoddam imperatorij indumenti, cujus usum Imperatores permittere Patriarchis, videri prima fronte posset audacia plenum, nisi fidejussores optimos darem. Ecclesia namque Romana ita esse fatetur; quæ Constantini donationem, ubi scriptum est Pallium Romano Pontifici tributum beneficio istius Imperatoris, Decreto Gratiani insertam suscepit. Assentior sanè viris eruditissimis, qui donationem illam falsam arguunt, eo in primis argumento, quòd à Constantino facta esse dicatur. Fatendum est nihilominus vetus esse monumentum illud, & antecedere tempora Caroli Calvi, contra quàm visum est iis qui antiquitatem ei maximam tribuere se existimant, cum jam in rerum natura fuerit ævo Hadriani I. & Caroli Magni, ut ostendi supra lib. I. cap. xxi. Sufficit in presentiarum quòd donatio illa, cujus auctoritas semper viguit in Ecclesia Romana donec techna isthæc detecta est, originem Pallij tribuit Imperatoribus. Id enim probat eam octingentos per annos invaluisse opinionem, & ob hoc ipsum non posse argui novitatis.

Innot. III. lib. 11. de mystic. M. ff. cap. 67.

* Gallie Comiti. de Mox. lib. 11. de Pel. lib. 1. cap. 115.

Ioannes Diacon. in vita S. Gregor. lib. 4. c. 80.

Pel. supra lib. 11. cap. 11. §. 4.

Copar. lib. 7. cap. 11.

VII. Arte tamen quadam & industria opus est ut Pallium in hac donatione deprehendi possit. Silvestro enim Pontifici omnium indumentorum imperialium usum permittit his verbis: *Deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulque Phrygium, necnon superhumerali, videlicet lorum quod imperiale circumdare afolet collum, verum etiam & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam.* Illustrissimus Cardinalis Baronius existimat heic Phrygium accipi debere pro Pallio. in quo cum sua decepit industria. Phrygium enim nihil aliud est quam illud capitis ornamentum quod mitram vocamus, superiore sui parte clausum, in parte verò inferiore circulum habens aureum in modum coronæ. Mitram illam Bonifacius VIII. altero circulo aureo auxit, & Urbanus V. tertio, eodem prorsus modo dispositis quo hodie videmus in Tiara Summi Pontificis. Phrygium esse illud mitræ genus docent ipsa donationis verba, quæ sic habent: *Phrygium, candido nitore splendidum, ejus sacratissimo vertici nostris manibus imposuimus*; tum etiam Glossæ Isidori, & vetus interpres Vaticanus, qui Phrygium aiunt esse mitram. Quibus addi debet locus Sugerij in vita Ludovici Grossi; ubi ait capiti Innocentij secundi impositum fuisse Phrygium, quod Sugerius vocat *imperiale ornamentum*. Innocentius quoque III. in sermone de sancto Silvestro, eandem explicationem adhibet, dicens *Papam loco regij diadematis uti Phygio*, alludens haud dubiè ad donationem illam Constantini, in qua hæc leguntur: *Pro diademate regio utitur auriphrygio circulari*. Balsamo etsi lorum confudit cum Phrygio, utrumque tamen pro tegumento capitis usurpat.

Superhumerali verò, sive *Lorum*, quod deinde in ea donatione legitur, existimant vulgò accipi debere pro Pallio. Igitur quia hæc opinio potest decipere incautos, dicam liberè quid mihi in mentem venerit; hoc uno in antecessum monito, sententiam meam inniti auctoritate scriptorum historiarum augustarum, apud quos vera lori significatio extat. Lora ergo fascias aureas rectè dixerimus, aut purpureas, sive prætextas tunicæ cuidam aut Pallio alligatas & connexas. Vnde apud Flavianum Vopiscum legitimus *Tunicas purpureas rectas dilores & trilores*, id est, tunicas purpureas quibus duo vel tria lora prætexta erant alligata.

VIII. Donatio igitur illa duo quædam docet; Constantinum videlicet dedisse *lorum* sive fascias quibus indumentum ejus ornabatur, & *chlamydem*, id est, Pallium imperiale. Vnde colligi non absurdè potest Pallij vocabulum olim fuisse complexum &

Pallium ipsum regium integrum & fascias sive lora quibus illud erat ornatum. Quapropter mirum videri non debet si Pelagius primus & sanctus Gregorius tantopere commendant pulchritudinem & splendorem hujus Pallij, quod ad humum usque demittebatur, ut ostendi superius: quia non solum ex loris constabat, sed etiam ex Pallio regio, ut notavit Balsamo Meditatione prima: *Vnde fit*, inquit, *ut sanctissimi Patriarchæ, qui sanctarum Ecclesiarum Dei capitis vicem implent, saccos induant, tunicasque fluvii ac triangulis, & penulas multis crucibus depictas.* In responsione ad xxxvii. interrogationem Marci Patriarchæ Alexandrini ait indumentum cui *Sacco & Polystaurio* nomen est, in quo depictæ sunt cruce, indumentum esse quo Patriarchæ ornantur ad differentiam reliquorum Episcoporum: *Eos enim hisce decorari placuit.*

IX. Igitur tria hæc, *Saccus*, *Sticharium*, & *Phenolium*, non erant ejusdem coloris, & ad varios usus porrigebantur. Quippe Sticharium & Phenolium interdum purpurea erant, non undis non crucibus onusta; & nullo alio in usu erant quam in officiis, juvenis, & funeribus. Aliquando autem candida erant, undis quoque & crucibus onusta; eorundemque usus usurpabatur cum Sacco. Saccus porrò necessariò candidus esse debuit, cui hæc insuper necessitas adstricta erat, ut eo uti Metropolitanis non possent nisi in tribus diebus solennium festorum, id est, Paschæ, Pentecostes, & Natalis Domini; ut observavit Demetrius Chomatenus Bulgaria Archiepiscopus in responsione ad secundam interrogationem Cabasilæ. Vnde colligi videtur Saccum omnium optimè referre Pallium Latinorum, cum in solennibus tantum festis diebus usurpari potuerit à Metropolitanis, velut Pallium. Ceterum quod attinet ad molem & formam Sacci, eam colligere possumus ex verbis Balsamonis, qui Meditatione prima ait Saccum significare vestem opprobrij quæ Christo imposita est. Cum autem Demetrius Chomatenus nos docuerit eum fuisse coloris albi, patet ejus descriptionem congruere cum ea quam Ioannes Diaconus exhibet in vita sancti Gregorij, cum ait Gregorij Pallium ex bysso candente contextum fuisse in veteribus picturis.

X. Sed præter illam Ecclesiæ Romanæ confessionem, quæ octingentis abhinc annis agnovit Pallium, quo Romani Pontifices utuntur, Imperatorum esse beneficium, suppetunt etiam gravissima hujus rei argumenta, quibus contradici non posse existimo. Legimus enim apud Liberatum Diaconum, in cap. xxi. Breviarij, Anthimum Patriar-

Glossæ Isid. Phrygium mitra. Vatic. interpres: Phrygium, митра, κακλυτ'ιρα.

Vide etiam Chronicon, Maurigiac. pag. 379. Anacleus 1. apud Baron. ad an. 1130. §. 37. & Sacerdot. lib. 8. Polier. c. 53.

Balsamo ad Tit. 8. No. 100. c. 1. & Melitanioc. 1.

Flavianus Vopiscus in D. Aureliano.

Chlamydem esse Pallium patet ex his que supra didicimus lib. 1. cap. 12. §. 16.

cham Constantinopolitanum à sede sua de-
jectum, Pallium Imperatori Iustiniano red-
didisse. *Anthimus*, inquit, *videns se sede pul-*
sum, Pallium quod habuit Imperatoribus reddi-
dit, id est, Iustiniano, conjugique ejus Theo-
dora. Nihil dici potuit apertius. Reddere
enim ad eum refertur à quo res quæpiam ac-
cepta est. Sed ne quis hujus argumenti vim
eludere se posse putet, eo prætextu, quòd
cùm Anthimus Iustiniani & Theodora suf-
fragatione ad hanc sedem promotus esset,
Pallium ob hoc eis reddere voluerit, addam
& argumentum aliud ex eadem antiquitate
petitum. Episcopus Arelatensis nova qua-
dam & peculiari dignitatis prærogativa au-
ctus erat beneficio Zozimi Summi Pontifi-
cis anno quadringentesimo decimo septimo.
Eam deinde auxit & Symmachus anno
D X I V. sedis apostolicæ vicariatu per Gal-
lias & Hispanias eidem Episcopo concessio.
Auxanius ad hanc cathedram evectus anno
quingentesimo quadragesimo tertio, præ-
ter vicariatum Papæ Vigiliij, Pallio etiam
insigniri cupiit. quod Pontifex distulit, do-
nec ab Imperatore Iustiniano probatum
foret. Hujus autem dilationis hanc reddit
rationem: *Vt & vobis gratior præstitorum*
causa reddatur, dum qua postulatis, cum con-
sensu Christianissimi Principis referuntur, &
nos honorem fidei ejus servasse cum competen-
ti reverentia judicemur, id est, fidem servas-
se Imperatori cum reverentia debita. Et
biennio post, cùm Episcopo illi morem gef-
sisset secundùm desiderium Childeberti Re-
gis, eum hortatur ut preces ad Deum fundat
pro Iustiniano & Theodora, qui, anni-
tente Belisario, consenserant ut Auxanio
vicariatus ille tribueretur, utque Pallium
ad eum mitteretur: *qui pro his vestra caritati*
mandandis præbuere consensum, inquit Vigi-
lius Papa in epistola secunda ad Auxanium.
Auxanio verò defuncto, successorem ejus
Aurelianum eodem honore profecutus est
Vigilius, ut Regis Childeberti votis obse-
queretur; sed epistola ad Aurelianum scri-
pta, jussit ut Belisario grates ageret, qui &
laborem & sumptus itineris, quod Aureliani
tabellarius ad Iustinianum instituerat, sua
cura abstulerat, & consensum Principis ob-
tinuerat pro hoc beneficio. Gregorius tamen
primus & vicariatum & Pallij usum
continuavit anno D X C V. Virgilio Arelaten-
si Episcopo, non expectato consensu Impera-
toris Orientis, sufficere videlicet ratus
consensum Childeberti Regis Franciæ,
quòd usu jam receptum esset ut Pallium
tribueretur Episcopis Arelatensibus. At se-
quenti anno, cùm Regina Brunehildis
optrasset ut Syagrius Episcopus Augustodu-

nenfis Pallio honestaretur, non refragatus
est Pontifex, sed tamen non antè concessit
quàm consultus Imperator per Gregorij
Diaconum in CP. urbe commorantem
respondit sibi placere ut ita fiat: *Syagrio*, in-
quit, *Pallium dirigere secundum postulationem*
vestram volumus. Propter quod & serenissimi
Domni Imperatoris, quantum nobis Diaconus
nostr, qui apud eum responsa Ecclesie faciebat,
innotuit, prona voluntas est, & concedi hoc om-
nino desiderat. Heic nunc interrogo, quæ
tandem ratio excogitari possit, qua osten-
datur necessitas consensu Imperatoris ut
Syagrius Pallium absque vicariatu concedi
possit, & Auxanio Aurelianóque cum vica-
riatu conjunctum? Sanè nullam aliam re-
periri posse arbitror quàm jus illud quod
sibi Imperatores retinuerant in concessione
horum indumentorum: quæ cùm imperia-
lia essent, & Summo Pontifici ceterisque
Patriarchis concessa ab Imperatoribus, vul-
gari non poterant absque eorum consensu;
multò minùs absque eodem consensu tribui
poterant Episcopis Gallicanis, qui cùm Re-
gis Francorum imperio subjecti essent, au-
ctoritatem Imperatoris non agnoscebant.
Indumenta quidem imperialia cum Rege
Lazorum communicata sunt, sed à Iusti-
niano, ut Procopius scribit. Leges verò
laxam majestatem pronuntiant si quis utatur
vestibus imperialibus. Par igitur erat ut
Summus Pontifex Imperatorum consensu
non destitueretur, quum Episcopis Galli-
canis honorem illum recenter tribuebat.
Ceterùm necessitas illa consensus Impera-
toris, ex dignitate Pallij petita, honorifi-
centior haud dubiè est pro sede apostolica
quàm si quis eam arceat ab insita quibus-
dam opinione, non licere videlicet Summo
Pontifici gratificari cuiquam Episcopo abs-
que consensu Imperatoris. Extat in hanc
sententiam locus singularis apud sanctum
Gregorium, qui Imperatorem rogat ut Ana-
stasius Patriarcha Antiochenus, qui sede
sua pulsus erat, apud sedem apostolicam
commorari possit, ac dignitatem suam reti-
nere, *concesso usu Pallij*. Cur autem benefi-
cium hoc ab Imperatore postulet Gregorius,
nulla alia ratio esse potest quàm quòd Pa-
triarcha ille Pallium ab Imperatoris munifi-
centia habebat.

X I. Hieronymus Rubeus in historia Ra-
vennatum edidit rescriptum quoddam sub
nomine Imp. Theodosij, quo Princeps ille
anno CDXXXII. plurimas civitates subjecit
metropoli Ravennatensi, Palliique usum
Episcopo ejus concedit. Verùm rescriptum
illud omnino supposititium est, & egregiè
confutatum ab illustrissimo Cardinale Ba-

B b ij

Vide supra lib. 5.
cap. 10. §. 1.

Symmach. ep. XI.
Vide supra lib. 5.
cap. 13. §. 2.

Vide supra lib. 5.
cap. 16.

Vigl. ep. 1. ad
Auxan.

Vigl. ep. 1.

Gregor. lib. 4.
cap. 11.

Gregor. I. lib. 7.
cap. 5.

Gregor. lib. 4.
cap. 27.

ronio, ipsa Latini sermonis spurcitate omnem ejus auctoritatem elevante apud eruditos. In eo tamen cogor à Baronio dissentiri, quòd enixè contendat Pallium Episcopo tribui non posse ab Imperatore, eò quòd indumentum sit ecclesiasticum. Nam præterea suspicor Pallium ætate Theodosij non fuisse in usu apud Ecclesiam. Neque mihi admodum placet quòd scribit Anastasius, Marcum Papam Episcopo Ostiensis concessisse ut Pallio uti possit in consecratione Summi Pontificis.

CAPVT VII.

Synopsis.

I. Ante annum sexcentimum Pallium nemini antistitum Gallicanorum tributum est præter Arelatensem, qui Vicarius erat sedis apostolicae.

II. In Concilio Matifconensi statutum est ne Archiepiscopi Missam celebrent absque Pallio. Quòd intelligendum est de Pallio Gallicano, non autem de Romano. id quòd pluribus argumentis probatur.

III. Ævo dñi Gregorij, Pallio ornabantur præcipui Metropolitæ qui ad Romani Episcopi consecrationem pertinebant, vel Vicarij sedis apostolicae. An Gregorius confirmaverit ordinationem Leandri Hispanensis.

IV. Primus omnium Bonifacius Moguntinus induxit necessitatem Pallij Romani. Quoniam consilio id factum. Eò traxit Episcopos, specie honoris. Cujusmodi fuerit Pallium per illas tempestates. Pallium est discretio inter Archiepiscopum & ejus Suffraganeos, ex Alcuino. Datur propter apostolicam vicem, ex Rabano. Quo unico astu infracta est auctoritas Metropolitanorum. Verba Hincmari Remensis referuntur, notatu digna.

V. Necessitas obtinendi Pallij decreta in Oitava Synodo. Patriarcha Orientis Pallium ad Metropolitanos mittebant, sicut Summus Pontifex in Occidente. Balsamo illustratus. An Metropolitanus Orientis deponeret Pallium ante consecrationem corporis Christi.

VI. Cum Pallio nova conditiones à Summis Pontificibus impositæ Metropolitanis, nimirum ut subjectionem & obedientiam apostolica sedi pollicerentur. Novi hujusce juris repertor Bonifacius Moguntinus. Quæ antea esset Metropolitanorum professio. Veteres professionum formula.

VII. Sub Gregorio VII. professio illa versa est in juramentum fidelitatis.

VIII. Ea postrema formula vim juris communis obtinuit; quæ Principum jura atrociter violavit. Ita visum Hungaris anno millesimo centesimo secundo.

IX. Metropolitanis vetita consecrationes Episcoporum, & synodorum celebrationes, donec Pallium acceperint. Primus ita pronuntiavit Nicolaus I. cujus sententia vim legis obtinuit apud posteros. Ius illud confirmaverunt quamplurima Decretales.

I. **N**VNC examinanda est tertia observatio nostra, quam capite superiori protulimus, nimirum, an omnibus Gal-

liarum Metropolitanis antiquitus positum in usu fuerit ut Pallium à Romana sede acciperent. Ac primum quidem questio hæc inutilis esse videbitur ei qui Vigilij Papæ literas legerit; cum in eis scriptum sit Pallium Episcopo Arelatenfi Auxancio concessum esse ob vicariatum sedis apostolicæ, atque adeo ad illum non pertinuisse jure proprio, eò quòd Metropolitanus esset. Quibus addi potest, necessarium fuisse ut de eo ad Principem referretur, ut consensus ejus haberi posset. Vnde patet manifestè, datum id extra ordinem, & ex privilegio, neque tribui potuisse quin eodem tempore vicariatus tribueretur. *Et quia*, inquit Vigilius in epistola prima ad Auxanium, *digna credimus ratione compleri ut agenti vices nostras Pallij non desit ornatus*. Idipsum probatur ex epistola Pelagij primi ad Sapaudum Episcopum Arelatensem scripta anno DLVII. quo eum instituit Vicarium: *Pariter etiam Pallium dirigentes; ut in tanti loci fastigio constitutus, præclaro quoque habitu decoreris*. Itaque institutum illud Pontificum Romanorum, ut ad neminem Episcoporum Gallicanorum mitterent Pallium, præterquam ad Arelatensem, ut ea arte vicariam ejus dignitatem in sublime eveherent, eumque ab omnibus aliis Episcopis distinguerent, duravit usque ad tempora beati Gregorij Papæ, id est, usque ad annum sexcentimum.

II. Non levis tamen difficultas adversus hæc insurgit, ex Concilio Matifconensi primo petita; in quo sancitum est ut nullus Archiepiscopus præsumat Missam celebrare absque Pallio. Sed animadvertendum est Pallium istud non esse Romanum, non solum ob eam rationem quam statim proposui, illud eo tempore nulli alij Episcopo communicatum fuisse præter Arelatensem, sed etiam quòd Romani usus non erat licitus præterquam in festis solennibus, ut constat ex Gregorio, qui hunc etiam fuisse morem Metropolitanorum Orientis docet. At in canone isto Matifconensi statuitur ut Archiepiscopi Pallio utantur quoties factum Missæ sacrificium celebrabunt. Indefinita enim hæc locutio eam vim habet ut vicem suppleat universalis propositionis: *VI Archiepiscopus sine Pallio Missas dicere non presumat*. Pallium itaque Archiepiscoporum Gallie diversum erat à Romano, quantum ad ornamentum & fastum; ac fortassis loro carebat, id est, iis fasciis quæ in indumentis imperialibus ornandi causa insuebantur, ut in donatione Constantini legitur: *Lorum, quod imperiale circumdare assolet collum*. Inde haud dubiè factum est, ut ego quidem existimo, ut sequentis ætatis Pontifices, cum Pallio

Metropolitanos ornare destinassent, Pallium integrum non miserint, sed tantum fascias illas quæ nunc usurpantur, & illis quidem deinceps habitum honorem, sed Pallium ipsum evulsiisse paulatim, atque ob hoc ipsum apud omnes fuisse vulgatum. Forma porrò ejus, ut indicare videntur veterum Pontificum imagines, prorsus referebat indumenta illa quæ nunc Cappas aut Pluvialia vocamus.

Vide supra lib. 5. ep. 17. 5. 17.

Gregor. lib. 2. ep. 14. lib. 5. ep. 8. lib. 7. ep. 11. & seq. lib. 4. ep. 11. & alibi.

III. Ævo divi Gregorij invaluerat ut Romanus Pontifex Pallio ornaret præcipuos Metropolitanos qui ad ejus consecrationem pertinebant, aut eos quibus vices suas in provinciis committebat. Primi generis fuerunt Episcopi Ravennates in Italia, Syracusani in Sicilia, Calaritani in Sardinia, Salonitanus in Dalmatia, & Corinthius in Achaia; secundi verò, Archiepiscopus Thessalonicensis, & Iustinianæ primæ sive Bulgariæ Metropolita; & in Gallis, Arelatenfis. Leandrum insuper Episcopum Hispalensem in Hispania Gregorius Pallio ornavit, rogante Recaredo Rege. Quod non ita accipi velim ut ea ratione Gregorius Leandri ordinationem confirmasse dicatur, cum ea ante multos annos peracta fuerit, sed ut suam & sedis apostolicæ in eum benevolentiam illi ostenderet novo hoc honore tributo. Ob eandem verò causam eodem honore profectus est Syagrius Augustodunensem Episcopum, qui præcipua apud Reges Francorum gratia vivebat.

IV. Mansere in eo statu Galliarum Episcopi, quoad Pallium, donec Bonifacius in Galliam Germaniamque à Zacharia Pontifice missus est. Hic enim anno DCCXII. synodum coëgit, in qua decretum est ut omnes deinceps viverent in unitate & subjectione Ecclesiæ Romanæ & Vicarij beati Petri, & ut Metropolitanis à sede Romana Pallium quærent, & per omnia canonicè obsequerentur præceptis sancti Petri. *Decrevimus, inquit Bonifacius in epist. 105. ad Cudbertum, in nostro synodali conventu & confessi sumus fidem catholicam & unitatem & subjectionem Romanæ Ecclesiæ sine tenus servare, sancto Petro & Vicario ejus velle subijci, Metropolitanis Pallia ab illa sede querere, & per omnia, præcepta sancti Petri canonicè sequi.* Huc usque enim Metropolitanis Galliarum Pallio tantum Gallicano usi fuerant. At Bonifacius eos coëgit illud à Romana sede querere, ut ea ratione illos magis obnoxios esse faceret ei sedi, ac præcipuo quodam jure Episcopo Romano subiceret. At illi, quibus unicus metus erat ne novitate illa adigerentur ad insolitam quandam reverentiam in sedem apostolicam, ac ne insuper

* Id est, Romani Pontifici, qui vult per vicarium Vicarij beati Petri.

exciderent ab ea auctoritate quam Canones tribuunt Metropolitanis, in ambiguo fuere an promissis stare deberent. Certè licet Bonifacius, cumque eo Princeps Carolomanus, tria Pallia à Pontifice Zacharia postulassent pro Archiepiscopis Ecclesiarum Rothomagensis, Remensis, & Senonensis, ab ea petitione cessavit paulò post. qua de re apud ipsum conquestus est Zacharias anno septingentesimo quadagesimo quarto. Bonifacius verò ad eum rescripsit, Francos in hoc esse ut propediem promissorum fidem violent: *De eo quod jam præterito tempore de Archiepiscopis, & de Palliis à Romana Ecclesiâ petendis juxta promissa Francorum, sanctitati vestre notum feci, indulgentiam apostolicæ sedis flagito: quia quod promiserunt, tardantes non impleverunt; & ventilatur, & quid inde perficere velint ignoratur.* Verum cum illis ostensum fuisset Pallium non ob aliud Archiepiscopis tribui quàm ut hoc exteriori signo à suffraganeis suis distinguantur, & ut eo admoneantur teneri se ad vitam severiorem & sanctiorem, & continendos in officio subiectos, amplexi sunt honorem oblatum; ut constat ex Capitularibus Caroli Magni: *Dignum est ut Metropolitanus, qui est Pallio sublimatus, honoretur.* Pallium autem per illas tempestates ejus formæ erat cujusmodi nostra tempestate videmus; ut constat ex Alcuino, hujus ævi scriptore, qui illud confert cum Rationali quod Pontifex Iudæorum in pectore gestabat; atque insuper illud à sede apostolica dari Metropolitanis ut distinguantur à ceteris Episcopis: *Pro Rationali, inquit, nunc Summi Pontifices, quos Archiepiscopos dicimus, Pallio utuntur, quod à summa sede apostolica dante accipiunt.* Infrà: *Pallium nihil est aliud nisi discretio inter Archiepiscopum & ejus suffraganeos.* Breve ejus descriptionem inquit Rabanus Maurus, quæ Pallio ævi nostri congruit; ideòque ab Archiepiscopis deferri scribit, ut ostendant se Vicarios esse apostolicæ sedis. *Super hæc omnia, inquit Rabanus in libro de ordine Antiphonarij, Summo Pontifici, propter apostolicam vicem, Pallij honor decernitur. quod genus indumenti crucis signaculum purpureo colore exprimit, ut ipso indutus Pontifex à tergo & pectore crucem habeat.* Ceterum hæc Rabani verba sunt notatu valde digna, cum ex eis disci possit cur tanta Summorum Pontificum cura fuerit in mittendis Palliis ad Archiepiscopos Gallicanos, nimirum ut jus metropolitanicum, quod ad illos pertinebat secundum Canones, arcessi crederetur à vicariatu sedis apostolicæ: *Propter apostolicam vicem Pallij honor decernitur.* Sapienter itaque Hincmarus Remensis Archiepiscopus, ar-

Zachar. ep. 51

Capitul. lib. 6. tit. 79.

Al utitur in fibro de divini Officij.

tium & temperamentorum Romanæ Curia
callentissimus, cum ei Nicolaus primus ex-
probrasset privilegia à Benedicto Papa con-
cessa, inter quæ illud in primis eminebat ut
Pallium deferre posset *ad quotidianum usum*,
respondit privilegia illa nihil sibi novi juris
tribuere præter id quod præci Canones tri-
buunt Metropolitanis, attamen se nova hæc
decreta experiisse, eò quòd cum Ecclesia
Remensis sita esset in confinio duorum re-
gnorum, iis privilegiis indigebat ut terro-
rem injiceret quibusdam hominibus carna-
libus & animalibus, apud quos veteres con-
stitutiones canonicæ evulserant. *Privilegia
autem sedis apostolicæ non ideo petij ut mihi non
sufficeret quod sacri canones & decreta sedis Ro-
manæ Pontificum cuique metropoli sedi conce-
dunt . . . ut quia veteres constitutiones jam
quasi pro vili apud quosdam habentur, his novis
decretis carnales & animales homines territi,
quidam reverentius agerent contra Ecclesiam
mibi commissam.*

Hincmar. epist.
56. ad Nicol.
Vide supra lib. 1.
c. 1. 5. 8. & lib. 3.
c. 39. 5. 5.

V. Necessitas tamen obtinendi Pallij de-
creta est in Octava Synodo Oecumenica,
quæ Constantinopoli celebrata est anno
octingentesimo septuagesimo secundo, sub
Hadriano secundo: in qua statutum est de-
bere Metropolitanos confirmationem à Pa-
triarcha suo recipere, sive per impositio-
nem manuum, sive per concessionem Pallij.
*Ita ut earum (id est, sedium patriarchalium)
Præfules universorum Metropolitanorum qui ab
ipsis promoventur, & sive per manus impositio-
nem, sive per Pallij dationem, episcopalis dig-
nitatis firmitatem accipiunt &c.* Canon ille
non extat in editione Græca hujus Conci-
lij, sed tantum in versione Anastasij. Ex ea
autem id colligitur, consuevisse Patriarchas
Orientis Pallium ad Metropolitanos mitte-
re, quemadmodum à Summo Pontifice fie-
bat in Occidente. Quare non frustra ob-
servatum est superius, auctoritate sancti
Gregorij, Metropolitanos Orientis usum
Pallij habuisse, quod confirmatur ex respon-
sione Demetrii Chomatani, qui eo uti lici-
tum non esse ait nisi in festis Paschatis, Pen-
tecostes, & Natalis Domini. Ceterum hæc
Demetrii observatio lucem afferet Balsa-
moni scribenti Saccum, Sticharium, & Phe-
nolium indumenta esse quibus uti licet so-
lis Patriarchis. Quod intelligendum est de
usu ordinario & quotidiano; cum aliàs Me-
tropolitanis non concedatur nisi ex privile-
gio, & pro certis tantum anni diebus. In
Concilij namque Octavi canone xxvii.
prohibetur Metropolitanis ne quotidie Pal-
lio utantur in sacrificiis vel in ceteris fun-
ctionibus ecclesiasticis: *Omni tempore divini
officij, inquit canon, vel alijs ecclesiasticis mi-*

nisterij. Ex eo tamen colligi non potest non
licere Metropolitanis uti Pallio omni tem-
pore divini sacrificij, aut vi horum cano-
num adigi ad ejus depositionem ante con-
secrationem. quod tamen eruditissimo viro
hac nostra ætate placuisse video. Illa qui-
dem sententia locum habet quoad Omopho-
rion ordinarium, quod Episcopi ferebant
ut ceteras vestes vulgatas ævo Isidori Pelu-
sioræ, qui docet Episcopos illud deponere
consuevisse post recitatum Evangelium.
Consuetudo autem illa rationi prorsus con-
sentanea erat: quia cum Liturgia post Evan-
gelium inchoaretur, sumenda erant indu-
menta propria ad celebrandum sacrificium.

VI. Post devoratum ab Europæ Metro-
politani Pallij accipiendi necessitatem, quæ
à Concilio Octavo firmata est canone, no-
vas dein condiciones sibi à Summis Ponti-
ficibus impositas coacti sunt amplecti. Pri-
mum enim eò res devenit ut coacti sint
scripto polliceri subjectionem & obedien-
tiam apostolicæ sedi, & per omnia, præ-
cepta ejus canonicè sequi. Novi hujus ju-
ris repertor fuit Bonifacius Moguntinus in
synodo ab eo celebrata anno septingente-
simo quadragesimo secundo, ut discimus ex
ejus epistola ad Cudbertum. Antea enim
Metropolitani nulla alia lege tenebantur
quam ut fidei suæ professionem emitterent,
& observationem Canonum comprovincia-
libus Episcopis pollicerentur in sua conse-
cratione. Nullam porrò obedientiæ spon-
sionem faciebant: quam adeo alienam à
prisco more censebat Leo primus, ut ad
Anastasium Thessalonicensem Episcopum
scribens in causa Attici Episcopi, à quo
Anastasius similem sponsonem exegerat, dix-
erit in ea signum injuriæ contineri. At post
Bonifacium nova clausula huic professio-
ni addita est, qua videlicet subjectionem &
obedientiam Romano Episcopo promitti
invaluit, ut videre est in veteri formula quæ
Caroli Calvi ætate in usu erat: *Beato vero
Petro & Vicario ejus debitam subjectionem &
obedientiam, Suffraganeis vero nostris adjuto-
rium me exhibiturum profiteor.* Illa nihilomi-
nus obedientia ad observationem canonum
coërcetur; id est, promittunt Metropolita-
ni se Summo Pontifici obedituros juxta Ca-
nones, hoc est, quoties jussa ejus canonum
statutis innitentur: *Per omnia, præcepta Petri
canonicè sequi.* Hanc enim esse horum verbo-
rum vim docet ipse Zacharias Papa ad Bo-
nifacium scribens: *Nec enim, inquit, ab hac
apostolica sede illa diriguntur quæ contraria esse
Patrum sive canonum statutis inveniantur.* Bo-
nifacius verò, qui sponsonis hujus vim in-
telligebat, eandem in propria causa adhi-

lib. 1. c. 1. 5. 8.

Vide Hincmar.
epist. 56. ad Nicol.
1. ad remiss.
Ecc. Conc.

Form. tit. 1.
App. Tit. II.
Concil. Oct.

Tit. 1. c. 1.
Basilic.

buit clausulam, quum eam sponfionem Zachariae faceret pro archiepiscopatu Moguntino: *Sicut predecessorum vestrorum pro auctoritate sancti Petri servi devoti, & subditi obedientes, & subditi sub jure canonico;* inquit ille in epistola 132. ad Zachariam.

VII. Gregorius VII. formulam veterem auxit quibusdam clausulis, quae illam obedientiae sponfionem prorsus convertunt in juramentum fidelitatis quod vassallus domino suo praestare tenetur. Hujus juramenti formula extat in eo quod Patriarcha Aquileiensis eidem Pontifici praestitit in Synodo Romanae anni M LXXXIX. in quo vetus quidem clausula obedientiae canonicae omissa non est, *canonicè obediam*, sed insuper fidelitatem his verbis pollicetur quibus eam vassallus domino suo polliceretur: *Non ero in consilio, neque in facto, ut vitam, aut membra, aut Papatum perdam, aut capti sint mala captione.* Praeterea promittit se conservaturum *regulas sanctorum patrum*, ut habet vera lectio hujus loci.

VIII. Ceterum ea formula vim juris communis obtinuit, & in libris Decretalium descripta est. Adeo autem Principum jura violavit haec formula ut cum Gregorius summo jure usurpasset dominationem in omnes Metropolitanos, in alia deinde synodo prohibuerit ne quis Episcopus homagium Regibus praestaret. quod à successoribus ejus Urbano II. & Paschali II. confirmatum est. Attamen cum Gregorius VII. non ignoraret canones Octavae Synodi, quibus utitur adversus investituras Principum, potuit animadvertere canonem octavam ejusdem synodi prohibere ne Patriarchae ab Episcopis aliam sponfionem exigerent quam eam quae fieri consueverat, nimirum illos veram fidem servaturos. Occasio hujus prohibitionis nata est ex eo quod Patriarchae CP. novam consuetudinem invexerant ad propriam tutelam, ut promissa scripto acciperent ab Episcopis quos ordinabant. *Quoniam legitimi Patriarchae*, inquit canon VIII. Concilij Octavi, *à sacerdotali catalogo propriae manus scripta facere ad propriam tutelam, favoremque suum, & quasi stabilitatem, exigunt & compellunt, visum est sanctae huic & universali Synodo nequaquam id ex hoc à quopiam fieri; excepto eo quod secundum formam & consuetudinem pro sincera fide nostra tempore consecrationis Episcoporum exigitur.* Formula professionis fidei Metropolitanorum Orientis, qua pollicentur se observaturos canones & pacem ecclesiasticam, & in omnibus sequi auctoritatem sui Patriarchae, extat in libro sexto Iuris Graeco-Romani. Sanè nova haec juramenti praestatio visa est admodum

dura Hungaris anno millesimo centesimo secundo, quam non esse consentaneam canonibus asserabant; adeo ut Rex & regni magnates prohibuerint ne Metropolitanis juramentum illud praestarent, eo praetextu, quod ad officium illud non adigerentur auctoritate Conciliorum. Ad quae Paschalis II. reposuit Ecclesiam Romanam non subjici decretis Conciliorum, quibus ipsa addit auctoritatem. At Secretarius ejus, mirabilis technae artifex fuit, ut tenebras offunderet oculis Hungarorum, nimirum, Quatuor Concilia harum rerum formam praescripsisse: *Quibus tamen*, inquit, *Quatuor Conciliorum decretis dandi Pallij modus praefixus est, & professionis vel obedientiae ordo sancitus est.* Epistolam illam edidit illustrissimus Cardinalis Baronius tomo XII. annalium ecclesiasticorum.

IX. In ea porro epistola deprehenditur aliud jus novum, à consuetudine introductum, non licere nimirum Metropolitanis Episcopos consecrare, aut synodos celebrare, antequam Pallium acceperint: *Iuxta sedis apostolicae & totius Ecclesiae consuetudinem, ante acceptum Pallium Metropolitanis minime licet aut Episcopos consecrare, aut synodum celebrare.* Primus, mea quidem sententia, effectum illud pronuntiavit Nicolaus primus: qui respondens ad Consulta Bulgarorum, permittit Episcopis comprovincialibus ut Metropolitanum instituere possint: *Sanè interim in throno non sedentem, & praeter corpus Christi non consecrantem, priusquam Pallium à sede Romana recipiat; sicut Galliarum omnes, & Germaniae, & aliarum regionum Archiepiscopi agere comprobantur.* Et ille quidem nullo decreto vetuit Metropolitanos attingere functiones suas donec Pallium recepissent; mens tamen ejus locum legis habuit apud ejus successores, qui hoc pacto vim auctoritatis Episcoporum comprovincialium infregerunt, ut eos arctiori vinculo cogerent ad conservandam cum capite suo communionem. Decretales dein plurimae jus illud confirmarunt, quod haud dubie per consequentiam necessariam firmari potest auctoritate canonis XVIII. Concilij octavi Oecumenici: in quo scriptum est necessè esse, ad hoc ut Metropolitanus esse possit in possessione integra juris metropolitici, ut aut à Patriarcha sit consecratus, aut Pallium ab eo acceperit.

Vide supra lib. 4. cap. 48 §. 4.

Baron. in Hist. unde sumptum est cap. 4. de Elect.

Nicell. ad Const. Bulg. cap. 73.

Cap. 18 & 22. de elect. & cap. 1. de consecr. Eccl. 1.

lib. 1. tit. 1. §. 19.

In Regesto Gregorij VII. lib. 6. post epistolam 17.

Vide supra per 1. tit. 1. ad l. 1. tit. 1. §. 19.

§. 4. de jurjur.

cap. 1. tit. 1. §. 19.

cap. 1. tit. 1. §. 19.

CAPVT VIII.

Synopsis.

I. Soli Episcopo Romano competere ius separandi coniugium Episcopi & Ecclesia pronuntiauit Innocentius III.

II. Migrationes à civitate in civitatem vetite antiquitus. Eam ob causam Eusebius Casariensis recusat episcopatum Antiochenum.

III. Ea prohibitiones locum habent quando Episcopi, avaritia aut ambitione inflammati, aliam invadunt. At si Ecclesie utilitas id fieri postulet, tum verò vetite non sunt. Ad synodum provincia pertinet cognitio huius utilitatis. Probatur ex Concilio IV. Carthaginiensi.

IV. Pelagius II. rectè explicat casus in quibus vetite aut licite sunt translationes. ad eas autem pervadendum necessarium non esse consensum sedis Apostolicæ, sed tantum auctoritatem Metropolitanam.

V. Varia huius rei vocabula apud Græcos. Translatio autem & migratio apud eos permittuntur, ex auctoritate tamen synodi provincia. Invasio verò prohibetur.

VI. Cessiones episcopatum olim vetite erant. Probatur ex Cyrillo Alexandrino. Emergunt tamen interdum occasiones in quibus discedendum est à summo illo iure. Probatur ex Synodo Pamphylia, & ex Concilio Ephesino, & ex Constantinopolitano sub Photio. Item ex Pelagio, Gregorio magno, & aliis.

VII. Renuntiationes admittere poterant Metropolitanam. Innocentius III. id ius reservavit apostolicæ sedi. Hilgodus Suesionensis renuntiavit episcopatu, & in monasterium secessit, in scio prorsus Pontifice.

VIII. Per eas tempestates resignationes non poterant fieri in favorem. Quippe vetitum erat ne Episcopi sibi deligerent successores. Augustinus tamen Valerio Hipponensi datus est coepiscopus. Cur Augustinus dicat violatos in hoc facto fuisse canones Nicanos. Ipse verò successorem sibi constituit Eradium.

IX. Consuetudo hac viam aperiebat ad successiones hereditarias in Ecclesiis. Quod improbat Hilarus Papa.

X. Quandonam substitutiones illa toleranda sint, aut legitima.

XI. An soli Pontifici Romano liceat Coadiutores dare cum futura successione. Ius illud competere synodo provincia probatur exemplo Augustini & auctoritate Concilij Meldensis.

XII. Abbates, etiam exempti, ordinabantur à suis Episcopis. Probatur ex privilegio quod monasterio Corbeiensis concessit Episcopus Ambianensis.

XIII. Idem usus vigeat atate Ivonia Carnotensis. Sed Episcopis professionem obedientiam non faciebant Abbates exempti, aut sedi apostolicæ immediate subiecti. Inve novo, exempti à Summo Pontifice confirmari debent.

I. NVNC quoniam accuratè expendimus ordinem consecrationis Episcoporum, tria notatu digna esse arbitror, quæ contingere possunt in his occasionibus, nimirum cessiones sive renuntiationes, quas nos episcopatum resignationes vocamus,

translationes, & Coadiutorum institutiones cum futura successione reservatione.

Innocentius III. in decretali epistola pronuntiavit soli Pontifici Romano ex iure divino competere auctoritatem separandi coniugium spirituale quod ab Episcopo cum sua Ecclesia contractum est; sive illud fiat per viam cessionis, translationis, aut depositionis. Quia verò in libro septimo, in quo agitur de depositione Episcoporum, ostensus sum hanc Innocentij propositionem, saltem quoad depositionem, antiquis canonibus & decretis Summorum. Pontificum esse contrariam, satis erit hoc loco si eandem curam adhibeam quoad cessiones & translationes.

II. Primum omnium satis constat migrationes ab Ecclesiis sive sedibus ad alias gravibus pœnis intentatis prohibitas esse à canonibus, cum in canone Nicæno xv. ita legatur: *De civitate in civitatem non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus transferatur.* quod in Concilio quoque Antiocheno & Sardiceni confirmatum est. Iulius verò Episcopus Romanus in epistola ad Orientales, quæ extat apud Athanasium, Eusebianis exprimat quod Ecclesias suas desererent, ut ad alias commodiores migrarent. Eusebius Casareæ Episcopus Ecclesie Antiochena cathedram recusavit, quæ ei à clero illius civitatis offerebatur; quoniam id Canonibus contrarium extitisset, si Casareensem Ecclesiam pro Antiochena dimisisset. Quin & Romana Synodus sub Damaso celebrata eos communione privat qui ab una Ecclesia in aliam migraverint, donec ad primam redierint. Concilium Carthagin. can. 48. damnat in universum translationes; quas in synodo quoque generali Capuensi damnatas pronuntiat. quod etiam, inquit, in Capuensi plenaria synodo videtur statutum. Ceterum hoc disciplinae caput suo etiam suffragio comprobant Leo I. in epistola ad Anastasium Thessalonicensem, Hilarus in epistola ad Ascanium cap. xxv, & Synodus Meldensis canone trigesimo.

III. Igitur ex prohibitiones locum habent quando Episcopi avaritia aut ambitione inflammati, Ecclesias suas absque superiorum suorum auctoritate dimittunt, & aliam sedem invadunt. At si Ecclesie utilitas postulet ut translationes fiant ab uno episcopatu in alium, tum verò vetite non sunt. Quinimò sæpissime sic usurpatum est in Ecclesia; ut ex diversis translationum exemplis à Socrate allatis colligitur, & ex Theodoro.

Ad Metropolitanam autem & Episcoporum comprovincialium cognitionem spectat an

ex translatione hujusmodi emerfura fit utilitas Ecclesie; & eo casu translationem Episcoporum decernere possunt. Diserta prorsus in eam rem sunt verba Concilij Carthag. IV. can. xxvii. *Episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis Clericus. Sanè si utilitas Ecclesie sciendum poposcerit, decreto pro ea Clericorum & laicorum Episcopos porrecto, in presentia synodi transferatur, nihilominus alio in locum ejus subrogato. Qui locus à Gratiano relatus est 7. q. 1. c. Episcopus.*

IV. Consuluerat Pelagium secundum Benignus Archiepiscopus an secundum canones licita forent Episcoporum translationes, & utrum peragi possent auctoritate Metropolitanorum, an verò necessarium esset apostolica sedis potestatem implorare. *Exigit ergo dilectio tua, inquit Pelagius ad Benignum scribens, consulta sedis apostolicæ si licitum foret Episcopum transire de civitate in civitatem, dum quidam canones, ut tibi videtur, hoc fieri prohibeant. Infrà: Quidam dicant hoc fieri licere, nisi consensus apostolicæ sedis habuisses.* Primæ ergo inquisitioni apertè & dilucidè responderet Pelagius, canones interpretando. *Quod in canonibus legitur, inquit, non debere Episcopum de civitate ad civitatem transire vel transferri, non de his dicitur qui aut vi expulsi, aut necessitate coacti, aut auctoritate majorum hoc agunt, sed de iis qui avaritie ardore inflammati, sponte sua profiliunt, & potiùs ambitioni quam utilitati Ecclesie servire, & qui ut dominationem agant insistere cupiunt.* Hanc autem interpretationem probat exemplis veterum & variis argumentis. Secundæ verò inquisitioni, an videlicet consensus sedis apostolicæ necessarius sit ut translationes fieri possint, responderet ingenuè, dicens Metropolitanum, qui jus habet ordinandi Episcopos, eisque titulos & Ecclesias assignandi, posse etiam, si necessitas cogat aut utilitas, eos mutare ac transferre: *Quia sicut potestatem habes Episcopos & Sacerdotes regulariter titolare & ordinare, ita, ut prædictum est, causa necessitatis aut utilitatis habes & mutare, ac de titulo ad titulum transferre, licet de minori ad majorem urbem mutandus sit.*

V. Iuris Canonici interpretes Græci eandem distinctionem adhibent, & eam his vocabulis exprimunt, *μεταθεσις, μεταβασις, μεταδοσις*, id est, *translatio, migratio & invasio.* Harum primam permittit canon xiv. apostolicus, eò quòd pro Ecclesie utilitate fiat, non Episcopi translati motu, sed plurimorum Episcoporum judicio: *εἰ ἀφ' αὐτῶν ἀλλὰ κείσθ' πολλῶν ἑπισκόπων.* Secundam quoque permittit canon xvi. Antiochenus,

Tom. II.

cùm Episcopus sede sua pulsus, quæ ab ethnicis aut hæreticis occupatur, in Ecclesia vacante functiones Episcopi exercet: sed tamen migrationem illam fieri debere in synodo provincia præcipit isdem canon Antiochenus: *ἢ διαφόσας πλείας συνόδου.* At invasio prorsus verita est. Invasio autem dicitur, cum Episcopus sponte sua ab una Ecclesia in aliam migrat, vel ad eam transferatur absque ulla Ecclesie utilitate. Apud Leunclavium in libro quarto Iuris Græco-Romani extat Tractatus *ἐπι μεταθέσεων*, in quo referuntur quamplurima exempla variarum translationum; unde concludit auctor: *Migratio prohibita est, non translatio: μεταβασις κελεύεται, οὐ μὴ ἡ μεταθεσις.*

VI. Cessiones verò episcopatum olim vetitæ erant; ut disertis verbis docet Cyrillus Alexandrinus in epistola ad Domnum, Ratio inde petitur, quòd si Episcopus suo episcopatu dignus est, in eo permanere debet; sin verò dignus non est, illum quidem deserere tenetur, non tamen per renuntiationem, sed cum cause cognitione, & post sententiam adversus eum pronuntiatam. Negari tamen non potest quin interdum emergant occasiones in quibus discedendum est à summo illo jure, videlicet si Episcopus ægroret, si dura & pertinax plebs in contumacia perseveret, au si ea sit Episcopi infirmitas ut negotiorum in dies emergentium nimia frequentia opprimatur, neque omnia exequi possit. Ultima hæc exceptio impulit synodum Pamphylia ut Eustathij, Metropolitanus sui resignationem admitteret; in cuius locum successus est Theodorus. Verùm Eustathius apud Synodum Ephesinam conquestus est de hac dejectione sua; non quòd cessionem suam in irritum mitti vellet; sed ut benignitatem synodi huic flecteret ut & nomen & dignitatem Episcopi retinere posset, id est, honorè & redditus necessarios ad vitam. quod ei concessum quidem est, sed ea lege, ut nullam episcopalis muneris partem attingeret absque consensu Theodori. Præjudicio Synodi Ephesinæ, quæ renuntiationem episcopatus fieri permittit, fretæ Ecclesie Orientis & Occidentis, Episcoporum resignationes recepere, modò æquitate quadam niterentur. Et Græcorum quidem usus confirmatus est in Concilio CP. sub Photio can. xvi. Occidentis verò praxim suis literis firmarunt Pelagius, Gregorius primus, & alij, quorum auctoritates adducuntur in Decreto Gratiani 7. q. 1. Innocentius autem III. in quadam Decretali recenset causas ob quas resignationes episcopatum admitti possunt.

Epistola Synodi
Ephesinæ ad Synodum
Pamphylia.

c. 10. de renuntia-
tione.

VII. Constat igitur translationes olim

Cc

fieri consuevisse auctoritate Metropolitanorum : qui ob eandem rationem admittere etiam poterant renuntiationes, donec novo jure eas Innocentius III. apostolica sedi reservavit. Sanè apud Ivonem Carnotensem in epist. LXXXVIII. legimus Hilgodum Sueffionensem Episcopum renuntiasse suo episcopatu, & in monasterium secessisse, infcio prorsus Summo Pontifice. Quippe Paschali II. ignotas fuisse causas hujus renuntiationis, tametsi diù antè peracta fuisset, probatur ex hac epistola : in qua Ivo (ob aliam tamen causam, neque enim de hoc agebatur) causas hujus renuntiationis & secessionis ab Hilgodo factæ aperit eidem Paschali.

Secessit Hilgodum apud Majus monasterium Turonense, abdicato episcopatu, illicque monachum fuisse quum Synodus Claromontana celebrata est ab Urbano I. I. scribitur in veteri codice MS. Bibliothecæ Seguerianæ.

Theodor. lib. 5. c. 23.

August. epist. 34.

Idem ep. 110.

VIII. Ceterum resignationes puræ esse debebant, non autem in favorem alicujus certæ personæ; quòd secundum Canones vetitum esset ne Episcopi sibi deligerent successores, ut patet ex canone XXI. Concilij Antiocheni: *Episcopo non licere pro se alterum successorem sibi constituere, licet ad exitum vita perveniat. Quòd si tale aliquid factum fuerit, irritum esse hujuscemodi est constitutum.* Ad hunc canonem alludit Theodoretus, dum invehitur in Paulinum Episcopum Antiochenum, qui successorem sibi constituerat Evagrium. Extant tamen exempla in contrarium. Nam Valerius Hipponensis Episcopus Augustinum in Ecclesia sua ordinari Episcopum fecit, ut Coadjutor & Coepiscopus esset; *ita ut novo more*, inquit Paulinus, *non tam succederet quam accederet.* Ceterum ordinationem illam probavit cleri & populi consensus & Episcoporum provincialium. Canones nihilominus Nicænos in ea violatos esse fatetur Augustinus; non quia ipse successor Valerio destinatus esset, sed quia Episcopus unà cum illo fuit. Quippe Concilium illud veterat ne duo Episcopi essent in una Ecclesia. Nam quod spectat ad electionem successoris, nihil in ea reprehendebat, modò fieret cum consensu cleri & plebis, id est, eorum ad quos jus eligendi pertinebat. Certè ipsemet Augustinus successorem sibi constituit Eradium in plenario Ecclesiæ suæ cœtu: cui electioni ut accederet cleri & populi Hipponensis consensus effecit, & Acta consensus eorum per Notarios excipi jussit. Sed extant præterea quamplurima exempla hujus praxis.

IX. Fatendum tamen est plenam periculi fuisse hanc consuetudinem, viamque aperuisse ad successiones hereditarias in Ecclesiis, exclusa prorsus contemplatione virtutum ac meritum, quo nihil politia ecclesiastica perniciosius contingere poterat. Sapienter itaque Hilarus Papa, qui hæc

deinceps in Ecclesiis Hispaniarum fieri prohibuit, his verbis: *Episcopatum, qui non nisi meritis precedentibus datur, non divinum munus, sed hereditarium putant esse compendium; & credunt sicut res caducas atque mortales, ita sacerdotium velut legatario aut testamentario jure posse dimitti.*

X. Substitutiones illæ cum futura successione possunt tolerari si consensus accedat superioris & eorum quibus jus eligendi competit. Sed prorsus legitima sunt si tanta fuerit Episcopi ægritudo ut functiones suas exercere non possit, ita ut Coadjutore indigeat. Huic enim Coadjutori concedi posse futuram secessionem, ut hoc stimulo excitetur ad exequenda Coadjutoris munia, decrevit Gregorius I. ad Reginam Brunichildem scribens: *Si verò nullo tempore ad mentis sanæ redit officium, quarum persona debet vita & moribus decorata, que & animarum curam gerere & ejusdem Ecclesiæ causas utilitatibusque salubri valeat ordinatione disponere; talisque, si superstes fuerit, ejus possit loco succedere.*

XI. Quòd si quis objiciat nemini licere Coadjutores dare cum futura successione præterquam Summo Pontifici, opponi poterit exemplum Augustini; ex quo trahi potest argumentum jus illud Episcopis quoque comprovincialibus competere, si quis Episcopus Coadjutorem postulet, & eorum consensus accedat ad quos electio pertinet. Verum ne negotium illud ab ea antiquitate repetamus, canones quoque Gallicani probant usum illum esse legitimum, & synodum provinciam posse decernere hoc jus futuræ successione in gratiam eximij cujusdam viri, sive de episcopatu agatur, sive de archiepiscopatu. Legatur canon XLVII. Meldensis Concilij, quod anno DCCCXLV. convenit. *Sed si Episcopus ministerium ecclesiasticum propter infirmitatem corpoream exhibere non potuerit, in Archiepiscopi hoc, cum voluntate Episcopi ejusdem Ecclesiæ, maneat ordinatione qualiter debitum officium non remaneat. Obsequium verò ad Remp. pertinens qualiter exequatur per tales ex subditis & ecclesiasticis ministris, cum consensu Archiepiscopi, propter pacis caritatisque custodiam, Episcopus ordinet ac disponat, quos succedendi in episcopatu appetitus indebitus non elevet neque vexet; nisi ita moratus extiterit, ut secundum instituta beati Gregorij in libro epistolarum & humiliter in subditiōne præsit, & post viriliter conveniens sanctis regulis præsit: quia ob hoc in multis Ecclesiis scandalum magnum conspeximus. Sin autem in Archiepiscopo talis necessitas acciderit, similiter ipse consilio coepiscoporum suorum hujuscemodi ordinationem exhibeat.*

XII. Abbates autem, cum antiquitas

in Episcoporum potestate consistere, ab iis quoque ordinabantur post electionem à monachis celebratam. Quod locum habebat etiam quoad monasteria exempta; ut patet ex privilegio immunitatis & libertatis quod Episcopus Ambianensis cum consilio suorum collegarum concessit monasterio Corbeienfi anno D C X L I V in gratiam Regis Chlotarij fundatoris ejusdem monasterij. Quippe universa monasterij bona eximens ab Episcoporum potestate, monachorumque correctionem Abbati permittens, sibi tamen ac successoribus suis reservat ordinationem Abbatis: Cum Abbas fuerit de seculo isto evocatus, quem unanimiter congregatio ipsius monasterij ex semetipsis bonum & dignum elegerint, data auctoritate à prefato Principe vel ejus successoribus, à nobis vel successoribus nostris absque ullo commodo secundum sanctos canones ordinetur.

XIII. Etate Ivonis Carnotensis; Abbates Gallicani confirmabantur & benedicebantur à suis Episcopis, quibus omnem subjectionem & obedientiam promittebant. At si Abbates forent exempti, & sedi apostolicæ immediate subiecti, benedictionem quidem ab Episcopo suo recipere debebant, non tamen ei professionem obedientiæ facere. Nam professio quam idem Ivo exegerat à Goffrido Abbate Vindocinensi inter ordinationis ejus solennia, cassata est ab Urbano secundo, ut scribit ipse Goffridus lib. I I. epist. x x v i r. Ius autem istud prorsus immutatum est quoad exemptos, qui, ut jure novo præscribitur, à Summo Pontifice confirmari debent.

lentur Reservationes & Gratias expectative; usque commune revocatur.

VII. Idipsum statuit Carolus VII. Et Concilium Basileense. Appellationes tamen reservantur sedi apostolicæ.

VIII. Ecclesia Gallicana amplexa est decreta Concilij Basileensis. Pragmatica Sanctio ob id edita Avarici Biturigum an. 1438.

IX. Quid in Decretis Basileensibus immutatum ab Ecclesia Gallicana, qua existimavit licere Principibus preces adhibere in electionibus Episcoporum.

X. Pragmatica Sanctio abolita diplomate Ludovici XI. Sed revocata, ob intercessionem Parliamenti Parisiensis. Abolita rursus auctoritate Concordatorum. Discrimen inter Pragmaticam & Concordata. Eorum publicationi intercedunt Clerus & Parlamentum.

XI. Major regno utilitas emergit ex Concordatis quam ex Pragmatica Sanctione.

XII. Jus commune antiquum in edicto Caroli VI. intelligendum de jure Decreti & Decretalium. Idem dicendum de Pragmatica Sanctione B. Ludovici.

XIII. Rursus de discrimine quod intercedit inter Pragmaticam & Concordata.

I. EX iis quæ supra dicta sunt colligere quivis potest synodos provinciarum, quæ propter ordinationes Episcoporum conveniebant, auctoritate Metropolitanorum fuisse congregatas, tum eis competitivè se examen decreti electionis factæ ab electoribus, sive à clero & populo facta fuerat secundum canonicas sanctiones, sive à Rege, sive tandem à solis Capitulis, confirmationem præterea Episcoporum pertinuisse ad Metropolitanum, Metropolitanum verò ad Episcopos comprovinciales. Sed & illud adnotatum est, contradictiones quæ oriuntur in electionibus, judicari solitas suprema Metropolitanum cum suis coepiscopis auctoritate, & synodos consuevisse admittere resignationes, translationes, & coadjutorias cum futura successione.

II. Libri Decretalium jus novum nobis invexere. Primum enim electiones ad triturræ forensis leges revocatae sunt. Nam cum adversus veterem disciplinam decretum fuisset electionem jus quoddam acquirere electo, quod jus ad rem vocari invaluit, hinc factum ut quoties vota eligentium in duas partes se dividerant, aut varietas opinionum sive nullitas quæpiam incidisset, litis istius judicium ad Metropolitanum pertineret, qui tamen eam definire non posset nisi post contestationem; tum appellationes ad sedem apostolicam introductæ sunt, ingentium sumptuum & incredibilium morarum materia. Secundò, si electores essent negligentes, aut si scienter aliquam personam incapacem elegerant, vel aliquid eorum omisissent quæ necessaria sunt ad hoc ut

Vide lib. 3. c. 5. §. 4.

C. Quæquam. de elect. in vi. de cap. Quia propter. cod. ut.

Cc ij

C A P V T IX.

Synopsis.

I. Proponitur synopsis eorum quæ superioribus capitulis explicata sunt.

II. Libri Decretalium invexere jus novum. Recensentur varia innovationum capita.

III. Iura sedis apostolicæ, quoad hac, immensum aucta sunt ope Reservationum.

IV. Ecclesia Gallicana invehitur in Reservationes & Gratias expectativas. Ac remedium adhibet.

V. Joannes XXIII. ea de causa misit in Gallias Cardinalem Pisanum, qui omnia turbavit. Hinc factum ut renovata sint decreta Ecclesie Gallicane. Quæ Legatos misit ad Concilium Constantiense; quibus mandatum est ut ab eo peterent confirmationem deliberationum Ecclesie Gallicane. Sed eorum petitionem eludere Concilium & Martinus quintus.

VI. Edictum anni 1418. est magni momenti. Quippe latum post electionem Martini V. Eo abo-

Tom. II.

Idem est to. I. Concil. Gallie.

In ep. 71. & 88.

V. Gloss. Pragmatica. Sanct. Tit. De Elect. verbo Primus.

electio rite celebrata dici possit, tum verò jure eligendi privabantur, & integra episcopatus collatio ad Summum Pontificem devolvebatur. Et hæc est una ex Reservationibus quæ sunt in Corpore Juris. Tertio, Metropolitanis interdictum est universis functionibus episcopalibus donec Pallium receperint; præter juramentum fidelitatis ei simile quod vassallus domino suo præstare tenetur, quod unà cum formula introductum est. Quarto, sedi apostolicæ reservatum est jus admittendi cessiones episcopatum, decernendique translationes & coadjutorias cum futura successione.

C. Si eo tempore.
De elect. in sexto.

III. Sed jura illa immensum auxit Bonifacius VIII. qui sedi apostolicæ reservavit provisionem Ecclesiarum quæ in Curia Romana vacarent, sive illæ cathedrales essent, sive abbatiales, aut alius generis. Sequentes autem Pontifices fuere paulò audaciores; cum eidem sedi specialibus primùm rescriptis, tum in Regulis Cancellaria, reservarunt provisionem omnium Ecclesiarum cathedralium & aliorum Beneficiorum quibus provideri consueverat per electionem, per universum orbem Christianum. Vnde factum ut provisio Papæ in Bullis ejus contenta vim obtineat electionis & confirmationis, Nam quoad consecrationem, eam committit tribus Episcopis in partibus, nulla facta mentione Metropolitanis.

IV. Tantum veteris consuetudinis contemptum ferre non potuit Ecclesia Gallicana, libertatis suæ conservandæ avidissima. Nam licet Benedicto XIII. in schismate adhæreret, noluit tamen committere ut in ejus gratiam ruere pateretur causam publicam religionis. Atque ut malo illi canonice remedium adhiberi posset, Carolus VI. conventum Ecclesie Gallicanæ coëgit Parisiis anno MCCCXVI. exeunte; in quo Advocatus Regius repræsentavit confusionem ab aliquot annis introductam à Summis Pontificibus circa provisionem Prælatorum & aliorum Beneficiorum, ob Reservationes & Gratias expectativas; quæ electiones adimebant Capitulis, & collationes Ordinariis, in contemptum decretorum Conciliorum generalium: unde sequebantur immensa damna, & perniciis irreparabilis, quorum capita singillatim recensuit. Itaque in eo Concilio nationali decretum est ut deinceps obtineret forma in statutis Conciliorum generalium & decretis sanctorum patrum præscripta, tam in provisionibus Ecclesiarum cathedralium & collegialium quam aliorum Beneficiorum secularium & regularium quibus per electionem consue-

Tiv. 11. Libert.
Ecc. Gallic.
num. 9.

verat provideri, nimirum ut electionum jura ubique obtinerent. Quoad alia verò Beneficia, statuerunt ut iis provideretur per collationem, præsentationem, & institutionem, ab iis quibus jus illud competebat ex jure communi, privilegio, aut consuetudine. Reservationes autem à Summo Pontifice aut ejus auctoritate factas, Gratias item expectativas, in universum sustulerunt, donec aliter statueretur in Concilio generali legitime celebrando, cujus ordinationi se Gallicana Ecclesia submitit. Statim verò Regem adeunt, orantque ut deliberationem hanc gratam ratamque habere velit, & ut eos, quantum in ipso erat, prisca libertati jurisque communis dispositioni restitueret quoad capita illa, eosque in ea libertate conservaret, amotis prorsus omnibus impedimentis. Rex verò, ex sententia Consilij sui, deliberationem illam, utpote decretis Conciliorum generalium consentaneam, ratam habens, decrevit, quantum in ipso erat, ut Ecclesie & personæ ecclesiasticæ regni hujus restituerentur, quoad hoc, & conservarentur in sua antiqua libertate & in dispositione juris communis. Mandat Curie Parlamenti, Ballivis, Seneschallis, & aliis Officiariis, ut secundum formam superius præscriptam personas ecclesiasticas frui faciant jure electionis, collationis, & præsentationis, & ut contradictiones omnes amoveant, & contravenientes puniant, cujuscunque qualitatis & conditionis existant.

V. Sed persuasio quæ in Gallia invaluerat, futurum ut Pontifex, audita hac deliberatione, sponte sua his malis mederetur, edicti hujus publicationem differri suavit per biennium, id est, à die XVIII. Februarii anni millesimi quadringentesimi sexti, usque ad decimam quintam Maij anni millesimi quadringentesimi octavi. Eo enim die Princeps Parlamenti Curiam ingressus, edictum illud se præsentè publicari iussit: cujus tamen executio dilata fuit, ob spem quam præceperant fore ut brevi Concilium generale celebraretur. Interim Papa Ioannes XXIII. ad summum pontificatum evectus, missa ad eum amplissima legatione sollicitatus est ut tot malis remedium adhiberet. Ipse verò se ea de causa missurum esse Cardinalem Pisanum pollicitus est: qui cum in Gallias pervenisset, edictorum executionem impedire potius conatus est quam mederi malis quibus Ecclesia Gallicana miserè opprimebatur. Quod Regem impulit ut literas ad Parlamentum scriberet anno MCDXII. quibus consilium ejus exquirebat circa ea quæ fieri conveniebat in hoc negotio. Parlamentum verò respondit, edi-

Tiv. 11. Libert.
Ecc. Gallic.
num. 11.

atum anni MCDVI. executioni mandandum esse. quam sententiam Princeps amplexus est. Ejus tamen executio retardata est arte quorundam à Consilio regio, ob privatam suam utilitatem. Interim Constantiense Concilium generale convocatum est: quò Clerus Gallicanus Parisiis jussu regio congregatus anno MCDXIV. legatos sive deputatos misit, quibus inter cetera mandatum est ut à Concilio peterent confirmationem deliberationum Ecclesiæ Gallicanæ circa provisiones Beneficiorum. Sed quantumvis id urgerent deputati, nihil obtinere potuerunt à Concilio; quod negotij hujus discussionem decrevit non attingere, nisi post electionem Papæ, ut constat ex Sessione quadragesima. Martinus verò V. in Concilio electus silentio transmisit negotium Ecclesiæ Gallicanæ. Igitur anno MCCCXXVII. mense Novembri congregati jussu regio Episcopi, Gentes Consilij Regis, & Curia Parlamenti, decreverunt ut edictum anni millesimi quadringentesimi sexti circa provisionem Beneficiorum, executioni mandaretur.

VI. Deliberationem hanc secutum est aliud edictum regium publicatum die XIII. Aprilis MCDXXVIII. quod magni momenti est. Decretum quippe non est pendente schismate quo Ecclesia laborabat, sed post depositionem trium contententium de pontificatu, & post electionem Martini quinti. Præterea nihil illic decernitur per provisionem, ut vocant, id est, donec Concilium generale celebretur; sed lex regia fertur quæ prorsus observari debeat, lata postquam Concilium Constantiense & Summus Pontifex jus reddere recusarunt Ecclesiæ Gallicanæ. Nam in diplomate regio continetur, Regem frequentibus omnium ordinum regni conquestionibus coactum esse ut susciperet curam conservandarum Libertatum Ecclesiæ, atque ob hanc causam, imperandi executionem eorum quæ decreta fuerant anno millesimo quadringentesimo sexto, quam retardaverat ob spem quam conceperat futurum ut Concilia Pisanum & Constantiense finem tandem aliquem adferrent tot ingentibus malis; præsertim cum nonnulli Archiepiscopi & Episcopi facile adduci non possent ut electiones confirmarent quæ consequenter post edicta illa celebrarentur. Itaque jubet ut Ecclesiæ & personæ ecclesiasticæ hujus regni restituantur in perpetuum suis antiquis franchisiis & libertatibus. Tum, ut Ecclesiis cathedralibus & collegialibus ac Beneficiis electivis secularibus & regularibus provideatur per electiones Capitulorum, Conventuum, & Col-

legiorum, sive per postulationes canonicè factas, cum confirmatione superiorum. Aliis verò Beneficiis, quibus per electionem provideri non consueverat, provideri mandat per præsentationes, collationes, & institutiones Ordinariorum, secundum antiqua jura communia Conciliaque generalia; non obstantibus quibuslibet Reservationibus, Gratiis expectativis, & contrariis quibuscunque. Hujus autem edicti executionem imperat Curia Parlamenti aliisque Officiariis.

VII. Edicta illa confirmavit Carolus VII. statim atque in folio regali sublimatus Num. 17. d. 11. est, diplomate dato anno MCDXXXII. quo jubet ut electiones & aliæ Beneficiorum provisiones fiant secundum jus commune & antiquum. Interim Concilium Basileense celebratum est, in quo veritæ sunt omnes Beneficiorum reservationes generales & speciales quæ deinceps à Summis Pontificibus fieri possent, electionesque restituntur. Concil. Basile. sess. 21. & 25. Duobus id decretis sancitum; quorum unum factum est anno MCDXXXIII. die XIII. Julij, aliud verò anno MCDXXXVI. mense Martio. His igitur decretis electiones restituntur, & confirmationes ad jus commune revocantur; id est, statuitur ut Episcopus confirmet eos qui sibi subjecti sunt, Archiepiscopus Episcopos, & Summus Pontifex Archiepiscopum, sive per viam confirmationis, sive mittendo Pallium, & ut insuper Episcopi & Abbates exempti ab eo confirmantur, quod ita statuitur, ut nullum per hoc præjudicium generetur appellationibus ad apostolicam sedem à judiciis confirmationis per Ordinarios latis, quas Romæ agitari placuit. Iam cum edictis regis abolitæ sint reservationes, decreto quoque Concilij Basileensis abolentur; exceptis tamen iis *quæ sunt in corpore Juris clause*, id est, cum electores secundum sententiam Summi Pontificis privantur jure suffragij, ob hoc quòd indignum elegerint, vel cum Beneficia vacant in Curia Romana, aut quando agitur de translatione Episcopi. Præterea, in eo decreto excipiuntur terræ patrimonij Ecclesiæ, quarum provisionem Pontifex, si ita ei videbitur, sibi reservare poterit. Extat etiam aliud ejusdem Concilij decretum, quo Gratiæ expectativæ prohibentur quoad Beneficia non electiva, quò liberè & canonicè fiat collatio ab Ordinariis; servatis tantum Summo Pontifici Mandatis apostolicis pro unico Beneficio, si Collatores habeant jus disponendi de decem Beneficiis, si verò triginta pertinerent ad eorum collationem, duo Papæ reservarentur.

VIII. Ecclesia Gallicana Avarici Biturigum congregata jussu Caroli VII. anno

MCDXXXVIII. amplexa est decreta illius Concilij, & in primis hæc duo quæ Reservationes & Gratiæ expectativæ abolerent, libertatēque electionum & collationum reducunt. Quod Princeps edicto confirmavit, quod vulgò dicitur *Pragmatica Sanctio*; usitato Codicis vocabulo, ubi rescripta Imperatorum ad componendas provincias misisa dicuntur *Pragmatica forma* aut *sanctio* ejusque executionem commisit Curia Parliamenti.

IX. At Ecclesia Gallicana his decretis modum adhibuit in duobus capitibus. Primum enim decernit ut consecrandus ad suum superiorem immediatum remittatur à Summo Pontifice *pro munere consecrationis*, ut eum consecret *ipsius Pape auctoritate*, nisi si confirmatus sit in comitatu Curia Papalis, & illic consecrari aut benedici cupiat. Nam in eo casu volunt ut personæ consecratae, seu benedictæ, remittantur ad suum superiorem immediatum, ut obedientiæ juramentum ei præstent. Quoniam verò Ecclesia Gallicana leges dare non poterat Summo Pontifici, pœnas illi intentant qui cum Romæ consecratus non fuerit, consecrari se vigore commissionis apostolicæ cupierit ab alio quàm à suo superiore immediato: cui sic conanti multa quadringentorum scutorum dicta est, cujus media pars Ordinario cederet, reliquum verò fabricæ Ecclesiæ. Tum illud quoque modificatum & inflexum, quod à Concilio decretum fuerat; nempe, quod Concilium hortaretur Reges & Principes ne libertatem electionum turbarent precibus aut minis, electoribus sub pœna excommunicationis inhibendo ne harum precum aut minarum rationem habeant. Ecclesia itaque Gallicana existimat licere Regi ac Principibus preces adhibere, modò vis absit, in gratiam eorum quorum virtutes & merita in Remp. ornari cupient.

X. Pragmatica Sanctio aliquot per annos obtinuit, invita licet ac contradicente Romana Curia: quæ sub Pio II. tam frequentes preces adhibuit apud Ludovicum XI. ut animum ejus eò flexerint ut diploma daret quo Pragmatica illa aboleretur. Intercessit tamen Curia Parliamenti Parisiensis: cujus oratio ad Principem (id vulgò nostrates vocant *Remonstrances*) ejus ponderis fuit anno MCCCCXI. ut Pragmaticæ usus fuerit revocatus, & in consuetudinem abierit, transmissis prorsus declarationibus Sixti IV. & deinceps Iulij II. in Concilio Lateranensi, ubi abrogata est hæc Sanctio. Verùm cum Gallia contra niteretur, Rex Franciscus I. & Leo X. inivere *Concordata*;

quæ Pragmaticam quidem abolerent, sed leges tamen ad sananda hæc mala præscribunt quæ prorsus similes sunt iis quæ in Pragmatica Sanctione continebantur; si electiones excipias, quæ mutantur in nominationem regiam quoad Beneficia quibus per electionem provideri solebat. At clerus, qui se jure electionis privatum esse agere ferebat, viriliter intercessit publicationi hujus Concordati, & ad futurum Concilium generale provocavit. quod ejus consilium approbavit Curia Parliamenti, quæ tam subitam mutationem, quæ magni momenti erat, concoquere statim non poterat.

XI. Ego verò contendo Concordata majorem utilitatem regno attulisse quàm Pragmatica sanctio adferret. Illa quidem conservabat antiquos Canones & Regum edicta pro restituendo jure electionum adversus reservationes Summorum Pontificum; sed supremam auctoritatem pro confirmatione electionum non restituebat synodis provinciarum, aut Metropolitanis. Contrà, contententium arbitrio relinquebat libertatem eundi Romam, ut illic proponerent nullitates & vitia electionum; & Summo Pontifici concedebat jus providendi Beneficiis quorum causa lis erat instituta, si persona electa reperiretur incapax. id quod sæpe eveniebat. Præterea, Metropolitanos compellebat ad recipiendam à Papa confirmationem vel Pallium; sine quo nullam functionem metropolitancarum partem attingere poterant, ex jure tunc recepto. Ecclesia ergo Gallicana miserè lacerabatur ob consecrationes, nisi Summus Pontifex his statutis consentiret, auctoritatēque adderet electionibus. Sanè quamplures Archiepiscopi recusabant consecrare Episcopos absque illa cautione, ut patet ex edicto anni millefimi quadringentesimi decimi octavi.

XII. Carolus VI. prima fronte videtur robustius aliquid & excelsius cogitasse quàm Concilium Basileense, cum edicto suo restituerit Ecclesias regni sui in franchisiis & libertates suas secundum antiqua jura communia Conciliâque generalia. Affirmare tamen licet in edicto illo jus commune antiquum non aliud intelligi quàm jus quod in Decreto Gratiani & in Decretalibus continetur; ut opponatur videlicet novo, quod recenter introductum erat in gratiam reservationum. Quinetiam Conciliorum generalium auctoritas in edicto illo proponitur. Quod intelligendum est ex sententia doctorum hominum illius ævi. Hi enim Conciliorum generalium nomine comprehendebant ea quæ anno præterito recensita erant à Concilio Constantiensi in formula pro-

fessionis fidei quæ Summo Pontifici eligendo præscribatur, Octo nimirum Oecumenica, & Concilia generalia Lateranense, Lugdunense, & Viennense. Vnde sequitur, hoc edictum, cum fortius ac vehementius invehatur adversus injustum jus Reservationum & Gratiarum expectatarum, ut necessitatem electionum & collationum probat, sic eò recidere ut necessariam esse agnoscat Romani Pontificis auctoritatem pro confirmatione Metropolitanorum. Eadem quoque fuit mens B. Ludovici, quum anno MCCCLXVIII. in Pragmatica Constitutione sua juberet ut electiones ad prælaturas & collationes Beneficiorum fierent secundum dispositionem, ordinationem, & determinationem juris communis, sacrorum Ecclesie Dei canonum, atque institutorum antiquorum sanctorum patrum. Difficillimum quippe erat ut Summo Pontifici jus adimeretur judicandi lites in electionibus obortas; nec facile erat præterea eum privare jure confirmandi Metropolitanos, sive per concessionem Pallij, aut alio modo, quandoquidem Concilium CP. octavum Oecumenicum, quod in Occidente receptum erat, jus illud patriarchicum confirmaverat.

XIII. Vnde constat Pragmaticam Sanctionem, quæ pravam Reservatum consuetudinem tollebat invitis iis quorum intererat, Gallos tamen in pari confusione reliquisse quoad statum hierarchicum Ecclesie; eò quod Summi Pontifices recusarent confirmationem electionum Metropolitanorum, & in aliis præterea articulis acquiescere nollent. Quo fiebat ut eum in speciem bono reformationis frueremur, schismatis malo laborarem, licet nulla nostra culpa esset. Animorum concordiam revocavere Concordata, quæ Reservatum abusum prorsus sustulerunt. Electiones sanè Capitulorum, ambitu fiebant; esseque persæpe vim inferebant Regum preces à Pragmatica Sanctione approbatæ; adeo ut Gulielmus Benedicti, celeberrimus illa ætate Jurisconsultus, affirmet preces illas habuisse & habere debuisse vim imperij apud Canonicos electores. Concordata igitur abolent electiones; & in earum locum substituunt jus nominationis, quod Regi tribuunt; exemplo petito à Regibus primæ stirpis, qui jure illo utebantur cum consensu cleri. quod jus viam præcludit ambitioni & simoniæ quæ exercebatur ad emenda suffragia Canonicorum. Attamen nominationis jus sic conceditur Principi, ut ad Summum Pontificem pertineat confirmatio electionum, qua poteratur absque ulla controversia ante Pragmaticam Sanctionem editam. Verùm in-

commodum hoc compensatur ingenti modo, cum hoc pacto finis impositus sit libris quas in Romana Curia contestari receptum erat sumptibus immensis, ut electionum nullitas discuteretur. Quo fiebat ut partes contententes ad inopiam redigerentur, regno incommoda importarentur, & Ecclesie ob id diù vacarent.

CAPVT X.

Synopsis.

I. Inquirendum in origines Annatarum.

II. Earum origo, avaritia. In Concilio Chalcedonensi vetitum ne Episcopi aut Clerici pretio ordinarerentur. Ordinatio ea tempestate comprehendebat impositionem manuum & Beneficij provisionem. Inventum dein ut pecunia daretur post ordinationem. Cui francis resistit Gennadius Episcopus CP. qui hanc ait esse mentem Concilij Chalcedonensis ut nec ante nec post ordinationem pecunia detur.

III. Avo Iustiniani dabatur ab Episcopis quædam pecunia summa pro inthronizatione. Ea videtur dedisse originem taxationibus Cancellarie. Dabatur autem Archiepiscopo & Archidiacono ordinatoris.

IV. Quibusnam personis pecunia isthac distribui debeat. Rejctæ Gothofredi conjectura. Explicatur cui usui esset illa pecunia, ex ipsi Novella CXXIII. verbis. Enthronisticorum & Annatarum discrimen.

V. In iis prescribendis emicat Principis auctoritas. Inquiritur consilium Iustiniani, cum hanc Novellam conderet. Laudata & approbata à Gregorio magno.

VI. Episcopi aliquam pecuniam summam accipiunt ab Episcopis à se consecratis. Quod deinceps fieri prohibet eadem Novella. Permittit ut Clerici ordinati, & in Ecclesia inthronati, ministris ordinationis solvant salaria consuetæ, modo ea non excedant reditus unius anni. Ea salaria vocantur emphanistica vel insinuativa. Novella LV. explicatur.

VII. Isaacius Comnenus Imperator prescribit jura quæ Episcopis competunt propter ordinationem Clericorum.

VIII. Gregorius magnus in Synodo Romana decernit ne quid unquam de ordinationibus accipiat.

IX. Curat autem ut decretum illud per omnes provincias observetur. Ordinationes quæ pretio constant, heresim simoniacam vocat.

X. In Oriente dein vetitum ne Episcopus ordinator jura enthronistica verteret in suos usus.

XI. Zacharias Papa censet veram simoniam committi si quis pecuniam accipiat ratione Pallij.

XII. Concilium Parisiense sub Ludovico Pio simonia crimen in Ecclesia Romana amputari postulat.

XIII. Nondum desierat astate Ivonis Carnotensis.

XIV. Durandus Mimatensis graviter invehitur in morem recipiendi pecunias pro ordinatione Episcoporum, idque simoniacam heresim vocat.

XV. Eas solutiones immoderatas olim fuisse patet ex Hovedeno. Reditus ut plurimum annuus ei rei destinabatur. Laudata auctoritas Ostrivsi.

Taliter Preter
mens, sed quibus
concordat non
pisa. Auctoritas
et quædã parum
diffinita imperator
de gno, regibus
qui habere poterat.

Tit. 4. c. 19.
4. 1.

I. **EXCIP**I potest adversus nostram sententiam, Annatarum usum esse abrogatum auctoritate Pragmaticæ Sanctionis, sed iterum introductum per Concordata. Ut intelligatur quanta sit vis hujus objectionis, materia isthæc accurratè tractanda est; præsertim cum de ordinationibus agamus, ad quas Annata pertinent. Verum ut materia hæc melius intelligi possit, inquirendum videtur in origines Annatarum, sed ita ut eodem tempore adnotemus quid turbarum variis seculis excitaverint ij qui eas aut similia jura introduxerunt.

Vide Cassiodor.
lib. 3. Variar.
epist. 15.

Vide lib. 3. cap. 13.
§. 5.

Vide Phorium in
Bibl. lib. 1. cap. 96.

Concil. Chalced.
cap. 2.

Lib. 1. Juris Graeco-Romani.

II. Avaritiam hujus mali originem esse non ambigo; quod seculo quarto cœpit invalescere, sed damnationis sententia percussum est in Concilio Chalcedonensi. Antoninus Episcopus Ephesi venundabat ordinationes Episcoporum, secundum valorem annuum reddituum Ecclesiæ, *pro modo reddituum*, ut ait Palladius in vita Chrysofomi. Sanctus Ioannes Chrysofomus Concilium Ephesi coëgit: in quo abusus ille damnatus est, quod contrarius esset expressis verbis sacrae Scripturae. Episcopi verò sic ordinati depositionis pœnam subiere, tametsi dicerent se pecuniam dedisse secundum consuetudinem. Pecuniam tamen suam repetere ab heredibus Antonini, qui lite pendente excefferat è vita, permissum illis fuit. Corruptio illa impulit Synodum Chalcedonensem ut depositionis pœnam eis intenteret qui pretio ordinarent Episcopos aliòsve Clericos, aut ministros in Ecclesia constituerent; quod avaritia sua eos impelleret ad vendendam gratiam, *ἢ ἡ ἀποστολὴν δωρεάν*, id est, id quod gratis debet dari. Ceterum adnotandum est, ea tempestate ordinationes ita peragi solitas ut eodem tempore quo quis ordinabatur, certæ cuiusdam Ecclesiæ assignaretur, quo fit ut ordinatio comprehenderet & manuum impositionem & beneficij provisionem. Paulò post hanc prohibitionem fraudibus & dolis agi cœptum est adversus eam, data videlicet pecunia post ordinationem. Vivebat tum, id est, ad annum CDLXIX. sub Leone Imperatore, Gennadius Episcopus Constantinopolitanus, qui fortiter restitit huic fraudi, ac pœnas à Concilio Chalcedonensi decretas intendit, injeçto anathemate. Decretum ejus, quod in Synodo patriarchali CP. repertum est, argumentum damnandi hunc abusum sumit ex verbis Christi; qui Apostolis suis præcepit ut quod gratis acceperant, gratis darent. Addit, mandatum illud ad Episcopos porrigi. Porrò oportere illud sequei simpliciter & ad litteram, non autem elude-

re sophisticis argutiis, ut fiebat, ne in opus plenum alexæ & periculi se darent præcipientes. Verba enim, inquit, evidentissima sunt, nec diversas explanationes admittunt. Unde concludit non licere pecuniam dare, neque ante ordinationem, nec postquam ea peracta est, eamque esse mentem Concilij Chalcedonensis: *Sed nec ante tempus ordinationis, nec post, dare concedit*. Abrogat autem contrariam consuetudinem, quæ paulatim recepta erat in provincia Galatiæ: *Ἐδὲ τὸ πρὸς τὸ χειροτονίας, οὐδὲ πρὸς χειροτονίας, ἀπὸ τῶν χειροτονίας διδοῦν χρηματὰ συλλαβῆναι.*

III. Ævo Justiniani, & octuaginta annis post Gennadium, invaluerat consuetudo, quam princeps ille Novella constitutione firmavit; ex qua videntur traxisse originem taxationes Cancellariæ; nimirum ut Episcopi, postquam consecrari fuerant, pro inthronizatione sua certam pecuniæ summam darent, quæ in hac constitutione præscribitur. Pontifex Romanus, ceterique Patriarchæ, ac Metropolitanæ, & Episcopi, consueverant eam pecuniæ summam tradere Archipresbytero & Archidiacono ordinatores, ut eorum curâ distribueretur iis qui illam accipere debebant secundum consuetudinem; ea tamen conditione adjecta, ut si quis aliquid ultra acciperet, in triplo componeret Ecclesiæ. Taxatio autem illa modum non excedit. Quippe ea quæ solvenda incumbit Episcopo Romano & ceteris Quatuor Patriarchis, quæ haud dubiè omnium major est, coercetur ad viginti libras auri, id est, ad mille quadringenta scuta, nisi consuetudo obtineat ut minor ab eis summa exigatur. Aliæ infra mediocritatem consistunt; quarum nonnullæ ad duo vel trecenta scuta porriguntur, quædam ad quinquaginta.

IV. Quæri solet quibusnam personis pecunia isthæc distribui debeat. Gothofredo, in Notis ad hanc Novellam, suspicatur eam debuisse impendi in utilitatem Ecclesiæ & alimoniam pauperum; cum mos ille obtineret ut traderetur Archipresbytero & Archidiacono, quibus ea cura incumberebat. Sed conjecturis opus non est ubi legis verba aperta sunt. Illa quippe docet partem ejus pecuniæ distribui solitam Episcopis qui in consecratione aderant, aliam verò Clericis & Notariis qui in ea ordinatione ministrabant, & diplomata conficiebant. Primum illud jus à Justiniano vocatur *intronificationem*, quod Iulianus Antecessor vertit *carbedratum*. Aliud verò dicitur *συλλαβῆναι*, vel *consuetudo*. Hæc vocabula indicant prætextum quo illi utebantur ut pecuniam illam reciperent.

perent. Nimirum ab Episcopis accipiebatur pro inthronistico & cathedratico, quod nos installationem vocamus, non autem pro consecratione; à Clericis verò pro ministerio suo in consecratione, & pro salario expeditionum. Nam ea pars pecuniæ quæ decidebat Episcopis, eo prætextu accipi potuit, quò sumptibus itineris consuleretur. Quippe ex diversis provinciæ locis congregandi erant; & mora faciendâ erat pro examine electionum ac consecratione. At istud congiarij genus, & modicum subsidium, quæ à Iustiniano probantur, multùm aberant ab Annatis, quæ ad immensam pecuniæ vim porriguntur, & aliunde Officiariis Curiæ Romanæ donantur pro confirmatione electionis, cum cathedratica illa à Iustiniano probata tribuerentur ad levandos sumptus qui incumbant Episcopis qui celebrabant ordinationem.

V. Sed in hoc negotio in primis observanda est Principis auctoritas, quæ in hac constitutione emicat; qui salariis & congiariis modum præscribit ab Episcopis Ecclesiarum quæ in Imperio sunt persolvendis. In quo illud quoque animadvertendum est, eum duabus de causis, quæ pertinent ad jurisdictionem secularem, quæque duobus verbis in hac Novella explicantur; potuisse hanc legem condere pro taxatione illa. Prima ratio petitur ex eo quòd cavendum est ne reditus Ecclesiarum alieno aere prægraventur, quod contrahi necessum esset, si solutiones illæ modum excederent. Secunda verò, ne sacerdotia fiant venalia, quòd Principis officium sit punire crimina, exempli causa simoniam, & ejus effectus impedire: *Igitur jubemus hæc omnibus modis observari; ut non ex talibus occasionibus Ecclesiæ debitis prægraventur, & sacerdotia venalia fiant.* Ceterum ea constitutio eò majoris momenti est, quòd Ecclesiam quoque Romanam ut ceteras complectitur; præsertim cum à beato Gregorio laudetur & approbetur, quamvis aliam ob causam.

VI. Aliam quoque pravam consuetudinem invexerant Episcopi, nimirum ut aliquam pecuniæ summam acciperent ab Episcopis à se consecratis. Id deinceps fieri prohibet eadem Novella constitutio Iustiniani, quæ tamen permittit ut Clerici ordinati & in Ecclesia intitulati solvant salaria consueti iis qui in hujusmodi ordinationibus ministrant; ea tamen lege, ne illa excedant reditum unius anni: *Vnius anni diaria non excedentes pecunias præstet*, ut interpretatur Iulianus, quod non excedebat centum aut centum quinquaginta libras Turonenses. Quippe ea tempestate Clericis assignati non erant

certi reditus; sed eis quædam reditus portio, velut pro salario, præbebatur è publico. Vnde sequitur id trahi non posse in consequentiam quoad Annatas episcopatum aut monasteriorum, quæ ad immensam pecuniarum vim assurgunt. Sanè Iustinianus non concessit ut reditus unius anni persolverentur pro magnis illis Beneficiis; sed aliqua tantum pecuniæ summa quæ infra mediocritatem subsistit, eisque modus impositus est in capite tertio hujus Novellæ; adeo ut episcopatus quorum annui reditus non excedunt duas libras auri, hoc est, centum quadraginta quatuor scuta, liberi omnino censeantur ab omni solutione. Salaria à Clericis persolvenda vocantur *emphanistica*, vel *insinuativa*; quasi diceret, pecunia debita pro insinuatione & descriptione Clerici in libris & matricula Ecclesiæ. Consuetudinem illam in magna Ecclesia CP. tolerat Iustinianus, sed in ceteris eam prohibet. Quod non ita intelligendum est ac si generalis esset illa prohibitio & ad omnes Ecclesias patriarchatus porrigeretur, id enim contrarium esset rebus constitutis in Novella cxxiii. Intelligendum est igitur de privatis Ecclesiis urbis Constantinopolitanæ, id est, ut Iuliani verbis utar, de *oratoriis* aut *facellis*: *Si quis in Constantinopolitana civitate Clericus sit, emphanistica præstet quæ ex consuetudine præstari oportet. Sin autem alterius oratorij Clericus fuerit, nihil ab eo emphanisticorum nomine exigatur.*

VII. Iſaacius Comnenus Imperator, qui anno MLVIIII. imperabat in Oriente, præscribit secundum formam antiquam jura quæ Episcopis competunt propter ordinationem Clericorum, quæ non excedunt septem aureos nummos pro universis ordinibus usque ad presbyteratum inclusivè, quod jus vocatur *συνθησια*, id est, *consuetudines*, non autem *canonicum*, quod in hac Novella significat tributum quod unaquæque diocæseos parœcia pendit Episcopo proprio, sive illud sit pecunia, sive segetes. Tributum verò illud non erat in usu ætate Balsamonis, ut notat ipse Balsamo in responsione sua ad LVII. interrogationem Marci Alexandrini; ubi ait Episcopos nihil aliud accipere consuevisse à populis quam id quod ultro offerebatur: *ἀποδίδου τῆς συνθησίας ἡ κατὰ πρόθεσιν δίδουσαν.*

VIII. Tributa ergo illa Principis auctoritate & consuetudine firmata: obtinuerant citra cujuslibet calumniam, donec sanctus Gregorius congregato Romæ Concilio anno DCCV. nihil unquam de ordinationibus dandum esse constituit *ex traditione chartarum*, id est, pro expeditione literarum ordi-

Nov. 16.

Iulian. Num. 19.

Lib. 1. Iuris Graeco-Rom. & ap. Balsamonem Tit. Nonnoian. c. 14.

Gregor. I. lib. 11. ep. 14.

Nov. 11. c. 16.

Apud S. Gregor. lib. 4. ep. 49.

nationis. Quippe interpretans Synodum Chalcedonensem, cuius verba eò tantum tendere videntur ut prohibeant emptionem suffragiorum pro electione & ordinatione, significat ejus synodi canone in universum prohiberi ut ne quid unquam accipiatur juris aut emolumentorum, non pro expeditione literarum, aut concessione Pallij neque etiam ob eam causam quæ prætexi solet vocabulo *pastelli* seu convivij. Hujus autem constitutionis hanc rationem reddit, quia si Episcopus manum suam, quam super ordinati caput imponit, vendere non debet, ita nec Diaconus vocem suam, quam adhibet in lectione Evangelij, neque Notarius calamum, quo utitur ad scribendas literas confirmationis, venundare debet. Prohibet insuper ne ordinatus aliquid det pro ordinatione, Pallio, literis, aut convivio. Si tamen post ordinationem acceptasque literas & Pallium, proprio motu, & irrequisitus, aliquid, gratia tantummodo causa, clero dare voluerit, licitum id esse ait, modò id non fiat ex conventionem quæ præcesserit. Decretum igitur illud prorsus damnat Annatas. Refertur autem apud Gratianum in Decreto c. *Novit*. d. 100. & 1. q. 2. cap. *Sicut Episcopum*. Sic autem habet: *Antiquam patrum regulam sequens, nihil unquam de ordinationibus accipiendum esse constituo, neque ex datione Pallij, neque ex traditione chartarum, neque ex ea quam nova per ambitionem simulatio invenit appellatio e pastelli. Quia enim ordinando Episcopo Pontifex manum imponit, evangelicam lectionem Minister legit, confirmationis autem ejus epistolam Notarius scribit, sicut Pontificem non decet manum quam imponit vendere, ita Minister vel Notarius non debet in ordinatione ejus vocem suam vel calamum venundare. Pro ordinatione vero, vel Pallio, seu chartis, atque pastello, eundem qui ordinandus vel ordinatus est, omnino aliquid dare prohibeo. Ex quibus predictis rebus si quis hinc aliquid commodi appellatione exigere vel deferre forte presumpserit, in districto Dei omnipotentis examine reatui subjacebit. Is autem qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, neque petitus, post acceptas chartas & Pallium aliquid cuilibet ex clero, gratis tantummodo causa, dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus: quia ejus oblatio nullam culpe maculam ingerit, quæ ex accipientis ambitu non processit.*

IX. Post constitutionem illam in Concilio Romano factam sanctissimus hic Pontifex cupiit ut prava isthæc consuetudo, quæ in universo Occidente vigeat, prorsus evelleretur. Hanc ob rem urgentissimas epistolas scripsit ad Regem Childeburtum & ad

Metropolitanum Arelatensem pro Episcopis Galliarum & Germaniarum, ad Regendam item Brunichildem, ad Reges Theodericum & Theodebertum, & ad Episcopos Galliarum, ad Metropolitanum Corinthiacum, & ad Episcopos provinciæ Hellados sive Græciæ, ad Episcopos Epiri sive Albanix, ad Hefycium Patriarcham Hierosolymitanum, & ad Eulogium Patriarcham Alexandrinum. Hanc autem curam post Concilium celebratum suscepisse Gregorium patet ex notis annorum in calce epistolarum positis, tum etiam ex verbis epistolæ ad Joannem Episcopum Corinthiacum scriptæ, ubi sanctus Gregorius ait abolitam fuisse in eo Concilio consuetudinem accipiendi aliquid lucrum pro Pallio. Unde concludit non debere Metropolitanum illum ullum *commodum*, id est, aliquam utilitatem aut lucrum percipere ex ordinationibus.

Ceterum idem Gregorius in his epistolis velut fundamentum istius prohibitionis laudat præceptum Iesu Christi, qui apud Matthæum ait in capite XIX. *Gratis accepistis, gratis date*. Item exemplum Domini nostri, quando eiecit è templo eos qui vendebant columbas, & sententiam à sancto Petro pronuntiatam adversus Simonem magum, qui dona Spiritus sancti emere volebat. Quibus auctoritatibus fretus non dubitat dicere; *quia eum quem quis cum precio ordinat, provechendo agit ut hereticus fiat*; & illas ordinationes quæ pretio constant, hæresim simoniacam vocat.

X. Præjudicium illud à sancto Gregorio factum ejus momenti visum est in Oriente ut licet Metropolitanis non cessarent à recipiendis juribus entronisticis, quæ Iustiniani auctoritate firmata erant, decretum tamen fuerit ne Episcopus ordinator ea verteret in suos usus, sed pauperibus Clericis distribueret pro eorum alimonia. Prohibitio autem illa descripta est in articulo X. Instructionum quas Patriarcha tempore ordinationis suæ dabat Metropolitanis: *Statuimus ut inthronismus, quem vocant, non ei qui ordinat Episcopum, (absit ut hoc fiat) sed pauperioribus Clericis vel alio quodam ecclesiastico munere fungentibus, ratione facultatum ecclesiasticarum habita, detur. Quippe si locuples sit Episcopus, nequaquam prohibemus quominus in eos qui ministeris ecclesiasticis inserviunt, & inopem vitam traducunt, velut ex beneficentia, munuscula quadam conferantur.*

XI. Laudabilis illa consuetudo, ut nihil accipi debeat neque pro Pallio, neque pro literis confirmationis, vigeat etiamnum

Gregorius lib. 4.
ep. 51. 52. 53. 56.
lib. 5. ep. 7. lib. 7.
ep. 5. 113. 114.

Romæ anno DCCXLIV. ut patet ex responsione Papæ Zachariæ ad Bonifacium sedis apostolicæ Legatum, qui ad eum scripserat probra adversus Ecclesiæ Romanæ Clericos palam ingeri, quod precia ex iis rebus acciperent. Gravem ex hoc sibi contumeliam generari censer Zacharias, atque insuper fatetur veram simoniam committi si quis precium aliquod accipiat ratione Pallij: *Quasi nos corruptores simus Canonum, inquit, & patrum rescindere traditiones queramus, ac per hoc, quod absit, cum nostris Clericis in simoniacam hæresim incidamus, accipientes, & compellentes ut hi quibus Pallia tribuimus, nobis premia largiantur, expetentes ab illis pecunias.* Infrà: *Fastidiosum à nobis & injuriosum suscipitur, dum illud nobis ingeritur quod nos omnino detestamur. Absit enim à nobis & à nostris Clericis ut donum quod per Spiritus sancti gratiam suscepimus, pretio vendemus.*

XII. Sed non semper Romanæ Curia Clerici manus suas abstinerunt ab hoc turpi commercio. Nam non toto post Zachariam seculo revocarunt consuetudinem à Gregorio & Zacharia damnatam. Vnde ortæ querelæ Parisiensis Concilij jussu Imperatorum Ludovici Pij ejusque filij Lotharij congregati anno DCCXXIX. quod cum abusus quamplurimos corrigere vellet in Ecclesiam Gallicanam invectos, & in primis simoniæ crimen, ait necessarium esse ut auctoritate imperiali, cum consensu Episcoporum, amputetur in Ecclesia Romana; quoniam ægro capite, membra vigorem suum obtinere non possunt. *Quæ etiam, inquit, Deo odibilis pestis, primum necesse est ut imperiali auctoritate & potestate, cum consensu venerabilium Sacerdotum, & à Romana Ecclesia amputetur: quoniam si caput languerit, membra incassum vigeant necesse est.*

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

TANTA prifeis illis temporibus infederat Romanis Pontificibus cura pravam illam consuetudinem abolendi, qua receptum erat pecuniam dari pro ordinatione Episcoporum ac reliquorum è clero, ut etiam quadringentis ferme post Gregorium magnum annis Benedictus Papa Concilium Romæ celebraverit ea de causa, præsentem Ortone Imperatore, verbis sancti Gregorij usus sit ad prohibendum hoc malum. Tempus illius Concilij non est adnotatum in codice Cuxanensis monasterij, unde illud describi curaverat illustrissimus Archiepiscopus. Verùm cum ejus publicandi cura delegeretur Mironi Episcopo, Gerundensi nimirum, isque circa annum DCCCLXXIII. ad eam cathedram vocatus, ab Aymerico Narbonensi Archiepiscopo consecratus sit

Tom. II.

jussu Benedicti Papæ, par est existimare synodum illam esse revocandam ad annum DCCCLXXXIII. quo Romanum Concilium à Benedicto VII. celebratum est ad discutiendam causam Gifeleri Episcopi Magdeburgensis, qui malis, ut aliquiaiebant, artibus ad eam sedem pervenerat. Quæ res dare potuit occasionem decernendi pœnas adversus eos qui pecuniam pro ordinatione aut accipiunt aut tribuunt. Eo autem anno Ottonem II. extitisse Romæ, ac sine anni illic obiisse, satis constat. Vtunque se res habeat, certum est eam synodum, si non eo anno, saltem per illas tempestates fuisse celebratam. Cum autem nondum edita fuerit, visum est eam addere in calce hujus capituli. Ceterùm, ut hoc quoque dicamus, Miro Episcopus Gerundensis ex illustri genere ortus erat, filius nimirum Comitum Bisuldunensis. Vnde & ipse se frequenter in veteribus inscribit Comitem & Episcopum. Fuisse autem virum magnæ dignationis patet ex veteribus actis illius ævi.

XIII. Morbus hic in Romana Curia perseverabat ac vigeat anno MXC. ut docent epistola Ivonis Carnotensis: ex quibus discimus simoniam illam in eo stetisse, quod Episcopi & Abbates cogebantur dare pecunias pro sua consecratione aut benedictione. Quippe respondens Richardo Legato apostolico, qui Ivoni exprobraverat eum connivere cuidam pravæ consuetudini Ecclesiæ Carnotensis, ubi Decanus & Canonici quandam pecuniæ summam recipiebant in receptione novorum Canonicorum, ait Capitulum Carnotense se tueri consuetudine Ecclesiæ Romanæ: *Romana Ecclesia consuetudine se defendunt, in qua dicunt Cubicularios & ministros sacri palatii multa exigere à consecratis Episcopis vel Abbatibus, quæ oblationis vel benedictionis nomine palliantur; cum nec calamus nec charta gratis ibi, ut aiunt, habeatur.* Porro posteritas ostendit veram esse prorsus vaticinationem Ivonis: qui loquens alicubi de prava hac Curia Romanæ consuetudine, ait imperium cupiditatis extingui non posse, donec mundi deflagratio consequatur, & pacatum regnum caritas obtineat: *Nec in diebus malis regnare desinet cupiditas, donec finito mundi termino pacatum regnum accipiat caritas. Semper abundabit palea, donec ventiletur area.*

XIV. Sub Clemente deinde quinto vivebat magnus ille Iurisconsultus Gulielmus Durandus Episcopus Mimatenis, auctor libri qui *Speculum Iuris* inscribitur, unde *Speculatoris* nomen indeptus est. Huic ergo cum à Clemente præceptum fuisset ut in aliquot capita conjiceret ea quæ reformatione digna esse judicaret, ut in Concilio generali quod ille Pontifex Viennæ in Gallia congregavit anno MCCCXI. proponerentur examinanda, ille ipse Gulielmus ea tempestate composuit librum *De modo generalis Concilij celebrandi*, in quo non omisit comme-

D d ij

morare corruptelam malæ consuetudinis quæ in Romana Curia vigeat, nimirum ut pecunia ab iis acciperetur quibus consecrationis aut benedictionis munus conferebatur, quæ deinde dividebatur inter Papam & Cardinales. Id autem damnat ut simoniacum. Nec legitimam esse putat distinctionem quam Romani adhibebant ad exemplum Galatarum ævo Patriarchæ Gennadij, se nimirum pretium accipere post consecrationem, non autem ante, quasi Concilia nihil aliud prohibuissent quàm ne pecunia daretur ad emenda suffragia. Durandi autem verba sunt magni momenti. Nam post laudatum canonem secundum Concilij Chalcedonensis, post adducta aliquot loca ex Decreto Gratiani, & Titulum Decretalium in quo simonia damnatur, addit: *Cum illa in quibus agitur de simonia, in novo & veteri testamento, in Conciliis à sanctis patribus & Romanis Pontificibus damnata, non serventur, & maximè in Curia Romana, in qua etiam cætus Dominorum Cardinalium vult habere unà cum Domino Papa certam portionem à Prelatis qui promoventur ibidem, videretur super hoc maximè providendum. Nam hæc heresis maximè corrumpit Ecclesiam universalem & universos populos, & provisa remedia jam pro nihilo reputantur, cum in Curia Romana publice contrarium fiat, ac si non esset peccatum committere simoniam, vel si dare vel accipere post, non esset idem sicut dare vel accipere ante, r. q. 1. Eos. c. si quis prebendas. &c. Si quis objecerit. & ead. caus. q. 3. c. Salvator.*

Durand. parte 1.
de modo cel.
Conc. gener. rubr.
50.

vel monasterio providere, & qualiter consuetum est quòd sic provisus serviat Curia de magna pecunia, aliquando septem, octo, vel decem milibus libris sub gravibus usuris perceptis ab illis qui publice vocantur Papa mercatores.

XV. Pecuniæ quæ Romanæ Curia solvabantur ab Episcopis pro consecratione summam satis magnam conficiebant. Legitur quippe apud Rogerium de Hoveden historia Anglicanæ scriptorem, Episcopum Cenomanensem circa annum M C X C. dedisse pro sua ordinatione septingentas marchas argenti. Durandus verò adnotat consuevisse sua ætate Papam & Cardinales accipere certam portionem; quæ haud dubiè exigebatur secundum valorem Beneficij, ut aliqua justitiæ species servaretur in hac perturbatione. Reditus ut plurimum annuus ei rei destinabatur, ut docet Ostiensis, Durandi magister, qui circa annum M C L X. florabat. Is ergo scribit magnas tempore Alexandri IV. motas fuisse querelas adversus Annatas: quæ videlicet Annata constituebant portionem quam Papa & Cardinales inter se partiebantur, quam verò Episcopus Romæ consecratus persolvere tenebatur. Hi tamen fructus primi anni modicè taxati fuerunt in libris Cancellariæ.

Ostiensis in
re curia. Inf.
fuit videtur.

CONCILIVM ROMANVM SVB BENEDICTO PAPA.

Ex codice MS. monasterij Cuxanensis in Comitatu Ruffinonensi.

De hinc hinc
Concilij in
211. 212. 213.

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

ALID testimonium ejusdem omnino temporis heic addere visum est, nimirum ex libello de recuperatione Terra sanctæ, ut habet titulus in editione Bongarsij, tum oblato Regi Angliæ Eduardo à Patrono causarum ecclesiasticarum Ducatus Aquitaniæ. Is monita perscribens ad Eduardum, ut ea monstraret quæ Rex emendari procurare debebat in futuro Viennensi Concilio, hæc inter cetera ait in capite XVII. *Consideret etiam qualiter ubique terrarum Ecclesie Romana subjellarum clamatur cum aliquis de simonia arguitur. Nonne videtis qualiter Dominus Papa & Cardinales munera recipiunt ab ipsis quibus beneficia conferuntur, præsertim ab illis quibus de prelationibus providetur? Qualiter illis per suos mercatores sub gravibus usuris faciunt pecunias quas ab eis capiunt mutuari, præsertim ab exemptis? Videtis quòd cum duo electi, quorum etiam unus habet ius, venire solent ad Curiam, demum post factas ab ipsis magnas expensas & munera recepta, laboribus & periculis viarum ac Curie sustentis, inducuntur uterque & aliquando compelluntur alter remunerare suo juri, totum in manibus Domini Papa ponere, & qualiter Papa consuevit alij de Ecclesia*

BENEDICTVS Episcopus servus servorum Dei. Notum esse volumus omnibus catholicis & orthodoxis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Regibus, & Principibus, Ducibusque, & Comitibus, vel universis in toto orbe terrarum Christo famulantibus, qualiter synodum aggregatum est in Ecclesia beati Petri Apostolorum Principis, ante sacratissimum ejus corpus, unà cum Domino Ottone serenissimo Imperatore augusti spiritali filio nostro, cum nostris suffraganeis Archiepiscopis & Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus, vel cuncto clero sancta catholica & apostolica Romane Ecclesie. Et ibidem perlecta sunt capitula de sacris canonibus, qualiter liceret Episcopo de sacris ordinibus aliquod premium accipere. Et auxiliante Deo, & annuente ipso Apostolorum principe beatissimo Petro, in eodem loco interdictum est primitus à nostro proprio ore, & postea à cunctis venerabilibus Archiepiscopis & Episcopis in eodem sacratissimo loco residentibus, quòd ab ista hora in antea ab Ostiario usque ad sacerdotium nullum premium exinde accepturos esse: sicuti in decretis sanctorum patrum continetur. Si quis per pecunias Episcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum, vel quemlibet qui connumeratur in clero, aut promoveri per pecunias Dispensatorem, aut Defensorem, vel quemquam qui subiectus est regulæ, pro suo turpissimo

ut est, nihil
fuit.

Conc. Chalced.
caus. 1.

lucto, proprij gradus periculo subiacebit. Et qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione vel promotione, quae est pro negotiatione facta, proficiat, sed sit alienus à dignitate vel sollicitudine quam pecuniis quaesivit. Si qui verò mediator tam turpibus & nefandis datis extiterit, siquidem Clericus fuerit, deponatur; si verò laicus, aut monachus, anathematizetur. *Item in eisdem decretis*: Si quis per pecuniam hanc obtineat dignitatem, deiciatur & ipse & ordinator ejus, & à communione modis omnibus abscindatur, sicut Simon magus à Petro. Verum etiam propter illam pessimam emptionem Hierosolyma capta est: quia ipsi Sacerdotes iniqui, qui debuerant esse observatores legis & predicatorum, ipsi primi facti fuerant praevicariatores. Denique irriverentiam sibi quoddam ingenium, ut persuaderent filiis Israël de longinquo venientibus ut victimas secum non deferrent, sed munera; offerentibusque sibi non, sicut praeceptum erat à Domino, immolabant, sed ad hoc sibi reservabant ut aliis atque aliis venderent, & ad hoc sibi precium muneris multiplicarent. Nam idem Dominus & Salvator noster Iesus Christus non per Prophetas, neque per Apostolos, aut per doctores aliquos, sed per seipsum flagellos de funiculis fecit, & ejecit omnes de templo, boves quoque, & oves, & nummulariorum effudit eas. & mensas nummulariorum subvertit, & his qui columbas vendebant dixit: Auferite ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis. Domus autem à Salomone ita condita fuerat, ut domus Dei vocaretur, sicutque, sicut ipse sapientissimus Rex *. Sed domus negotiationis facta est, quando in ea boves & oves & columbae vendebantur. Unde nos, carissimi fratres & dilectissimi filij, sollicitè vigilare oportet, qui pastorem curam in nostris ovibus exercendam suscepimus, ne eas lupinis dentibus lacerandas tradamus, & ad ultimum nosmetipsi, qui pastores vocamur, in die tremendi examinis apud pium & benignum iudicem lupi rapaces inveniamur. Pro quibus vestram sanctam fraternitatem rogando, obsecrando, monendo, & arguendo mandamus ut omni occasione postposita, diligenti studio & maxima sollicitudine ea qua vobis agenda transmissimus implere studeatis. Nam si quislibet Presbyterorum aut Diaconorum gratis donum Spiritus sancti ab Archiepiscopo sive à Metropolitaniano suo accipere non potuerit, studeat venire ad sanctam matrem Romanam Ecclesiam catholicam atque apostolicam, & in eadem episcopalem benedictionem recipiat sine omni simoniaca heresi. Is autem qui ordinatus fuerit sine expletio, neque exaltus, aut petitus, post acceptas chartas & Pallium offerre aliquid cuilibet ex clero gratia tantummodo causa voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus: quia ejus oblatio nullam culpa maculam ingerit qua ex accipientis ambitu non processit. Quicumque de sanctis ordinibus hanc nostram viderit epistolam, & verba vel exempla sanctorum parum non observaverit, sciat se non esse connumeratum inter discipulos Domini & Salvatoris nostri Iesu Christi, sed damnatum inter impios, & inter eos qui dixerunt Domino Deo: Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Hi verò qui legitime illam custodierint, & pio intuitu observaverint, recipiant partem cum Abraham, Isaac, & Jacob, in regno caelorum, una cum eodem Domino & Salvatore nostro Iesu Christo, qui nunc & semper vivit & regnat Deus in cuncta secula seculorum.

Hanc itaque nostram epistolam jubemus atque praecipimus ut per manus carissimi confratris nostri Al-

ronis Episcopi cunctis aliis Archiepiscopis & Episcopis deponatur, ut idem ipse per suum laborem & certamen dignam exinde mercedem recipiat & fructum asferat in penitentia.

CAPVT XI

Synopsis.

- I. Annate igitur antiquiores sunt aeo Ioannis XXII. qui eas amplificavit, & modum earum immutavit.
- II. Successores eius legem Annatarum sanciverunt esse perpetuam. Porro ab iis est ad Beneficia electiva.
- III. Discrimen inter Annatas Beneficiorum electivorum & non electivorum. Bonifacius VIII. edixit ne quis Episcoporum aut Abbatum ullam muneris sui partem attingeret, donec Bullas accepisset.
- IV. Ecclesia Gallicana capiti adversus has novitates mutire sub Carolo V. Rege, qui remedium adhibere edicto tentavit.
- V. Validius tamen remedium adhibendum fuit sub Carolo VI. qui vetuit ne deinceps in regno fierent exactiones Annatarum & minorum servitorum.
- VI. Ea controversia agitata à Deputatis Nationis Gallicanae in Concilio Constantiensi, sed irrito conatu.
- VII. Quo factum est ut in conventu habito in Parlamento Parisiensi an. 1417. recitatis his quae Constantia acta fuerant, renovata sint superiores Regis constitutiones, earumque executio imperata.
- VIII. Quod confirmatum est à Carolo VII. adjectis penis adversus rebelles.
- IX. Tandem illi contentioni finis impastus est in Concilio Basileensi. Confirmationes electionum gratis concedendas decernit, & Annatas abolet.
- X. Eugenium IV. rogat per Legatos ut his decretis consentiat. Ioannis de Bachensein oratio plena dignitatis; quam Antonius, Rota Auditor, callidè elusit.
- XI. Decretum Basileense adversus Annatas amplexa est Ecclesia Gallicana. Tum edita Sanctio Pragmatica.
- XII. Licet autem in Concordatis per consequentiam necessariam rescissa sit prohibitio solvendi Annatas, earum solutioni Princeps non consentit conceptis verbis.
- XIII. Titulus tamen xlii. Concordatorum favore videtur Annatarum exactioni. Attamen validum hinc retum peti potest adversus Annatas.

I. Hæc est vera origo Annatarum, & quoad rem ipsam, & quoad nomen. Unde patet eas antiquiores esse ætate Ioannis XXII. Equidem pontifex ille eas amplificavit, & sub alio nomine quam consecrationum recepit. Nam prisca Annate ab iis solummodo exigebantur qui consecrationis munus in urbe Roma accipiebant. Quod in Episcopis provincialium procul disitarum tunc tantum eveniebat quando eorum electiones illic contestabantur. ob quod electus cogebatur eò proficisci ut jus

Episcopi

Gregorio

Episcopi

Gregorio

Chilii

Chilii

suum prosequeretur, quo fiebat ut ibidem consecraretur. Sanè si de Metropolitanis Italiae agebatur, necessarium erat eos Romam ire, ubi confirmari debebant aut ordinari. At Ioannes XXII. novum tributi genus invenit, quod *Annata* vocatum est, exigendum ex omnibus Beneficiis non electivis, ad subveniendum necessitatibus Ecclesiae Romanae, atque ob eam causam reservavit usque ad triennium fructus omnium praebendarum, Ecclesiarum parochialium, & Capellarum, quae intra illud temporis spatium vacarent, ut pater ex eius constitutione extravaganti.

II. Successores eius Annatarum legem conservarunt, perpetuamque esse sanciverunt; hoc addito, ut tributum illud exigere-tur ab episcopatibus & monasteriis, non se-cus ac ab aliis Beneficiis. Vnde factum est ut Beneficia electiva, quibus jugum hoc Annatarum à Ioanne XXII. impositum non fuerat, quòd Taxatio Cancellariae lo-cum teneret valoris antiquarum Annatarum quae ex Beneficiis illis percipiebantur, novo hoc tributo oppressa sint.

III. Illud tamen discrimen intercedebat, quòd fructus aliorum Beneficiorum vacan-tium exigebantur per Collectores à sede apostolica deputatos, & servitia episcopa-tuum & monasteriorum Romae in pecunia numerata solvebantur, aut sub obligatione & hypotheca omnium bonorum mobilium & immobilium Ecclesiae quam provisi facie-bant Camerariis Papae, sub poena excommu-nicationis *late sententia*. Ita enim eos agere necessitas praecipiebat, quòd eis literae apo-stolicae non antè tribuerentur quam solutio facta esset, aut obligatio concessa. Magni porro momenti erat haec Bullarum retentio ob Constitutionem Bonifacii VIII. qui edi-xit ne quis Episcoporum, tametsi consecra-tus, aut Abbatum, tametsi benedictus, ul-lam muneris sui partem attingeret, donec Bullas accepisset. Emolumenta porro quae ex his iuribus proveniebant multum aucta sunt ope reservationum generalium omnium Ecclesiarum cathedralium & monasterio-rum, quarum provisio sedi apostolicae refer-vata est.

IV. Clerus Nationis Gallicanae, Ger-manicae, Hispanicae, & Anglicae impatien-ter ferebat has novitates. Sed praeter ceteris Galliam opprimebant huiusmodi exactio-nes, ob immensum Beneficiorum ejus nu-merum; quae tandem, post devoratam mul-ta patientia longam malorum seriem, mo-vere coepit lacertos sub Karolo V. Rege. Subsidio fuit caput quintum Pragmaticae sanctionis beati Ludovici editae anno

MCCCLXVIII. quo omnes Romanae Curiae exactiones ex redditibus Beneficiorum pro-hibentur, nisi Regis & Ecclesiae Gallicanae consensus accedat. Prima igitur libertatis adipiscendae spes affulsit sub Karolo V. qui turbatis rebus mederi tentavit anno MCCCLXXXV. edicto publico. Procurator regius majestati ejus suggestit Collectores apostolicos recipere fructus & redditus primi anni omnium Beneficiorum Galliae, sive per obitum vacarent, sive per resignationem, permutationem, aut alio quovis modo, ne-que rationem ab illis ullam haberi juris Re-galiae aut praesentationis ad Regem perti-nentis, sive ad alium Patronum laicum. Ka-rolus igitur ex sententia Magni sui Consilij praecipit Praeposito Parisiensi, Seneschallis & Ballivis, ut provisos ad praesentationem Regis aut aliorum Patronorum laicorum frui facerent fructibus suorum Beneficiorum, neve paterentur molestiam eis quovis praetextu exhiberi à Collectoribus.

V. Validius tamen remedium adhiberi necesse fuit anno MCCCCVI. die XVIII. Februarij. Clerus enim Gallicanus Parisiis auctoritate regia congregatus in modum Concilij, apud Regem disseruit de variis exactionibus quae mandato Summi Pontificis fiebant; cujus auctoritas à Christo insti-tuta fuerat ad aedificationem Ecclesiae, non autem ad destructionem. Potestatem ejus his limitibus circumscriptam, ut jus suum cui-que tribuere teneatur, ac iustum iudicium judicare. Vnde porro illi auctoritas clero tributa imperandi, cui Dominus pacendum & erudiendum gregem commisit? Annon & terrenis lucris inhiare permisit? Inter has autem exactiones commemorant Annatas, sive redditus primi anni omnium Beneficio-rum exigi; Annatas porro magnarum digni-tatum dividi inter Papam & collegium Car-dinalium. Non sufficere tamen eam Anna-tam, sed aliam quoque taxationem institu-tam esse, quae vulgò *minuta servitia* dicitur, pro familiaribus & domesticis Papae. Adigi omnes Episcopos ad solutionem horum ser-vitiorum, retentione Bullarum: sine quibus administrari episcopatus non poterat. Emp-tionem id Beneficij prorsus videri. At Ka-rolus perpensens regiam potestatem ad hoc esse institutam ut Ecclesiae patrocinium sus-cipiat, regnum porro caeleste attolli oportet-estris, quoties Ecclesiae destructores pro-feruntur auctoritate Principum, canones statuere ut auxilium Regis impleretur cum sublimiores Ecclesiae personae peccant in commoda publica, sanctos praeterea docto-res docere Papae obediendum non esse in iis quae manifestè perturbant ordinem eccle-

Cap. Canonum
I. De prob. &
dignit. in Extr.
commun.

Vide Respons.
Nationis Gallicae
factam Constantiae
cap. 13, tit. 22.
I. libere. Eccles.
Gallicae.

Edict. Injuncta.
de Elect.

Tit. 22. Libert.
Eccles. Gallicae.

fasticum, his de causis, ex sententia sui Consilij, decernit ne deinceps exactiones illæ obtineant in regno, præcipiendo Curia Parlamenti & aliis Officiariis suis ut constitutionis hujus executioni invigilent.

Nonnulla hujus constitutionis capita perviguerunt. Quo factum est ut anno MCDXII. Papa miserit in Galliam Archiepiscopum Pisani, quò curaret prohibitiones illas in irritum mitti. Verùm intercedente Academia Parisiensis Concilium regium statuit ut constitutio Karoli prorsus observaretur. Quòd si Legati pontificij quempiam ad solutionem censuris cogere tentarent, appellare se ad futurum Concilium; ut narrat Monstreletus lib. I. cap. LXVII.

VI. Tandem materia isthæc in Concilio Constantiensi proposita est à Deputatis Nationis Gallicanæ. Occasionem illi de ea re differendi sumpserunt è re nata. Quippe Cardinales Pisani, Cameracensis, & Florentinus à Concilio delegati sunt unà cum Deputatis Quinque Nationum, ut in commune consulere quid factu opus esset circa reformationem Ecclesiæ, tam in capite, quàm in membris. Cardinales verò delegati mentionem inter alia injecerunt Annatarum & minorum servitiorum, eaque legitimo jure deberi probare conati sunt. Ac licet major pars delegatorum existimaret Annatas & servitia illa debere aboleri, Cardinales tamen obstiterunt ne sententia concluderetur. Deputati itaque Nationis Gallicanæ seorsim ob hoc congregati decreverunt Annatas omnino tollendas esse. Ioannes de Scribanis Procurator fiscalis cameræ apostolicæ ab hac Gallorum deliberatione appellavit, non quidem ad Concilium, quod heic celebrabatur, sed ad futurum Summum Pontificem. cui appellationi nomine collegij Cardinalium adhæsit Ioannes Ponceus. Contentio autem illa effecit ne Concilium Constantiense definiret hanc quæstionem. Rationes autem quibus Galli nitentur, hæ in primis fuere. Annatas hujusmodi, à Ioanne XXII. ad certum tempus introductas quoad Præbendas, Ecclesias parochiales, & Capellas, & ab ejus successoribus certis de causis continuatas, exigi potuisse quandiu eas clerus, Principes, & populus toleraverunt. At postquam causæ tolerandi desierant, veluti peregrinatio transmarina, quod *Passagium transmarinum* vocabant, aut alia quæpiam occasio pietatis, solutionem earum justè negari posse. Nam quomodo opponi posset præscriptio aut consuetudo, cum & frequentes ob hoc querelæ fuerint & oppositiones. Præterea, superiorem non facile præscribere adversus inferiorem.

Quod attinet ad prælaturarum Annatas, aiunt eas in initio nihil aliud fuisse quàm gratuitam oblationem eorum secundum quos pronuntiatum fuerat in Curia Romana, quæque electionis suæ confirmationem obrinuerant. Canonibus tamen vetitum esse ne pecunia detur ante vel post promotionem. Quo fit ut nullum sit statutum, privilegium, consuetudo, præscriptio, aliûsve titulus, qui vim addere possit huic praxi, cum simoniaca sit. Nam episcopatum Annatas non ob hoc exigi quòd Beneficia vacant, sed quia conferuntur. Adde quòd pecunia quam provisi solvunt aut promittunt, ab eis exigitur per violentiam & retentionem Bullarum. quo vel unico facinore præscriptio impeditur.

In universum autem loquentes de Annatis utriusque speciei, affirmant neque Papæ neque Romanæ Ecclesiæ datam esse licentiam imperandi tributa personis ecclesiasticis, idque eò magis obtinere debere, quòd Ecclesiæ ad inopiam hoc pacto redigantur, & Principes populique se lædi existiment, cum novitates illæ invehantur absque eorum consensu & in injuriam foundationum ab eis factarum. Adferunt auctoritatem constitutionis regie editæ ut deinceps via præcludatur hujusmodi corruptelis, simoniis, ac perniciosi quam tributa hæc inferebant regno Gallico. Addunt insuper, Regem, cum subtilitas Romanæ Curie artem extorquendi aurum invenisset in gravem hujus constitutionis injuriam, Legatos ad Ioannem XXIII. Papam misisse, qui suaderent ut ei malo remedium adhiberet. Ipsum nihilominus silentio transmississe hanc petitionem. Itaque licet Regi liberum foret statuta circa hanc materiam edere, maluisse tamen præcipere Deputatis ut negotium istud urgerent apud Concilium Constantiense.

VII. Et Concilium quidem nova tributa prohibuit quæ clero imperabantur per viam decimæ, Annatæ, aut quamlibet aliam. Annatæ tamen episcopatum & monasteriorum duravere; quoniam earum solutionem facilem esse faciebat retentio Bullarum. Itaque Gallis satisfactum non est: qui, post celebratum Concilium, ad Parlamentum convenere anno MCDXII. mense Martio, ubi congregati fuere Prælati & gentes Magni Consilij Regis & Curie Parlamenti. In eo conventu narratum est, Deputatis Cleri Gallicani præceptum esse ut apud Concilium urgerent approbationem constitutionum quæ editæ fuerant pro abolitione Annatarum & Reservationum; sed neque Concilium, neque Papam recenter electum, id est, Martinum quintum, ullum bis malis remedium adhibere voluisse, ne-

Vide supra cap. 12. 103. lib. 1.

1. Bellor. defensionis Nationis Gallic. Tit. 12. Lib. 1. Eccl. Gall. c. 13.

Tit. 12. Lib. 1. Eccl. Gall. c. 14.

que ipsis providere. Quapropter decretum fuit ut constitutio diei xviii. Februarij anni MCDVI. executioni mandaretur. Dein edicto Principis anni MCDXIII. renovantur prohibitiones in superiori constitutione comprehensæ adversus exactiones Curia Romanæ; sive fierent prætextu vacationis Ecclesiarum, sive alio colore quæsito. Aliis præterea literis delegatur aliquot viris ministerium custodiendi clufas. Sux tamen intentionis esse ait Princeps ut Summum Pontificem & Romanam Ecclesiam adjuvet in necessitatibus suis, prout occasio tulerit.

Cap. 17. 18. & 19. VII. Statim verò atque Karolus VII. in regno patris est institutus, has ejus constitutiones confirmavit diplomate dato anno MCDXXII. quo præterea jussit ut ex lege ageretur adversus eos qui contra venient, non obstantibus Bullis apostolicis aut excommunicationibus quæ harum Bullarum auctoritate ferri possent. Sed urgentissimis Martini V. precibus victus, diploma illud revocavit anno millesimo quadringentesimo vigesimo quarto. Verùm cum revocatio illa facta esset absque deliberatione Consilij, ejus executionem superfederi placuit propter intercessionem Cousinoti regij in Curia Parlamenti Procuratoris.

IX. Tandem ingens illa contentio finita est anno MCDXXXV. in Concilio Basileensi, cujus ob eam rem extant decreta duo. Horum unum pertinet ad jus electionum. Prohibet autem sub finem ne ij ad quos electionum confirmationes pertinent, aliquod commodum recipiant ab electis; sive illud nomine subventionis tribui soleat, vel subsidij, gratitudinis, aut alio quocunque colore; non obstantibus omnibus privilegijs & consuetudinibus contrariis. Ad dicitur in decreto, curaturos patres ut ante dissolutionem Concilij omnino debitè & congruenter provideatur sustentationi Cardinalium & necessariorum Officialium.

Sess. 12. Alterum decretum respicit Annatas. Prohibet autem ne deinceps in Romana Ecclesia aut alibi quidquam exigatur ratione Bullarum, sigilli, Annatarum, communium & minorum servitorum, aut alia quavis causa vel occasione, pro electionibus, confirmationibus, consecrationibus, investituris, installationibus, aliisque expeditionibus Ecclesiarum cathedralium & monasteriorum, aliorumque Beneficiorum & officiorum ecclesiasticorum quorumcunque, sive pro Pallio, prætextu privilegij, consuetudinis, vel cujusvis statuti, sub intentione poenarum adversus simoniacos inflictarum; solum scriptoribus, abbreviatoribusque, registraribus literarum seu minutarum, pro ip-

forum labore competenti salario solvendo, ut Concilium loquitur. Et si (quod absit) Romanus Pontifex, qui præ ceteris universalium Conciliorum exequi & custodire canones debet, adversus hanc sanctionem aliquid faciendo Ecclesiam scandalizet, generali Concilio deferatur. Ceteri verò per suos superiores digna ultione puniantur.

X. Eugenium porrò quartum synodus orandum censuit, missis primùm duobus Cardinalibus, ut decreta adversus Annatas & Reservationes edita observaret, deinde alia legatione missa, cujus pars erat Ioannes de Bachenstein Decretorum Doctor, qui omnium nomine Pontificem allocutus est. In sua igitur oratione exposuit perniciem quam adferbat exactio harum Annatarum, & magnum Ecclesie dedecus generari ob earum sublevationem, quæ Canonibus contraria erat; oravitque Pontificem quatenus velit ipsum decretum in sua Curia servari, & alibi observari facere & custodire. Aiensnilominus sacrum Concilium omnino dispositum esse & jam laborare per aliquem modum honestiorem Summo Pontifici & Cardinalibus talem facere provisionem de qua sanctitas ejus Dominice Cardinales merito poterunt contentari.

Ad quæ Antonius, Rotæ Auditor, ab Eugenio missus ad Concilium, respondit, mirari se satis non posse quòd in re tam grandi, irrequisitis & insitis sanctissimo Domino nostro atque sacro Collegio, tam citò conclusum fuerit negotium Annatarum. Quòd si unquam in hac materia superledendum fuit, hoc præcipuè tempore superfederi debuerat, quo Romana Ecclesia innumerabilia damna passa erat. Si qui in his prætendebantur abusus, his providendum erat sine privatione substantiæ; aut saltem provisio debita simul faciendi erat, ut sic justitia & pax obviant sibi. Tum recensitis præsentibus Cardinalium necessitatibus, quibus unica hæc vitæ sustentatio præstò erat, injecta quoque mentione ingentium sumptuum quos Summus Pontifex suppeditare tenebatur pro bono Ecclesie universalis, demum concludit superledendum esse executione hujus decreti, saltem donec aliter fieret sufficiens provisio, de qua provisione sufficienti sanctissimus Dominus noster vult esse bene contentus juxta desiderium hujus sacri Concilij; provisio quòd taliter fiat quòd stabilis & firma permaneat.

XI. Sed cum postea res eò devenisset ut in divortium inter Pontificem & Concilium desineret, Ecclesia Gallicana Avarici Biturigum congregata amplexa est decretum hoc Basileensis Concilij adversus Annatas, quod Pragmatica Principis Sanctione confirmatum est. Voluit tamen hæc Congregatio

gregatio pro instanti necessitate moderni Pape & sacri Collegij Dominorum Cardinalium hodie notorie ingruente quod praefatus Summus Pontifex modernus habeat, ejus vita durante duntaxat, ex fructibus quarumcunque Ecclesiarum, monasteriorumque, quorumcunque beneficiorum, quae per obitum vacare contingeret, quintam illius taxae quae superioribus annis facta fuerat pro Decimis.

XII. Octavo & septuagesimo post Pragmaticam editam inita fuere Concordata: Iis vero cum consensu Francisci I. Regis abolerentur omnes deliberationes Ecclesiae Gallicanae, & per consequentiam necessariam abolita quoque est prohibitio solvendi Annatas pro Bullis episcopatuum & monasteriorum, sed tamen ei Annatarum solutioni Princeps non consensit verbis conceptis. Nullum enim decretum extat in Concordatis quo Annatarum pro episcopatibus exactio confirmetur. Itaque, quoad Annatas, Summus Pontifex & Reges nostri nullo jure adstricti sunt, & ad juris communis observationem redire possunt. Ecclesia ergo Gallicana contendere potest, id quod ab ea tentatum est in Concilio Constantiensi, Annatas solvi non posse absque simonia. Summus vero Pontifex reponere potest inesse sibi auctoritatem ad purgandum simoniam, ac praeterea consuetudinem illam esse praescriptam ob tolerantiam Regum Christianissimorum.

XIII. Vnicus in Concordatis titulus xlii. materiam istam attingit. Statuerat Leo X. ut gratiae & provisiones Beneficiorum, etiam cathedralium Ecclesiarum, nullae essent ipso jure, si verus Beneficij vacantis valor in literis apostolicis expressus non fuisset. Sed isthoc titulo modificatus & inflexus est rigor illius statuti, quoad Galliam. Permittit quippe ut impetrantes Beneficia petere possint ut verus valor ipsorum Beneficiorum in eisdem literis corrigatur infra annum a die date literarum earundem computandum; statuitque ut pro hoc valoris augmento Annata solvatur camerae apostolicae. Verum correctiones illae pro expressione valoris necessariae non sunt, nisi ut eatur obviam periculo secundae impetrationis; quae tamen, modò nihil aliud peccatum esset, non toleraretur in Gallia, cum articulus ille non sit receptus in regno, ut testatur Rebuffus in commentario ad dictum Titulum. Contra verò, validum hinc telum peti potest adversus Annatas. Quippe cum à Summo Pontifice non referentur, nisi in casu expressionis veri valoris Beneficiorum, planum est ex hoc Titulo locum non esse solutioni Annatarum, cum moris non sit

Tom. II.

ut ea valoris expressio fiat.

CAPVT XII.

Synopsis.

I. An ij qui Annatarum pecuniam recipiunt, dici possint simoniaci. Duplex simoniae genus. Prior, quae pretium temporale recipit pro re sacra, jure divino vetita; altera, jure ecclesiastico introducta est. Explicatur in quo ea consistat.

II. Si habeatur ratio priscae moris, pura simonia committitur. At si novi juris ratio habeatur, Annatae liberari possunt à suspitione simoniae.

III. Pars prior probatur multis auctoritatibus, & ratione. Sententia Panormitani refertur.

IV. Secundum jus novum, Annatae liberari possunt à crimine simoniae. Ius illud novum explicatur. Gersonis sententia adducitur.

V. Petrus de Alliaco censet omnes Beneficiatos contribuere debere Annatas pro sustentatione Pape.

VI. Remittendum igitur aliquid ex prisca severitate; neque recipienda virorum eruditorum opinio scribentium exactionem Annatarum esse simoniacam, etiam post Concordata. Si ea valerent, immanis & horrenda confusio turbaret Ecclesiam.

VII. Summus Pontifex tributa imperare non potest in Gallia absque consensu Regis & Ecclesiae Gallicanae. Probatur auctoritate Pragmaticae Sanctionis beati Ludovici & Concilij Constantiensis.

VIII. Duplex decretum circa decimas papales in hoc Concilio. Eorum discrimen.

IX. Academia Parisiensis appellavit anno 1491. à Commissariis executoribus decima unius anni imposita Beneficiatis Galliae. Item Capitulum Paris. an. 1501. & Clerus Hispania an. 1523.

X. Quidam jus percipiendi decimam reddituum ecclesiasticorum Romano Pontifici competere contendunt ad exemplum Pontificum veteris testamenti. Aliud sensit Concilium Constantiense. Discriminis autem ratio manifesta est.

XI. Alij jus illud Romano Pontifici asserunt, ex eo quod summam obtineat auctoritatem in bona ecclesiastica. Ea opinio exorta est a vo Bonifacij VIII. & eodem tempore explosa à Joanne de Parisiis.

XII. Igitur Regi & Episcopis liberum est, cum Annata titulo tantum subsidij debeantur, et solvendo consensum suum revocare. Equitati tamen injuria fieret si subsidia semel concessa revocarentur.

XIII. Rex prohibere potest ne nova tributa impendantur personis ecclesiasticis, aut vetera augeantur. Probatur multis auctoritatibus.

XIV. Civilius ageretur si Summus Pontifex rogaretur ut remittat subsidia veteribus Annatis addita. Proponitur exemplum Cnui Regis Anglorum.

XV. Quid in Gallia tentatum anno 1532. 1561. & 1587.

I. **P**OST QUAM aperuimus originem & progressum Annatarum, & quibus contradictionibus jaectatae fuerint, consequens est ut examinemus an pecunia quae solvitur ob Bullas episcopatuum, quae vulgò Annata dicitur, simoniacos reddat eos qui eam recipiunt. Sed antè quam ad rem

E e

ipsam veniamus, docendum est in antecessum duo esse genera simoniae. Nam vera simonia in eo consistit, si quis aliquod premium temporale recipiat pro re quapiam sacra. Hoc genus simoniae jure divino vetitum est, ut constat ex cap. VIII. Actorum: ubi legimus Simonem magum emere voluisse donum Spiritus sancti, quod per impositionem manuum dabatur. Alterum simoniae genus jure ecclesiastico introductum est. In eam autem inciditur quando res Dei ministerio consecratae, aut pro sustentatione Presbyterorum dedicatae, venduntur: quae licet non sint res spirituales, aliquid tamen spirituale connexum habent, ut loquuntur Canonici juris interpretes & Theologi; id est, considerantur quasi pendentes à functione quadam spirituali. Priscis temporibus, quando videlicet ordinationis vocabulo comprehendebantur impositio manuum & provisio Beneficij, inutilis erat illa distinctio: quia is qui simoniam committebat in verae simoniae crimen incidebat.

II. Sed ut ad rem redeamus, sic censeo. Si ratio habeatur prisci moris & auctoritatis antiquorum patrum, puram esse simoniam, si quis, etiam post ordinationem, pecuniam recipiat; excepto tamen salario Notarij, quod exhiberi debet secundum operam ejus. At si novi juris ratio habeatur, Annatae liberari possunt à suspicionem simoniae.

III. Pars prior facillimè probari potest, adductis auctoritatibus Gennadij Patriarchae Constantinopolitani & sancti Gregorij, Iuris Graeco-Romani, Zachariae Pontificis, & Synodi Parisiensis sub Ludovico Pio; quarum supra facta mentio est. Quibus addi possunt testimonia Doctorum, Guilielmi videlicet Durandj Episcopi Mimatenfis, & Deputatorum Nationis Gallicanae in Concilio Constantiensi, quorum loca supra laudata sunt, & determinatio Concilij Basileensis. Ratio hujus sententiae hinc petitur, quòd cum pecunia illa detur contemplatione ordinationis, aut ob confirmationem electionis, gratia sancti Spiritus venundatur. Neque admitti potest, ut supra laudari auctores adnotarunt, distinctio illa, an pecunia detur ante vel post ordinationem; tametsi verum sit mediocre pecuniae summam accipi potuisse pro jure installationis, juxta Novellam Iustiniani, nisi id quoque prohibitum esset à sancto Gregorio. Sed adversus hoc excipi potest ordinationem ab aliquot saeculis separatam esse à provisione Beneficij, ideòque praxim illam simoniae crimine damnari non posse. Respondet Panormitanus, disputans adversus Papam & Episcopos qui pecuniam recipiunt pro expediendis

titulis Beneficiorum, ordinationem conferre potestatem clavium *in habitu*, sed provisionem superioris tribuere exercitium in actu, id est, executionem ordinationis. *Per titulum Beneficij*, inquit, *confertur executio ordinis & clavium, non tantum temporalia bona.*

IV. Secundum verò jus novum, quod auctoritatem addidit tributis quae Beneficiorum possessoribus imperantur pro necessitatibus Ecclesiae Romanae & sustentatione Cardinalium, Annatae ab episcopatibus exactae liberari quidem possunt à crimine simoniae, sed non à vitio avaritiae. Nam post conditum illud jus Curia Romana novo praetextu usa est ad exigendas Annatas, impositionem videlicet & subsidij, cum antea id non soleret, nondum videlicet evulgato Ecclesiae Romanae arcano, posse eam tributa imperare singulis Ecclesiis. Porro necessitatem illam contribuendi sumptus Ecclesiae Romanae, quae inferioribus Ecclesiis incumbit, fundamentum esse Annatarum affirmavit Ioannes de Scribanis in Constantiensi Concilio disputans adversus Deputatos Nationis Gallicanae, itémque Antonius Synodum Basileensem alloquens nomine Eugenij quarti. Tanti autem ponderis visa est haec ratio Ioanni Gerfoni, qui Constantiae aderat pro Natione Gallicana, ut coactus sit excogitare distinctionem quandam, quae in ejus operibus extat, qua concederet Annatas quidem legitime solvi posse, sed modum eas exigendi non posse tolerari. Annatas tolerat titulo subventionis; sed eas simoniae suspicionem laborare ait, si possessio aut exercitium Beneficij impediatur donec pecunia fuerit persoluta. id quod fuse probat in tractatu de simonia. Alibi tamen materiam istam temperat, his verbis: *Status Summi Pontificis & Cardinalium dum recipit & querit subventiones consuetas in oblationibus, decimis, vel Annatis, & similibus, non debet eo ipso de simoniaca pravitate notari. Nisi forte vitium aliud in executionis modo concurrerit, quod vitium corrigi debet, non exinde status minui, destrui, culpari, vel juribus aliunde debitis defraudari, sicut ab infirmo morbus tollendus est, non subjectum vel corpus destruendum. Oppositum verò pertinaciter opponens, notando generaliter de simoniaca pravitate totum statum istum, temerarius esset, nec ferendus.*

V. Sanè Petrus de Alliaco nullam aliam aetate illa probabilem rationem invenit firmandae Annatarum exactiōni quam contributionem pro sustentatione Curiae Romanae; aequumque esse censuit ut quomodo Levitae contributebant decimam suarum decimarum pro Summo Pontifice Iudaeorum, sic omnes contribuerent Annatas pro susten-

tatione Papæ. Sicut in veteri testamento, inquit, Levita tenebantur decimarum decimam dare Summo Pontifici. Propterea posse justè decimam omnium Beneficiorum exigere, loco verò decime Annatas.

VI. Quare paulò audacior Gersone censo æquum non esse ut prisca severitatem mordicus teneamus quoad Annatas quas Episcopi solvunt, cum ea obnoxia sint interpretationi quæ ipsas liberat à vitio simoniæ, titulo videlicet subventionis. Modus quippe adigendi ad earum solutionem, retentis videlicet Bullis, qui erat lapis scandalii tempore Conciliorum Constantiensis & Basileensis, in consuetudinem versus est absque ulla conquestione Prælatorum aut Principum, qui solutioni huic consenserunt sub titulo subventionis. Ea videlicet ratione tollitur omnis suspicio simoniæ; quandoquidem alio titulo reali & legitimo solvuntur, cujus natura mutari non potest ob modum qui observatur in solutione. Quapropter discedere cogor ab opinione Duareni & Caroli Molinai scribentium exactiorem Annatarum esse simoniacam, etiam post Concordata. Nam præterquam quòd ratio superius adducta liberat Episcopos à suspitione simoniæ, necesse est ut universi pedibus eant in illam sententiam ob rationem quam additurus sum, quæ est maximi momenti. Immanis quippe & horrenda confusio turbaret Ecclesiam, si omnes istæ promotiones essent simoniacæ. Papa quippe esset irregularis, & Episcopis omnibus interdictum esset functionibus sui ministerij. Neque opponi posset Papam, conferendo Beneficium, dispensare ab hoc vitio: quia simonia hæc, si ulla in eo esset, juri divino, super quo dispensari non potest, repugnaret, ut supra dixi; & præterea Papa non posset dispensare super crimine quod ipse committeret.

VII. Attamen non assentior Petro de Alliaco, neque Ioanni de Scribanis, qui in suam sententiam traxerunt omnes ferè hujus ætatis Iuris Canonici interpretes, dum affirmant Summo Pontifici competere jus imperandi tributa clero, & personas ecclesiasticas contribuere debere partem aliquam suorum reddituum pro sustentatione ejus. Iamdiu enim quæstio ista definita est in Gallia: ubi pro lege inviolabili habetur Summum Pontificem nullam contributionem imperare posse in bonis ecclesiasticis absque expresso consensu Regis & Ecclesiæ Gallicanæ. Clara in eam rem sunt verba Pragmaticæ Sanctionis B. Ludovici: *Item exactiões & onera gravissima pecuniarum per Curiam Romanam Ecclesiæ regni nostri impostas vel*

impostas, quibus regnum nostrum miserabiliter depauperatum existit, sive etiam imponendas vel imponenda, levavi aut colligi nullatenus volumus, nisi duntaxat pro rationali, pia, & urgentissima causa, vel inevitabili necessitate, ac de spontaneo & expresso consensu nostro & ipsius Ecclesiæ regni nostri. Eadem quæstio in gratiam omnium personarum ecclesiasticarum definita est decreto Concilij Constantiensis. Declarat sancta Synodus non licere Summo Pontifici indictiones sive exactiões quasunque supra Ecclesias vel ecclesiasticas personas imponere per modum decime, vel alio quovis modo. Si verò causa necessitatis accideret, propter quam esset eidem debitè subveniendum, vocato generali Concilio, secundum quod expediens videbitur & utile, secundum decretum Concilij provideatur eidem.

VIII. Sed heic observandum est, decretum illud fuisse deliberatum post electionem Martini V. Summi Pontificis. Etenim in sessione XL. habita die xxx. Octobris anno MCDXVI. statuitur ut futurus Pontifex post electionem suam deliberet cum Concilio de reformatione Ecclesiæ in capite & in membris & de Curia etiam Romanæ reformatione; propositis ob eam rem XVIII. articulis, quorum postremus agit de decimis. Martinus electus fuit die XI. Novembris, & die XXI. coronatus. Die dein XXI. Martij in sessione XLIII. publicata sunt decreta à Summo Pontifice & Concilio statuta circa quosdam articulos ex octodecim propositis, & inter ceteros, circa articulum decimarum Papalium. Verùm decretum nomine Martini V. editum discrepat aliquantulum à decreto synodi, in eo scilicet quod respicit auctoritatem imponendi decimas & alia onera. Eam enim ad se trahit Pontifex, Concilium verò sibi arrogat. Quoad effectum tamen, utroque decreto idem prorsus statuitur, nimirum onera illa imponi non posse absque consensu Prælatorum. Hac decretorum discrepantia in eadem materia facit ut credam divisas fuisse sententias Summi Pontificis & Concilij, tandèmq; inter eos ita convenisse, ut utrinque decreta fierent, quibus sua jura Summo Pontifici servarentur, & sua item Concilio. Id quod in primis observandum est, neque antea acciderat. Sanè prætermitti non debet, decretum Concilij valde periclitatum esse, ac parum abfuisse quin perierit. Quippe descriptum non est in corpore Actorum, sed in calce, post confirmationem constitutionum Friderici II. Imperatoris, pudore videlicet prohibente ne collectores illud supprimerent. Sed præterea descriptum est integrum in Actis appellationis Vniversitatis Parisiensis.

Ee ij

Petron de Alliaco
p. 1. de Eccl. p.
p. 1. de Eccl. p.
p. 1. de Eccl. p.

Duareni lib. 6. c. 1.
de eccl. minist.
Molina in com-
ment. ad edictum.
Dei peritus dicit.

Pragmatica
B. Ludov. artic. 5.

Tom. II.

fiensis, quorum mentio fit paulò infra.

Verba decreti pontificij omnino ambigua sunt. Nam præcipit ne decimæ & alia onera clero imponantur, nisi de consilio & consensu & subscriptione Cardinalium & Prælatorum quorum consilium commodè haberi poterit; quæ tamen levare non poterunt specialiter in aliquo regno vel provincia absque consensu Prælatorum, vel eorum majori parte. Deinde vult evitare celebrationem Concilij generalis, sibi que reservare potestatem imponendi. Et tamen prohibet ne exactio fiat in regnis nisi cum consensu Prælatorum, sperans videlicet faciùs singulos in partes transgressuros quàm si congregarentur. Per nos autem nullatenus imponantur, inquit, generaliter super totum clerum, nisi ex magna & ardua causa & utilitate universalem Ecclesiam concernente, & de consilio & consensu & subscriptione fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium & Prælatorum quorum consilium commodè haberi poterit. Nec specialiter in aliquo regno vel provincia, inconsultis Prælati ipsius regni vel provincia, & ipsis non consentientibus, vel eorum majori parte; & eo casu per personas ecclesiasticas, & auctoritate apostolica duntaxat, leventur.

IX. Praxis quæ post hæc invaluit in Gallia & in Hispania evincit regulam illam esse certam. Nam Academia Parisiensis appellavit à Commissariis executoribus decimæ unius anni impositæ decreto Papæ Innocentij VIII. Beneficiatis Gallia anno MCDXCI. cui exigendæ prætexebatur bellum adversus Turcas, cuiusque tertia pars decidere debebat cameræ apostolicæ, reliquum verò Regi; ab iis inquam Commissariis Academia Parisiensis appellavit ad Papam & ad futurum Concilium universale. Inter fundamenta verò appellationis commemorat duo decreta Concilij Constantiensis supra laudata, id est, decretum nomine Concilij editum, & illud item quod nomine Pontificis conceptum est, quæ integra descripta sunt in actis appellationis. Anno MDI. Capitulum cathedralis Ecclesiæ Parisiensis ab impositione decimæ ab Alexandro VI. imperatæ appellans ad ipsum meliùs informatum, ad Concilium universale, Regem Christianissimum, & ad Curiam Parlamenti, & ad illum seu illos ad quos pertinuerit, appellationis suæ caput arcessit à libertate Ecclesiæ, & ex decreto Concilij Constantiensis, quo decimæ impositio reservata est Concilio generali. Clerus verò Hispaniæ appellans anno M CX XII. ab impositione quartæ partis reddituum Beneficiorum Hispaniæ, quam Papa Hadrianus VI. imperaverat, adducit constitutionem Papæ Martini V. in

Concilio Constantiensi editam, nulla præsertim mentione facta decreti nomine Concilij publicati.

X. Ij quibus cordi fuere Romanæ Ecclesiæ negotia, contenderunt ei competere jus percipiendi decimam reddituum ecclesiasticorum, ad exemplum videlicet Pontificum veteris testamenti, quibus Levitæ contribuere tenebantur decimam suorum reddituum; adeo ut Petrus de Alliaco in sententiam illam tractus sit, quam amplexi sunt universi Doctores Itali. At decretum Concilij Constantiensis contrariam sententiam confirmavit, ad eruendam ex animis hominum falsam illam doctrinam petitam ex comparatione Pontificis Iudæorum cum Pontifice Romano; ut ait Capitulum Parisiense in actis appellationis anni millesimi quingentesimi primi. Discriminis autem ratio manifesta est. Pontifices namque Legis Iudæicæ nullo alio reditu fruebantur. At disciplina Ecclesiæ Christianæ alia ratione providit sustentationi sui cleri; distributis videlicet Ecclesiis in diœceses, ea methodo, ut omnes redditus diœceseos in potestate essent Episcopi, juxta canones Antiochiæ & Chæcedonis, decretæque Pontificum Gelasij & Symmachi. In hac generali institutione portio quoque sua Romanis Pontificibus tributa est in diœcesi Romana: qua portione sibi satisfactum putarunt, nullum præterea auxilium implorantes, etiam tum quando solis matronarum oblationibus portiebantur, ut loquitur cum Ammiano. Satis quippe id erat, sub paganis Imperatoribus, pro sustentatione cleri Romani & mille quingentorum pauperum; sufficiebátque insuper subsidij quæ à Summis Pontificibus mittebantur ad Ecclesias remotas; ut testatur Eusebius lib. IV. cap. XXII. & lib. VI. cap. XXXV. historiæ ecclesiasticæ. Potentia porò eorum crevit ex redditibus latifundiorum quæ Romanæ Ecclesiæ in diversis provinciis collata sunt ab Imperatore Constantino & Senatoribus Romanis, quorum numerus ab Anastasio Bibliothecario recensitus est. Tantum autem abest ut ea patrimonia non sufficerent alendo Episcopo Romano ejusque clero ut etiam ex iis redditibus præfati Pontifices alerent in provinciis ingentem pauperum numerum, præter eos qui eorum quoque cura alebantur in Vrbe; ut constat ex diversis locis epistolarum sancti Gregorij. Quin etiam testatur Papa Martinus in epistola xvi. eos magnificè exercuisse jus hospitij erga peregrinos omnes. Potiori itaque ratione Romana Ecclesia censenda est hodie possidere ultra id quod necessarium est Summo Pontifici & Ecclesiæ capiti alendo post-

Concil. Constant.
sess. 41.

Tit. 13. Libert.
Eccle. Gall. n. 5.

Tit. 11. Libert.
Eccle. Gall. n. 27.

Ibidem.

quam liberalitate Christianissimorum Regum Pippini, Caroli Magni, & Ludovici Pij locupletata est ob concessum sedi apostolicæ exarchatum Ravennæ, ducatum Romanum, itémque Spoletanum, aliâque ingentia patrimonia. Nisi fortassis adversus hæc dicatur Pontificem quidem Romanum ad Principis dignitatem evectum fuisse his donis, sed eodem tempore præbitas novas prodigendi causas. Verum clerus non tenetur in eo agnoscere dignitatem Principis secularis. Quanquam si redituum pontificiorum dispensationi modus adhiberetur, sufficerent haud dubiè huic magnificentiæ & his sumptibus, neque necessarium esset subiectos Romanæ sedis, aut personas ecclesiasticas, tributorum onere opprimi.

XI. Quidam jus illud imperandi tributa clero, quod Summo Pontifici competere aiunt, ex eo deducunt, quod summam obtineat auctoritatem in bona ecclesiastica; adeo ut si eis malè utatur, peccet quidem graviter, sed tamen dispensationem eorum fore validam. Opinio hæc, quæ proprietatem bonorum ecclesiasticorum summamque in ea imperium Pontifici Romano asserit, exorta est ævo Bonifacii octavi, auctoribus quibusdam adulatoribus. Sed eodem tempore explosa est à Ioanne de Parisiis: qui bonorum proprietatem ait pertinere ad Christum, administrationem ad Episcopos, dispensationem verò pro bono generali Ecclesiæ ad Summum Pontificem; adeo ut decreta ejus circa dispensationem horum bonorum nulla sint ipso jure, nisi fiant ob evidentem utilitatem Ecclesiæ universalis.

Talia bona sunt Ecclesiæ, inquit, quantum ad proprietatem; sed Prælatorum, quantum ad dispensationem. Unde patet quid Papa non potest ad libitum detrudere seu distrabere bona Ecclesiarum; ita quod quidquid ordinet de ipsis, teneat. Hoc enim esset, si esset dominus. Sed cum sit dispensator bonorum communitatis, in quo requiritur bona fides, non habet sibi collatam potestatem super ipsis, nisi ad necessitatem vel utilitatem Ecclesiæ communis. Infrà: propter quod si aliter pro libito distrabat Papa, & non bona fide, de jure non tenet. Sanè modus hic qui potestati pontificiæ præscribitur, prohibet ne Papa bonis Ecclesiæ abuti possit; sed tamen in eo quandam auctoritatem agnoscit, secundum quam de his constituere possit, cum necessaria occasio ingruerit. Verum heic observandum est, hæc scribi à privato Doctore, qui prudentiæ temperamentum adferre volebat adversus torrentem novarum opinionum. Fortius aliquid expectari debuit ab Ecclesiâ in Constantiensi Concilio congregata; quæ jus tributa universo

clero imperandi pertinere ad solum generale Concilium edixit, non verò ad Summum Pontificem. Decretum porò illud innititur sententiæ quæ ait proprietatem bonorum ecclesiasticorum pertinere ad Ecclesiam universalem, sive ad communitatem uniuscujusque Ecclesiæ, dispensationem verò ad unumquemque Episcopum; unde sequatur eorum quorum interest consensum esse necessarium ut in sumptus extraordinarios, veluti ad subveniendum Ecclesiæ Romanæ, ea bona convertantur. Sed quæcunque tandem Concilij ratio fuerit, satis est quòd decreto ejus potestas Concilio generali reservatur imperandi subsidia, quotiens ita Romanæ Ecclesiæ necessitas postulabit. Ceterum cum materiei istius cognitio necessaria sit, & erudita, alibi accuratè disseram de auctoritate ecclesiastica & seculari in bona ecclesiastica.

XII. Ex iis quæ supra dicta sunt potest colligi, cum Annatæ titulo tantum subsidij debeantur, quod exigere Pontifex non potest absque consensu Regis & Ecclesiæ Gallicanæ, liberum esse Regi & Episcopis consensum suum revocare, eique tributo finem imponere. Solutio enim illa nihil aliud est quam donum spontaneum & gratuitum, quod præscriptioni obnoxium esse non potest. Atque id eò majoris est momenti, quòd Annatæ non approbantur conceptis verbis in Concordatis, & tamen disertè vetantur in constitutionibus regni, quæ matura deliberatione factæ sunt à Carolo VI. Rege annis MCCCXVI. & XVII. extincto nimirum schismate, & residente in sede apostolica Papa Martino quinto. Secundum has constitutiones exactio Annatarum prohibita est à Concilio Basileensi; eique prohibitioni Concordata non derogaverunt expressè, quæ id solum agunt ut Pragmatica Sanctio aboleatur quoad horum decretorum Basileensium acceptationem. Itaque acceptatio revocata est, non tamen substantia decretorum. Quanquam videatur æquitati injuria fieri, si subsidia semel concessa revocentur, nisi manifestè constiterit ingrati crimen esse in Summo Pontifice.

XIII. Quidquid sit; Rex, tanquam Protector Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ, & vi etiam regis auctoritatis, prohibere potest quæcunque tributa quæ Summus Pontifex, sive titulo Annatarum, sive alio quolibet modo, imperare vellet personis ecclesiasticis, ac etiam prohibere ne ea quorum exactioni consensus jam est adhibitus augentur in posterum.

Hujus axiomatis probatio pendet ex iis quæ dicta sunt, quorum vis comprehenditur

hoc dilemmate. Aut enim Annatæ accipiuntur contemplatione confirmationis electionis Episcopi, aut titulo subsidij. Primus casus laborat vicio simoniæ. Ad Principem autem spectat providere legibus suis ne Episcopi imperio suo subjecti crimen simoniæ committant; adeo ut de iis redditurus sit rationem, si conniveat. Quare Leo & Iustinianus Imperatores legibus eam suis prohibuerunt sub magnis pœnis. Et Gregorius magnus ad Francorum Reges Childebertum, Theodebertum, Theodoricum, ad eorumque successores in eorum personis scripsit officij eorum esse ut simoniam in regno suo extirpent, & reddituros eos Deo rationem conniventæ suæ. *Hortamur ut tam*

I. 12. l. 43. C. de Episc. & Cleric.

Gregor. lib. 4. ep. 15. & alibi.

detestabile facinus de regno suo excellentia vestra prohiberi precipiat. Infrà: Hoc admoceo, quia animam vestram salvari desidero. Sanè Concilium Parisiense Ludovicum Pium monuit simoniam, quæ in Romana Ecclesia vigeat, ab ea amputandam esse imperiali potestate, cum consensu venerabilium Sacerdotum, id est, adhibito consilio Episcoporum Italiae. Henricus III. Imperator simoniam prohibuit anno MCLVII. edicto lato in plenariis comitiis Galliarum & Germaniæ, ut tradit Glaber, illius temporis scriptor: Tunc proposuit edictum omni Imperio suo, ut nullus gradus Clericorum vel ministerium ecclesiasticum pretio aliquo acquireretur; ac si quis dare vel accipere presumeret, omni honore destitutus, anathemate multaretur. Eam quoque suis constitutionibus in Gallia prohibuerunt sanctus Ludovicus aliique Reges.

Glaber. lib. 5. c. 2.

In secundo casu, Principes summam habent auctoritatem impediendi exactiones Curia Romanæ in regnis suis; quæ adeo perniciosæ olim fuere, ut Stephanus Tornacensis jocosè quidem, sed tamen exprobrans, scripserit in epistola CLXV. *Anglico plumbo teguntur Ecclesie, nudantur Romano.* Piaculum esset in Gallia, si quis de hac potestate dubitaret post edicta sancti Ludovici Regumque Philippi Pulcri, Philippi Valesij, Caroli V. VI. & VII. & post varias constitutiones Regum subsequenium. Quod si nolint eas in universum prohibere, possunt tamen eis modum adhibere; ut quoad enthronistica usurpatum est à Iustiniano, & ab Isaacio Commeno quoad jura quæ Presbyteri persolvebant Episcopo à quo ordinabantur. Cùm autem inita sunt Concordata, Annatarum & provisionum Beneficiorum sumptus reducti sunt ad certum quendam modum; adeo ut nisi Romæ observetur, Rex possit prohibere ne nova exactio superponatur.

Vide Notas Baluzij ad epist. 13. Lupi Ferrar.

Nov. 123.

XIV. Quòd si negotium istud paulò

liberaliùs tractare visum fuerit, rogandus erit Summus Pontifex ut remittat nova illa subsidia veteribus Annatis addita; ipsèque rationem habeat querelarum quæ fient adversùs ministros Curia Romanæ. Hujus rei exemplum dedit Cnutus Rex Anglorum; qui religionis causa Romam petiit, obtinuitque ut Episcopi Angliæ liberi essent à solvendis pecuniis quæ ab eis exigebantur ratione Pallij: *Conquestus iterum sum coram Domino Papa, & mihi valde displicere dixi, quod mei Archiepiscopi in tantum angariabantur immensitate pecuniarum quæ ab eis exigebantur, dum pro Pallio accipiendo, secundum morem apostolicam sedem expeterem; decretumque est ne id deinceps fiat.*

XV. At Gallia anno M D X X I I. remedium his malis sibi parare studuit, propositis nimirum & explicatis Summo Pontifici incommodis quæ proveniebant ex novis illis & indebitis exactionibus quæ Romæ exigebantur pro expeditione Bullarum, præter Annatas, quæ modum excedebant, & quarum solutio in necessitatem versa erat; quarum rerum proponendarum cura demandata est illustrissimis Cardinalibus Turnonio & Gramontio. Sed in *Instructionibus*, quas vocant, sive mandatis quæ eis data sunt, habetur, Regem rogatum fuisse ut Ecclesiam Gallicanam congregaret, quò finis imponeretur his rebus honesto prorsùs & decore adversantibus, utque cuncta revocarentur in eum statum in quo erant antiquitus. noluisse tamen Principem convocare cœtum illum, vitandis consequentiis; quia spem conceperat futurum ut Summus Pontifex toleraturus non fuerit novas illas & indebitas exactiones.

Anno M D L X I. Præses Ferrerius ad Pium IV. Summum Pontificem missus est, ut ei significaret querelas à Comitibus Aurelianensibus Regi Carolo IX. propositas adversùs Annatas & Præventiones, rogaretque Pontificem ut querelarum hujusmodi causam excinderet, quandoquidem Annatæ illæ prohibitæ fuerant variis Regum prædecessorum ejus constitutionibus, velut contrariæ Libertatibus Ecclesie Gallicanæ; cùm præsertim ab Academia Parisiensi aliique regi Academiis responsum fuisset eas exigi non posse absque enormi simonia. Quantum autem ad Concordata; mandatum est Ferrerio ut disereret ea per metum magis quàm alio modo fuisse recepta, neque aliter publicata fuisse quàm vi necessitatis, ideòque illa officere non posse Libertatibus Ecclesie Gallicanæ. Sed nullam video necessitatem quæ cogere possit ad ea extrema deveniri ut Concordatorum

Villanovæ lib. 2. c. 11.

Tit. 11. l. 1. de iust. iudic. m. 10.

nullitas allegetur. Quippe nihil vetat quin valeant, ut supra adnotatum est. Præterea, si idè republica esse videatur, cessare possumus à solutione Annatarum, nulla prorsus à nobis vi facta huic pactioni.

Anno MDLXXXVII. Rex Henricus III. Romam misit illustrissimum Cardinalem à Ioyolâ, Protectoris negotiorum regie majestatis officium illic impleturum. Ei autem dedit in mandatis ut se opponeret novis pecuniarum exactionibus quas Dataria ministri meditabantur pro expeditione Beneficiorum hujus regni. Eodem anno Parlamentum Parisiense decreto vetuit ne Banquarij & Sollicitatores majorem pecuniarum summam pro expeditionibus Romanis solverent quam eam quæ solita erat.

N. 38.

N. 39.

CAPVT XIII.

Synopsis.

I. Duo genera synodorum provincialium. Quæ sint provinciales, quæve nationales.

II. Convocatio synodi provincie pertinet ad Metropolitanum. Plenaria est Synodus cui interest Metropolitanus, Concilia plenaria ex orbe universo.

III. Episcopi comprovinciales tenentur convenire ad locum quem Metropolitanus jussit. Qui accedere non poterant, Vicarios mittebant; qui sententiam nomine eorum promebant à quibus mittebantur. Paternitanus notatus.

IV. Synodus Agathensis excusavit Episcopum qui ob præceptionem regiam non adsuerit. Item Emeritensis. Synodus Turon. II. explicatur, quæ excusationem illam admitti prohibet.

V. Canon xx. Antiochenus explicatus ex Canone xlii. Concilij Tarracensis. Synodorum provincialium confessus explicatus in Concilio Toletano quarto.

VI. Concilium Emeritense jubet ne vicariatus ad synodum detur Diaconis, sed Presbyteris. Tum ut synodus convocari non possit absque permissione regia. Quod etiam probatur ex Concilio Meldensi.

VII. Concilia provincialia celebranda sunt bis in anno. Discrimen inter Synodum Nicanam & Canones apostolicos. qui explicantur. Immutatus ordo vetus à Iustiniano.

VIII. Olim in Gallia synodi illa bis in anno celebrabantur. Secunda synodus Aurelianensis eas semel tantum haberi jubet. Institutum hoc fluxit ab Africanis. Eadem immutatio accidit in Hispania. Quam probat Gregorius magnus.

IX. Lege Capitularem revocati sunt prisci mores. Interrupti iterum ob bella civilia. Concilium Parisian. 829. petiit à Ludovico Pio ut synodi bis in anno celebrarentur; & synodus Limgonensis à Carolo Calvo. Concilium Lateranense eas semel in anno celebrari jubet. Longius aberunt posteriora Concilia. Canon ultimus Synodi Matisconensis explicatus.

I. DEINCEPS de synodis provincialibus agendum est, quatenus coactæ sunt pro causarum judiciis. Constanti autem

vel ex Metropolitanum cum Episcopis suæ provincie, vel ex Episcopis plurium provinciarum in unum corpus congregatis. Prioris generis synodi vocantur provinciales, aut metropolitice; posterioris verò, Concilia generalia, universalia, sive regionalia, & post Concilium Constantiense, nationalia. Antequam autem de istis agamus, breviter ac strictim tractare convenit de synodis primi generis, quæ aliarum origo sunt. Apud Cyprianum & Eusebium legimus viguisse in antiqua Ecclesia Conciliorum provincialium celebrationem; metropoleon institutione ab Apostolis eo consilio facta, ut communio hæc inter Episcopos retineretur; cujus tamen certa firmaque constitutio facta est in Concilio Nicæno. Materia porro ista ad quatuor præcipua capita revocari potest. Primum, ad quem pertineat convocatio harum synodorum. Secundum, quonam tempore celebrari debeant. Tertium, quasnam causas in eis tractare oporteat, & cujus ponderis sint judicia illic reddita. Quartum, ob quam causam desierint hæc Concilia celebrari.

II. Conventum à Metropolitanum convocandum esse adeo verum est ut Episcopi provincie non possint convenire absque consensu ejus, quemadmodum conceptis verbis definit Concilium Antiochenum can. xx. ex versione Dionysij Exigui: Metropolitanum provinciales Episcopos admonente --- Nullis verò liceat apud se celebrare Concilia præter eos quibus metropolitana videntur esse jura commissa; ut vertit Hincmarus, juxta sensum verborum Græcorum. Nam Concilium illud perfectum est cui Metropolitanus interest; ut in canone xvi. ejusdem Concilij legitur: Perfectum, verò Concilium illud est ubi interfuerit Metropolitanus antistes. Græcus contextus habet, τελεία σύνοδος. Ferrandus autem Diaconus Carthaginensis, in Breviario Canonum, plenariam synodum vertit in illo canone: Vt synodus plenaria tunc dicatur cum Episcopus Metropolitanus aderit. Concilium Antioch. tit. 16. Rectè itaque Augustinus Concilia Oecumena vocat plenaria Concilia ex orbe universo, ut ea distinguat à Conciliis metropoliticeis.

III. Tenentur autem Episcopi convenire ad locum quem Metropolitanus jussit, sub pœna suspensionis à communione; ut statutum est in canone xl. Laodiceno, lxxvi. Africano, & xix. Chalcedonensi. Placuit ea institutio Gallicanis Episcopis, qui eam retinendam esse censent in suis canonibus. Ita enim statutum est in Concilio Arelatensi II. habito circa annum CDXLIV. ubi præterea decernitur ut si quis Episcopo-

Vide Balazij Not. ad Agobad. pag. 104.

Concil. Laod. c. 40. Περὶ τῆς ἐκείνου ἁγίας ἐκκλησίας ἡμετέρας ἀποστολῆς καὶ ἀποστολικῆς ἀρχιεπισκοπῆς, ὡς ἐστὶν ἐν τῷ κανόνι τοῦ Διονυσίου.

Vollständ. mittel. u. hoch. lat. Bib. d. d. N. 38.

Tic. u. 184. hoch. lat. Bib. d. d. N. 39.

N. 38.

Concil. Arclat. 1.
c. 18, 19.

rum, morbo prædeditus, interesse non poterit, vicarium pro se mittat: *Si quis com-
monitus, infirmitatis causa defuerit, personam
vice sua dirigat.* Praxis autem illa invaluerat
antea; ut colligi potest ex canone **xxix.**
Concilij primi Arausiaci, quod anno qua-
dringentesimo quadagesimo primo habi-
tum est. Licentiam porrò illam mittendo.
rum vicariorum amplexæ sunt posteriores sy-
nodi Galliarum & Hispaniarum; in quibus
leguntur subscriptiones Presbyterorum, hoc
modo: *Missus à Domino Episcopo, vel Vicari-
us, aut vices agens.* Dubitandum non est
quin sententiam nomine eorum promerent
à quibus mittebantur; cum id satis constet
ex epistola Aviti episcopi Viennensis ad pro-
vinciæ suæ Episcopos, qua eos invitavit ut ad
synodum veniant Epaonensem: *Duos Presby-
teros magnæ ac probabilis vite, mandati instru-
ctione firmatos, fratribus pro se presentare pro-
curat. Sed tales dignetur eligere quos Episcopo-
rum Concilio non minus scientia quàm reveren-
tia jure faciat interesse, cum quibus delectet
Summos Pontifices conferre sermonem, quos
definitiones pro Episcopo suo faciendas subscri-
bendâsq; cum fuerit solertia eligi, sit aucto-
ritas legi. Sed istud non extorqueat nisi summa
necessitas.* Qui locus utilis admodum est ad
confutandam opinionem Panormitani, qui
existimat Vicarios illos non habuisse jus suf-
fragij in Conciliis provincialibus.

Avit. epist. 80.

* id est, Episcopo-
rum ne quis heic aliud
sominet.

Concil. Agath.
c. 15. qui relaxatus
est à Gratiano
dist. 18. c. Si Epif-
copus.

Concil. Aurelian.
c. 1.

Neque per impe-
dimentum ordina-
tionis regia
debeat à Concilio
separari.

IV. Synodus Agathensis celebrata anno
quingentesimo sexto excusationem, præter
ægritudinem corporis, agnoscit etiam præ-
ceptionem regiam: *Postpositis omnibus, ex-
cepta gravi infirmitate corporis, aut præceptione
regia, ad constitutum diem adesse non differant.*
Vnde Concilium Emeritense habitum anno
dclvi. hausit quod in canone **v.** decrevit:
*Aut per regiam jussionem injunctum acceperit
aliquid agere, ut sit per quod Concilio non possit
interesse.* Concilium Aurelianense **iiii.** habi-
tum anno **dxxxviii.** eidem pœnæ subja-
cere decernit Metropolitanum qui moram
adhibet in congregandis Episcopis, & Epif-
copos qui ad synodum accedere recusant,
nimirum *ut anno integro Missas facere non præ-
sumant.* Neque eorum excusationem admit-
tit qui alterius sortis fuerint, id est, alterius
portionis regni, quod tunc in tetrarchias
divisum erat: *Si absentiam suam divisione sor-
tis crediderint excusandam.* Turonensis secun-
da Synodus anno **dlxvii.** habita præci-
pit ut Metropolitanus locum eligat, ad
quem omnes Episcopi accedere teneantur
sub pœna suspensionis à communione usque
ad majorem synodum, nisi ob infirmitatis certif-
simæ laborem impediatur; adeoque severè
cum iis agit ut admittendam non esse pro-

nuntiet excusationem quæ impedimentum
regiorum jussorum præferret. Quod Aga-
thenfi Concilio adversari videretur, nisi
vera canonis hujus sententia spectaretur,
quæ coërcetur ad celebrationem synodi
provincialis: quæ celebratio cum decreta
sit in canonibus Nicænis, quorum prote-
ctores sunt Principes, æquum non est ut
prætextu constitutionum regiarum Episco-
pi violent antiquas illas institutiones. Adde
quòd decretum illud Concilij Turonensis
ea de causa factum est ut iretur obviam con-
quisitis Episcoporum excusationibus, qui se
regiis negotiis immiscere conabantur, quò
abstinere possent ab officio suo. Id ea, in-
quam, de causa factum; non autem ut re-
pugnaretur mandatis Principis, quorum exe-
cutio retardari non potest absque gravi dam-
no rei publicæ.

V. Concilium Tarraconense habitum an-
no **dxvii.** usui esse potest ad explicandum
canonem Antiochenum, quo præcipitur
Presbyteris & Diaconis, atque insuper iis
qui se læsos existimant, ut ad synodum veni-
ant. Metropolitanus enim ad Episcopos
tantum mittit epistolas. Isti verò secum
adducere debent, ex præcepto Concilij Tar-
raconensis, certum Presbyterorum nume-
rum Ecclesiarum suarum cathedralium alia-
rumque Ecclesiarum diocesanarum, & ali-
quot insuper seculares personas: *Epistola
tales per fratres à Metropolitanis sunt dirigen-
de, ut non solum de cathedralibus Ecclesiis
Presbyteros, verum etiam de diocesanis, ad
Concilium trahant, & aliquos de filiis Ecclesiæ
secularibus secum adducere debeant.* Canonem il-
lum non omisere in suis Collectionibus Bur-
chardus & Ivo. Ejus autem effectus depre-
henduntur in Conciliis Galliarum & Hispaniarum:
in quibus videntur Presbyteri cum Episcopis
& laicis, & deinde cum Abbatibus. Sed de
his agere non est hujus loci. Cujusmodi
autem debeat esse confessus horum Conci-
liorum, nimirum Presbyteri post Episco-
pos sedeant, & Diaconi stent, qua præte-
rea ratione in iis tractanda sint negotia, re-
ctè explicatum est in canone **iiii.** Concilij
iv. Toletani habiti anno sexcentesimo tri-
gesimo tertio.

VI. Sed prætermittere non debeo Conci-
lium Emeritense in Lusitania habitum anno
dclxvi. duo decreta edidisse quæ mag-
ni momenti esse mihi videntur. Primum
enim prohibet ne Episcopi ægroti vicaria-
tum suum tribuant Diaconis, quibus non li-
cet sedere inter Episcopos, eique rei desti-
nandos præcipit Presbyteros frugi & sapienter.
Deinde decernit synodum provincia-
lem convocari non posse absque permis-
sione

Concil. Emerit. c. 1.

sione regia: Tempore quo Concilium per Metropolitanam voluntatem & regiam iussione electum fuerit agere. Et in canone VII. Comprovinciales Episcopi, dum a suo Metropolitaniano fuerint admoniti, presentes esse debeant ad locum temporis debiti. Quae res non extra regiam agitur voluntatem. Necessariam esse in Gallia Regis permissionem agnovit etiam Concilium Meldense habitum anno DCCCXLV. *Ut Principes, juxta decreta Canonum, per singulas provincias saltem bis aut semel in anno a Metropolitanis & diocesani Episcopis synodice conveniri concedant.*

Concil. Meld. c. 1.

VII. Quoad tempus autem celebrationis Conciliorum; canon quintus Concilij Nicæni præcipit ut Concilia illa bis in anno habeantur. quod in canone quoque apostolico XXXVII. statutum est, & in Antiocheno & Chalcedonensi Concilio. Discrimen porro reperitur quoad tempus celebrationis. Quippe Nicæna Synodus primum conventum in Quadragesima haberi præcipit, ante Pascha; secundum verò, per Autumnum. At canon apostolicus, quem sequitur Antiochenus, primum conventum agi jubet quarta septimana Pentecostes, id est, quarta septimana post festum Paschatis. Quippe quinquaginta dies qui intercedunt à die Paschatis usque ad festum Pentecostes, quod quinquagenarium illum numerum claudit, comprehenduntur vocabulo Pentecostes in hoc loco, quemadmodum & in Actis Apostolorum, apud Tertullianum, & alibi. Primum igitur conventum quarta septimana post festum Paschatis agi jubet canon apostolicus, secundum verò mense Octobri. quod in titulo quoque septimo decretorum Leonis primi Papæ statutum reperitur. Verum Novella Iustiniani celebrationem horum Conciliorum semel tantum in anno fieri concessit. quod etiam secuta est Synodus in Trullo, & secunda Nicæna, utraque Græca.

Concil. Antioch. c. 10.

Mali Gathofredos verba Iustiniani in Nov. 137. c. 4. quæ supra sunt ex hoc canone Antiocheno, sic interpretatus, quarta septimana, id est, die Mercurij & cum lectionum sit, quarta septimana.

Nov. 137. c. 4. Syn. in Trullo c. 8. sequina Nic. c. 6.

VIII. Similibus mutationibus obnoxium in Gallia fuit illud tempus. Synodus enim Reiensis anno CDXXXIX. & Arausicana biennio post habita statuerunt ut Concilia illa bis in anno celebrentur. Sed synodus secunda Aurelianensis eas semel in anno fieri decernit: *Ut Metropolitanis singulis annis comprovinciales suos ad Concilium evocent.* Neque verò existimandum est Gallos hujus institutionis formam mutuatos esse ex Iustiniano. Nam præterquam quòd imperio ejus subjecti non erant, observandum est Concilium illud fuisse habitum anno quingentesimo trigesimo tertio, cum Novellæ Iustiniani, quarum auctoritate hæc canonum modificatio introducta est, anno tantum quingentesimo quadragesimo primo editæ fue-

rint. In ea ergo sum sententia ut existimem utrosque formam hujus institutionis sumpsisse ex canonibus Africanis, qui semel in anno statuunt celebranda esse Concilia generalia Africae. de quibus agam suo loco. Concilium Toletanum III. habitum anno DLXXXIX. hanc temporis præscriptionem secutum est cum quadam prudentia. Decrevit namque ut auctoritas antiquorum canonum, quæ bis in anno præcipit Concilia congregari, inviolata permaneat. Et tamen habita ratione longitudinis itinerum & paupertatis Ecclesiarum Hispaniæ, edicit ut semel in anno Episcopi conveniant ad locum quem Metropolitanus elegerit: *Ut stante priorum auctoritate canonum, quæ bis in anno præcipit congregari Concilia, consulta itineris longitudine & paupertate Ecclesiarum Hispaniæ, semel in anno, in locum quem Metropolitanus elegerit, Episcopi congregentur.* Idipsum confirmavit sanctus Gregorius ad Episcopos Galliarum scribens: *Et quidem quid de habendo bis in anno Concilia patrum sive regulis statutum non latet. Sed ne forte aliqua impleri hoc necessitas non permittat, semel tamen in anno sine excusatione aliqua decernimus congregari; ut expectatione Concilij nihil pravum, nihil præsumatur illicitum. Nam plerunque, etsi non amore justitiæ, metu tamen examinis, abstinetur ab hoc quod omnium notum est posse displicere iudicio.*

Concil. Tolet. 3. c. 8.

Gregor. lib. 7. ep. 110.

IX. Antiquum jus restitutum est in Capitalibus: in quibus decretum est, juxta canones Antiochiæ & Chalcedonis, qui illic laudantur, ut Concilia provincialia bis in anno teneantur. Et quia tumultus in regno suborti eorum usum interruperant, Concilium Parisiense habitum anno DCCCXXIX. diseruit apud Imperatorem hinc oriri gravem contemptum auctoritatis episcopalis, quoniam Clerici, qui obedire volebant ordinariis correctionibus Episcoporum suorum, aures Imperatoris importunè pulsabant. Ludovicum autem Pium orant patres ut eis libertatem concedat bis in anno coeundi, juxta canones, aut saltem semel, ut jus suum cuique tribuere possint. *Ob id ecclesiastica utilitati, inquit, magnum dispendium, & principalibus auribus insolens impedimentum, & multorum impunitas nascitur flagitiorum. Infra: Si hæc semel in anno per unamquamque provinciam celebrata fuerint, & honor ecclesiasticus vires ordinis sui obtinebit, & impudentia quorundam superbiorum Clericorum, quæ passim auctoritate canonica calcata auribus imperialibus molestiam ingerit, cessabit.* Tum etiam Presbyteros, Diaconos, eosque qui se laicos existimant, ad Concilium accedere volunt: *Ut in ipsis Conciliis adsint Presbyteri & Diaconi, & omnes qui se laicos existimant, &*

Capital. lib. 24. Tit. 13.

Concil. Paris. v. 14. c. 26.

synodi experiantur examen. Quæ verba omnino descripta sunt ex canone xx. Antiocheno. Similia à Carolo Calvo postulavit Synodus Lingonensis anno octingentesimo quinquagesimo octavo. Et Concilium quidem Lateranense sub Innocentio III. ea Concilia semel in anno celebrari præcepit. Sed, longiorem moram præscriperunt Concilia Basileense & Tridentinum, & Constitutio Blesensis; quæ unoquoque triennio jubent ea Concilia convocari. Quod spatium definitum est ad exemplum Concilij Matisconensis secundi. Sed in eo aberratum est, ob hoc videlicet quòd canon ultimus illius synodi explicatus est de Conciliis provincialibus; qui tamen loquitur de Conciliis generalibus Gallia, ut dicam inferius.

Ordonnance de
Louis.

CAPVT XIV.

Synopsis.

- I. In synodis provincialibus agitabantur causa ecclesiastica.
- II. Majores cause referebantur ad sedem apostolicam. Iudicia synodorum provincialium qua lata erant de disciplina, suprema erant auctoritatis; nec ab eis appellare licebat. Quid placitum Concilio Sardicensi; quod nihil detraxit de suprema Conciliorum provincialium auctoritate; quoad Presbyteros. Canones Sardicenses proferuntur à Zozimo Papa sub titulo Nicanorum.
- III. Hic agendi modus offendit Afros. Status controversia proponitur. Verus canonis xvii. Sardicenses sensus adfertur. Explicantur verba epistola Concilij Africani ad Celestinum. Balsamo notatus.
- IV. Concilium Carthaginense vetuit ne Presbyteri ad transmarina iudicia appellent.
- V. Suprema illa potestate fruebantur Concilia provincialia Galliarum. Probatum ex Innocentio primo.
- VI. Et ex Concilio Francofordinensi. Cur ad hæc Concilia convenire iubeantur Comites.
- VII. Conciliorum provincialium suprema potestas confirmata est in Concilio viii. Oecumenico.
- VIII. Sub Carolo Calvo primum infracta eorum auctoritas, ob appellationes Presbyterorum ad sedem apostolicam. Transmarinum iudicium, & Transalpinum. Servandos canones admonet Carolus ad Ioannem VIII. scribens.
- IX. Quædam Ecclesia consentiebant Presbyteros damnatos iudicari in Synodo Romana. Fraclara distinctio Caroli.
- X. Ecclesia Gallicana non pertinet ad specialem Diocesim Romanam. Nicolai primi plenum calliditate consilium Episcopos Gallicanos ad Concilium Romanum invitantis. Eius consilium eludunt Episcopi Gallicani. Quandoque si teneantur accedere ad Concilium Romanum. Urget iterum Nicolaus, sed irritum conatum. Princeps iure proprio prohibere potest ne Episcopi regni sui Romam accedant.
- XI. Ioannes VIII. Episcopos Gallicanos revocavit ad observationem prisca consuetudinis. Tempe-

ramentum Hadriani II. in causis Presbyterorum. Eorum successores appellationes Presbyterorum admiserunt.

XII. Concilia provincialia possunt condere canones, modo contrarij non sint canonibus Conciliorum generalium. Probatum variis exemplis ex Gallia & Hispania. Item ex auctore Apologetici pro Decretis Gregorij septimi.

XIII. Notatus Gratianus; à quo recedit auctor Glossa. Seculi nostri sententia de auctoritate Conciliorum provincialium. Declarationes Cardinalium pro explicatione Concilij Tridentini non obviunt apud nos.

I. **Q**VÆNAM materia tractanda sunt in his Conciliis provincialibus definiti canon quintus Nicænus, itémque vigesimus Antiochenus. In eum itaque census referendæ sunt causæ Clericorum & laicorum qui ab Episcopis suis excommunicati sunt, accusationes adversus Episcopos, difficultates quæ contingebant circa administrationem bonorum ecclesiasticorum, & in univèrsum, omnes controversiæ & dubitationes quæ ad ceremonias sacrorum, personas, & res ecclesiasticas pertinent. Propter utilitates ecclesiasticas & absolutionem earum quæ dubitationem controversiamque recipiunt. Hæc autem omnia unico verbo complectitur Concilium Chalcedonense, & *ἀναξυρίστου*, quæ emerferit, ut vertit Dionysius Exiguus, id est, negotia quæ incidunt, quod in Novella Constitutione cxxxvii. explicavit Imperator Iustinianus.

II. Materiae fidei, & majores dubitationes, quæ pertinebant ad aliquod caput disciplinae canonicae quod nondum satis explicatum esset, referebantur ad Papam in Occidente per Consultationes; ut fusciferui in dissertatione de iudiciis canonicis Episcoporum. At iudicia in synodis illis reddita quoad disciplinam, summæ erant auctoritatis, ut constat ex Concilio Nicæno, non solum quoad correctionem & depositionem Presbyterorum aliorumque inferioris ordinis Clericorum, sed etiam quoad depositionem Episcoporum. Itaque appellationi locus non erat, nullaque alia antiquitus ratio suppetebat damnatis quam ut rescripto Principis negotium retractaretur in majore synodo; quando videlicet agebatur alicujus Episcopi causa, aut aliquod negotium magni momenti. Ei auctoritati temperamentum in Occidente adhibuit Sardicensis Synodus, in gratiam Episcoporum gradu suo dejectorum; data nimirum licentia appellandi apostolicam sedem, ut iudicium renovetur in provincia, si Romanus Episcopus existimaverit renovandum esse. Quoad verò Presbyteros & laicos excommunicatos nihil innovatum fuit: quoniam

eorum causa non erant ejus momenti ut Romanus Pontifex appellari posset; sicut nec in Oriente concessa iis erat appellatio ad Patriarchas; ut patet ex canonibus Nicænis, Antiocheno sexto, & nono Chalcedonensi. Concilium inquam Sardicense nihil prorsus detraxit de suprema Conciliorum provincialium auctoritate quoad Presbyteros. Contrâ, eam canone xvi. firmavit adversus iniquas quorundam Episcoporum molitiones, qui ferre non poterant Presbyterorum aut Diaconorum dejectorum querelas adversus ipsos propositas apud ceteros Episcopos: *Habeat potestatem is qui abjectus est ut Episcopos finitimos interpellet, & causa ejus audiat, ac diligentius tractetur, quia non oportet ei negare audientiam roganti. Et ille Episcopus qui justè vel injustè eum abiecit, patienter accipiat ut negotium discutatur: ut vel probetur sententia ejus à plurimis, vel emendetur.* Interim tamen mandanda est executioni sententia Episcopi, ut ait canon: *Tamen prius quam omnia diligenter & fideliter examinentur, cum qui fuerit à communione separatus, ante cognitionem nullus debet presumere ut eum communione societ.* Hujus canonis præjudicio, quem Legatus Faustinus tanquam canonem Synodi Nicænae protulerat, Zozimus firmare conatus est cognitionem à se habitam de accusatione Apiarii Presbyteri Africani à proprio Episcopo dejecti, existimans videlicet eum esse canonis illius sensum ut Presbyteri excommunicati arbitrio relinquat querelam suam deferendi ad quos voluerit Episcopos, modo provincia vicini essent; cujusmodi esse Roma videbatur, habita ratione provinciarum maritimarum Africa.

III. Quapropter canon ille offendit Afros, qui contenderunt eum non esse recensendum inter canones Nicænos, ac nihilominus illum causæ cognitionem tribuere Episcopis provinciae, non autem aliis, tametsi finitimis. Ita namque explicanda est intercessio Novati Legati Mauritaniae in Concilio Carthaginensi: *Nunc meminimus hoc communitorio etiam de Presbyteris vel Diaconibus contineri, qualiter audiri ab Episcopis suis vel finitimis debeant, quod in Concilio Nicæno minimè legitur.* Itaque Afri jusserunt consuli authentica canonum Nicænorum exemplaria, quæ Constantino- poli & Alexandria servabantur; interim verò præcipiunt observari canonem Sardicensem, quoad appellationes Episcoporum ad sedem apostolicam. in quo morem gerunt votis Summi Pontificis. Id ipsum de Presbyterorum appellationibus interim observari præcipiunt, ea tamen lege adjecta, *ut Clericorum cause apud suatum provinciarum Episco-*

pos finiantur. Igitur, quoad caput istud, præclarè providebant suæ auctoritati, elusis Romani Pontificis consiliis, sequuti videlicet institutionem Concilij Milevitani, quod appellationes Presbyterorum judicari decreverat apud Primate provinciarum in Conciliis generalibus Africae. Ceterum hoc Africanorum decretum viam aperuit novo Zozimi beneficio in Apiarium: qui, interim dum authentica Concilij Nicæni exemplaria conquirebantur, iterum accusatus, ac gradu suo dejectus, Romam appellavit; restitutusque est à Summo Pontifice, qui Faustinum Legatum misit in Africam, ut Apiarium loco suo reddi procuraret. Sed repugnantibus Afris, investigandum Faustino fuit quonam modo ostenderet Zozimum in ea causa competentem judicem fuisse. Neque enim obtendi poterat canon Sardicensis, quem interim observandum esse consenserant Afri, quoniam eam consensui suo conditionem adjecerant, juxta genuinum canonis sensum, ut appellationem quidem tolerarent ad Episcopos comprovinciales, non autem indefinitè ad Episcopos finitimos. Itaque Faustinus, ut restitui rursus Apiarium suaderet, laudavit privilegia Ecclesiae Romanae, quæ in suam communionem receperat Apiarium, ac proinde nihil reliqui esse quam ut ab Afris pariter susciperetur. Synodus tamen hujus allocutionis rationem non habuit; quòd existimaret non debuisset Apiarium in communionem recipi à Zozimo post appellationem, tametsi revera Apiarius probare non potuerit se appellasse. Contrâ synodus repetita cognitione adeo reum variis interrogationibus urisit ut crimen confiteretur. Narratio hæc colligitur ex epistola Concilij Africani ad Celestinum scripta; tametsi quidam conentur contextum ejus corrumpere, & aliò detorqueant ejus sensum; qui nondum sincerè explicatus est, neque etiam status controversiæ ob canonem Sardicensem motæ qui Presbyterorum causam exequitur. *Nam primum quantum obstiterit (Faustinus) omni congregationi diversas injurias ingerendo, quasi Romanae Ecclesiae asserens privilegia, & volens eum (id est, Apiarium) in communione suscipi, quem tua sanctitas credens appellasse, quod probare non potuit, communioni reddiderat, quod minimè tamen licuit &c.* Versio Græca canonis Sardicensis, quæ extat apud Balsamonem, sincera non est; cum potiùs sit paraphrasis interpretis, qui sensum aliquem tribuere conatus est verbis à se non intellectis. Voces enim illæ, *finitimos interpellet*, si generaliter accipiantur, confusionem introducere possunt in politiam ecclesiasticam. Quo factum est ut

de lib. 7. c. 11.

Concil. Carthagi. can. 6.

Vetus interpretatio canonis Sardic. *Επιτιμωθησονται οτις παρρησιασθησονται οτις μαρτυρησονται οτι αυτην ομοθυμωσ παρορουμεν. ειναι ο οτι μαρτυρησονται οτι παρρησιασθησονται.*

interpres crediderit Synodum Sardicensem non tribuere Presbyteris licentiam interpellandi Episcopos vicinæ provinciae, nisi absente Metropolitano. Ea fuit causa cur eum in versione sua addiderit contra ipsa verba canonis; de cuius fide dubitari non potest, cum Dionysij versio, & quod in primis observandum est, Concilium Africae in epistola ad Bonifacium, eum nobis exhibent clausula illa carentem.

Cab. 18. Concil.
Africa.

IV. Concilium Carthaginense renovavit canonem Milevitanum, edicto ne Presbyteri ad transmarina judicia, id est, Romam, appellarent, sub poena excommunicationis: *Non provocent ad transmarina judicia, sed ad Primates provinciarum suarum, sicut & de Episcopis saepe constitutum est. Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, a nullo intra Africam ad communionem suscipiatur. Quod fusè explicant iidem Afri in epistola ad Celestinum: Presbyterorum quoque & sequentium Clericorum improba refugia, sicut te dignum est, repellat sanctitas tua: quia & nulla patrum definitione hoc Ecclesiae derogatum est Africana, & decreta Nicena sive inferioris gradus Clericos, sive ipsos Episcopos, suis Metropolitanis aperire commiserunt Prudentissimè enim iustissimèque viderunt quacunque negotia in suis locis ubi orta sunt finienda, nec unicuique provinciae gratiam sancti Spiritus defuturam; ---- maximè quia unicuique concessum est, si iudicio offensus fuerit cognitorum, ad Concilia sua provinciae, vel etiam universale provocare.*

Innoc. I. epist. ad
Victric. c. 3.

V. Suprema illa potestate fruebantur Concilia provincialia Galliarum, jure tamen consultationis Ecclesiae Romanae servato in majoribus causis, ut constat ex celebri illo loco epistolae Innocentij primi ad Victorium Episcopum Rothomagensis, cuius veram interpretationem investigavi in dissertatione de iudiciis canonicis Episcoporum. Sic igitur scribit Innocentius: *Si quae autem causae vel contentiones inter Clericos tam superioris ordinis quam etiam inferioris fuerint exorte, ut secundum Synodum Nicenam, congregatis ejusdem provinciae Episcopis, iurgium terminetur. Nec alicui liceat, sine praedictio tamen Romanae Ecclesiae, cui in omnibus causis debet reverentia custodiri, relicta his Sacerdotibus qui in eadem provincia Dei Ecclesiam nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias. Secundum hos canones & decreta veteres synodi Gallicanae praecipunt ut Clerici qui de Episcopis suis conqueruntur, ad synodum accedant; ut patet ex Concilio Valensi anni CDXLII. Arelatensi secundo anni CDXLIV. & Aurelianensi III. anni quingentesimi trigesimi octavi.*

VI. Avo Caroli magni, Concilium istius-

modi conservata est suprema potestas in iudicandis Abbatibus, Presbyteris, monachis, aliisque Clericis, & laicis excommunicatis. Absoluta auctoritas est id ita consuevisse, cum ita factitatum fuisse doceat Concilium Francofordiense generale habitum anno DCCCXCIV. cui interfuit legatio Hadriani I. Papae, & ad quod convenerunt Episcopi Galliarum, Germaniae, & Italiae, à Rege evocati. *Statutum est, inquit, à Domino Rege & sancta synodo ut Episcopi iustitias faciant in suis parochiis. Si non obedierit aliqua persona Episcopo suo de Abbatibus, Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, monachis, & ceteris Clericis, vel etiam aliis in ejus parochia, veniant ad Metropolitanum suum, & ille iudicet causam cum suis suffraganeis. Comites quoque nostri veniant ad iudicium Episcoporum. Et si aliquis est quod Episcopus Metropolitanus non possit corrigere vel pacificare, tunc tandem veniant accusatores cum accusato cum literis Metropolitanis, ut sciamus veritatem rei.*

Constat igitur hoc canone nullum appellationis genus relinqui à iudicio Metropolitanis. Excipit solum, ut si post sententiam synodi superstit adhuc aliqua controversia, accusator & reus adeant Principem cum literis Metropolitanis, ut Rex cognitionem extrajudicalem causae suscipiat, auctoritatemque suam tribuat pro executione rei iudicatae, aut protectionem suam subditis suis, si contingeret eos opprimi in injuriam legum & canonum. qua de re alibi accuratè dissero.

Cur autem Comites, quos hic canon jubet interesse iudiciis Episcoporum, ad haec Concilia convenire debeant, docet Praefatio Concilij Moguntini iussu Caroli magni habiti anno DCCCXIII. *Convenit nobis de nostro communi collegio Clericorum seu laicorum tres facere turmas, sicut & fecimus. In prima turma confederunt Episcopi ---- legentes atque tractantes sanctum evangelium. ---- In alia vero turma confederunt Abbates ac probati monachi. ---- In tertia denique turma sederunt Comites & Iudices in mundanis legibus decertantes, vulgi iustitias perquirentes, omniumque adventantium causas diligenter examinantes, modis quibus poterant iustitias terminante. Unde colligitur Comites ea de causa ad synodos convenire solitos, ut pro sua virili leges dicerent, & ut seculares causas eorum definirent qui undequaque ad conventus huiusmodi accedebant. Praeterea eorum praesentia necessaria erat ad terminandas lites quae fortè exoriebantur inter Clericos & laicos, quas ab Episcopo unà cum Comite iudicandas esse sancivit canon XXX. Concilij Francofordiensis: *Si fortè inter Clericos**

& laicum fuerit orta altercatio, Episcopus & Comes simul conveniant, & unanimiter inter eos causam definiant secundum rectitudinem. Praxis autem illa introducta est à Concilio quarto Aurelianensi celebrato anno quingentesimo quadragesimo primo. Comites insuper lege Capitularium tenentur adjuvare Episcopos ad justitias faciendas.

Concilium Parisiense habitum anno DCCCXXXIX. manifestè probat viam appellandi ad sedem apostolicam nondum fuisse apertam per illas tempestates, cum doceat Clericos ab Episcopis suis castigatos, querelas suas ad Regem deferre solitos, quando synodi provinciales non habebantur.

VII. Suprema Conciliorum provincialium potestas confirmata est disertis verbis in canone XXXVI. Concilij Octavi Oecumenici, quod anno octingentesimo septuagesimo in urbe Constantinopolitana habitum est adversus Photium ejusdem urbis Patriarcham, cui præfuerunt Legati Hadriani secundi Summi Pontificis. Ac licet Galli Concilium illud non admisissent, Summi tamen Pontifices, post suam electionem, ejus observationem jurejurando promittebant, non secus ac superiorem septem Conciliorum. Canon ergo ille causas Episcoporum distinguit à causis Presbyterorum & aliorum Clericorum, decernitque ut Episcopi judicentur in synodo patriarchali. Appellationes autem Presbyterorum à suis Episcopis dejectorum à Metropolitanis & synodo provinciali præcipit judicari, ad confirmandum scilicet sine omni suspitione, vel destruendum, per generalem synodum, & multorum sententia, Clerici depositionem. Hic autem canon Latinè tantum habetur ex versione Anastasij Bibliothecarij, qui synodo intererat, quique synopsin ejusdem canonis confecit verbis ambiguis: Quod Clericus depositus, vel injuriam passus ab Episcopo suo, potestatem habeat recurrere ad majores Ecclesie catholice Principes, id est, ad Summos Pontifices. Quibus vocibus heic significantur Metropolitanis, ut patet ex verbis canonis. Generalis autem synodi vocabulo utitur Anastasius ad significandum provinciale Concilium, & ut illud opponat synodo diocesana.

VIII. Extremis annis regni Caroli Calvi, vis prima illata est auctoritati Conciliorum provincialium. Presbyteri enim depositi, & poenitentia subiecti, qui nec iudicio Episcoporum suorum acquiescere volebant, nec Metropolitanum interpellare, Romam proficiscebantur, illincque literas Canonibus adversas deferebant, in quibus citra ullam causæ cognitionem iudicia Episcopo-

rum rescindebantur, & iudices Romam vocabantur, sententia suæ rationes illic allaturi. De hoc enim usu cum Ioanne octavo expostulat Carolus Calvus Imperator in epistola ad eum scripta, cujus auctor est Hincmarus Remensis Archiepiscopus: in qua illud quoque additur, nolle Episcopos agnoscere auctoritatem harum literarum, quas existimabant concessas fuisse à ministris, commotis videlicet misericordia quadam querentium, neque sibi persuadere posse eas jussu Pontificis fuisse decretas. Transalpinarum regionum Presbyteri, inquit, à suis Episcopis de certis criminibus ab ordine sacerdotali dejecti, & poenitentia subacti, sine licentia & conscientia Primatum suorum huc venire, & hinc epistolas, que regulis non conveniunt, referre ceperunt. Quas non jussione apostolica, sed, ut assolet etiam in republica, propter multiplicia reclamatorum negotia, quorumcunque ministrorum pia miseratione factas, & nos & illius regionis putant Episcopi. Tum in capitibus XIII. XIV. XV. XVI. & XVII. Imperator probat debere Presbyteros judicari ab Episcopis, & à synodo provincie, si querela moveatur, ita namque decretum in Concilio Nicano, Antiocheno, Sardicensi, Constantinopolitano, & Chalcedonensi. Neque licitam esse provocationem ab eis iudiciis, ut Synodus Carthaginensis disertis verbis definit, dicens: Transmarinum iudicium non erit ratum. Quo loco Hincmarus ita adnotat, in gratiam Francorum, Quod tantundem est, Transalpinum; & hanc praxim usque ad sua tempora obtinuisse affirmat: Hec itaque (inquit ille in capite XIX.) transalpinis Ecclesiis earumque rectoribus de Presbyterorum ac Diaconorum appellatione, si de iudiciis Episcoporum suorum questi fuerint ad comprovinciales synodos & dyndicatione regulari eorum in iisdem synodis, ante longissima atatis annos, usque ad nostra tempora, servata & à decessoribus ac predecessoribus eorum secuta & executi fuerunt. Vnde colligit epistolas illas quas ex Vrbe Presbyteri adferebant, cum canonibus essent contrariae, à sede apostolica datas non fuisse, quæ sibi contraria esse non potest, id est, decreto Papæ Anastasij, qui scribit eam sedem pro ceteris executi canones Conciliorum: Quas epistolas, sacris regulis obvias, nec auctoritate apostolica fuisse missas, sed compilatas quorumcunque vassicia credimus. Non enim sibi ipsi sedes apostolica potest esse contraria vel diversa. Demum in cap. XXI. & XXV. Ioannem Pontificem alloquens, concludit auctoritatem pontificiam & imperatoriam potestatem debere sollicitè considerare quid ab eorum prædecessoribus decretum fuerit cir-

Concil. Aurelian. 19. c. 20.
Addit. 111. c. 54.
§. 146
Concil. Parisiense.
Concil. Parisiense.

Hincmar. ep. 3. c. 2.

Vide lib. 4. c. 6. §. 4.

Cap. 20. Ab Episcopis transalpinis Presbyteri regulatim iudicari, ad hanc sententiam Romanam sedem revisit sui Episcopis veniant, & eis epistolas eorum referantur iudicia decessoribus & usque ad nostra tempora, servata illorum ad hanc sedem ad consequendum contra eos venire præcipiant. Quod nullis antiquorum legibus vel patrum regulis decretum fuisse legitur.

Cap. 111

ca observationem legum & canonum, eóſ. que inviolabiliter custodire, ut ratum firmumque eſſe faciant quicquid ipſi ſecundum leges & canones ſtatuertint: *Et ſervando qua legaliter & regulariter geſta ſunt, rata eſſe faciamus qua legaliter & regulariter juſſerimus.*

IX. Francorum deſiderio opponebatur conſuetudo aliarum Eccleſiarum, qua Presbyteros damnatos conſentiebant in ſynodo Romana, cui Epifcopi eorum intereſſent, judicari. Excipit Imperator præclare admodum, diſparem eſſe rationem Epifcoporum Romanæ urbi vicinorum, & eorum qui trans Alpes eſſent. Illos quippe à Papa conſecrari, & ad ejuſ ſynodum pertinere, quò ſecundum canones accedere tenentur, ideòque intereſſe poſſe examinandis querelis quas eorum Presbyteri proponunt. At tranſalpinorum aliorumque qui in longinquis regionibus commorantur diverſam eſſe cauſam. Canones & decreta Pontificum nihil aliud ab eis exegiſſe quàm id quod poſſibile fuerit, & quod auctoritati canonicæ pacique eccleſiaſticae conſentaneum foret. Nunquam adactos tranſalpinos Epifcopos ad iter Romanum pro quaſtionibus Presbyterorum. Quamquam fortassis ita uſurpatum quandoque fuerit quoad alios, qui ad ſpecielem Epifcopi Romani Diceceſim pertinebant: *Poteſt fieri ut illi qui in vicinis provinciis ſunt hujus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quique juxta ſacras regulas ad manus impositionem & ad ſynodos huc convenire ſolent, ipſi pro reclamacione contra Presbyterorum ſuorum ad preſertam examinationem conveniant, ſicut ſacri canones ac leges præcipiunt, ut ad Primatem cujuſque provinciæ qui negotia videntur habere concurrant, vel ad ſynodum qui ſe leſos exiſtunt, quò non ſit difficile teſtes adhibere, invitentur. Tranſalpinis autem, & aliis qui in ſimiliter longinquis regionibus commorantur, apoſtolica ſedes & ſacrorum canonum promulgatores, loquente in eis ſancto Spiritu, qua ſunt unicuique provinciæ poſſibilia, & auctoritati convenientia, atque paci Eccleſiæ congruentia, tenenda & exequenda diſcretiſſimè præfixerunt. Infrà: Legimus etiam, quamvis rariſſimè, præceptum à ſede apoſtolica quaſdam de longinquiſſimis paſſionibus ſpecialis Diceceſos Romani Pontificis, ad cujuſ ſollicitudinem univerſalis Eccleſiæ pertinet, propter contumaces contentiones aliquos invitatos fuiſſe. Sed de tranſalpinis regionibus, quibus decreta privilegia ſervari debent, tale quid pro Presbyterorum & Diaconorum appellatione à ſede apoſtolica præceptum fuiſſe non legimus.*

X. Exceptio illa, nimirum Eccleſiam Gallicanam non pertinere ad ſpecielem Diceceſim Romanam, id eſt, neque ad con-

ſecrationem Epifcopi Romani, nec ad ejuſ ſynodum, tamen ſi ſedem apoſtolicam coleret velut particulare caput Occidentis, & etiam tanquam caput Eccleſiæ univerſæ, exceptio inquam illa prorsus legitima erat. Prudenter itaque Nicolaus primus conatus eſt efficere ut Epifcopi Galliarum ad Concilium Romanum convenirent, ut ea ratione eandem in Gallia & in univerſo Occidente patriarchalis juſdictionis amplitudinem conſtitueret quam Patriarchæ Orientis poſſidebant in ſua quiſque Diceceſi. Ij autem Metropolitanos omnes evocabant ad ſynodum patriarchalem, juxta canones Conſtantinopolitanos & Chalcedonenſes Iuſtinianique Novellas. Ea itaque de cauſa literas ad Epifcopos Galliarum & Germaniarum ſcripſit, ut eos ad Concilium Romanum anno octingenteſimo ſexageſimo quinto celebrandum evocaret; qua reddita illis fuere cura Regum Caroli Calvi & Ludovici. At Epifcopi, qui Nicolai conſilium intellexerunt, nihil tuo nomine reſponderunt, ſed ſcribi ad eum procurare à Regibus ſuis, qui protectores ſunt Libertatum Eccleſiæ. Igitur Principes ſcripſerunt non potuiſſe Epifcopos accedere ad Concilium ob brevitatem temporis, & ob pericula itinerum, & ob id etiam quòd occupati eſſent pro tuitione regni adverſus piratas. Quibus addunt, nullam eſſe neceſſitatem qua Epifcopos cogat Romam mittere, ut Concilio interſint, *Ut Epifcopos de regnis veſtris Romam mittendi neceſſitas non poſtulet*, ut ait Nicolaus in ſua ad Reges epiftoſa, qui ex his verbis colligit nolle Epifcopos mandatis ſuis obedire: *ſed intelligi datur eos monitis noſtris non velle parere.* Nam Reges tanquam rem certam exiſtunt Epifcopos ſuos non pertinere ad corpus Concilij Romani, atque ideo non teneri ad illud accedere toties quoties eos evocari contingit, ſed tantum ſi ea neceſſitas incidat ut Concilium Oecumenicum ſit celebrandum.

Bilem Nicolai commovit hæc reſponſio; qui repræſentat communi conſenſu provideri poſſe neceſſitatibus Eccleſiæ, ſi Epifcopi venirent ex provinciis ad Concilium Romanum. At diverſa ratio prohibebat Reges noſtros & Epifcopos Galliarum ne illuc accederent. Quippe illic lex ipſis impoſita fuiſſet; contendentiſſentque Pontifices, canones in eo Concilio conditos executioni demandandos eſſe citra novum examen, cum eis decernendis acceſſiſſet conſenſus Epifcoporum Gallicanorum. Secus eveniebat quando Concilia habebantur intra Gallias. Cauſæ enim in eis agitabantur ex ſententia & conſenſu Regis & omnium ordinum; & ſi quid

In diſta epiftoſa
Hincmaro, c. 21.

Cap. 12.

à Roma mittebatur, deliberationi Concilij obnoxium erat. Mitigatus tandem est animus Nicolai, quoad jura Regum in Episcopos. Agnoscit enim eam illis auctoritatem inesse ut prohibere possint ne Episcopi Romam accedant, neque id ullo modo exprobrari posse Episcopis, si obsequio suo prohibitionem exequantur. Attamen contendit posse Reges vituperari, si ea auctoritate abutantur. *Quod si qui ex confratribus nostris Episcopis talia nobis misissent, habueramus qualiter illos reprehendere & arguere deberemus; excepto si regalem magnitudinem vestram sibi impedire dixissent, in vobis hoc reprehendere & corrigi debere videretur.* Videbimus postea in capite xvi. quid sexennio post in Octava Synodo tentaverit Summus Pontifex adversus jura regni Francici.

XI. Et Ioannes quidem octavus videtur majorem antiquarum institutionum curam habuisse, post acceptam Caroli epistolam, quam decreto Concilij octavi inniti conspiciebat. Quippe Sigebodo Narbonensi Archiepiscopo exprobrat facinus quorundam Episcoporum provincie Narbonensis, qui Presbyterum quendam accusatum ad sedem apostolicam accedere iusserant, interim vero eum suspenderant, ac quibusdam epistolis, id est, pœnitentiis, oneraverant, donec aliter Summus Pontifex statuisset. Porro ea de causa Presbyterum illum Romani Episcopi iudicio commiserant, quod, ut ait Pontifex, causa dubia esset. Addit verò, rectè illos ita agere potuisse, si eam in plenario Concilio (quem loquendi modum hausit è Ferrando Diacono) examinata, constitisset esse difficilem. Eo enim casu consuli potuisse sedem apostolicam, secundum antiquam consuetudinem: *Vi ita facta scripto relatione, inquit, si quid dubium sibi seu difficile ingressisse videretur, nostrum super hoc more prisco decretum exposcerent.* Quapropter Ioannes cognitionem illam ab eo Metropolitanano suscipi jubet, ut jure proprio eam definiat cum collegis suis: *Ergo saltem nunc fraternitas tua, Metropolitanani jure potita, ex Episcopis sub se degentium vel vicinorum sex, una cum Episcopo cujus est iste paracia, sibi socians, tantum negotium subtili ventilet discussionis ventilabro, & invento quod justum est canonicè decernat, & communi fratrum censura definiat.*

Hadrianus secundus Ioannis octavi decessor quandam moderationem adhibuerat in causa Herlefridi Presbyteri, qui provocaverat à iudicio Episcopi sui ad sedem apostolicam tanquam ad caput omnium Ecclesiarum. Nam laudato Carolo Calvo Rege, qui Presbytero illi permiserat iter Romanum, æquum esse censet ut injusta sententia

ab Episcopo lata in Concilio civitatis, irrita esse jubeatur in Concilio provinciali, Hincmari Archiepiscopi auctoritate: *Quod presertim Presbyterum Herlefridum, potestate sui Presulis plus quam canonica veritate percussum, ad sedem apostolicam, utpote caput omnium Ecclesiarum, venire passi estis, bene quidem fecistis. Sed nunc melius faceretis, si quod in civili Concilio apud suum Episcopum perperam gestum est, in provinciali synodo apud vos rationabiliter & apud fratrem nostrum Hincmarum Archiepiscopum cassaretur.* Tum id quoque Regi tribuit, ut eundem Presbyterum procuraret Ecclesie sue reddi usque ad celebrationem synodi; vel Episcopum cogat Romam mittere Legatum, quo parte utraque audita, statuatur prout justum visum fuerit; quem admodum constat ex epistola Hadriani scripta anno octingentesimo sexagesimo nono. Agnoscit itaque auctoritatem Metropolitanani, cui negotium istud judicandum relinquit; ac tamen indicat cupere se ut causa apud sedem apostolicam judicaretur, si Rex ita pateretur. Ejus tamen arbitrio rem integram permittit.

Hadriani & Ioannis successores, ruptis canonum cancellis, appellationes Presbyterorum admiserunt; adeo ut Gregorius VII. in Decretis suis, quæ vulgò *Dictatus Pape* dicuntur, hoc quoque præceperit: *Vi nemo audeat condemnare apostolicam sedem appellatam.* Quod in jus commune versum est in Decreto Gratiani & in libris Decretalium.

XII. Quæri solet, utrum præter exercitium illud jurisdictionis Conciliis provincialibus inesset potestas condendi decreta canonica. Et in praxi quidem veteris Ecclesie dubitari non potest quin ita fieri posset, modo tamen ea decreta contraria non essent canonibus Conciliorum generalium. Exemplo erunt Concilia Gallicana, Valentina quippe Synodus coacta anno trecentesimo septuagesimo quarto, cui interfuerunt Episcopi provincie Viennensis, decreta sua misit ad universos Episcopos Galliarum & Quinque provinciarum. Ita pariter Synodus Reiensis in secunda Narbonensi coacta anno quadringentesimo trigesimo nono, Arauficana prima anno quadringentesimo quadragesimo primo, Vafensis anno quadringentesimo quadragesimo secundo, Andegavensis in provincia Turonensi anno quadringentesimo quinquagesimo tertio, Venentensis in eadem provincia anno quadringentesimo sexagesimo quinto, Arelatensis quarta anno quingentesimo vigesimo quarto, Carpentoratenensis in eadem provincia anno quingentesimo vigesimo septimo. Synodus Arauficana secunda habita anno quingen-

Epist. 19. Hadr ad Carolum Calvum.

apud romam
pro 20, c. 14.

tesimo vigesimo nono, provincialis item erat; sed tamen canones suos edidit adversus Pelagianos, juxta capitula ab apostolica sede transmissa, ut adnotatum est in præfatione synodi. Eodem anno Vafensis Synodus in eadem provincia suos etiam canones edidit. Synodus Antissiodorensis ab Anachario Episcopo celebrata anno D X C. cum Abbatibus & Presbyteris suæ diæceseos, XLV. canones edidit, tametsi unius Episcopi synodus esset. Concilium Merense habitum anno octingentesimo octuagesimo octavo, in quo XIII. canones editi sunt, provinciale item est, celebratum ab Archiepiscopo Treverensi cum suis suffraganeis Episcopis provinciæ Belgicæ. Concilium Troscianum prope Augustam Sueffionum convocatum fuit ab Heriveo Archiepiscopo Remensi, cui interfuerunt Episcopi provinciæ Remensis. In eo editi sunt canones quindecim.

Hispanis quoque magni momenti semper visi sunt canones editi in suis Conciliis provincialibus. Argumento erunt Concilium Eliberitanum anno CCCV. coactum, in quo decreti sunt canones octuaginta & eo amplius, Cæsaraugustanum in provincia Tarraconenfi habitum anno trecentesimo octuagesimo, Bracarenfia primum & secundum in Gallæcia habita annis quingentesimo sexagesimo tertio & septuagesimo secundo, & Lucensia ejusdem provinciæ & eodem ferme tempore celebrata, quæ provinciam illam in duas metropoles divisérunt tempore Regum Suevorum, Narbonense habitum anno DLXXXIX. sub Recaredo Rege, qui Narbonensem provinciam obtinebat velut membrum coronæ Hispanicæ, Hispalense primum anno D X C. & secundum anno D C X V I I I. cui præfuit Isidorus Metropolitani, cujusque canones referuntur ab Ivone & Gratiano.

Sanè adeo verum est & manifestum inesse Conciliis provincialibus auctoritatem ad condendos canones ut & ipse auctor Apologetici pro Decretis Gregorij VII. editis in Concilio Romano anno M L X X I V. tametsi prorsus addictus Gregorio, veritatem illam constituat inter axiomata disciplinæ canonicæ. At enim decreta Conciliorum Oecumenicorum observanda esse velut leges evangelicas, dein rationem etiam habendam canonum in synodis provincialibus editorum, modò contrarij non sint canonibus Conciliorum, quandoquidem eas bis in anno celebrari præcipiunt canones Nicæni, Constantinopolitani, & Chalcedonenses:

Apologet. pro Decret. Greg. VII. c. 1. & 4.

Patet quod authenticæ sanctiones etiam provincialia Concilia fieri præcipiunt. Quod in cas-

sum præcipient, nisi & nos eorundem Conciliorum probabiles sententias observare decernerent. Unde & in tertio Tolerano Concilio universaliter decretum est: Qui Concilia orthodoxorum Episcoporum consona sanctissimis Quatuor Conciliis non recipit, anathema sit. Præclare autem admonet idem auctor persæpe magnos & egregios viros his Conciliis interfuisse, ac sicut temerarium esset contradicere opinioni illustrium horum virorum, ita tolerandam prorsus non esse eorum contumaciam qui nolunt obsequi decretis ex sententia multorum sapientium statutis: Ergo, inquit, multorum sapientium judicio non acquiescere multò magis est intolerabile, in his duntaxat capitulis quæ prædictis authenticis statutis non adversantur, sed institutioni Christianæ religionis proculdubio suffragantur.

XIII. Quapropter meritò reprehendus est Gratianus, qui novum ius introducere conatus est in Decreto suo, mirum, posse quidem Concilia hæc causas judicare, & criminibus debitas penas irrogare, non tamen novos canones condere, non constituere aliquid, vel definire, ut ipse loquitur in dist. XVIIII. Itaque auctor Glossæ eum apertè redarguit, qui ita scribit ad hunc locum: Illud non est verum. Quia Episcopi bene condere possunt canones episcopales, & Archiepiscopus provinciales. Sed de majoribus negotiis non possunt aliquid statuerè. Exceptio illa Glossæ aperit genuinum sensum capitis Concilia, ex quo Gratianus sententiæ suæ fundamentum mutuatus est, quòdque descriptum est ex Apologetico Ennodij Ticinensis. Sed caput illud à me explicatum est in dissertatione de judiciis canonicis Episcoporum.

Sanè Doctores nostræ ætatis non contradicunt huic auctoritati Conciliorum provincialium, modò eorum decreta consentanea sint juri communi, id est, juri quod in Decretalibus continetur, juxta receptum loquendi modum. Tamen dissimulandum non est Cardinales Congregationis institutæ pro explicatione Concilij Tridentini auctoritatem illam quibusdam limitibus circumscripsisse, vim apertam inferendo verbis decreti Tridentinæ Synodi, cum declarant Concilia provincialia publicanda non esse antè quàm sedes apostolica consulatur: Decreta quæ in Conciliis provincialibus conduntur, publicari non debent inconsulto Romano Pontifice. Sed Declarationes illæ vim legis non obtinent in Gallia.

CAPVT XV.

Synopsis.

I. Concilia provincialia celebrari desierant tempore Concilij Chalcedonenfis. Idem de sua etate restantur Iustinianus, Zonaras, Balsamo, & Marthæus Blastares.

II. Hujus desuetudinis origo debetur institutioni Conciliorum patriarchalium; qua singulis annis celebrabantur, & quibus omnes Metropolitanis interesse tenebantur. Canon Concilij octavi omnino conditus adversus Episcopos Gallicanos. Verum Concilium illud receptum non fuit in Gallia.

III. Divitius Ecclesia occidentalis retinuit morem celebrandorum Conciliorum provincialium. Cur tandem ab iis celebrandis abstinerim Episcopi. Eorum usum restituere tentavit Innocentius III. irrito conatu.

IV. Quid Concilio Basileensi & Tridentino placitum.

V. Edictum Blesense præcipit ut Concilia provincialia tertio quoque anno habeantur. Verum nihil horum observatum est hucusque. Et tamen valde optandum esset ut celebrandorum Conciliorum provincialium consuetudo revocaretur.

SI quis autem curiosè inquiret quibus tandem de causis celebrari desierint Concilia provincialia, reperiet morbum hunc in universâ Ecclesia, non solum occidentali, sed etiam orientali, grassatum esse, atque adeo causam debere esse communem. Adnotatum namque est in can. xix. Synodi Chalcedonenfis Concilia illa desuisse celebrari per illas tempestates: *Pervenit ad aures nostras quod in provinciis statuta Episcoporum Concilia minimè celebrantur, & ex hoc plurima negligantur ecclesiasticarum causarum, que correctione indigent.* Sed exprobratio illa, ab Oecumenico Concilio facta, parum profuit. Quippe Iustinianus octagesimum post annum admonet in Novella cxxxvii. canones qui præcipiunt celebrationem Conciliorum provincialium observatos non fuisse usque ad ætatem suam: *Quando autem quod in Canonibus cautum est Synodis sanctissimorum Episcoporum per singulas provincias congregandis huc usque minimè observatum est.* Apud Græcos, congregandorum Conciliorum provincialium statuta renovata sunt auctoritate canonum Synodi in Trullo & secundæ Nicænæ. Attamen Zonaras observavit ea adeo etate sua (id est, ad annum m c l xxx.) neglecta fuisse in Oriente, ut nusquam ea Concilia haberentur. Quod Balsamo quoque, qui anno m c x c. vivebat, pro etate sua testatur; & pro sua item Marthæus Blastares, qui circa annum m c c c. floruit.

Tom. II.

II. Ac mihi quidem inquirenti in causas hujus desuetudinis, nulla alia occurrit præter celebrationem Conciliorum patriarchalium, quæ singulis annis congregabantur à Patriarcha, cuique interesset debebant Metropolitanis juxta canones Concilij CP. & Novellam constitutionem Iustiniani, qui Metropolitanos istiusmodi brevi descriptione explicat. Episcopi, inquit, qui à Patriarcha ordinantur, & ipsi jus habent alios ordinandi; id est, Metropolitanis, ut explicat Photius in Nomocanone. Quapropter tollenda est negatio quæ adjecta est in contextu Novellæ, *hi qui non habent jus alios Episcopos ordinandi; ac prorsus legendum, qui habent jus.* Illud autem incommodum ex eo sequebatur, quod Concilia illa generalia patriarchatus impediabant ne particulares provincialium synodi haberentur, ut in Concilio Octavo Oecumenico propositum est. At Synodus octava difficultatem sustulit, jubendo ut si utraque Concilia haberi non possint, Metropolitanis teneantur præferre Concilium patriarchale, ad quod accedere teneantur cum evocati fuerint à Patriarcha. in hoc enim Concilio judicandas esse omnes causas, non solum unius provincie, sed etiam totius patriarchatus. Quo unico decreto tacitè concessa est libertas abstinendi à celebratione Conciliorum provincialium. Clausulæ quæ sequuntur in canone, additæ sunt in gratiam Patriarcharum. Quippe jubetur ut Metropolitanis nullam rationem habeant mandatorum Principum, si fortè contingeret eos vetari ne ad Synodum Patriarchæ accederent. Et quia in Occidente omnes Metropolitanis non consecrabantur à Patriarcha, statuitur ut omnes Metropolitanis, qui aut impositionem manuum aut Pallium à Patriarcha acceperint, teneantur accedere ad ejus Concilium. Duo illa capita ostendunt canonem illum adversus Episcopos Gallicanos decretum esse juxta suggestiones Legatorum pontificiorum. Ij autem eo consilio illum canonem condi procurarunt, ut à Concilio Oecumenico firmata esse videretur Nicolai primi nova molitio sexennio antè prolata. Tum ut Episcopos Gallicanos hac sententia percelli procurarent: qui, ne ad Concilia ordinaria patriarchatus Romani convenire cogerentur, & ut impositas Episcopis Italiae condiciones detrectarent, eas excusationes adferebant, neque accipere se manuum impositionem ab Episcopo Romano, & præterea à Principibus impediri ne ad synodos illas accederent. Convellebat præterea idem canon aliam consuetudinem Gallie, quoad Concilia generalia regni. qua de re dicitur

G g

vide lib. 1. c. 17.
5. 5.

Vide Annalet
S. Bertini ad
an. 872.

in alio loco hujus dissertationis. Verum Concilium illud receptum non fuit in Gallia, ut Ademar Cabanensis adnotavit, quòd quaedam capita edidisset contra antiquos canones, tum pro imaginum adoratione, tum etiam in gratiam Summi Pontificis, ut ait hic auctor: *In qua synodo de imaginibus adorandis aliter quam orthodoxi Doctores antè definerant statuerunt; quaedam etiam pro favore Romani Pontificis, qui eorum votis de imaginibus adorandis annuit, quaedam contra antiquos canones & contra decreta patrum, ut qui ipsam synodum legerit, inveniet.* Itaque ex congregatione Conciliorum patriarchalium conseqeatur per consequentiam penè necessariam celebratio Conciliorum provincialium. Sed aliunde eisdem Conciliis ingens pernicies imminebat. Quippe appellari poterat ab eorum judiciis ad Concilium patriarchale, quod etiam persæpe invocabatur, *omisso medio.* Octava Synodus huic morbo medicinam adhibere tentavit canone xxvi. quo suprema in Presbyteros judicia permittuntur synodis Metropolitanorum. Verum transmissa hujus canonis observatio effecit ut synodi provinciales prorsus desierint in Oriente; ut ex Zonaræ, Balsamonis, & Blastaris testimonio constat.

III. Diutiùs in Ecclesia occidentali viguit consuetudo celebrandorum Conciliorum provincialium, quoniam eorum auctoritatem sartam tectamque esse voluit Occidens usque ad nonum seculum. Sed statim atque Summi Pontifices abolere tentarunt supremam eorum in judicando potestatem, comminati sunt Episcopi se ab eis celebrandis, quòd inutilia futura sint, abstenturos. Hic est enim sensus Hincmari, Caroli Calvi nomine scribentis ad Ioannem octavum, qui Presbyterorum ab Episcopis suis deponitorum & rursus in synodis provincialibus damnatorum appellationes recipiebat: *Nihil prodest eos (id est, Episcopos) secundum sacros canones & decreta sedis Romane Pontificum pro accusatis Presbyteris de manifestis criminibus comprovinciales Episcoporum synodos frequentare; sed faciet licenter quisque Presbyterorum quod libet. Vnde si fuerit redargutus, veniat Romam. Et quia pro singulis Presbyteris Episcopi transalpini regulariter judicatis missos dirigere & actionum documenta scribere non valent, nec testium necessarias personas tunc producere, fiducialiter poterit mentiens quisque innocentiam suam asserere, cum non erit qui mendacia ejus possit refellere.* Cum itaque Summi Pontifices pertinaciter contendissent appellari posse ad sedem apostolicam, non solum à sententiis definitivis, sed etiam ab instructione, ac hujusmodi appellationes re-

Hincmar. ep.
c. 19. & 20.
edit. Mogunt.

ciperent, Episcopi omnem horum Conciliorum curam abjecerunt, quæ nihil aliud ipsis adferebant quam sumptus & dedecus. Eorum usum Innocentius III. decreto Concilij Lateranensis restituere tentavit. *Sicut olim, inquit, à sanctis patribus noscitur institutum, Metropolitanis singulis annis cum suffraganeis suis provincialia non omittant Concilia celebrare; in quibus de corrigendis excessibus & moribus reformandis, præsertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum; canonicas regulas, maxime quæ statuta sunt in hoc generali Concilio, relegentes, ut eas faciant observari.*

Decretum illud omni effectu caruit, quia remedium non adhibebat malo quod ortum erat ex cessatione celebrandorum Conciliorum provincialium. Durandus Episcopus Mimatensis, qui centum post annis scribebat, fidem facit hujus defuerudinis, & deque ea conqueritur: *Cum in Concilio Nicæno carveretur quòd per singulas provincias bis in anno Episcoporum Concilium teneatur, ut quæ corrigenda & reformanda in qualibet provincia fuerint corrigantur & reformentur, & dictum salubre constitutum non servetur, videretur utile quid per providentiam Concilij executioni debita mandaretur.*

IV. Synodus Basileensis præcipit ut ea Concilia celebrentur, quorum præcipuum fructum esse putat inquisitionem vitæ, morum, & conversationis Episcoporum, lectionum Canonum, & ut eorum qui negliguntur observatio præscribatur in provincia. Par cura fuit Concilij Tridentini, quod ea Concilia jubet tertio quoque anno celebrari.

V. Eorum Conciliorum sanctitati emulatur edictum Blesense, quod præcipit ut Archiepiscopi synodos suarum provinciarum habeant tertio quoque anno, in quibus provideatur disciplinæ, morum correctioni, politiæ ecclesiasticæ, & institutioni Seminariorum & Scholarum, secundum formam in sanctis decretis præscriptam. Magistratibus autem adimit potestatem impediendi celebrationem horum Conciliorum. Quòd si contingat à rebus pro disciplina & correctione morum illic decretis appellari tanquam ab abusu, decernit ut eorum executio retardari non possit prætextu illius appellationis. Verum nihil horum observatum est hucusque; quæ tamen prorsus obtinere deberent, rescatis & rescissis malis quæ harum synodorum celebrationem interrupserunt. Sanè res eo temperamento constitui posse videtur quod nec pontificiam auctoritatem lædat nec regiam.

CAPVT XVI.

Synopsis.

I. De Conciliis nationalibus. Inquiruntur in eorum originem. De variis Diocesibus Imperij occidentalis & orientalis.

II. Earum Diocesum administratio explicatur. Origo Synodorum nationalium tribuenda est legi Imp. Valensii, Gratiani, & Valentiniani. Anianus notatus. Varia significationes vocis Diocesis. Paesitia quid. Ejus varia significationes.

III. Lex illa mirè placuit personis ecclesiasticis: cujus institutio firmata est canone secundo Concilij Constantinopolitani.

IV. Canon ille antecedit institutionem patriarchatus Constantinopolitani. In eo autem agitur tantum de Diocesibus Imperij orientalis, nulla prohis mentione facta Diocesum Occidentis.

V. Occidens jam inde à Constantino habuit sua Concilia nationalia. Probatur de Africa.

VI. Diocesis Illyriciana construebat suam synodum. Idem obtinuit in ceteris Diocesibus Occidentis.

PRÆTER Concilia provincialia, quæ ex provinciâ unius Episcopis constabant, alia quoque diù in Gallia perviguere, quæ vulgò *Nationalia* vocantur, ex pluribus provinciis conflata. Quippe Ecclesia Gallicana eo jure semper usâ est ut in unum corpus congregari posset, quoties agebatur de negotiis ecclesiasticis statum totius regni contingentibus. Neminem adhuc auctorem legi qui horum Conciliorum originem adnotaverit. Ea tamen in antiquis Conciliis & in legibus Imperatorum deprehendere licet, si quis hanc curam suscipere velit. Verùm ut id facilius fieri possit, observandum est in antecessum Imperatorem Constantinum Imperij sui administrationem partitum esse, sub quatuor Præfectis prætorio, in diversa provincialium corpora, quæ in legibus vocantur *Dioceses*, id est, administrationes, quæ suberant speciali administrationi Vicarij cujusdam Præfectorum prætorio, vel Proconsulis, aut alijs magistratus cujus splendida esset administratio. Imperium occidentale comprehendebat septem Dioceses sive regiones. Sub Præfecto nimirum prætorio Galliarum, Diocesis Gallicana, quæ constabat ex xvii. provinciis Galliarum; Diocesis Britanniarum, ex quinque provinciis; Diocesis Hispaniarum, ex septem provinciis. Sub Præfecto prætorio Italiae, Diocesis Africana, ex provinciis sex; Diocesis Italica, cujus caput erat Mediolanum, ex provinciis septem; Diocesis Romana, ex decem provinciis. Sub Præfecto prætorio Illyrici, Diocesis Illyriciana, in qua xvii. provinciæ. Imperium verò orientale com-

Tom. II.

prehendebat Diocesium Thracicam, ex provinciis sex conflaram, in qua Constantinopolis fuit, Diocesium Ponticam, in qua provinciæ undecim, Diocesium Asianam, in qua provinciæ totidem, & Diocesium orientalem, ubi Antiochia, in qua provinciæ quindecim. Quatuor illæ Dioceses parebant Præfecto prætorio Orientis. Diocesis verò Ægyptiaca, quæ sex provincias complectebatur, suberat Præfecto Augustali. Sed ætate Theodosij senioris huic Imperio adjecta est portio quædam Illyrici; quod ea ratione divisum est in duas Dioceses, in Illyricum videlicet orientale, cujus metropolis Thessalonica, cui contributæ undecim provinciæ, & occidentale, cujus caput fuit Sirmium, in eoque sex provinciæ, sub Præfecto prætorio Italiae; ut patet ex Actis Concilij Aquileiensis.

II. Itaque in unaquaque Diocesi aderat Vicarius Præfecti prætorio, aut Proconsul, sive alius quispiam magistratus illustris, qui universarum harum provincialium curam gerebat, & jus apud eas dicebat, juxta mores illarum tempestatum, in publicis earum provincialium conventibus, *agendo conventus juridicos*. Eandem in Ecclesiam consuetudinem inveni concesserunt Imperatores, id est, ut Episcopi conventus provincialium & universæ Diocesum agerent, in quibus causas suas finirent. Eam consuetudinem lege sua, quæ extat in Codice Theodosiano, firmarunt Imp. Valens, Gratianus, & Valentinianus. In ea lege Concilia unius regionis seu Diocesum, quæ nunc *Nationalia* vocantur, conceptis verbis fieri jubentur; tametsi interpretatio Aniani, cui perspecta non erat vis vocabuli *Diocesum*, procul à sententia legis recedat, cum eam coercere voluerit ad synodos ordinarias Episcoporum. *Qui mos est causarum civilium, iidem in negotiis ecclesiasticis obtinendi sunt, ut si qua sunt ex quibusdam dissensionibus levibusque delictis ad religionis observantiam pertinentia, locis suis & à suis Diocesum synodis audiantur.* Quoniam verò diversitas significationum vocabuli *Diocesum* lectorem remorari posset, monemus eam appellationem hodie tribui territorio uniuscujusque episcopatus, exemplo canonum Africanorum, qui eo sensu Diocesum vocem usurpant, qui usus ab iis manavit ad synodos Galliarum & Hispaniarum, usque ad nostram ætatem. At in legibus Codice Theodosiano comprehensis, in Codice & Novellis Justiniani, & in canonibus Græcis, *Διοικησις* sive *Diocesis* semper accipitur pro tractu quodam & diversarum provincialium collectione, provincia verò, pro collectione plurimorum episcopatum. In-

L. 11. C. Theodof. De Episcopis. Vide lib. 1. c. 1. §. 11

G g ij

*vide Baluzij No-
tas ad can. 5.
Concilij V. tenuit
anni 544.*

tegrum autem episcopatus territorium Graeci vocant *παροικίας* sive *parochiam*. quam vocem Dionysius Exiguus conservavit in sua Canonum versione. Vnde factum ut ea vox, sive *parochia* vitio librariorum, persæpe in canonibus Latinis significet territorium episcopatus; deinde verò prorsus versa est ad significandum id quod nos hodie parochiam vocamus.

III. Lex illa Codicis Theodosiani mirè accepta fuit personis ecclesiasticis; qui existimarunt necessarium in primis esse ut novus canon conderetur, quo institutio hæc singillatim explicaretur. Quamobrem Ecclesiæ corpus in Dioceses distributum est canone secundo Concilij Constantinopolitani, quod anno *CCCLXXXI.* celebratum est. Hic enim canon supremam integræ uniuscujusque Dioceseos synodo auctoritatem tribuit regendi & administrandi omnia negotia ecclesiastica provinciarum quæ continebantur in ea Diocesi, sub gubernatione tamen Primatis sive Exarchi Dioceseos; quemadmodum accuratè explicui in dissertatione de judiciis canonicis Episcoporum, & aliquatenus attigi in capite primo hujus libri.

IV. Sed duo in primis hæc observanda sunt quæ nusquam hæcenus explicavi. Primum enim observandum est canonem illum antecedere institutionem patriarchalis Dioceseos Constantinopolitanae, quæ septuaginta tantum post annis facta est in Concilio Chalcedonensi. Itaque toto illo septuaginta annorum intervallo tres Dioceseos synodi in Oriente erant Oecumenici Concilij decreto approbatae, Thracia scilicet, Pontica, & Asiana, quæ nulli Patriarchæ parebant; adeoque non erant synodi patriarchales, sed Dioceseos tantum, aut regionales. Nam quoad duas alias Dioceseos Imperij orientalis, Ægyptum videlicet, & Orientem propriè dictum, suis illæ Patriarchis suberant, Oriens nimirum Antiocheno, & Ægyptus Alexandrino. Ex observatione ista, cujus integras probationes afferam in dissertatione de patriarchatu Constantinopolitano, pendet alterum caput nostrarum observationum, nempe, canone secundi Concilij de Dioceseos tantum Imperij orientalis agi, nulla prorsus mentione facta Dioceseos Occidentis: quia cum synodus illa ex solius Orientis Episcopis constaret, noluit condere canones pro gubernatione Ecclesiarum occidentalium. Hinc factum ut Concilia illa Dioceseos non adeo illustria sint in Occidente, eaque deprehendere res sit non minimi laboris. Atque id eò magis observare convenit,

quòd eorum institutio non adeo valuit ac in Oriente, ubi unaquæque Diocesis suum Primatem habebat, sive Exarchum reliquorum Metropolitanorum, qui post editum illum canonem eos propria auctoritate evocare poterat absque speciali permissione Imperatoris, eodem jure quo Patriarchæ convocare poterant Synodos patriarchales.

V. Et in Occidente quidem, jam à Constantino, deprehenduntur Synodi Dioceseos, sive Concilia regionalia. Sed antiqua eorum forma non adeo nota est ac orientalem; si Synodos Africanas excipias. Episcopus enim Carthaginis jure suo convocare poterat cœtum Concilij generalis totius Africae, quòd particulares provinciarum synodi à Primatibus suis congregatae legatos mittebant. quod ea de causa *Concilium universale* dicebatur, ut patet ex capite *xix.* & *xx.* canonum Africanorum. Interdum verò Episcopi, præter legatos provinciarum, majorem Episcoporum partem ad synodum evocabant, prout causa gravitas postulabat; ut videre est in epistola Concilij Carthaginensis ad Bonifacium Papam, quæ nomine Episcoporum Africanorum inscripta est: *qui presentes adfuimus numero CCXVII. ex omni Concilio Africae.*

VI. Ceteræ Occidentis Dioceseos eodem modo congregabantur. Sanè ex epistola Damasi ad Synodum Illyricianam, & ex ea quam Synodus Illyriciana scripsit ad Synodum Asianam, quæ extrat apud Theodoretum, colligitur Episcopos hujus Dioceseos Illyricianæ constituissè suam synodum. Prætereain Concilio Ephesino Africa & Illyricum distinguuntur à Synodo occidentali urbis Romæ. Hispanicas autem provincias ad Concilia nationalia convenire solitas probant Acta Concilij primi Toletani, quod anno quadringentesimo celebratum est. Diocesis Italica, quæ septem provincias complectebatur, auctoritati suberat Episcopi Mediolanensis. Diocesis verò Urbicaria, quæ ex decem provinciis constabat, ad ordinariam synodum patriarchalem Summi Pontificis pertinebat; ad quam etiam, seculo quinto, pertinebat universa Italia.

CAPVT XVII.

Synopsis.

- I. Agendum nunc de synodis Gallicanis.
- II. Stante Imperio, Episcopi Galliarum unum synodi corpus constabant. Probatur ex Concilio Agrippinensi, Arelatensi, & aliis.
- III. Synodus Galliarum, corpus erat separatum à Romana synodo. Virisq; dignitas par visa est Episcopis Illyrici.

IV. Probabile est Metropolitanum Treverensium auctoritate convocari tum consuevisse Concilia nationalia Gallia. In conveniendis extraordinariis necessaria erat auctoritas Imperatoris.

V. Conventus Episcoporum Gallia fiebant auctoritate Imperatorum. Probatur ex epistola Maximi Imperatoris ad Siricium Papam & ex Sulpitio Severo.

VI. Episcopus Arelatenfis contendebat olim ad se pertinere potestatem congreganda synodi generalis Galliarum. Origo hujus ambitionis investigatur. Septem provinciis, quanam.

VII. Quid Patroclo Arelatenfi concesserit Papa Zozimus. Ejus auctoritatem intendit Imp. Valentinianus.

VIII. Hinc factum ut Episcopi Arelatenfes ad exarchatum Galliarum assiraverint. Eis concessa auctoritas congregandorum Conciliorum ex pluribus provinciis.

IX. Quod Leo primus fieri in posterum vetuit; imminuta admodum dignitate sedis Arelatenfis. Constituitur epocha Synodi secunda Arelatenfis. Post Hilarij Arelatenfis obitum Leo aliquatenus restituit dignitatem illius sedis.

X. Primus omnium Hilarus Papa Arelatenfis Episcopus tribuit potestatem convocandi Concilium Galliarum.

XI. Irruptiones barbarorum in Gallias communicationi Episcoporum obstinere. Explicatus Hilarus Papa.

XII. Diversa regna constituta in Gallis. Quare non poterat congregari corpus Episcoporum Gallicanorum, ob diversitatem regnorum. Probatur ex Avito.

I. **A**GENDEM nunc de Synodis Gallicanis, quod ea sint præcipuus hujus dissertationis scopus. Verum ut id ex ordine fiat, considerandi sunt conventus generales Episcoporum Gallia, sive in Imperio, sive postquam Franci Gallias occupaverunt, regnumque esse fecerunt. Quoniam verò facies ecclesiasticae politicae multis mutationibus obnoxia fuit sub Regibus nostris, agam primum seorsim de Conciliis generalibus Gallia sub prima dynastia, dein sub secunda & tertia, usque ad hanc nostram ætatem; & in primis duo quædam accuratè examinabo, cum eorum circumstantiis, quanam videlicet auctoritate Concilia illa congregarentur, quàmve illa potestatem haberent quoad materias ecclesiasticas.

II. Stante Imperio, Episcopi Galliarum unum synodi corpus constituebant, æquè ac Episcopi aliarum Dioceseon de quibus paulò antè sermonem institui. Sanè Concilium Agrippinense habitum anno cccxvi. adversus Euphratam illius urbis Episcopum, qui illic ob Arrianam hæresim damnatus est, constabat ex provinciis Treverensi, Agrippinensi, Moguntina, Remensi, Senonensi, Rothomagensi, & Vefontionensi, ut colligitur ex subscriptionibus Episcoporum. Anno ccccliii. Episcopi Galliarum

congregati sunt in civitate Arelatenfi; ubi Paulinus Episcopus Treverensis depositus est, quod damnationi Athanasij consentire noluisse. Biennio post iidem Episcopi convenerunt apud Biterras; ubi sanctus Hilarius Episcopus Pictaviensis in exilium missus est, factione Saturnini Episcopi Arelatenfis. Sulpitius Severus, cui memoriam horum duorum Conciliorum debemus, scribit ea fuisse conflata ex Episcopis Galliarum: *Ceterum à nostris, tum apud Arelatem, ac Biterras, oppida Galliarum, Concilia fuerunt.* Anno etiam cccclxi. corpus Episcoporum Gallicanorum congregatum est in civitate Parisiensi; ubi formula fidei in Ariminensi Concilio proposita, quæ usiæ sive consubstantialitatis vocabulum supprimebat, revocata est, & Saturninus Arelatenfis depositus. Certè synodicam suam epistolam ad Episcopos orientales miserunt sub titulo Episcoporum Gallicanorum; ad cuius calcem iis verbis utuntur quibus testatum voluerunt auctoritatem suam extendi ad universam Galliam: *Quisque his quæ statuimus intra Gallias putaverit renitendum, à communione ac sede sacerdotij sit abjiciendus.* Infrà: *Saturninum excommunicatum ab omnibus Gallicanis Episcopis caritas vestra cognoscat.*

III. Magni momenti est istud exemplum. Illustrius tamen est illud quod sequitur. Constat ex professione fidei Synodi Illyricianæ, quæ extat apud Theodoretum una cum epistola Valentis Imperatoris ut Synodum Dioceseos Asiæ, habitam fuisse Synodum Romæ anno trecentesimo sexagesimo quarto, itémque aliam eodem tempore in Gallia, quarum fidem amplectuntur Episcopi Illyriciani. Duo quædam hinc colliguntur quæ scire oporteat. Primum, Synodum Galliarum separatum corpus fuisse à Romana synodo. Deinde, utriusque synodi rationem habitam ab Episcopis Illyricianis, quasi æqualitas quædam esset inter eas: *Nos autem non aliter sentimus atque duo Concilia, quorum alterum jam Roma, alterum habetur in Gallia.*

IV. Difficile est pronuntiare quanam auctoritate corpus illud Episcoporum Gallicanorum coiret per illas tempestatas. At tamen quoniam civitas Treverensis erat sedes præfecturæ Galliarum, ut ex Aufonij Mosella constat, ob quod vocata est *metropolis Galliarum*, ut testatur Athanasius, suspicari fortasse liceret penes Episcopum illius urbis fuisse auctoritatem primi Metropolitanæ, quo nomine ad eum pertineret potestas congregandorum omnium Episcoporum. Affirmare certè licet Imperatores aut Vicarios Præfecti prætorio Galliarum,

Vile Notas Balb. xii ad Lupum Ferr. 128. 129. 486.

Sulpit. Sev. lib. 2.

Hilar. lib. adversus Constantium.

Theodor. lib. 4 c. 8.

qui semel in anno civiles Galliarum conventus agebant propter negotia publica juxta formam in legibus præscriptam, conventus quoque Episcoporum permisisse; quos ipsi literis suis haberi jubebant, quoties rogabantur à Metropolitanis. Quod in Oriente & Occidente obtinebat antè quàm Concilium CP. habitum anno ccc lxxx i. Synodos Diœceson vertisset in jurisdictionem ordinariam, quam institutionem ab Imperatore Theodosio confirmari procuravit. Quippe certum est omnia Concilia, exceptis ordinariis, jussu Imperatorum convocata fuisse, id est, Concilia Oecumenica, Concilia uniuscujusque Diœceseos, & Concilia extraordinaria ex variis Diœcesibus composita, tameris Oecumenica non essent. Sanè Constantinus Imperator Synodum Arelatensem coëgit anno ccc xiv. in causa Donatistarum, qui appellaverant à judicio quod Melchias Papa cum Episcopis collegis suis tulerat secundum Cæcilianum Episcopum Carthaginensem. Necessaria illic erat auctoritas Principis, quoniam synodus illa constabat ex legatis Diœceson Galliarum, Britanniarum, Hispaniarum, Africae, & Italiae; ut patet ex subscriptionibus. Concilium celebratum anno ccc lxxx i. in civitate Aquileiensi, quæ à Diœcesi Italica pendebat, cujus caput erant urbs & Episcopus Mediolanensis, decreto Imperatoris Gratiani convenit, juxta preces sancti Ambrosij, ad damnandos duos Episcopos Arrianos. Ad illud convenerunt aliquot Episcopi Italiae, Pannoniae, quæ Illyrici provincia erat, & legati Diœceson Galliarum & Africae. Itaque quoniam conventus erat extraordinarius, necessaria fuit auctoritas Imperatoris. Quamobrem rectè Ambrosius in Actis hujus Concilij ait: *Nos in Occidentis partibus constituti, convenimus ad Aquileiensem civitatem, juxta Imperatoris præceptum. Quin etiam synodica epistola ad Principes missa idipsum testatur: Gratias agimus vobis, clementissimi Principes, quod & fidei vestre studium probavistis, qui ad removendas altercationes congregare studuistis sacerdotale Concilium. Infra: Omnes propè ex omnibus provinciis occidentalibus missis adfuere legatis.*

V. Sed quod propiùs spectat ad res nostras, conventus Episcoporum Galliae agi solitos auctoritate imperatoria probat epistola Maximi Imperatoris, qua Siricio Papæ responderet. Conquestus erat ille apud Principem de Agretio quodam, qui indebitè consecutus erat gradum presbyterij. Rescripsit Princeps, se, ut difficultatem illam solvat, congregaturum synodum ex omni-

bus Galliis, vel ex quinque provinciis tantum, quæ tum temporis speciale reipublicæ corpus constituiebant in Galliis: *Ceterum de Agretio, quem indebitè ad presbyterij gradum conscendisse commemoras, quid religioni nostræ possum prestare reverentius quàm ut de hoc ipso, cujuscumodi esse videatur, catholici judicent Sacerdotes? Quorum conventum ex opportunitate omnium vel qui intra Gallias, vel qui intra quinque provincias commorantur, in qua elegerint urbe constituam.* Idem Imperator Maximus congregavit Concilium Burdigalense anno ccc lxxxv. adversus hæresim Priscillianianam, ad quod convenerunt Episcopi Galliarum & Hispaniarum, ut Sulpitius Severus testatur.

VI. Episcopus Arelatensis olim contendeat ad se pertinere potestatem congregandæ synodi generalis Galliarum. Sed ambitio ejus repressa est à Leone Summo Pontifice, qui conatum ejus improbavit tanquam ratione destitutum. Et quoniam jus illud sibi rursus vindicare studuerunt Episcopi Arelatenses in primâ Regum nostrorum dynastia, cui etiam constituendo auctoritatem suam adhibuerunt Summi Pontifices, operæ pretium est altius scrutari quo fundamento jus illud inniteretur, præsertim cum materia hæc nondum satis explicata sit. Excisa à Vandais urbe Treverorum, Honorius Imperator sedem præfecturæ Galliarum transtulit Arelatem, & *Marem omnium Galliarum* vocavit, id est, Galliarum metropolim, quo titulo antea honestabatur civitas Treverensis. Alia deinde constitutione (quæ edita est à Nicolao Cufano, Scaligero, & Sirmundo) decernit ut conventus ordinarius Septem provinciarum in ea urbe habeatur ad ordinandam politiam. Corpus illud Septem provinciarum constabat, ut fidem faciunt veteres Notitiæ, ex provincia Viennensi, Narbonensi prima & secunda, provincia Alpium, Novempopulania, & utraque Aquitania, additis videlicet ad quinque provincias alii duabus. Quoniam verò dignitas quæ civitatibus competeat in ordine civili, facilè communicabatur episcopatibus earum urbium, incesit Episcopus Arelatensem ambitio sibi vindicandi titulum primi Metropolitanæ Galliarum.

VII. Sanè Patroclus Arelatensis Episcopus eam dignitatem impetrare tentavit à Zozimo Pontifice Romano; qui exiguam ejus portionem ei concessit, edicto ne ulla persona ecclesiastica, cujuscunque gradus ea foret, Romam aliòve accederet absque epistola formata Metropolitanæ Arelatensis, qua testatum universis fieret quem gradum illa persona obtineret in Ecclesia. Eo pacto

Can. 1. Concil. Afric.

Zozimus cum eo communicavit unam ex prarogativis quas Africani canones Metropolitanos debent testantur supra Episcopos & clerum provinciae. Sed privilegium illud coërcitum fuit ad unicum hoc caput jurium metropolitanorum, nulla congregandorum Conciliorum Galliae potestate concessa; ac praeterea Patroclo tantum conceditur, ea ratione, ut ad successores non transmittatur; *meritorum ejus speciali contemplatione*, inquit Zozimus. Merito igitur reprehendendi sunt Episcopi provinciae Arelatenfis, dum in libello quem Leoni primo obtulerunt, aiunt eam auctoritatem sedi Arelatenfi competere, quam verbis admodum magnificis explicant contra tenorem rescripti: *Ut omnes Gallias, sibi apostolice sedis vice mandata, sub omni ecclesiastica regula contineret*. Imp. Valentinianus III. auctoritatem Patrocli Episcopi Arelatenfis intendit, lege data, qua ejus jurisdictioni subdidit Episcopos Galliarum qui Pelagij erroribus adhærent.

L. 47. Cod. Theod. de Episc.

Zozim. ep. 3. an. 471.

Vide supra lib. 5. cap. 31. §. 3.

VIII. Privilegia isthac personalia Arelatenfis Episcopis concessa, quae aliunde confirmata fuerant à Zozimo quoad ordinationes Episcoporum provinciae Viennensis & utriusque Narbonensis, tamen dein Bonifacius Papa ea extendi prohibuit ad primam Narbonensem, viam aperuerunt ambitioni eorum, adeo ut ad exarchatum Galliarum aspirare ausi sint. Hanc ob rem Hilarius Arelatenfis Episcopus in secunda synodo Arelatenfi decerni procuravit penes Episcopum illius urbis futuram potestatem congregandi synodum Galliarum, quoties ita illi visum foret expedire. Hic est enim sensus canonis *XVI. I.* ut ejus verba satis indicant: *Ad Arelatenfis Episcopi arbitrium synodus congreganda: ad quam urbem ex omnibus mundi partibus, precipue Gallicanis, sub sancti Marini tempore legimus celebratum fuisse Concilium atque conventum*. Sed in eo capite calidè agit hic canon, cum constet primum illud Concilium Arelatense anno *ccc. xiv.* convocatum fuisse ab Imperatore Constantino. Excipi possit, synodum illam Arelatensem fuisse tantum ex provincia Viennensi, ideoque canonem illum intelligi tantum debere de conventu synodi provincialis, quae arbitrio Arelatenfis Episcopi permittitur. Verum aperte constat eam synodum constitisse ex pluribus provinciis, & ex diversis Metropolitanis, de quibus componendis agitur in *XLII.* & *LVI.* canonibus. Vnde sequitur, canonem *XVIII.* voluisse tribuere auctoritatem convocandi synodum plurium provinciarum.

IX. At Leo primus ferre non potuit præ-

sumptionem Hilarij, vetuitque ne deinceps synodos ex variis provinciis cogeret. *Suis* (inquit Leo in epistola *LXXXIX.* ad Episcopos provinciae Viennensis) *unaquaque provincia sit contenta Conciliis, nec ultra Hilarius audeat conventus indicere synodales*. Sed heic obiter adnotandum est, posse ex iis quae dicta sunt constitui epocham Concilij Arelatenfis secundum, quae viro clarissimo Sirmondo ignota fuit, & eique occasionem dedit scribendi exploratum *hactenus de tempore hujus Concilij nihil esse*. Conlocandum est immediate post Concilium Vasense, quod anno *CDLII.* celebratum est, & ante annum *CDXLV.* quo scripta est epistola Leonis adversus Hilarium. Porro Hilario adempta insuper est à Leone dignitas metropolitana, ac Viennensi Episcopo adjudicata. Attamen idem Pontifex eandem provinciam, post Hilarij obitum, divisit in duas, relicta Episcopo Viennensi curam quinque civitatum, reliquis autem tributis Ravennio recens ad episcopatum Arelatensem electo. Ac praeterea, restituenda huic urbi veteris dignitatis cupidus, Ravennio jus quoddam eximium tribuit quod primo Metropolitanis competit, denuntiandi nimirum reliquis Episcopis res in Concilio definitas. Eam namque illi curam commisit, missa ad eum celebri illa epistola qua controversias de mysterio dominicae incarnationis decidit, edicto ut eam communicaret cum Episcopis Galliarum, qui dein Leoni gratias egerunt.

L. 109.

Idem. ep. 110.

X. Primus omnium Hilarius Papa Arelatenfis Episcopis jus & auctoritatem tribuit convocandi Concilium Galliarum. Anno namque quadringentesimo sexagesimo secundo jussit ut Leontius Arelatenfis Episcopus synodum ex provinciis quae congregari possent convocaret. *Per annos itaque singulos*, inquit, *ex provinciis quibus poterit congregari, habeatur episcopale Concilium; ita ut opportunis locis atque temporibus, secundum dispositionem fratris & coepiscopi nostri Leontij, cui sollicitudinem in congregandis fratribus delegavimus, Metropolitanis per literas ejus admonitis celebretur*.

Vide supra lib. 6. cap. 14. §. 7.

Hilarius Papa ep. 4.

XI. Ceterum hactenus placuerit examinare quam auctoritate sub Imperatoribus Romanis convocata fuerint generalia Galliarum Concilia. Quippe irruptiones Francorum, Gotthorum, & Burgundionum, qui majorem Galliarum partem ab Imperio refecerant, multum difficultatis attulere communicationi antistitum: quae aliunde valde erat interrupta, ob hoc quod auctoritas pontificia ad congregandas synodos esset penes Episcopum Arelatensem Romano imperio subiectum. Rectè igitur Papa Hila-

rus ad Leontium scribit ut synodum habeat cum Episcopis provinciarum quæ congregari poterunt. Ceterum ut membrum hoc concludam, aio synodos generales Galliarum congregari solitas ab Imperatoribus, vel eorum auctoritate, Episcopum verò Arelatensem sibi vindicare voluisse jus illas convocandi, sed à Leone Papa repressum fuisse, Hilarum deinde Episcopo Arelatensi delegasse sollicitudinem congregandi quos posset Episcopos, id est, qui à Regibus sine-rentur accedere ad synodos.

XII. Nam eo tempore Reges Gotthi, partim jure belli, partim ex pactis, occupaverant aliquot provincias; quarum fines ita propagaverunt ut per illas tempestates possederint utramque Aquitaniam, & Novempopulianam, utramque Narbonensem, & provinciam Alpium. Burgundionibus parebant Lugdunenses, Viennenses, & Vesontionenses. Franci verò reliquum Galliarum occupabant. Constat ergo non potuisse illa tempestate congregari corpus Episcoporum Gallicanorum, ob diversitatem regnorum. Cujus rei illustre testimonium extat in epistola Aviti Episcopi Viennensis ad Senatores Urbis Romæ scripta anno quingentesimo tertio. Primùm enim illis significat dolorem quem conceperat ex judicio Romæ lato adversus Papam Symmachum, tum se apud eos excusat quòd ipse solus inter Episcopos Galliarum hanc epistolam scribat, quòd regnorum divisio impediatur eorum conventum. Affirmat tamen literas ad se ab omnibus collegis suis missas, quibus eum orant ut scribendam istius epistolæ curam in se suscipiat: *Vellemus ut que in causa communi supplicari oportet, amplitudo vestra congregatorum Gallie Sacerdotum relatione cognosceret. Sed quoniam hujus quoque voti non potes reddidit provincia prefixis regnorum determinata limitibus, quamprimum supplici prece posco ne celeberrimo ordini vestro pagina hæc aliquod moveat, quasi ab uno dictata, fastidium; quoniam à cunctis Gallicanis fratribus meis ad hoc ipsum non minùs per mandata quàm per literas oneratus, quæcumque à vobis omnes ambimus, unus suggerenda suscepi.*

Avitus epist. 31.

CAPVT XVIII.

Synopsis.

I. Synodus Agathensis constitit ex solis Episcopis regni Gothorum. Conjectura de Petro Episcopo de Palatio, qui ei synodo subscripsit. Concilium Epao-nense ex Episcopis regni Burgundionum.

II. Post excisum regnum Gothorum, prima Francorum synodus fuit Aurelianensis. Ad ejus for-

mam celebrata sunt cetera Gallia Concilia. Quinam Episcopi ad eam convenerint.

III. Conventus ille extraordinarius erat; ideòque convocandus à Rege. Itaque à Clodoveo convocatus est.

IV. Post obitum Clodovei, regnum ejus divisum in tetrarchias. Virisque Regum portio, regnum dicebatur, velut regnum Childeberti, Marcham Childeberti vocat Marij Chronicon. Arvernense Concilium, Sortem.

V. Variatum temporis fuere Galliarum Concilia. Quippe interdum constabant ex Episcopis universæ Gallie, interdum verò ex Episcopis unius regni. Canon 1. Concily 111. Aurelianensis explicatur.

VI. Concilium Aurelianense secundum congregatum fuit jussu Regum. Explicatur immutatio que in sequentibus Conciliis accidit circa jura regia. Prima omnium Synodus Arvernensis imminuere caput regiam auctoritatem. Apertior fuit audacia sequentium Conciliorum.

VII. Temperamento usa synodus secunda Parisiensis, utemque secunda Turonensis.

VIII. Sequentia Concilia us verbis usa sunt qua Regum auctoritati respondent. Evocationis vox explicata.

IX. Concilium Matisconense secundum congregatum est jussu Guntramni Regis. Ei interfuerunt omnes Episcopi regni Burgundici. In eo statutum est ut tertio quoque anno Concilium celebraretur unà cum dispositione Principis. Vox dispositio explicatur. Conantur patres novam Patriarchæ dignitatem tribuere Episcopo Lugdunensi. Synodus Parisiensis quinta convocata est à Rege Clotario. Et Cabilonensis à Clodoveo secundo.

X. Episcopi tenentur accedere ad synodum quam Rex indicit. Probatur ex insigni loco Gregorij Turonensis. In literis tamen convocationis exprimenda erant causa ob quas conventus precipiebatur.

I. **A**TTAMEN licet corpus Galliarum in synodo congregari non posset, provinciæ quæ uni Regi parebant synodum componebant absque ulla permissione Episcoporum alienarum provinciarum; ut constat ex Synodo Agathensi, quæ anno quingentesimo sexto habita est permissu Alarici Regis Vuisigothorum, tamen Arrianus esset: *Cum in nomine Domini, ex permissu Domini nostri gloriosissimi, magnificentissimi, piissimi que Regis, in civitate Agathensi sancta synodus convenisset.* In subscriptionibus autem leguntur nomina Metropolitanorum Arelatensis, Narbonensis, Burdegalensis, Elufani, Bituricensis, & Vicarij Metropolitanorum Turonensis, itemque plurimorum Episcoporum earundem provinciarum quæ regnum Tolosanum constituebant. Nullus porrò Episcopus regni Francorum aut Burgundionum ei synodo interfuit; neque etiam ex Hispania, tamen magna illius pars Regis Alarici imperio pareret. Suscipiendi tamen locus heic esset Petrum Episcopum de Palatio, qui synodo huic subscripsit, cuius civitatis vocabulum ad nullam urbem referri

referri potest earum quæ pendebant à metropolitibus (suprà memoratis) fuisse ex Hispaniis, è *Palentio* nimirum, sive *Palentia*, quæ civitas erat episcopalis in provincia Carthaginiensi; qui cum fortè *Tolosa* degeret in comitatu *Alarici*, Synodo *Agathensi* potuit interesse.

Synodus *Epaonensis*, itémque *Lugdunensis*, habitæ fuerunt anno *DXXVII*, ab Episcopis regni *Burgundionum*, quibus nulli regni *Francorum* Episcopi adfuerunt.

II. Quod attinet ad Episcopos qui *Francorum* dominationi parebant, prima eorum synodus fuit *Aurelianensis* prima; quæ ex præcepto *Clodovei* Regis habitata est, post excisum regnum *Vvisigothorum* adjectasque imperio *Francico* quatuor metropoles ex iis quas *Alaricus* obtinebat, *Turonensem* videlicet, *Bituricensem*, *Burdgalensem*, & *Elusanam* sive *Novempopulanam*. At *Narbonensis*, excepta civitate *Tolosana*, remansit sub ditione *Regum Gothorum* in Hispania; *Arelatenfis* verò, *Theodorico* Regi *Italiae* cessit. Consideranda autem est in primis diligenter auctoritas hujus Concilij, quod paulò post habitum est quàm *Clodoveus* Christianam religionem suscepisset, quoniam ad illius formam cetera *Galliae* Concilia celebrata sunt, tam in prima *Regum* nostrorum dynastia, quàm in secunda.

Igitur Concilium habitum fuit anno *DXI*, in civitate *Aurelianensi* ab Episcopis provinciarum *Galliae* quæ Regi *Clodoveo* parebant. Nam præter *Metropolitanum Turonensem*, *Bituricensem*, *Burdgalensem*, & *Elusanum*, ac quàmplurimos Episcopos earum provinciarum quæ recens imperio *Clodovei* adjectæ erant, convenere etiam *Metropolitanus Rothomagensis* & quàmplurimi Episcopi provinciarum *Senonensis* & *Remensis*. *Treverensis* tamen, *Moguntinus*, & *Coloniensis* non adfuerunt; nisi fortassis hac in parte laborent subscriptiones Episcoporum.

III. Quoniam verò conventus ille coactus erat ex septem provinciis, ideoque extraordinarius erat, necessarium fuit ut à Rege convocaretur. Atque id eò magis obtinere debuit quòd nullus *Exarchus* aut primus *Metropolitanus* esset in regno; cum *Arelatenfis*, cui ea sollicitudo olim delegata fuerat ab *Hilario* Papa, *Regum Italiae* dominationi subjectus esset; qui angulum illum *Galliae* in regno *Italiae* annumerabant, velut provinciam particularem, ita ut *Gallia* provincia diceretur, quemadmodum apud *Gothos* *Hispanos* provincia *Narbonensis* vocabatur *provincia Gallia*.

Tom. II.

Sanè præfatio Concilij *Aurelianensis* docet illud à *Clodoveo* Rege convocatum esse, quod in primis quærebamus.

IV. Post obitum *Clodovei*, regnum ejus divisum est in tetrarchias, ita tamen ut unusquisque liberorum ejus retinuerit nomen Regis *Francorum*. Portiones autem eorum distinguebantur ex nomine Regis, exempli causa regnum *Childeberti*, vel *Clotary*; ut patet ex epistolis à *Vigilio* Papa scriptis ad Episcopos sub regno *Childeberti* Regis per *Gallias* constitutos. *Vetus Chronicon Marij*, uniuscujusque portionis tractum *Marcham* nuncupat, ut *Marcham Childeberti*. Id verò sorte nominat Concilium *Arvernense* habitum anno *DXXXVII*, in epistola ad *Regem Theodebertum* scripta; qua eum Episcopi rogant ne Clerici aut laici qui sub unius *Regum* imperio habitant, facultates amittant quæ ipsis competunt in sorte alterius Regis: *Ne dum unius Regis quisque potestati ac dominio subiacet, in alterius sorte partem amitteret facultatem*.

V. Quoniam verò quilibet *Regum* jura regni sui conservare studebat, hinc factum est ut Concilia quæ tunc temporis habitata sunt, diversè composita sint. Quippe interdum ad ea conveniebant Episcopi ex provinciis omnium regnorum. Verùm id ex *Regum* consensu fiebat; quemadmodum Synodus *Sardicensis*, quæ ex Episcopis *Orientis* & *Occidentis* constabat, convocata fuit literis *Imperatorum Constantij* & *Constantis*, qui fratres erant. Aliquando verò Concilia ex iis tantum Episcopis constabant qui in ejus Regis imperio habitabant à quo evocabantur. cujusmodi sunt omnia ferè Concilia *Gallicana*. Ad hoc autem ut ea rata essent, necessarium non erat ut eis Episcopi ex omnibus *Galliae* provinciis interessent. Nam canon primus Concilij tertij *Aurelianensis*, quo rejiciuntur excusationes Episcoporum qui eo prætextu absunt à synodo quòd in alterius Principis sorte seu divisione consistant, intelligendus est de synodo uniuscujusque *Metropolitani*, id est, provinciali, non autem de Synodo nationali, ut constat ex verbis canonis.

VI. Concilium *Aurelianense* secundum congregatum fuit jussu *Childeberti* ejusque fratrum anno *DXXXIII*, quemadmodum synodus ipsa fatetur in præfatione: *Cum ex præceptione gloriosissimorum Regum in Aurelianensem urbem, de observatione legis catholice tractaturi, Deo auxiliante convenissemus*. Vnde patet patres illius synodi agnoscere inesse Regi auctoritatem pro convocatione synodi. At sequentia Concilia eam

Hh

Concil. Aurelian. tertij can. i. Qui tamen & hanc excusationem sibi novimus esse sublatam, si absentiam suam divisione sortis crediturini excusandam.

infringere tentarunt, ut suam conservarent integriorem, tributaria videlicet Regi simplicem consensum, Episcopis verò jus conveniendi. Verùm ea præsumptio repressa est quoties potestate sua uti Reges voluerunt, quam legitimam esse agnovit Gregorius magnus.

Anno DXXXV. habita fuit Synodus Arvernensis eorum Episcoporum qui in regno Theodeberti erant, in regno scilicet Austrasiorum, veluti Treverensis, Agrippinensis, Metensis, Viridunensis, & aliquot Episcoporum regni Burgundionum, quod abolitum anno DXXXIII. inter Reges Francorum fuerat divisum. Synodus illa Arvernensis, prima omnium immouere cepit regiam auctoritatem. Tantum enim abest ut se coactam fateatur jussu Principis, quemadmodum à duabus synodis superioribus pronuntiatum fuerat, ut etiam dicant Episcopi se congregatos fuisse à Spiritu sancto, cum consensu Regis Theodeberti, multum videlicet recedentes à consuetudine Conciliorum generalium, quorum patres profitebantur se literis Imperatorum congregatos fuisse in nomine Spiritus sancti, non autem à Spiritu sancto. *Cum in nomine Domini*, inquit Concilium Arvernense in præfatione, *congregante sancto Spiritu, consentiente Domino nostro gloriosissimo piissimoque Rege Theodeberto, in Arverna urbe sancta synodus convenisset.* At Episcopi Concilij tertij Aurelianensis robustius deprimunt auctoritatem regiam. Nullam enim mentionem faciunt consensus regij pro congregandis Sacerdotibus; sicut nec Aurelianense quartum habitum anno quingentesimo quadragesimo primo, nec Parisiense tertium anno quingentesimo quinquagesimo septimo, neque demum Lugdunenense secundum anno quingentesimo sexagesimo septimo; tametsi Gregorius Turonensis in libro v. hist. cap. xx. scribat illud fuisse coactum jussu Regis Guntchramni: *Congregari synodum ad urbem Lugdunensem jussit.*

VII. Concilium Parisiense secundum, itémque Turonense secundum, iis verbis utuntur quæ jura quidem Regum non omnino dissimulant, sed ita enervant atque imminuunt ut ni aliunde ratio suppeteret ea restituendi, dimidium regie auctoritatis periclitari videatur. Nam licet Concilium Aurelianense quintum habitum anno DCLIX. intra temperamenti cujusdam cancellos se contineat, dum ait, *Clementissimus Princeps, triumphorum titulis invictissimus, Dominus Childebertus Rex, pro amore sacra fidei & statu religionis, in Aurelianensi urbe congregavit in unum Domini Sacerdotes, syno-*

das tamen Parisiense secunda habita anno DLV. quæ fuerint in ea convocanda partes Principis, frigide admodum explicat, his verbis: *Cum in urbem Parisius ad invitationem Domini Regis gloriosissimi Childeberti venissemus.* Synodus verò Turonensis secunda habita anno DLXVII. nihil heic spectat præter conniventiam consensumque Principis: *Quapropter Christo auspice in Turonica civitate, Concilio concordante, juxta conniventiam gloriosissimi Domini Childeberti Regis ammentis, coadunati.* Sed Episcopi illi multam de se suspicionem injiciunt in hac causa. Quippe apertius animi sui sensa exprimentes, non quidem ratione habita Principis tunc regnantis, sed Clodovei primi, qui diù antè mortuus erat, cuiusque res gestæ ceteris Principibus exemplo esse debent, non dubitant scribere in canone xxxi. illum supplicasse Episcopis ut ad Synodum Aurelianensem convenirent. Et tamen epistola synodica illius synodi contrarium evincit, cum in ea patres ingenuè fateantur se jussu Clodovei fuisse congregatos in urbe Aurelianensi.

VIII. At Concilium Matisconense primum, & secundum, itémque Valentinum secundum, Parisiense quintum, & Cabilonense iis verbis usa sunt quæ Regum auctoritati respondent; penes quos est jus non solum invitandi Episcopos ad synodum, aut eorum congregationi consentiendi, sed etiam eam jubendi & imperandi. Episcopi Concilij Matisconensis primi, quod habitum est anno quingentesimo octavesimo primo, fateantur se congregatos esse *ex evocatione gloriosissimi Domini Gunthramni.* Qui loquendi modus explicat jus & potestatem ejus qui per literas suas convocat synodum. Sanè jus quod Metropolitano competit convocandi Concilij Episcoporum suæ provinciæ, eo vocabulo explicatur in Concilio Aurelianensi tertio, can. i. *Ad suam civitatem suos evocet fratres.* Tractus est autem hic loquendi modus ex capite quadragesimo decretorum Papæ Leonis, qui ad Episcopum Thessalonicensem Illyrici Exarchum ita scribit: *In evocandis autem à te Episcopis moderatissimum esse te volumus.* Quare cum synodus Matisconensis fateatur se congregatam esse *ex evocatione Regis Gunthramni*, prorsus manifestum est eam in unam conspirare sententiam cum Episcopis synodi Valentine secundæ habitæ anno quingentesimo octavesimo quarto, qui scribunt mediocritatem suam in urbe Valentina convenisse *juxta imperium gloriosissimi Gunthramni Regis.*

IX. Magni momenti est secunda synodus

Matifconensis. Quippe cum regnum Francorum in tres partes divisum esset inter filios Clotarij, earum unam Guntramnus sub vocabulo regni Burgundionum obtinebat, ceteras, quæ Australia & Neustria dicebantur, fratres ejus suo jure possidebant. Cupiit autem Guntramnus ut omnes regni sui Episcopi simul congregarentur; eamque ob causam eis præcepit ut ad Matifconensem urbem accederent. Ne quis verò id à me gratis dictum putet, auctorem laudabo Gregorium Turonensem, cujus ea sunt verba in libro VIII. cap. XX. historia: *Episcopi ex jussu Regis Gunthramni apud Matifconensem urbem collecti sunt. Præfatio verò synodi testatur ei interfuisse omnes Episcopos qui in regno Gunthramni erant constituti: Gaudeamus quòd omnes Episcopi qui in regno gloriosissimi Domini Gunthramni Regis episcopali funguntur honore, in uno se conspiciunt coadunati Concilio.* Inter eos autem in primis videre est Metropolitanos Lugdunensem, Viennensem, Rothomagensem, Burdegalsensem, Senonensem, Bituricensem, Vefontionensem, Ebredunensem, & Tarantasiensem. Illud Episcoporum corpus jubet in canone ultimo ut Concilium nationale, quod universale vocat secundum phrasim Africanorum, id est, Concilium ex universis regni provinciis, tertio quoque anno celebretur; ea tamen lege, ut id fiat jussu Principis, qui locum commodum assignabit, situm velut in centro & in medio Episcoporum: *Hoc adimplere sollicitudinis sit Metropolitanus Lugdunensis Episcopi, unà cum dispositione magnifici Principis nostri prius desinentis locum mediterraneum ad quem omnes Episcopi sine labore alacres congregentur.* Patres Matifconenses vocabulum *dispositionis* (quod in legibus Codicis significat edictum) hauserunt ex epistola sancti Leonis ad Pulcheriam, qui eo utitur ut significet jussa Imperatoris data pro convocatione Concilij: *Ne autem piissimi Principis dispositioni, qua episcopale Concilium voluit congregari, nostra videretur præsentia defuisse, fratres meos Iulianum Episcopum, & Renatum Presbyterum, & filium meum Hilarem Diaconum misi, qui vicem præsentie mee implere sufficerent.* Episcopo autem Lugdunensi curam delegant petendi & obtinendi à Principe mandata pro convocatione Concilij universalis; ea videlicet de causa, quòd Metropolitanus esset urbis regni Burgundionum, in qua Gunthramnus commorari solebat. Quoniam verò Concilium, juxta Principis desiderium, satagebat ei Episcopo novam Patriarchæ dignitatem procurare, quo cum vocabulo honestant in præfatione, placuit ut ipse regia diplomata pro

Tom. II.

congreganda synodo mitteret cum suis literis.

Synodi demum Parisiensis quintæ patres, quæ anno sexcentesimo decimo quinto celebrata est, agnoscunt se congregatos esse *ex evocatione gloriosissimi Principis Domini Clotacharij Regis, cui Neustria & Burgundia parebant. Quis & synodus Cabilonensis habita anno sexcentesimo quinquagesimo, cui interfuerunt Episcopi Burgundionum & Neustriæ, coacta est tam ex communi omnium voluntate quam ex evocatione vel ordinatione gloriosissimi Domini Clodovei Regis, qui duo illa regna possidebat. Et in epistola synodica Concilij patres aiunt: Quod gloriosus Dominus Clodoveus Rex in urbe Cabilono synodale præcepit esse Concilium.*

X. Sufficiunt, opinor, ista quæ diximus, ut difficilibus & morosis ingenis persuaderi possit magnam Regibus auctoritatem competere ad convocanda Concilia; cujus tanta vis est, ut Episcopi teneantur accedere ad synodum quam Rex celebrandam indixerit. Necessitatem illam parendi mandatis Principis docet illustris locus apud Gregorium Turonensem. Narrat ille Childebertum Regem Austrasiorum suis literis anno D X C. evocasse Episcopos regni sui ad urbem Viridunensem, ut accusatio adversus Egidium Remensem Archiepiscopum instituta judicaretur. Ac licet iter illud plurimum incommodi adferret Episcopis, ob intolerabilem hyemis asperitatem, pluvias, & fluminum inundationem, tamen, ut ait Gregorius, præceptioni regis obistere nequiverunt. *Rex Episcopos accerseri ad ejus examinationem præcepit, scilicet ut ab initio mensis octavi apud Viridunensem urbem adesse deberent, dirigens epistolas, ut supra diximus, ad omnes regni sui Pontifices, ut medio mense nono ad discutiendum in urbe supradicta adesse deberent. Erant autem pluvie valide & immenses, rigor intolerabilis, dissoluta luto via, amnes litora excedentes. Sed præceptioni regis obistere nequiverunt. Nihilominus dissimulandum non est difficile se præbuisse Episcopos, nisi causæ conventus, quæ notæ esse debebant, in literis convocationis exprimerentur. Nam in eo casu Mapinius Episcopus Remensis, ad Nicetium Treverorum Episcopum scribens, fatetur obediendum esse Regi: *Quoniam parere nos regis præceptis in bonis rebus & conveniat & libeat; tamen si is ipse Mapinus Tullum accedere recusasset post literas Principis: Indicamus nos literas filij nostri Regis Theobaldi excepisse ut in Tullensium urbe die Calendarum Juniarum adesse deberem; & nullam causam evocationis declarantes, reciprocante pagina indicavimus nos illic accedere non debere,**

Gregor. Tith. lib. 10. c. 19.

Hh ij

quia causam conditionemque nos constabat ignorare. Iteratis scriptis edocuit &c.

CAPVT XIX.

Synopsis.

I. Gregorius magnus agnoscit auctoritatem Regum Francorum in convocandis Conciliis.

II. Imperatores possidebant auctoritatem convocandi Concilia extraordinaria. Sed id non excludebat literas Metropolitanorum ad comprovinciales Episcopos, neque Patriarcharum ad Metropolitanos. Probat ex Concilio Ephesino & Chalcedonensi.

III. Accepit literis, Metropolitanis congregabant synodos suarum provinciarum, quae Legatus consensus suos dabat. Interdum Imperatores mittebant literas convocatorias ad Patriarchas, qui dein synodum patriarchalem congregabant. Eo literis suis evocabant Metropolitanos. Litera Principum & Metropolitanorum non sunt dissociabiles.

IV. Idem jus obtinebat in Gallia, quandiu Conciliorum convocatio penes Reges fuit. Quid si Summus Pontifex eam curam ad se traheret? Prudentia Gregorius magni laudata.

V. Regum in eo auctoritas probatur ex epistola Sigeberti Regis ad Desiderium Episcopum Cadurcensem; quae explicatur.

VI. Hilarus Papa Leontio Arelatensi Episcopo consilium potestatem convocandi Concilia ex diversis provinciis. Symmachus Papa ultra progressus est.

VII. Vigilius Auxano Arelatensi concessit usum Pallij & auctoritatem convocandi synodum omnium Episcoporum Gallicanorum. Ea legatio data precibus Regis Childeberti; in cuius quoque gratiam vicarium suum idem Pontifex consulit Aureliano, Auxani successori. Arelas prima sanctissimarum Galliarum Ecclesiarum dicta à Iustiniano.

VIII. Pelagius primus Sapando Arelatensi non tribuit aperte auctoritatem convocandorum Conciliorum. Legatio illa data precibus Regis Childeberti. Ex verbis Pelagij colligitur non admodum habuit in honore Arelatenses Episcopos, tamen Vicarij essent apostolicae sedis.

IX. Gregorius dignitatem Vicarij tribuens Virgilio Arelatensi, non evagatus est extra veteres fines.

I. **S**ED ut omnis cavillandi via iis pracludatur qui hoc Episcoporum erga Reges obsequium ab adulatione proficisci existimare possent, utar auctoritate Gregorius magni: qui cupiens abolere pravam consuetudinem quae in regnis Burgundiae & Austrasiae invaluerat adversus canones, venditionem scilicet ordinationum, synodum haberi ea de causa iussit anno DCCIX. literis datis ad Syagrium Episcopum Augustodunensem, Aetherium Lugdunensem, Virgilium Arelatensem, & Desiderium Viennensem. Quoniam verò optimè noverat quamnam in Conciliis convocandis esset Principum auctoritas, heic subsistere noluit, sed eandem ob causam literas ad Reginam

Gregor. lib. 7.
cap. 10. Indit.
2. Fratrem vestram auctore
Deo volumus synodum congregare.

Brunichildem, quae Regum avia erat, scripsit; quibus, Excellentia ejus affectu paterno salutata, petit ut iussione regia synodum fieri constituat. Et quia Syagrius Augustodunensi Episcopo, intimo Regum amico, sollicitudinem synodi celebrandae delegaverat, Brunichildem orat ut ei commodas aures praebeat supplicanti, eumque ope sua adjuvet ad extirpandum hoc malum: *Salutantes excellentiam vestram paterno affectu, peccatis ut de hujus pravitate emendatione Deum vobis placabilem faciatis. Et ut nulla deinceps valeat occasione committi, synodum fieri iussio regia constituat. Infra: Curam vero & sollicitudinem ejusdem synodi, quam sciendam decrevimus, fratri coepiscopoque Syagrius, quem vestrum proprium nominamus, specialiter delegare curavimus, quem peccatis ut & supplicanti libenter audire & ope juvare dignemini &c.* Eandem ob causam scribens ad Reges Theodoricum & Theodebertum, verbis utitur disertissimis, quae ostendunt Summo Pontifici per suum fuisse Regibus competere auctoritatem convocandi synodum: *Qua de re ut magnam omnipotentis Domini munus valeatis offerre, synodum congregari praecipite.*

Et quoniam Concilium illud, quod sanctus Gregorius iustissime expetebat, non statim convocatum fuit, literas anno sexcentesimo primo scripsit ad Virgilium Episcopum Arelatensem & Aetherium Lugdunensem, quibus eos hortatus est ut synodi convocationem urgerent. Interim ad Theodoricum Regem Burgundionum scribens, illum rursus hortatur ut synodum congregari jubeat: *Iterata vos, pro vestra magna mercede, adhortatione pulsavimus ut congregari synodum jubeatis. Item in epistola ad Clotarium Regem: Peccatis ut pro mercede vestra congregari synodum faciatis. Et ad Reginam Brunichildem: Itaque synodum congregari praecipite.*

II. Possent heic aliquis suspicari quandam in iis epistolis esse contradictionem, aut saltem aliquatenus imminui auctoritatem regiam, quod Gregorius praecipiat Metropolitanis Arelatensi, Viennensi, & Lugdunensi, & Syagrius Augustodunensi Episcopo, ut synodum congregent. Verum si ratio politicae ecclesiasticae quae ipsis Imperatorum temporibus in usu erat expendatur, manifestum erit mirificam in eo capite fuisse sacerdotij & imperij concordiam, & modum agendi, quo illi utebantur, in Gallia fuisse continuatum a vo beati Gregorius. Imperatores enim, qui citra omnem controversiam possidebant auctoritatem congregandi Concilia extraordinaria, ei tamen eum modum adhibebat ut mandata eorum non exclu-

derent literas Metropolitanorum ad Episcopos comprovinciales, neque literas Patriarcharum ad Metropolitanos, qui post præceptionem Principis, munere suo fungebantur. Nam convocatio illa non exigebat præsentiam omnium Episcoporum tanquam absolutè necessariam, sed majoris eorum partis, qui à collegis suis delegabantur; quòd alij in provinciis commorari cogentur, sive pro ecclesiastico ministerio, seu etiam ob infirmam valetudinem. Ita namque fieri consuevisse colligitur ex collatione diversarum epistolarum Imperatorum & Conciliorum. Exemplo sit Concilium Ephesinum Oecumenicum tertium, quod literis Imperatoris Theodosij indictum est ad unumquemque Metropolitanum missis; quibus præcipiebatur ut Metropolitanum certum Episcoporum numerum ex sua provincia adducerent, rursùmque nonnullos illic relinquerent pro ministerio ecclesiastico. Sic enim nos docet epistola Theodosij ad Cyrillum Episcopum Alexandrinum: *Tua pietas -- operam dabit --- ut ad Ephesium civitatem accurrat, nonnullosque, quos nimirum idoneos iudicabit, sanctissimos provincie sue Episcopos adducat, ita ut neque necessarij sanctissimis ejusdem provincie Ecclesijs desint, neque y rursus qui ad eam rem apti censentur, in sacra synodo desiderentur. De indicta autem sanctissima synodo nostra serenitas ad omnes omnino Deo dilectos Episcopos Metropolitanos literas scripsit. Imperator Marcianus literas convocatorias Concilij Chalcedonensis misit ad Metropolitanos, jubens ut cum certo Episcoporum numero ad civitatem Nicenam accederent: *Tua sanctitas cum quibus approbaverit Episcopis sub suo sacerdotio constitutis --- ad memoratam Nicenam civitatem advenire festinet.**

III. Acceptis litteris, Metropolitanis congregabant synodos suarum provinciarum, quæ legatis consensus suos dabant, ut colligitur ex epistola synodica Concilij CP. Oecumenici secundi, in qua patres dicunt se nullum alium ab Episcopis qui manserant in provinciis consensum habere quàm ut Constantinopolim accedant pro celebrando Concilio, ideòque sibi liberum non esse Romam proficisci, quòd eos occidentale Concilium evocabat cum literis Imperatoris: *De hoc uno Concilio celebrando consensum Episcoporum qui in provinciis manserant unà nobiscum attulimus.*

Aliquando Imperatores literas suas Concilij convocatorias mittebant ad Patriarchas, ij verò dein mandata sua ad Metropolitanos, synodumque patriarchalem congregabant, in qua delegabantur cogni-

tores qui Concilio Oecumenico interesse deberent. Hunc ordinem tenuit Theodosius pro congregatione Concilij Ephesini secundi, ut discimus ex ejus epistola ad Dioscorum Patriarcham Alexandrinum, cùm in eundem modum scripsisset reliquis Patriarchis: *Igitur & tua sanctitas, sumptis secum decem reverendissimis Metropolitanis Episcopis, qui sub tua degunt Diocesi, & aliis similiter decem sanctis Episcopis, --- proximis Calendis Augustis Ephesum metropolim Asiæ convenire absque ulla dilatione festinet.*

Patriarcha igitur Metropolitanos convocabant cum literis suis, quæ in Conciliis Africanis vocantur tractoriæ, ij verò Episcopos, secundum auctoritatem præceptionis imperatoris. Duas illas res mirabili solertia junxit Concilium CP. secundum Oecumenicum in sua epistola synodica; ubi patres aiunt se à Concilio occidentali evocatos fuisse Romam cum literis Imperatoris: *Nos velut membra propria per Deo amantissimi Imperatoris literas accersivissis.*

Ex iis quæ dicta sunt manifestè colligitur literas Principum & Metropolitanorum non esse dissociabiles, & utrumque usum obtinuisse in convocandis Conciliis, ita tamen ut literæ Patriarcharum & Metropolitanorum executioni mandarentur in consequentiam literarum Principis.

IV. Idem mos obtinuit in Gallia, quando nulla illic auctoritas fuit, præter regiam, quæ superior esset Metropolitanis Galliarum, quæque convocandorum Conciliorum curam in se traheret; ut constat ex iis quæ huc usque vidimus observata fuisse in celebratione omnium synodorum. Sed quando Summus Pontifex, qui Metropolitanorum superior est, cuique jus competit jubendi ut Concilium nationale habeatur, eorum convocationem faciebat, æquum erat ut locum illic obtineret qui dignitati & auctoritati ejus debebatur. Gregorius porrò magnus, vir non solum ob sanctitatem morum & eruditionem clarus, sed etiam ob prudentiam admirabilem intelligentiamque politicæ ecclesiasticæ, eo temperamento usus est quod adhiberi conveniebat ad conservanda jura sedis apostolicæ & Principum. Recensens quippe abusus qui in Gallia invaluerant adversus Canones, jubet ut Concilium ea de causa habeatur intra Gallias, cujus convocandi sollicitudinem delegat Metropolitanis. Sed eodem tempore cupit & postulat ut Rex utatur suo jure, nimirum ut is auctoritate sua synodum haberi præcipiat, literis ad Metropolitanos missis, vel etiam ad singulos Episcopos, si Regia visum fuerit expedire. Metropolitanis verò,

H h iij

Epist. Theodosij ad Dioscorum, A. 3. i. Concil. Child.

Epist. Concil. Ephes. 32.

Epistola Marciani, p. 1. Concil. Chalcedon. 56.

post regiam præceptionem, congregare debebant suas synodos pro celebratione Concilij, mentione insuper facta pontificiæ permissionis. Sed in primis observandum est delegationem illam sancti Gregorij non debuisse mandari executioni, secundum quod ipse præceperat, donec regia jussio accederet ob eandem causam. Quare Concilium illud quod Summus Pontifex constituerat, habitum non fuit, tamen ille id vehementer urgeret, quoniam Reges ejus congregationem non præceperunt. Affirmare itaque licet concursum auctoritatis pontificiæ firmasse potestatem Metropolitanorum pro congregatione Conciliorum in ordine ecclesiastico, sed non violasse jus regum, quod versatur in politia exteriori & in protectione Ecclesiæ; præsertim cum congregatio ita fieret auctoritate Summi Pontificis ut necessaria esset regia jussio. Contra verò consensus Pontificis non erat necessarius quando synodus congregabatur auctoritate Principis.

V. Ceterum ut concludam hoc caput, & ut præterea testator fiat auctoritas Regum in convocandis Conciliis, addam hoc loco epistolam Sigeberti Regis Austrasiorum scriptam circa annum sexcentisimum quinquagesimum ad Desiderium Episcopum Cadurcensem: in qua ei significat relatum sibi fuisse Wlfoledum Episcopum evocasse comprovinciales Episcopos ad Concilium in regno habendum, sed nullam ejuscemodi consilij mentionem fecisse apud Regem. Cupere se quidem, exemplo Regum decessorum suorum, observare canones ecclesiasticos; attamen ex procerum suorum consilio statuisse tolerandum non esse ut Episcopi sibi subjecti Concilium ullum in regno celebrent, quin prius ipse admoneatur. Quod si ostendatur regie majestati congregationem illam utilem futuram, sive pro statu ecclesiastico, sive etiam pro regni utilitate, non denegaturum confessionem suam. Quapropter Desiderio suadet ne ad synodum illam accedat. Desiderius autem, cum Cadurcorum antistes esset, non pertinebat ad regnum Sigeberti; licet inter intimos esset ejus Principis, ut constat ex alia ejusdem Regis ad ipsum epistola. Wlfoledus verò, qui provinciæ suæ Episcopos convocaverat, Biturigum antistes erat, quorum metropoli contributa erat Divona Cadurcorum, & ad regnum Burgundiæ spectabat, cujus Rex tunc erat Clodoveus secundus. Istius autem Wlfoledi Episcopi Ecclesiæ Bituricensis subscriptio deprehenditur in Concilio Cabilonenfi quod anno DCL. Rex Clodoveus congregavit. Insolens

videri posset hujus Metropoli præsumptio, qui Episcopos suffraganeos suos extra provinciam suam evocavit synodali conventui interfuturos, nisi ratio habeatur canonum apostolicorum, Constantinopolitanorum, & Antiochenorum, qui permittunt Episcopis unius provinciæ ad aliam transire, si licetis Metropolitanis, qui eorum ope indigeat, evocentur. Ex quibus id conficitur, Episcopum Bituricensis ab Episcopis regni Austrasiorum rogatum esse ut ad quandam civitatem conveniret, in qua synodus major haberi posset, existimantes ita licere fieri secundum Canones. Verum jam observavimus communicationem illam Episcoporum fuisse interruptam ob divisionem regnorum; cui præterea locus non erat, sicuti nec celebrationi Concilij nationalis unius regni, nisi jussio regia præcessisset. Vtriusque horum capitum probatio extat in epistola Sigeberti. Tamen, eo casu, prohibitio unius ab alio pendeat; id est, si Concilium Episcoporum unius regni haberi non possit, sequitur Episcopos alterius regni ad illud convenire non posse. Hæc sunt verba Sigeberti: *Licet nos statuta Canonum & ecclesiasticas regulas, sicut parentes nostri in Dei nomen conservarunt, ita & nos conservare optamus, tamen dum ad nostram antea notitiam non fuit perlatum, sic nobis cum nostris proceribus convenit, ut sine nostra scientia synodale Concilium in regno nostro non agatur, nec ad dictas Kal. Septembris nulla conjunctio Sacerdotum, ex his qui ad nostram ditionem pertinere noscuntur, non fiat. Postea verò opportuno tempore, si nobis antea denunciatur, utrum pro statu ecclesiastico, sive etiam pro qualibet rationabili conditione, conventio esse decreverit, non abnuimus; sic tamen, ut diximus, ut in nostri prius deferatur cognitionem.*

VI. Potestas illa convocandorum in Gallia Conciliorum, qua Summi Pontifices fruebantur, exigit ut paulò altius scrutemur eam quam pro eadem causa communicabant cum Episcopis Arelatenfisibus. Hilarus Papa, providens dissipationem Galliarum, earundemque in diversa regna sectionem, obstituras communicationi Episcoporum inter se, Leontio Arelatenfi Episcopo contulerat facultatem convocandi Concilia hujuscemodi ex totidem provinciis quot posset, ut supra vidimus. Eam Cæsario Arelatenfi continuavit Symmachus anno quingentesimo decimo quarto; cui præcepit invigilare rebus omnibus quæ ad religionem spectant, non solum in provinciis Galliarum, sed etiam in Hispaniensibus; quoniam ea tempestate provincia Arelatenfis, tamen esset intra Gallias, imperio parebat Regis

Epistola Sigeberti
ad Desiderium
Cadurcensem

Vile Epistola
Sigeberti
ad Desiderium

Italia Theodorici, penes quem erat administratio regni Vvisgothorum in Hispania. Sed postquam civitas Arelatenfis in jus Francorum cecit, Vigilius Papa aut ejus successores nullam Arelatenfis Episcopis sollicitudinem in Hispanias attribuerunt. Verum Symmachus non eo loci substitit ut generalem tantum religionis curam Casario committeret, sed insuper ei auctoritatem tribuit convocandi Concilium Episcoporum, si religio ita posceret, ut in eo controversiae finirentur. Quod si tale negotium emergerit quod illic difficile fuerit terminari, ad sedem apostolicam referatur ab Episcopo Arelatenfi. Quoad Episcopos vero ex regionibus Galliarum & Hispaniarum, jubet ut ij qui Romam proficisci voluerint, literas Casarij secum deferant; ut Summus Pontifex agnoscat quae sit eorum dignitas, & utrum eis communionem suam impertiri debeat: *Decernimus ut circa ea quae tam in Galliae quam in Hispaniae provinciis de causa religionis emerferint solertia tua fraternitatis invigilet. Et si ratio poposcerit praesentiam Sacerdotum, servata consuetudine unusquisque tua dilectionis admonitus auctoritate conveniat. Et si Dei adjutorio controversa incidens amputari poterit, ipsius hoc meritis applicemus. Alioquin existentis negotii qualitas ad sedem apostolicam te referente perveniat. Infra: Si quis de Gallicana vel Hispana regionibus ecclesiastici ordinis atque officij ad nos venire compulsus fuerit, cum fraternitatis tuae notitia iter peregrinationis arripiat; ut nec honor ejus, per ignorantiam, aliquam contumeliam patiat, & ambiguitate depulsa, a nobis animo securo in communionis gratiam possit admitti.*

VII. Anno DCLV. Vigilius Papa vicariatum suum per Gallias concessit Auxanio Episcopo Arelatenfi, concessio etiam usu Pallij. Tribuit autem ei potestatem convocandi synodum omnium Episcoporum Gallicanorum; quos adesse jubet sub poena suspensionis, quam synodus adversus eos decerneret nisi justam excusationem adferant. Eo tamen casu tenentur mittere vice sua Presbyterum aliquem, aut Diaconum, qui eis nuntiet quae decreta fuerint in illa synodo: *Et quia necesse est ut aptis Deo propitiante temporibus Arelatenfis Episcopus nostris vicibus fungatur, quoties judicaverit expedire ut profacienda consolatione communi Episcoporum debeant congregari persone, nullus inobediens ejus forte mandatis sit.* Sed observandum est legationem illam Arelatenfi Episcopo fuisse concessam petente Childeberto Rege. Quippe extraordinariae res hujusmodi, quae novitatem inducunt adversus Canones, obtinere non possunt in regno absque consensu re-

gio. *Sicut nos, inquit Vigilius ad Auxantium scribens, pro tua pietatis affectu, & pro gloriosissimi filij nostri Regis Childeberti Christiana devotione mandatis, vices nostras libentissima voluntate contulimus.* Post obitum Auxanij, idem Pontifex vicariatum suum Aureliano ejus successori tribuit; sed id factum in gratiam Regis Childeberti, qui ita fieri optaverat: *Administrationem vicum nostrarum, inquit, fraternitati vestre animo libenti committimus; --- quando & summi sacerdotij consortio vos dignos divina esse gratia judicavit, & gloriosissimi Childeberti Francorum Regis Christiana & Deo placita in perhibendo vobis testimonio voluntas accessit.* Inde factum ut Iustinianus in rescripto ad Quintam Synodum Oecumenicam misso, loquens de hoc Aureliano, dicat eum fuisse Episcopum Arelati, *quae est prima sanctissimarum Galliae Ecclesiarum.* quod dein repetitum est in Collatione septima.

VIII. Vicariatum quoque suum Sapaudum Arelatenfi tribuit Pelagius primus, cujus tamen auctoritatem ad duo quaedam capita coercere videtur. Primum quidem, ut primum ubique locum obrineat inter Episcopos, tanquam Legatus, & quadam velut praefectura fungatur in clero, ei tamen aperte non tribuens jus convocandorum Conciliorum: *Ut sedis nostra Vicarius constitutus, ad instar nostrum in Galliarum partibus primi Sacerdotis locum obrineas.* Alterum est; *Ut singulae personae ecclesiasticae Galliarum finibus excedentes, formatas epistolas a Sapaudum accipiant.* Ad Regem autem Childebertum scribens, ait se precibus ejus dedisse hanc legationem, *secundum petitionem vestram, inquit.* Sed magni momenti est clausula quae sequitur, quae ostendit dignitatem illam parum gloriae attulisse praedecessoribus Sapaudum. *Petit enim a Rege ut quoniam ipse optaverat ejus Episcopi dignitatem hoc honore amplificari, non patiat eum contemni ab Episcopis Gallicanis aut ab aliis personis ecclesiasticis: Ne quem per vices nostras augeri postulastis, in aliqua parte cuique Gallicanorum Sacerdotum vel cujuslibet ecclesiastici ordinis persona, quod non oportet, contemptibilis habeatur.*

Verba illa indicant Episcopos Arelatenfes, tametsi legationis apostolicae sedis munere fungerentur, non admodum habitos in honore. Certè nullum regni generale Concilium reperitur ab iis convocatum fuisse, prohibentibus nimirum Regibus ac reliquis Metropolitanis. Quinetiam nulli eorum Conciliorum unquam praesidere. Contra, Aurelianus Arelatenfis post Sacerdotem Episcopum Lugdunensem subscripsit Con-

Epist. Vigilij ad Aurelianum Episc. Arelat.

Rescriptum illud exat in Collat. 7. Quintae Synodi.

Pelag. ep. 6. ad Sapaudum.

Vide supra lib. 7. cap. 18. & 19. & seqq.

Symmach. ep. 24. Vide supra lib. 1. cap. 11. & 12.

Epistola Vigilij P. ad Episcopos Galliae.

cilio quinto Aurelianensi anno quingentesimo quadregesimo nono. Quò fortassis alludit Pelagius, dum Childebertum orat ne patiat Sapaudum sedis apostolicæ Vicarium contemni, ut acciderat prædecessori ejus Aureliano. Ceterum ad corrigenda peccata illa Sapaudus, tamen recentior ordinatus, præfuit Concilio Parisiensi anno DLV. subscripsitque ante Metropolitanos Vienneensem, Biturigensem, Burdegalensem, atque etiam Senonensem, quamvis synodus haberetur in provincia Senonensi.

IX. Anno DCCV. Gregorius magnus dignitatem Vicarij continuavit in Virgilio Episcopo Arelatensi, juxta petitionem Regis Childeberti, concessa prorsus illa amplitudine potestatis quam Vigilus repererat, convocandi nimirum Concilia, in quibus controversiæ ecclesiasticæ terminarentur. Quòd si causa fidei illic ageretur, aut negotia inciderent quæ dubia essent, aut ejus momenti ut in provinciis decidi nequeant, jubet ut ad sedem apostolicam referatur. Præterea illi hoc tribuit ut personæ ecclesiasticæ, quæ extra Gallias proficisci volent, teneantur ab eo accipere literas communicatorias. Attamen facile est agnoscere integram convocandorum Conciliorum auctoritatem non fuisse penes Virgilium, quandoquidem ei sanctus Gregorius tres alios Episcopos adjunxit, ut supra adnotatum est, & à Regibus postulavit ut synodum intra Gallias haberi juberent. Nihil igitur Virgilio supererat præter honorem & amplitudinem Vicarij & quandam velut generalem præfecturam in Ecclesia Gallicana; de cujus negotiis referebat ad Summum Pontificem, quocum particularem communicationem habebat.

CAPVT XX.

Synopsis.

I. Discrimen synodorum generalium Diæceson Orientis & Gallicanarum.

II. Inquiritur in originem synodorum nationalium. Cardinalis Perrozus notatus. Theodosius Imperator relationes synodicas Illyrici, in rebus dubiis, tribuit Episcopo Constantinopolitano. quod caruit effectum.

III. Photij expositio refutatur, qui omnes quaestiones canonicas tribuit putat Episcopo Constantinopolitano.

IV. De synodis generalibus Africa. Nicæna Synodus explicata. Dionysius Exiguus emendatus.

V. In Concilio universalis Africa tractabatur de causis communibus. Cetera provincialibus synodis relinquebantur discutienda. Quæ sint causa communes.

VI. Variant canones Africani quoad causas

Presbyterorum. Concilianur canones.

VII. A Concilio universalibus Africa non licebat appellare ad transmarina judicium. neque etiam à provincialibus.

I. VERUM ut perfectè intelligere possimus quamnam esset auctoritas Conciliorum generalium Diæceson Gallicanarum, non inhaerendum est omnino canoni secundo Concilij Constantinopolitani, qui synodis quinque Diæceson Orientis supremam auctoritatem tribuit decernendi de omni re quæ ad disciplinam ecclesiasticam pertinet. Nam duæ synodi, Ægyptiaca nimirum, & Antiochena, patriarchales erant; reliquæ verò tres, Pontica, Asiana, & Thracica, quæ suis quaque Exarchis parebant, attributæ sunt jurisdictioni Episcopi CP. ad constituendum Concilium patriarchatus CP. juxta canonem XXVIII. Concilij Chalcedonensis. Itaque cum illæ synodi Diæceson suo quaque Patriarchæ subessent, earum auctoritas suprema prorsus esse debuit, neque fieri poterat ut ab alia quapiam jurisdictione penderent. Concilia autem patriarchalia semel in anno habenda esse sanciverat Justinianus, eoque accedere Metropolitanis tenebantur loco & die quem Patriarcha constitueret, judicaturi in eis quaestiones ad fidem vel ad disciplinam spectantes, sive in prima cognitione adversus Metropolitanos, aut etiam ob appellationes à sententiis Episcoporum. At synodorum Gallicanarum tanta esse auctoritas non potuit, cum patriarchales non essent. Quinimò cum Gallia essent in Occidente, auctoritatem sedis apostolicæ colebant, ad eamque necessario respicere tenebantur. Sed eo temperamento res gerebantur ut reverentia illa nihil detraheret de suprema Conciliorum potestate in quibusdam capitibus; quemadmodum celebratio Conciliorum universalium regni nihil adimebat de juribus synodorum provincialium.

II. Vtraque harum propositionum plurimum difficultatis habere videtur. Et tamen utraque verissima est. Nam materiam difficiles, quæque, cum maximi momenti essent, in synodis provincialibus definiti nequebant, deliberabantur finiebanturque in synodo uniuscujusque Diæceson. Ius autem illud melius explicari non potest quam auctoritate legum quæ synodis illis Diæcesonis initium dederunt. Imp. Honorius & Theodosius, in rescripto dato ad Philippum Præfectum prætorio Illyrici orientalis, jubent ut omni innovatione cessante, id est, pervasionibus secularis jurisdictionis vel etiam Synodi Diæceson, antiqui canones obtineant in universis provinciis Illyrici. Quòd

Quod si aliquid ambiguum aut dubium emerferit, reservari jubent iudicio conventus generalis Episcoporum Dioceseos Illyricianæ, quem vocant conventum sacerdotalem. quo etiam nomine dicebantur cœtus generales pro rebus politicis congregati. Addunt tamen in gratiam Episcopi Constantinopolitani, ne dubiæ causæ definiantur eo inconsulto, quoniam privilegiis veteris Romæ fruitur. *Omni innovatione cessante veterem statem & canones pristinos ecclesiasticos per omnes Illyrici provincias servari præcipimus. Tum (ita legit Codex Theodosianus) si quid dubietatis emerferit, id oporteat non absque scientia viri reverendissimi sacrosanctæ legis antistitis urbis Constantinopolitanae, quæ Romæ veteris prærogativa letatur, conventui sacerdotali sancto quoque iudicio reservari.* Antiqui canones, de quibus loquitur illa lex, alij non sunt præter Nicænos; in quibus statutum est ut causæ ecclesiasticæ iudicentur à synodis uniuscujusque provinciae, omni earum cognitione prorsus interdicta cuilibet alij jurisdictioni ecclesiasticæ & seculari. Hi canones haud dubiè violati fuerant in Illyrico, sive à Præfecto prætorio, sive à synodo generali Dioceseos, quæ synodorum particularium jurisdictionem convellebat. Id autem esse verisimile suadent ea quæ sequuntur: *Tum si quid dubietatis emerferit*; id est, si tunc, quando videlicet particulares provinciae causas tractant secundum Canones, incidat aliquod dubium, definiatur in conventu generali Episcoporum universæ Dioceseos. Explicatio illa evertit conjecturam illustrissimi Cardinalis Perronij; qui existimat legem illam fuisse latam à Theodosio per subreptionem Attici Episcopi Constantinopolitani, qui apud Principem conquestus sit de Episcopis Illyrici, qui reverentiam Attico denegabant contra antiquam consuetudinem & canones ecclesiasticos, id est, canonem tertium Constantinopolitanum, quo secundus dignitatis gradus Episcopo CP. decernebatur, quod esset nova Roma. Sententia hæc adversatur canoni quem vir illustrissimus laudat; quo nulla jurisdictioni tribuitur Episcopo Constantinopolitano, sed tantum honoris prærogativa; præsertim cum nulla Dioceseos Illyricianæ mentio fiat in hoc canone, quæ vel unica allegatio pessumdedisset consilium Attici. Sanè eò præcipue tendere videtur sententia legis ut componat jurisdictionem synodorum provincialium Illyrici ac Dioceseos Illyricianæ; per occasionem autem Princeps, ornandi Episcopi CP. cupidus, novum jus introducit in ejus gratiam, jus nimirum relationis. Quod ea in primis de causâ fecit ut communito

Tom. II.

nem istius Dioceseos, etiam quoad res ecclesiasticas, distraheret ab Occidente; à quo avulsa fuerat in dispositione civili, & unita Imperio orientali. Ceterum exemplum illud, è prærogativa veteris Romæ petitur, ostendit relationes causarum difficilium ad sedem apostolicam mitti consuevisse à Concilio generali Dioceseos Illyricianæ, vel ab Episcopo Thessalonicensi, qui Exarchus Illyrici Episcopique Romani Vicarius erat. Id ipsum probant epistolæ Papæ Leonis primi ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem; in quibus præcipitur ut eæ relationes fiant, si causa quæ finire non potuit in synodo provinciali, nec in Concilio dein generali potuerit terminari. Unde præterea colligitur clausulam legi Theodosianæ insertam in gratiam Episcopi Constantinopolitani irritam fuisse, nec executioni mandatam. Sanè Concilium Chalcedonense, cum sedem Constantinopolitanam in patriarchatum everheret, nullam ei potestatem tribuit in provincias Illyrici; quæ patriarchati Romano semper adhæserunt, donec occasione hæresis Monothelitarum ab eo distractæ sunt circa annum septingentesimum.

III. Eam legem Photius Patriarcha Constantinopolitanus, dignitatis suæ augendæ cupidus, aliò vertit, vim apertam verbis legis inferens. Ejus quippe sensum hunc esse ait, canonica iudicia ab Archiepiscopo Constantinopolitano & ab ejus synodo definienda esse. *Ὅτι τῶ ἀναφορῶν καὶ κανόνων ἀμφισβήτησις ἐν ὅλῳ Ἰλλυρικῶν δὲ τίμνωται τῶν γὰρ μὲν ἔρχεται. Κ. πύλεως, καὶ τῶν αὐτῶν συνόδων, ἧς ἔχει ἀποδόμια τῶν δεξιῶν ρώμης.* Et tamen Imperator jubet ut iudicia illa ferantur à synodo Illyriciana, cum consilio Episcopi Constantinopolitani. Ea nihilominus lege ejusque explicatione usi sunt Græci ad distringendam ab Illyrico Bulgariam, ævo Photij; quæ res facta fuit à Diocesi Romana, & subjecta patriarchati Constantinopolitano.

IV. Sed ut redeamus unde digressi sumus, ad auctoritatem videlicet Conciliorum generalium, necesse est ut lucem materia hæc accipiat à Conciliis Africanis. Canon itaque decimus Africanus docet Concilium universale Africæ semel in anno debere fieri ad definiendas causas ecclesiasticas, ut Nicæna synodus statuit: *Confirmandum est in hac synodo ut secundum statuta Nicæna propter causas ecclesiasticas, quæ ad perniciem plebium sæpe veterascunt, singulis quibusque annis Concilium convocetur: ad quod omnes provincie quæ primas sedes habent, de Conciliis suis binos, aut quantos delegerint, Episcopos mit-*

I i

Vide supra lib. 4. cap. 1. §. 1. 2. & lib. 1. cap. 24. §. 11.

Vide lib. 1. c. 51 §. 1.

Phot. de. 12. No. mac. cap. 1.

Ill. Card. Perron. c. 1. 2. Replicæ.

Vide supra lib. 1. c. 1. §. 1. & 6.

Vide lib. 1. c. 31 §. 1.

tant; ut congregato conventu, plena possit esse auctoritas. Vbi observandum est, opportunè admodum Afros uti canonibus Nicænis, ut generalis conventus Africae auctoritatem firment. Quamvis enim Nicæna Synodus, si verba ejus rectè expendantur, synodi tantum Episcoporum unius provinciae mentionem faciat, quæ à Metropolitana convocetur, attamen evidens est synodum quæ ex quinque aut sex provinciis convenerit minoris auctoritatis non futuram ex eo capite quòd & frequentior fuerit & illustrior. Atque adeo Concilium generale Africae spectandum est non secundum ipsa verba canonum Nicææ, sed juxta sensum & mentem eorundem canonum. Eidem fundamento inniritur secunda Synodus Oecumenica, cum Dioceseon corpora constituens, ait hinc eventurum ut causæ ecclesiasticæ tractentur in synodis provinciarum, eundem Nicænam Synodum. Hinc pariter factum ut Hincmarus Remensis Archiepiscopus, eorum patrum menti amulatus, sæpe auctoritatem Conciliorum generalium Ecclesiæ Gallicanæ deducat à Concilio Nicæno; quòd ea revera sint Concilia provincialia, tamen ex quibusdam provinciis constituta. Quippe provincia cuilibet liberum est aliam convocare, juxta canones apostolicos, Antiochenos, & Constantinopolitanos. Zonaras, in commentario ad hunc canonem Africanum, qui est XXI. in ejus Collectione, cum non satis animadvertet eo loco agi de synodo generali Africae, non autem de synodo unius tantum provinciae, pravam admodum explicationem proposuit, nimirum, eo canone juberi ut Metropolitanus duos Episcopos ex comprovincialibus suis deleget, qui ejus auctoritatem in synodo illa representent, tanquam Vicarij, τοποτηρηται. Balsamo verò contextum canonis integrum non refert, sed synopsis tantum Dionysij Exigui Græcè versam; quæ docet debere Metropolitanos semel unoquoque anno ad synodum accedere, τὸς συνόδου οἱ μητροπολιταὶ ἕκαστος. Vnde colligendum est eum canonem intelligi debere de synodo universali, ad quam Metropolitanus adeste tenentur cum legatis suarum provinciarum. Porro ope istius versionis Græcæ corrigenda est hoc modo synopsis Dionysiana: *Vt per annos singulos pes omnes provincias ad Concilium Metropolitanum conveniant.* Rejiciendaque est lectio editionis Parisiensis anni MDCXXXVIII. quæ ita habet, *conveniatur.*

V. Concilium autem illud universale Africae nullas alias causas ad suam cognitionem trahebat quàm eas quæ communes erant

omni clero Africano; ceteras verò, quæ particulares erant, uniuscujusque provinciae definitioni permittebat. Distinctio illa extat in canone XCVI. Collectionis Canonum Africanorum: *Placuit ut non sit ultra fatigandis fratribus anniversaria necessitas; sed quoties exegerit causa communis, id est, totius Africae, undecunque ad hanc sedem de hac re data litera fuerint, congregandam esse synodum in ea provincia ubi opportunitas persuaserit. Cause autem quæ communes non sunt, in suis provinciis judicentur.* In eo porro consistit difficultas, quænam dicerentur causæ communes. Balsamo in commentariis ad hunc canonem ait causas communes esse illas quæ dogmaticæ sunt, de *quibusdam articulis*, quas privatis opponit, id est, controversiis quæ inter Clericos aut Episcopos emergunt. Verùm explicatio hæc habet adhuc aliquid difficultatis, etique non convenit cum reliquis canonibus Africanis. Certum quidem est causas dogmaticas, id est, eas quæ fidem respiciunt, primas esse inter communes. Sic Pelagij hæresis damnata est in Concilio Carthaginensi generali: de quarelatum est ad Innocentium primum. Sed ab quoque causæ in eum numerum referuntur, nimirum, controversia quæ circa jurisdictionem accensa est inter Ecclesias Africanas & Summos Pontifices, quæ in Conciliis universalibus Africae disceptata est. Canones quorum auctoritate ordinabatur politia ecclesiastica decernebantur in Conciliis generalibus. In accusationibus verò adversus Episcopos prima causæ cognitio, prout reo libebat, ad synodum provinciae deferri poterat, vel ad Concilium universale; ut patet ex canone IX. & LXXXVII. Itaque omnes illæ causæ annumerantur communibus.

VI. Quoad causas verò Presbyterorum, variant canones Africani. Quippe CXXV. ex Concilio Milevitano desumptus, eis liberum esse decernit appellare à judicio Episcoporum suorum ad *Africana Concilia, vel ad Primates provinciarum suarum.* Idipsum etiam scribit Concilium Africanum in epistola ad Celestinum Papam: *Vnicuique concessum est, si iudicio offensus fuerit cognitorum, ad Concilia sua provincia vel etiam universale provocare.* Et nihilominus canone XXVIII. prohibentur ne ad alios appellent quàm ad *Primates suarum provinciarum.* Varietas illa explicanda est ope canonis XCVI. quo decisio causarum quæ communes non sunt permittitur synodo uniuscujusque provinciae, causarum verò communium, synodo generali, adeo ut si iudicium latum adversus Presbyterum aut quemlibet clerico in causam generalem vertatur ob in-

CAPVT XXI.

Synopsis.

I. Concilia generalia Galliarum similia prorsus erant Conciliis Africanis. Major synodus in canone Antiocheno. Conciliorum Gallicanorum auctoritas explicatur. Verba Hilari Papae referuntur.

II. Recessit Hilarius ab institutis majorum, confirmans celebrationem Conciliorum ex diversis provinciis.

III. Iubet autem ut per annos singulos Concilium generale celebretur. Eo alludit Synodus Agathensis. Genuinus sensus Synodi Matisconensis secunda indicatur.

IV. Iubet postremo Hilarius ut regulae quae in his Conciliis promulgabuntur, sint iuxta Canonum definitiones. Idem praesentur Concilia Galliana.

V. Inducuntur canones ad quos alludit Hilarius. De collectione Canonum Dionysij Exigui. Liber Canonum vocatur à Gregorio Turonensi.

VI. Canones novi secundum auctoritatis gradum obtinebant post antiquos. Probat ex Augustino & Agobardo.

VII. De Collectione Canonum Gallicanorum. Vires legis obtinebant in Hispania.

I. **C**ONCILIA generalia Galliarum eodem nomine nuncupabantur quo Concilia universalia Africae, ejusdemque erant auctoritatis. Nam in secunda synodo Matisconensi, quae de hujuscemodi Conciliis loquitur, legimus *generale Concilium & universale*, in Turonensi verò, quae anno DLXVII. congregata est, *major synodus*. Quod imitatum est ex canone XII. Concilij Antiocheni, quod majorem synodum vocat eam quae extraordinaria erat, convocata nimirum ab Imperatoribus ad judicandas appellationes eorum qui à judiciis synodi provincialis provocaverant. Concilia isthaec generalia Galliae condere poterant canones & causas judicare. Canones pro libito condere poterant, modo contrarij non essent canonibus Conciliorum generalium, & definitivo judicio terminare omnes causas ecclesiasticas quae synodis provincialibus visa essent difficiles. Quod si generali Concilio tanta esse videretur difficultas ut solvi non posset, consulenda erat sedes apostolica. Ea est sententia Hilari Papae in epistola scripta anno CDLXII. ad Episcopos quinque provinciarum Galliae, Viennensis videlicet, Lugdunensis, utriusque Narbonensis, & Alpium Penninarum: cui praeverat Innocentius primus ad Victricium Episcopum Rothomagensis similia Hilario scribens de auctoritate synodorum provincialium, & majores causas ad apostolicam sedem referendas esse. *Vt si quid usquam, inquit Hilarius, vel in ordinandis Episcopis vel Presbyteris aut cujuslibet*

commoda quae inde sequi possent, tum appellatio Presbyteri aut Clerici judicari debet in Concilio generali Africae. Exempli causa, si lis moveatur circa caput aliquod nondum satis perspicue explicatum in canonicis. Si is adversus quem accusatio instituta est, vir sit tali dignitate praeditus, ut si judicium ejus fieret in provinciis, timendum foret ne tumultus in eis excitarentur. Vel si ob illud judicium oriretur conflictio jurisdictionis; quemadmodum accidit in causa Apiarij Presbyteri. Aut tandem ob aliquam aliam causam similem. Tunc enim, ut dixi, appellatio Presbyteri aut Clerici judicanda est in Concilio generali Africae. At si tantum agatur de executione canonum, de quorum sententia dubitari non possit circa negotium noviter emergens, tum appellatio terminanda est in unaquaque provincia, neque licet à Concilio provinciali provocare ad universale. Secundum illam regulam legimus appellationem Palladij laici, qui à Triflerio Episcopo suo excommunicatus fuerat, itemque appellationem Exuperantij Presbyteri, cui interdictum erat functionibus suis, ob gravitatem earum fuisse judicatas in Concilio Taurinensi ex diversis provinciis congregato.

VII. Iudicia verò quae in Conciliis illis universalibus Africae fiebant, vel etiam in synodis provincialibus, propter causas quae communes erant, suprema prorsus erant, nec ab eis *ad transmarina iudicia*, id est, Romanam, appellare licebat. *Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communionem recipiatur*. Adeo certa & inviolabilis erat apud Africanos haec regula, quoad Presbyteros & reliquos è clero, ut ad Celestinum Papam scribere non dubitent: *Presbyterorum quoque & sequentium Clericorum improba refugia, sicut te dignum est, repellat sanctitas tua: quia & nulla patrum definitione hoc Ecclesia derogatum est Africanae*. Nihilominus, quoad appellationes Episcoporum, Zozimus Papa ejusque successores contendunt apud sedem apostolicam judicandum esse an appellatio admitti debeat. Quod si iusta fuisse appellandi causa videretur, ad Episcopum Romanum pertinere jus statuendi ut ea retractetur in provincia. Verum id accuratè expendimus in dissertatione de judiciis canonicis Episcoporum.

Præterea, Concilia universalia Africae condebant canones, qui in auctoritatem recepti sunt in Ecclesia universali.

Concil. Taurin.
64-1

Con. 15. & 125.

Concil. Matiscon.
c. 9 & 10.

loci Clericis faciendis contra precepta apostolica reperitur admissum, aut in eorum conversatione quiequam reprobatur, communi omnium auctoritate rescetur. Infrà: *Nec cuiquam licebit à regulis evagari quas sibi juxta canonum definitiones unita fraternitas in commune prefixerit; cum imminente quotannis examine, ita singuli actus suos dirigent, ut his discussio judicij optari magis debeat quam timeri. In dirimendis sanè gravioribus causis, & quæ illic non potuerint terminari, apostolica sedis sententia consultatur.*

II. Tria quædam observanda sunt in hoc decreto. Primum quidem, Summum illum Pontificem disertis verbis confirmare celebrationem Conciliorum ex diversis provinciis congregatorum; contra quam visum erat prædecessoribus ejus Innocentio & Leoni. Hi quippe edixerant ut unaquæque provincia suis specialibus Conciliis contenta esset, in quibus causæ terminarentur, neque licere ad alias provincias convolare. Quod eo consilio, ut ego quidem existimo, actum est ut ea arte facilius flecterent provinciales ad consulendam statim Romanam sedem. *Suis unaquæque provincia sit contenta Conciliis, inquit Leo. Nec alicui liceat, inquit Innocentius, ad alias convolare provincias.*

III. Secundum caput in eo constat, quod Concilium illud generale jubetur celebrari semel in anno, *per annos singulos*; non autem bis, velut synodi provinciales, quod ad formam Concilij universalis Africæ institutum est. Ad ea decreta alludit Synodus Agathensis, cum præcipit ut Concilium Episcoporum regni Gotthici, ex quibus illa constabat, renovetur annis singulis, secundum constituta patrum: *Synodum etiam juxta constituta Patrum singulis annis placuit congregari.* Falluntur autem qui in eo canone agi putant de Conciliis provincialibus, nisi ostendant in præcedentibus canonibus celebrationem eorum Conciliorum semel tantum in anno jussam, quemadmodum LXXI. canon Agathensis supponit. Id quod probari non potest nisi quoad Concilia generalia, ut dixi. Tempus autem illud ad triennium coercet canon vigesimus Concilij Matisconensis secundi, perperam à nonnullis intellectus de synodis provincialibus: *Ad synodum post triennium tempus omnes conveniant*, id est, ex omnibus provinciis quæ tum coiverant.

IV. Tertium caput, quod est magni momenti, consistit in modificatione quam facit Hilarus, nimirum ut regulæ quæ in his Conciliis promulgabuntur, sint *juxta Canonum definitiones*. Eadem est sententia Concilij Venerici in epistola synodica: *Vt quæ in*

prioribus patrum statutis videmus omissa, & procedente tempore licentia ex nimia labentis seculi libertate præsumpta, statutis saluberrimis sanciremus. Hinc factum ut præfationes omnium Conciliorum hanc cautionem contineant, velle se canones antiquos renovare, & novos condere ad evellenda nova mala. Et in epistola tractoria Aviti Episcopi Vienneſis, qua collegas suos evocat ad Concilium Epaonenſe, legitur id Concilium ea de causa convocari ut animi omnium revocentur ad memoriam antiquorum canonum, & ut novi condantur, si res ita ferat: *Iustum est, quantum reor, ut constitutis prioribus sub communis presentie opportunitate tractatis, nostris simul nobisque, prout ordo colloquutionis invenerit, vel insinuemus vetera, vel, si necesse est, etiam nostra jungamus.* Eadem fuit sententia Concilij Arvernensis habiti anno DXXXV. cujus ea sunt verba: *Id nobis rationabile visum est, ut quamvis ecclesiastica regula penè omnia comprehendant, tamen quædam vel adderentur nova, vel repeterentur antiqua.*

V. Canones antiqui, ad quos alludit Hilarus, nulli alij sunt præter eos qui continentur in Collectione quæ canone primo Concilij Chalcedonensis recepta est, id est, canones Nicæni, Ancyrani, Neocæsarienses, Gangrenses, Antiocheni, Laodiceni, & Constantinopolitani, ne interim Chalcedonenses omittam, quæ Collectio Latine verſa est tempore Concilij Chalcedonensis. Sed tempore translatio ista confusa erat & indigesta, Dionysius Exiguus, natione Scythæ, & Abbas apud Romam, novam versionem aggressus est ævo Justiniani Imperatoris; quæ statim obviis ulnis excepta est ab Ecclesia Romana, ut testatur Cassiodorus: *Ex Græcis exemplaribus canones ecclesiasticos moribus suis, ut erat planus atque disertus, magna eloquentie luce composuit, quod hodie usque celeberrimo Ecclesia Romana complectitur.* Ceterum sufficere visa non est Dionysio Collectio canonum Græcorum. Itaque ut eam integram esse efficeret, canones Sardicenses addidit, & Collectionem canonum Africanorum, præter quinquaginta canones apostolicos, qui prima statim fronte occurrunt apud Dionysium. Constat integra hæc Collectio ex CCC LXXI. canonibus: quos statim subsequuntur decreta Pontificum Romanorum Siricij, Innocentij, Zozimi, Celestini, Leonis, Gelasij, & Hilari. Corpus illud canonum & epistolarum decretalium statim in universo Occidente obtinuit ad dirimendas lites ecclesiasticas; præcipue verò in Gallia, ut patet ex Gregorio Turonenſi, qui illud vocat librum Canonum.

Canon 71.
Concil. Agath.

VI. Ex iis quæ dicta sunt colligi potest eam Hilario Papæ & Episcopis Gallicanis mentem fuisse ut debitam antiquis canonibus in veteri collectione comprehensis reverentiam custodirent, & ut suos tantum conderent ad interpretationem & supplementum antiquorum, quibus derogari non poterat. Canones itaque novi secundum auctoritatis gradum obtinebant post antiquos; quia Concilia regionalia cedere debent Conciliis plenariis Ecclesiæ universalis, ut sanctus Augustinus scribit: *Ipsa Concilia*, inquit, *quæ per singulas regiones vel provincias fiunt, plenariorum Conciliorum auctoritati quæ fiunt ex universo orbe Christiano sine ullis ambagibus cedunt.* Quare Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis præclare dicebat de Canonibus Ecclesiæ Gallicanæ, canonum Gallicanorum sanctiones non esse passim æquali auctoritate recipiendas, ut *Nicani, Chalcedonensis, & ceterorum generalium ex totius mundi consensu congregatorum & receptorum; sed, quia congrua veneratione pro causis necessariis, quarum definitiones in illis generalibus non inveniuntur, fides sit eis adhibenda religione debita.* Canones illos vocavi novos post Concilium Vasense anni DCCCX. cujus ea sunt verba ex præfatione: *Et quamvis omnia quæ à sanctis sacerdotibus vel clericis observari debeant & antiqui & novelli canones continere probentur &c.*

VII. Eorum canonum collectio fiebat qui conditi erant ab universa Ecclesia Gallicana, vel à quadam ejus portione, sive in regno Vvisigorthorum, Burgundionum, aut Francorum, sive etiam in provincia Gallicana regni Italiæ, in qua habitæ fuere Synodi Arausicanæ & aliæ quædam provinciales; hique canones recipiebantur ab Episcopis aliarum provinciarum, confecta collectione sub nomine Gallicanorum Canonum. Id docet epistola encyclica Cæsarij Episcopi Arlatensis data anno quingentesimo trigesimo quarto, qui adducit canones à Ioanne secundo Papa missos ad significandam pœnam crimini debitam quod Episcopo Reienti Contumelioso objiciebatur, qui descripti sunt ex Collectione Dionysiana: quibus addit Cæsarius canonem nonum Concilij Nicæni, & dein titulum hunc apponit: *Incipiunt Tituli Canonum Gallicani.* Addit quoque canonem quartum Valentinum, nonumque Concilij primi Aurelianensis, tum CCCII. Arausicani primi, & CCCIII. Concilij Epauensis. Demum his verbis epistolam suam concludit: *Eccc manifestissimè constat quia secundum quod & Tituli antiquorum patrum, --- sed & Canones Gallicani continere videntur, Clerici in adulterio deprehensi, aut ipsi confessi,*

aut ab aliis revicti, ad honorem redire non possunt.

Ecclesiarum communicatio efficiebat ut in Hispaniis quoque vim legis obtinerent Canones Gallicani; ut patet ex Concilio Tarraconensi habito anno DCCVII. quod eos recipit quoad monachorum statum: *Canonum autè omnia Gallicanorum, inquit, de eis constitutione servata.*

Vide Notabile. rii ad Agobardum pag. 10.

CAPVT XXII.

Synopsis.

I. Ad executionem publicam canonum necessaria erat auctoritas regia, & iussio. Confirmatio canonum decernenda est à Principe cum cognitione causæ.

II. Imperatores confirmaverunt Concilia Oecumenica. Theodosij confirmationem petiit secunda Synodus Oecumenica.

III. Synodus Aurelianensis prima tractavit de Titulis à Clodoveo Rege propositis, à quo Episcopi petunt confirmationem canonum. Actum id à Clodoveo ad exemplum Theodosij.

IV. Insignis est locus è Synodo CP. sub Mena ad probandam in hac materia Principum auctoritatem.

V. Iustinianus Concilio Quinto proposuit materiam quæ tractanda erat.

VI. Synodus Aurelianensis secunda est exemplum veterum Conciliorum. Eam Clodoveus confirmavit, tamen editum ejus non extat. Cur necessaria confirmatio Principum.

VII. Expenditur editum Clotarij Regis pro confirmatione canonum Concilij Parisiensis quinti. De electionibus Episcoporum. De veniâ Clericorum. De eorum causis. Quinam sint juniores Ecclesiæ. Crimina privilegiata. De statu libertorum. Editum illud decretum est ex sententia & consilio Episcoporum & optimatum regni. Quare summo applausu acceptum est à personis ecclesiasticis. De raptoribus viduarum aut monialium.

VIII. Post conditos canones, agebatur de judiciis causarum.

IX. In Conciliis generalibus tractabantur causæ communes, id est, magni momenti. Imperatores dare poterant iudices ecclesiasticos in causa ecclesiastica. Non licebat excedere terminos causarum in Synodo propositarum à Principe. Probatur variis exemplis.

SE D præter modificationem à me paulò antè explicatam circa convenientiam novorum & antiquorum canonum, necessarium insuper erat, ad executionem eorum publicam, ut Regum nostrorum auctoritate firmarentur. Quo in capite ij jure Imperatorum utebantur, quibus successerant in provinciis quæ, cadente Imperio, regiæ Francorum coronæ cesserant. Episcopi verò Gallicani eundem ordinem servabant quem veteres Episcopi in Conciliis universalibus congregati tenuerant, petendo nimirum confirmationem decretorum ab Im-

Vide lib. 2. c. 10. & seqq.

Vide lib. 4. c. 5. & 1.

Agobardus in lib. ad Cæsarium cap. 11.

Vide supra lib. 1. cap. 4. & 5.

Vide supra lib. 1. cap. 4. & 5.

Vide supra lib. 1. c. 4. f. 6.

Vide supra lib. 1. c. 4. f. 6.

Vide supra lib. 1. c. 4. f. 6.

peratoribus, sive pro damnatione hæreseos, sive etiam pro constitutione disciplinæ ecclesiasticæ. in quibus tamen discrimen observare licet. Nam vis & robor definitionum in materia fidei non pendent ab auctoritate Principum, sed ab ecclesiastica: quæ sola potest judicare de jure, & ad quam pertinet inquirere an opinio quæ controvertitur, hæretica sit, an orthodoxa; adeo ut, quoad hoc, nullæ aliæ sint auctoritatis regiar partes, quum decreta de fide confirmat, nisi ut supremam tuitionem impertiat executioni rerum judicatarum, sitque poenis ecclesiasticis addat seculares, exilij videlicet, publicationis, & ultimi supplicij. Quantum autem ad canones; cum ij legum loco sint, & instituta perpetua, quæ spectant ad subditos Principum, sive Clericos, sive laicos, novamque politiam introducant in dispositionem civilem, valde interest Principum ne eorum antè executionem permittant quàm eos consideraverint, ut sciant an aliquid in eis contineatur quod lædat utilitatem publicam aut jura & tranquillitatem Imperij. Quare confirmatio horum canonum decernenda est à Principe cum cognitione causæ; quandoquidem eis vim legis publicæ in regno tribuit acceptatio & consensus Principis, tanquam capitis populorum, & confirmatio etiam, tanquam Principis qui superiorem non agnoscit.

Vide lib. 1. c. 10.
§. 8.

Vide lib. 1. c. 10.
§. 9. & seqq.

II. Vetus illa consuetudo probari potest tum ex praxi, tum etiam ex edictis Constantini, Theodosij, Marciani, & Iustiniani Imperatorum: qui confirmaverunt decreta Concilij Nicæni, Constantinopolitani, Ephesini, Chalcedonensis, & Constantinopolitani sub Agapeto & Mena. Verùm sufficit, quod ad præsens institutum attinet, epistola synodica Concilij CP. Oecumenici secundi ad Theodosium Imperatorem; in qua patres aiunt se ex officio teneri ad relationem eorum quæ in synodo gesta sunt Principi mittendam; adduntque se damnasse hæreses subortas adversus catholicam fidem, ac præterea quasdam regulas pro disciplina Ecclesiæ constituendas decrevisse, quas epistola adjungunt. Quapropter clementiam Principis orant ut ea confirmare dignetur. *Rogamus itaque tuam clementiam ut per literas quoque tuæ pietatis confirmetur Concilij decretum; ut sicuti literis, quibus nos convocasti, Ecclesiam honore profecutus es, ita etiam finem eorum quæ decreta sunt obsignes.*

III. Quoad verò praxim Ecclesiæ Gallicæ, illustrius exemplum proferri non potest quàm epistola synodica Concilij Aurelianensis primi, quod ceterorum forma & exemplar esse debet. Tractant enim patres de Titu-

lis, id est, Capitibus à Rege propositis, cujus judicio submitunt canones à synodo conditos, quorum confirmationem petunt. *Quia, inquit in epistola ad Clodoveum Regem, tanta ad religionis catholice cultum gloriosa fidei cura vos excitat ut sacerdotalis mentis affectu Sacerdotes de rebus necessariis tractatos in unum colligi jusseritis, secundum voluntatis vestra consultationem & titulos quos dedistis ea qua nobis visum est definitione respondimus; ita ut si ea qua nos statuimus etiam vestro recta esse judicio comprobantur, tanti consensus Regis ac Domini majori auctoritate servanda tantorum firmet sententiam Sacerdotum.* At non fortuito, aut per occasionem, synodus deliberat de materia à Rege proposita, sed quia inter jura regia & hoc etiam extremum est ut Conciliorum cognitionem Principes intra certos limites coërceant, servato quoque ordine præscripto. Modus hic agendi deprehenditur in literis Imperatoris Theodosij pro convocatione Concilij Ephesini primi atque item secundi, in quibus præscribit materias de quibus tractari oporteat. Praxis autem illius instituti extat in Chalcedonensi Synodo; quæ coacta quidem erat ad definiendam causam fidei, sed cum ad causarum particularium judicium ventum est, sive adversus Dioscorum, sive aliam ob causam, tum in Actis leguntur nonnullorum libelli Marciano Imperatori oblati petentium ut eorum causæ judicentur in Concilio unâ eorum rescripto Principis.

IV. Singularis est in hac materia auctoritas Concilij CP. sub Mena. Imperator Iustinianus in ea urbe synodum congregaverat anno dxxxvi. ex Episcopis quatuor patriarchatum Ecclesiæ orientalis ad iudicandas accusationes quas adversus Anthimum Episcopum Trapezuntinum proponebat Marianus Archimandrita. Postquam is iudicio synodi dejectus fuit, Episcopi patriarchatus Antiocheni, itemque nonnulli alij Episcopi, monachi, ac Clerici, enixè & cum acclamationibus extraordinariis à Mena Patriarcha efflagitarunt ut statim sententiam damnationis & anathema pronuntiaret adversus Severum Episcopum Antiochenum, Petrum Episcopum Apameæ, & Zoaram monachum, complices hæreseos Anthimi. At Menas, qui videbat literas Principis pro convocatione Concilij, solius Anthimi mentionem facere, respondet referendum esse de hac petitione ad Principem. Nam, addidit ille, *nihil eorum quæ in sanctissima Ecclesia moventur convenit fieri præter sententiam & jussum ipsius. Rogamus itaque vestram caritatem in presentiarum quiescere, ut nos tempus accipiamus referre ad pias suas aures ea quæ à vobis excla-*

lib. 1. c. 10.
§. 11.

lib. 1. c. 10.
c. 11.

mata fuerunt. Tum in Actione quinta extant libelli Iustiniano oblatis ab Episcopis secundæ Syriæ & ab Archimandritis, quibus eum orant ut jubeat Menæ Patriarchæ & synodo ut judicium peragant adversus illos hæreticos. Post quæ mandatum Principis exiit, delatum ad synodum *per Theodorum Referendarium, qui detulit pium ejus mandatum, quo jubet sanctæ vestre synodo ut ea omnia discutiat quæ libello continentur; ut aiunt monachi in libello suo ad synodum.*

V. Eo fundamento patres Concilij Quinti Oecumenici Vigilium Papam per Legatos orarunt ut ad synodum accederet, simul cum iis tractaturus de Tribus Capitulis. Materia enim isthæc proposita Concilio fuerat ab Imperatore Iustiniano in literis convocationis. *Adhortantes verò cum (id est, Vigilium) convenire unà nobiscum, & tractare & disponere de Tribus Capitulis, de quibus piissimus Imperator nos ejusque beatitudinem in scriptis interrogavit.*

VI. Ex quibus colligi potest patres Concilij Aurelianensis secutos esse exemplum obsequij Principibus exhibitum ab antiquis Episcopis. Quare dubitandum non est quin Clodoveus synodum illam confirmaverit, tametsi edictum ejus non extet, quod ea Principes ab Episcopis discere debeant quæ ad doctrinam fidei vel morum spectant, ut *audiunt ex ore patrum quod sacrum est, ut ait Concilium quintum Aurelianense in præfatione.* Tenentur enim præterea Principes auctoritate sua exteriori fulcire documenta quæ consentanea sunt sacra Scripturæ & traditioni. Canones autem de disciplina conditi confirmari debent pro bono status ecclesiastici, qui regie protectioni subjacet.

Caremus aliorum Principum edictis pro confirmatione canonum datis; quod sufficere persæpe crederent si eos verbo firmerent, eorumque executionem permitterent. Attamen non adeo sumus infelices in hac quoque parte quin supersint illustria aliquot exempla hujus moris. Primum enim proferri potest declaratio Episcoporum in urbe Pictavensi congregatorum anno D XC. ad judicandam causam monialium Pictavensium, qui aiunt causas religionis communicandas esse Regibus regionis, ut illis quodammodo socientur, & eorum decreto firmentur: *Propitia divinitate piis atque catholicis populo datis Principibus, quibus concessa est regio, retissimè causas suas patefacit religio, intelligens, sacrosancto participante Spiritu, eorum qui dominantur se sociari & constabili decreto.*

VII. Edictum Clotarij Regis, quo canones Concilij Parisiensis habiti anno D C X V. confirmantur, expressius ostendit non so-

lùm Principes confirmasse canones in synodis editos, sed etiam eis addere solitos modificationes, in iis præcipuè capitibus quæ vim auctoritatis regie & jurisdictionis secularis infringebant. Edixerat Concilium illud, in primo canone, Episcopum esse eligendum à Metropolitanò & Episcopis comprovincialibus, itémque à clero & populo civitatis. Si verò aliquis *potentiâ* ordinaretur, ejus ordinationem fore nullam. Ei canoni, qui novare tentabat adversus antiquos canones & jura regia, modificationem adhibet edictum Clotarij. Quippe jubet ut electio fiat à clero & populo, non autem à Metropolitanò & comprovincialibus Episcopis, à quibus ordinationem peragi præcipit juxta antiquos canones. Ad conservanda autem jura regia, quorum dignitatem violare velle videtur synodus vocem *potentiâ* usurpando, jubet ut si electus fuerit dignus, ordinetur secundum mandatum Principis; vel certè si è palatio eligatur, juxta merita doctrinamque suam ordinetur. Ceterùm ea modificatio iis verbis concepta est quæ simul canonis confirmationem continent: *Idèoque definitionis nostre est ut Canonum statuta in omnibus conserventur, & quod per tempora ex hoc prætermisum est, vel dehinc perpetualiter observetur; ita ut Episcopo decedente, in loco ipsius qui à Metropolitanò ordinari debet cum provincialibus, à clero & populo eligatur. Et si persona condigna fuerit, per ordinationem Principis ordinetur. Vel cerie si de palatio eligatur, per meritum persone & doctrine ordinetur.*

Canone tertio prohibetur Clericis, sub pœna depositionis, ne Principem aut ullam aliam potestatem adeant, omisso proprio Episcopo; nisi si ad eos accedant pro obtinenda venia. Clausula illa duo quædam significat, veniam scilicet criminis, quoad leges publicas, & postulationem Episcopo faciendam pro indulgentia, remissione, aut moderatione pœnitentiæ. Exemplo esse potest Childebertus, qui Episcoporum clementiam imploravit pro Chrodielde & Basina apud Gregorium Turonensem, itémque Rex Sigismundus pro Stephano in Concilio Lugdunensi. At edictum addit recipiendum esse Clericum ab Episcopo suo, si Principis epistolam ad eum deferat, quacunque tandem de causa Principem imploraverit: *Et si pro qualibet causa Principem expetierit, & cum ipsius Principis epistola ad Episcopum suum fuerit reversus, excusatus recipiatur.* Hac modificatione edicti Clotarij usus est Carolus Calvus anno octingentesimo quadragesimo tertio in causa Presbyterorum Septimaniæ, qui opprimi se à suis Episcopis querebantur;

Gregor. Turon.
lib. 10. c. 10.
Concil. Lugdan.
ann. 517.

Greg. Turon.
lib. 10. c. 10.

Capitulum Tolof.
6. 12.

Vt Episcopi nullam inquietudinem sive exprobrationem Presbyteris, aut aperte ingerendo, aut alia qualibet occasione machinando, pro eo quod se ad nos hac vice reclamare venerunt, inferant; quia longa oppressio hujusmodi itineris eos fecit subire laborem.

Canon quartus magni momenti est ad extollendam jurisdictionem ecclesiasticam in detrimentum secularis. Ejus hæc sunt verba: *Vt nullus Iudicum neque Presbyterum neque Diaconum vel Clericum ullum aut Iniores Ecclesia sine scientia Pontificis per se distringat, aut damnare presumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia cui injuriam fecisse dinoscitur tandem sit sequestratus quandiu reatum suum corrigat & emendet.* Quid Episcopi velint rectè explicat hic canon. At edictum causas distinguit, & utriusque jurisdictionis terminos accuratè admodum præscribit. Nam discrimen esse docet inter causas civiles & criminales, itémque inter Presbyteros, Diaconos, & Clericos inferioris ordinis. De causis civilibus Clericorum, cujuscunque ordinis sint, seculares iudices non posse cognoscere, nisi si causa citra omnem controversiam fuerit evidens & manifesta; exceptis nihilominus Presbyteris & Diaconis, quorum omnes causæ civiles ab Episcopis eorum omnino judicandæ sunt. Quoad causas verò criminales omnium Clericorum, si capitales essent, examinandas esse à iudicibus secularibus simul cum Episcopis. Quod si causa vertatur inter hominem Ecclesiæ addictum, cujusmodi viros *Iniores Ecclesiæ* vocat hic canon, & hominem liberum, judicandam esse in audientia publica à Præposito Ecclesiæ & iudice publico. Hæc sunt verba edicti: *Vt nullus iudicum de quolibet ordine Clericos de civilibus causis, præter criminalia negotia, per se distringere aut damnare presumat, nisi convincitur manifestus; excepto Presbytero, aut Diacono. Qui verò convicti fuerint de crimine capitali, juxta Canones distringantur, & cum Pontificibus examinentur. Quod si causa inter personam publicam & homines Ecclesiæ steterit, pariter ab utraque parte Præpositi Ecclesiarum & iudex publicus in audientia publica positi ea debeant judicare.* Causas criminales iudicibus secularibus reservaverat Concilium Matisconense primum anno D L X X X I. cujus ea sunt verba in canone septimo: *Absque causa criminali, id est, homicidio, furto, aut maleficio.* Synodus verò Pictavenfis, apud Gregorium Turonensem, crimina capitalia his tribus vocabulis comprehendit, *adulterium, homicidium, & maleficio.* Verùm materia hæc non est hujus loci. In præsentiarum satis erit adnotare modificationem canonis edicto Clotarij introductam: cui accepta referri debet

Greg. Turon.
lib. 10. Cap. 16.

origo instituti quo Clericos gravium criminum reos, quæ nunc *privilegiata* dicuntur, à iudice ecclesiastico & seculari conjunctim iudicari apud nos invaluit.

Canon quintus Episcoporum jurisdictioni absolutè submittit quæstiones de statu & libertate libertorum, adeo ut Episcopis licere edicat eos excommunicatione plectere qui libertos revocare conarentur ad pristinam servilem conditionem, nisi rationem actus sui reddant Episcopo aut Præposito Ecclesiæ. Edictum verò nihil Episcopo tribuit præter protectionem libertorum, & ut præfens sit in iudicio quod in ea causa feret iudex publicus: *Libertos à Sacerdotibus juxta textus chartarum ingenuitatis suæ defendendos, nec absque præsentia Episcopi aut Præpositi Ecclesiæ esse judicandos, vel ad publicum revocandos.* Ceterùm hujus loci auctoritate modificatus quoque censeri potest canon septimus Concilij Matisconensis secundi, quod omnem iudicibus secularibus cognitionem ademit in hac materia, nisi si Episcopo visum fuerit eos in audientiam accedere.

Si edictum illud extaret integrum, alias proderet modificationes aut explicationes jurium regiorum; & fortassis ob similem diligentiam amissa sunt edicta aliorum Principum. Ex hoc autem edicto colligi potest Reges confirmasse decreta Conciliorum cum cognitione causæ, tum non ita severè accipiende esse verba canonum, quando de jurisdictione seculari agunt, ut ab iis discedere nefas esse putemus vel transversam unguem; contra, æquum esse ut explicentur, ac terminis quibusdam circumscribantur, eaque modificatio adhibeatur quæ legibus antiquis & Principum possessioni congruat, ne regia auctoritas detrimentum patiarur. Ea porro regula in primis uti oportebit quoad posteriorum seculorum Concilia, quæ maximè tentarunt imminuere regiam potestatem in res & personas ecclesiasticas.

Sed observandum haud dubiè est, edictum illud Clotarij, quo nonnulla alia capita continentur, latum non esse per vim, sed ex sententia & consilio Episcoporum & optimatum regni, ut ex ipsis edicti verbis constat: *Quicumque verò hanc deliberationem, quam cum Pontificibus vel tam magnis viris optimatibus aut fidelibus nostris in synodali Concilio institimus, temerare præsumpserit, in ipsum capitali sententia iudicetur; qualiter alij non debeant similia perpetrare. Quam auctoritatem vel edictum perpetuis temporibus valiturum, manus nostre subscriptionibus decrevimus roborandum.* Adeo autem acceptum illud fuit personis ecclesiasticis ut Synodus Remensis congregata

gata anno D C X X X. excommunicationi sub-
dat iudices qui aut canones ipsos in con-
temptum hujus edicti aut edictum ipsum
violabunt. Solebat enim disciplina illius se-
culi, quo pœnitentiæ publicæ in usu erant,
eos iudices aliâve personas, ex consensu
Regum, excommunicatione plectere quos
eorum edicta pœnæ capitali subijciebant.
Judices, inquit Synodus Remensis, *qui super*
auctoritate & edicto dominico canonum statuta
contemnent, vel edictum illud dominicum quod
Parisus factum est violaverint aut contempse-
rint, placuit eos communionem privari. In ejus-
dem Concilij Remensis canone X X I I I.
excommunicantur ij qui *viduas vel puellas*
Domino consecratas rapuerint etiam per aucto-
ritatem regiam. Quod ea de causâ præcipi-
tur, quoniam edictum Clotarij irrita esse
decernit hujusmodi rescripta, & raptores
qui sibi jungunt moniales pœnæ capitali
subjicit.

V I I I. Postquam canones conditi erant,
de causarum judiciis agebatur. Id docet ca-
non primus Concilij Arvernensis habiti an-
no D L V. relatus in Decreto Ivonis Carno-
tensis: *In primis placuit ut quoties secundum*
statuta patrum sancta synodus congregatur, nul-
lus Episcoporum aliquam prius causam suggerere
audeat quam ea que ad emendationem vite,
ad severitatem regule, ad anime remedia perti-
nent.

I X. Existimandum est causas in his Con-
ciliis tractari consuevisse secundum distin-
ctionem in canonibus Africanis prolatam,
id est, in eis tractatum non fuisse nisi de
causis communibus & magni momenti, ve-
luti fidei, disciplinæ, aut accusationum ad-
versus Episcopos, sive instituta illæ essent
ob eorum mores, sive etiam ob vitia ordina-
tionum. Iam enim ostendi auctoritate quam-
plurium canonum Ecclesiæ Gallicanæ cau-
sas Presbyterorum & aliorum Clericorum,
atque etiam causas civiles Episcoporum,
judicari solitas in synodis provincialibus ci-
tra appellationem. Sed præter accusatio-
nes adversus Episcopos nonnullæ etiam cau-
sæ magni momenti in synodo diversarum
provinciarum judicabantur jussu Princi-
pum. Exemplo erit gravis controversia quæ
exarsit inter Chrodieldem filiam Chariber-
ti Regis monialem in monasterio beate
Radegundis Pictavensis & Leuoveram
Abbatissam: quæ controversia judicata est
in Concilio Pictavensi ab Episcopis quos
ea de causâ congregaverant Guntramnus
& Childebertus Reges. In epistola autem
sua ad Reges missa, qua eorum sententia
continetur, Episcopi confitentur se congreg-
atos esse ab iis ad iudicium illius causæ; ne-

Tom. II.

que altiùs scrutantur an Regibus liceat ju-
dices ecclesiasticos dare in causâ ecclesiasti-
ca, quòd intelligerent canonem centesi-
mum quartum Africanum eam auctorita-
tem agnovisse in Imperatoribus. Igitur ju-
dicium fertur, non solum à Metropolitano
provincia, sed etiam ab Episcopis alie-
narum provinciarum ad unicam hanc cau-
sam judicandam congregatis jussu Princi-
pum, ad cujus solius cognitionem coerciti
sunt: *Et quia*, inquit Episcopi, *ex jus-*
sione potestatis vestre, cum ad Pictavam civi-
tatem pro conditionibus monasterij sanctæ recor-
dationis Radegundis convenimus, ut altercatio-
nes inter Abbatissam ejusdem monasterij & mo-
nachas ipsi disceptantibus agnoscere deberemus,
evocatis partibus &c. In calce autem episto-
læ, restituta Abbatissa, excommunicatis-
que Chrodielde & complicibus ejus, ad-
dunt: *Hac nos pro vestra jussione, quod ad*
ecclesiasticum spectat ordinem, circumspectis ca-
nonibus, absque personarum aliqua acceptione,
sugerimus peregisse. Venia tamen eis data
est, rogante Childeberto Rege, in Con-
cilio quod eodem anno convenit in civi-
tate Merensi: *Vtrisque Rex veniam imperti-*
ri deprecatus est; & sic in communionem re-
cepte.

Examen Regulæ sancti Columbani, quam
multi arguebant superstitionis, peractum
est anno D C X X V I I. in Synodo generali
Episcoporum regni Burgundici, quod com-
pletebatur medietatem ferè provinciarum
Galliæ, ab Episcopis à Clotario Rege con-
vocatis, qui statuit ut *synodali examinatione*
probarentur. Infrà: *Tunc emanante regali au-*
thoritate, multi jam Burgundie Episcopi in sub-
urbio Matisconensis urbis conveniunt.

Audoenus Rothomagensis Archiepisco-
pus narrat in vita sancti Eligij quendam hæ-
reticum Monothelitam è Græcia profu-
gum, in Galliam se contulisse, & apud
Augustodunensem urbem clanculum do-
cuisse pravam suam doctrinam, Regemque
Clodoveum secundum congregasse Conci-
lium apud urbem Aurelianensem anno
D C X L V. in quo hæreticus ille damnatus
fuit, & pulsus è regno, exemplaque sen-
tentia adversus ipsum lata per singulas civi-
tates commeasse.

Quinquennio post, id est, anno sexcen-
tesimo quadagesimo nono, eam hæresim
Martinus Papa primus damnavit in Con-
cilio Romano; cujus Acta misit ad Aman-
dum Trajectensem Episcopum, ut ejus cu-
ra damnatio in eo Concilio decreta fir-
maretur consensione Episcoporum illarum
partium in synodo congregatorum: *At-*
que synodali conventionem omnium fratrum &

Kk

Ionas monachus in
vita Eulstifii, relatus
tom. 1. Concil.
Gall pag. 477.

Vita S. Eligij lib. 1.
c. 34.

Martinus PP. in
ep. ad Amandum
Traject. Episc.

cœpiscoporum nostrorum partem illarum effecta, secundum tenorem encyclie à nobis directæ scripta unâ cum subscriptionibus vestris nobismet destinanda concelebrent, confirmantes atque consentientes eis quæ pro orthodoxa fide & destructione hæreticorum vesania nuper exorta à nobis statuta sunt.

CAPVT XXIII.

Synopsis.

I. Hispania iisdem moribus vivebat quibus Gallia. Reges illic convocabant Concilia generalia, eorūque canones confirmabant. Concilium Toletanum tertium convocatum est à Recaredo Rege, qui canones ejus edicto suo confirmavit. Tum temporis Gallia Narbonensis pertinebat ad regnum Hispania. Cinthila Rex confirmavit Concilium Toletanum quintum.

II. Episcopi Hispani distinguebant causas quæ tractanda erant in Concilio generali ab iis quæ pertinebant ad cognitionem Conciliorum provincialium. Probatur ex Concilio Toletano quarto.

III. Concilium Toletanum octavum jubet ne diversitas judiciorum referatur ad Concilium universale Hispaniarum.

I. **V**ERUM ne quis existimet Reges nostros excessisse limites auctoritatis suæ, cum generalia regni Concilia convocabant, eorūque canones confirmabant, adferam exemplum Hispaniarum, in quas eadem praxis introducta est statim atque Recaredus Rex, Gotthicæ stirpis, ejurato Arrianismo, catholicam religionem amplexus est. Is ergo Concilium Toletanum tertium congregavit anno quingentesimo octuagesimo nono, cui interfuerunt Episcopi sex provinciarum Hispaniæ, aut per se, aut per legatos suos, scilicet Toletanæ, Hispalensis, Bracarensis, Emeritensis, Tarraconensis, & Narbonensis, quæ tum pertinebat ad regnum Hispaniæ. Vnde factum ut Concilium illud, irēmque alia generalia, dicatur *Synodus Episcoporum totius Hispaniæ & Galliæ*. Editi sunt in eo Concilio canones **XXIII**. quos edicto suo confirmavit Recaredus, eorūque titulos ei inseruit: *Capitula enim quæ nostris sensibus placita, & disciplina congrua, à presenti conscripta sunt synodo, in omni auctoritate sive Clericorum, sive laicorum, sive quorumcunque omnium observentur & maneant. Infrà: Has omnes constitutiones ecclesiasticas, quas summatim breviterque perstrinximus, sicut plenius in canone continentur, manere perenni stabilitate sancimus. Subscriptio autem ejus ita habet: Flavius Recaredus Rex hanc deliberationem, quam cum sancta definivimus synodo, confirmans sub-*

scripsi. Tum subscribunt Metropolitanis, Episcopi, & absentium Legati, **LXXII**. numero. Concilium porrò Toletanum quintum anno sexcentesimo trigésimo sexto edicto suo confirmavit Rex Cinthila.

II. Exemplo Africa & Galliarum, Hispaniarum Episcopi distinguebant causas quæ tractanda erant in Concilio generali ab iis quæ pertinebant ad cognitionem Conciliorum provincialium. Disertè id docet canon tertius Concilij Toletani quarti à Rege Si-fenando convocati anno sexcentesimo trigésimo tertio, cui præfuit Isidorus Hispalensis: *Si causa fidei est, aut qualibet alia Ecclesiæ communis, generalis totius Hispaniæ & Galliæ synodus convocetur. Si verò nec de fide nec de communi utilitate tractabitur, speciale erit Concilium uniuscujusque provincia, ubi Metropolitanus elegerit, peragendum.*

III. In Concilio octavo Toletano habito anno **DCLIII**. jussu Regis Recesvinti, canone **XI**. nova quædam causa referatur Concilio universali, videlicet cum in quæstione quæpiam reperitur diversitas judiciorum: *Vt illic de diversitate judiciorum protense lites habeant terminum ubi Spiritus sanctus universalem coadunaverit cœtum.* Dein Concilium jubet ut universi canones horum Conciliorum, *generalia statuta*, inviolabiliter observentur.

CAPVT XXIV.

Synopsis.

I. Ignoratio canonum pessumdedit ecclesiasticam politiam sub fine prima Regum nostrorum dynastie. Inde factum ut nonnulla gentes in limite Rheni ad idolatriam converterentur. Ea de causa missus in Germaniam Bonifacius; quem Gregorius secundus Papa commendavit Karolo Martello. Obvoluta erat in regno Austrasiorum consuetudo celebrandorum Conciliorum.

II. Carlomannus Dux Francorum convocavit Concilium Liptinense; cujus etiam decreta confirmavit. Bonifacius, Missus sancti Petri. Decernit autem Carlomannus juxta sanctorum canones.

III. Pippinus convocavit Synodum Suesionensem; cujus canones editi sunt sub nomine Pippini; quemadmodum Liptinenses sub nomine Carlomanni. Solus Pippinus illic decernit confirmationem canonum, cum consilio ceterorum. De appellationibus tanquam ab abusi. Vox illa *Vel* interdum æquivaleat conjunctioni *Et*. *Setvi Dei*, id est, *Abbate*.

IV. Zacharias Papa cuncta confirmavit quæ apud Liptinas & Suesionem acta fuerant. Auctoritatem suam vocat commonitionem, Principum verò, mediationem. Expenduntur verba Zachariæ.

V. Pippinus Rex synodum Vernensem congregavit. Canone quarto precipitur ut bis in anno celebretur synodus; ubicunque Dominus Rex jussit, in ejus

præsentia. *Prima synodus, regia dicebatur; alia, ecclesiastica. Ad primam conveniebant Episcopi & proceres.*

V I. Convenus mensis Martij revocatus ad Matium in Concilio Compendiensi. Convenus vocabatur Catampus. Emendati annales Francici.

V II. Angli veteres conventus suos mense Maio agi jufferunt. Conventus Francorum interdum vocantur Placitum, Concilium, Conventus, Synodus, & Colloquium. In iis tractabantur causa ecclesiastica & civiles. Conventus Gentiliacensis examinavit questionem de processione Spiritus sancti & de cultu imaginum.

V III. Secundus conventus constabat solum ex Episcopis, Abbatibus, & Presbyteris. Novos canones ut plurimum non condebat. Sed si quos conderet, ij non ante vim legis obtinebant quam editio Principis fuisset confirmati.

I. CONCILIA habita sub secunda Regum nostrorum dynastia abunde probabant auctoritatem regiam pro convocatione Conciliorum, itemque pro confirmatione aut modificatione canonum.

Turbulenta bella quæ post annum sexcentessimum sexagesimum inflammata sunt in regno, tantam confusionem attulerunt in politia Ecclesiæ Gallicanæ ut canones prorsus ignorarentur, eoque pacto, cessatio ab eorum executione aliquatenus excusabatur, ob inscientiam Episcoporum. Hinc factum ut vita hominum non solum paulò solutior esset, sed ad superstitiones etiam inclinaret, nonnullisque in limite Rheni fluminis ad idololatriam converterentur. Gregorius secundus Pontifex Romanus, intelligens sibi ob dignitatem sedis suæ imminere curam universalis Ecclesiæ, Legatum in Germaniam misit Bonifacium, ut illic operam daret conversioni paganorum; eum porrò commendavit Carolo Martello Duci Francorum, qui eum sub sua protectione suscepit anno septingentesimo vigesimo secundo. Optimus ille Episcopus magnos progressus fecit in Germania. Dein Carlomanno Duci Francorum, Caroli Martelli filio, persuasit ut synodum congregaret in regno Austrasiæ, quod Carlomanno evenerat. Obliterata erat in ea regione Conciliorum celebratio, cum nullum illic habitum fuisset elapsis jam sexaginta & eo amplius annis, quòd nimirum nullus illic fuisset Archiepiscopus qui eorum convocationem faceret, episcopatus verò dati essent utendi laicis, aut personis quidem Ecclesiasticis commissi, sed adulteris, & dissolutis; ut ad Zachariam Papam scripsit Bonifacius anno septingentesimo quadagesimo tertio. Respondet Zacharias laudare se desiderium Carlomanni, Legatùmque jubet celebrare synodum: *Præcipimus, inquit, celebrare synodum.*

Tom. II.

II. Existimari posset Bonifacio pontificia præceptione fulso competivisse auctoritatem congregandi Concilij Episcoporum Gallia. Verùm ætatis illius politia aliud obtinebat, quæ nihil de jure Regum detrahi patiebatur in gratiam Ecclesiæ Romanæ; cui satis concedi videbatur, si Legatus Concilium celebraret cum Episcopis. Quapropter Carlomannus, penes quem erat regia auctoritas tempore Childerici Regis, Liptinas evocavit Bonifacium Legatum apostolicæ sedis aliòsque Episcopos & eorum Presbyteros, ut eorum consiliis juvaretur ad restituendam religionem, quæ sub aliis Principibus pessumdada fuerat. *Ego, inquit ille in præfatione Concilij Liptinensis, Carlomannus Dux & Princeps Francorum anno ab Incarnatione Domini DCCXLIII. cum consilio servorum Dei & optimatum meorum, Episcopos qui in regno meo sunt cum Presbyteris ad Concilium & Synodum pro timore Christi congregavi, id est, Bonifacium Archiepiscopum &c. ut mihi consilium dedissent quomodo lex Dei & ecclesiastica religio recuperetur, quæ in diebus præteritorum dissipata corrui. Inutilis autem futura est opera nostra si probare velimus statuta hujus Concilij à Principe confirmata fuisse, cum decretum publicatum sit ejus nomine, de consilio Episcoporum & optimatum. Canon primus illius Concilij ejus est momenti ut nostram quoque curam requirat. Ait quippe Princeps se constituisse Episcopos in civitatibus, eisque præposuisse Bonifacium Archiepiscopum, qui est Missus S. Petri; bona sua Ecclesiis restituisse, suis redditibus privasse, regradasse, & ad pœnitentiam compulisse falsos Presbyteros, Diaconosque, & Clericos dissolutos. Tum clausulam addit quæ regulam probat à nobis propositam quoad convocationem Conciliorum & decretorum confirmationem: *Statuimusque per annos singulos synodum congregari; ut nobis presentibus, canonum decreta & Ecclesiæ jura restantur, & religio Christiana emendetur.* Deinde in quibusdam capitibus nonnulla jubet de obsequio Presbyterorum erga Episcopos in functionibus ecclesiasticis, castigatione Presbyterorum dissolutorum, & quibusdam aliis rebus. Vtitur autem iis verbis quæ Iustinianus frequenter usurpat in Novellis constitutionibus, quæque in usum hodie recepta sunt in Regum nostrorum constitutionibus: *Decernimus juxta sanctorum canones.**

III. Pippinus, frater Carlomanni, Dux & Princeps Francorum, penes quem regia auctoritas erat in regnis Burgundiæ & Neustriæ, synodum anno sequenti DCCXLIV. congregavit in urbe Sueffionensi, ad restituendam disciplinam canonicam in his regio.

K k ij

Gregorij epistola ad Carolam Ducem, & epistola Casali.

Bonif. ep. ad Zach. c. 1.

Zachar. ep. ad Bonif. c. 1.

nibus. Eodem autem jure in hac synodo usus est quo frater ejus in Austrasia usus erat. Præcepit enim ut antiqui canones observarentur; & nonnulla statuta edidit cum consilio Episcoporum & optimatum regni, pro constituendis Episcopis per civitates, & pro reâ gubernatione Clericorum, monachorum, & laicorum. Hi autem canones sub nomine Pippini eduntur, quemadmodum Liptinenses sub nomine Carlomanni. *Propterea nos, inquit Pippinus, unâ cum consensu Episcoporum, sive Sacerdotum, seu servorum Dei, & optimatum meorum consilio, decrevimus ut annis singulis synodum renovare debeamus.* Reliqui autem canones eodem modo concepti sunt: *Constituimus, Statuimus, Diximus.* Quod non ea mente dictum velim ut ea explicatione removere velim Episcopos à conditione canonum, aut eorum auctoritatem imminuere, sed ut ostendam ad Principes pertinere jus consentiendi canonibus, eosque auctoritate sua firmandi. Explicatio enim hæc, quæ statim occurrit, cum sit apertissima, colligitur præterea ex verbis ultimi canonis; in quo poenitentia decernitur adversus eos qui canones illos violarent ab Episcopis cum consensu Principis & optimatum decretos. Quo loco injecta est mentio consensus Principis & Consilij ejus. Quantum autem ad confirmationem, deprehenditur quidem illa in singulis canonibus, sed Princeps solus eam decernit cum consilio ceterorum. Quibus addo, ultimum illum canonem tribuere Principi, Episcopis, & Comitibus, id est, Parlamento Franciæ, auctoritatem puniendi violatores horum canonum Sueffionensium. in quo extat exemplar appellationum tanquam ab abusu, quæ nunc apud nos usu quotidiano recipiuntur. qua de re dixi alibi. *Si quis contra hoc decretum, inquit Synodus, quod XXI. Episcopi cum aliis Sacerdotibus vel servis Dei, unâ cum consensu Principis Pippini, vel optimatum Francorum consilio, constituerunt, transgredi vel legem irrumperere voluerit vel despexerit, judicandus sit ab ipso Principe vel Episcopis vel Comitibus, & componat, secundum quod in lege scriptum est, unusquisque juxta ordinem suum.* Vox illa *Vel* apud mediæ ætatis scriptores æquivaleret conjunctioni *Et*. Itaque quum legis in hoc canone, *vel Episcopis vel Comitibus*, intelligendum est, *& Episcopis & Comitibus*. Item *Sacerdotibus, vel servis Dei*; id est, *& servis Dei*, hoc est, Abbatibus.

I V. At Zacharias Pontifex, cum Acta horum Conciliorum ad se à Bonifacio missa recepisset, non damnavit temeritatis auctoritatem à Carlomanno & Pippino usurpatam in his synodis. Contrâ, cuncta quæ in eis statuta fuerant approbavit. Rectè autem aucto-

ritatem suam distinguit ab auctoritate Principum. Quippe suam vocat *commonitionem*; Principum verò, *mediationem*. Legato autem suo potestatem tribuit monendi synodum de vitiis quæ in Ecclesia erant. Episcopos autem, Duces, & Comites admonet ut Legati consilia sequantur, ejusque commonitionibus obediant, remediùmque unâ cum Principibus adhibere satagant malis quæ in clero erant. Heic autem consideranda est mira potestatem concordia, cum unusquisque juxta gradum suum laboraret pro reformatione Ecclesiæ: *Referente nobis, inquit Zacharias, reverendissimo atque sanctissimo fratre nostro Bonifacio Archiepiscopo quodam synodus aggregata esset in provincia vestra juxta nostram commonitionem, mediantibus filiis nostris Pippino & Carlomanno Principibus vestris, peragente etiam vicem nostram Metropolitanano Bonifacio, Dominus illuminasset corda vestra cum Principibus vestris in prædicationem ejus, ut omnibus commonitionibus ejus obediretis, & falsos & schismaticos & homicidas & fornicarios à vobis expelleretis Sacerdotes, omnipotentem Deo gratias egimus &c.* Epistola porò illa inscripta est univervo clero Ducibusque & Comitibus Franciæ, qui suffragia sua contulerant in conditione horum canonum.

V. Præclara hæc initia pro restituenda disciplina canonica Pippini auctoritate firmata sunt postquam unctus est in Regem; tametsi continua bella quæ gessit cum Hunaldo & Waifario Ducibus Aquitanix multum incommodaverint pio ac generoso consilio Pippini pro reformatione Ecclesiæ suscepto. Hinc illæ querelæ Pippini in Concilio generali Vernensi, in quo *universos penè Galliarum Episcopos* congregavit anno septingentesimo quinquagesimo quinto, nonnullosque in eo canones condidit, revocavit interim valituros donec revocata pace licitum ei foret cuncta restituere secundum antiquos canones. Vnicuique civitati dari jubetur Episcopus. Tum quibusdam delegatur ministerium Metropolitanorum, donec plenius statui possit. Canon quartus præcipit ut unoquoque anno duæ synodi celebrentur; prima, mense primo, Kalendis Martiis, *ubicunque Dominus Rex jusserit, in ejus presentia*; secunda verò, Kalendis Octobris, in urbe Sueffionensi, vel ubi ab Episcopis statutum fuerit in præcedenti Concilio. Heic autem observandum est primam synodum eam esse quæ *synodus regia* dicebatur, aliam verò, *synodum ecclesiasticam*. Prima ergo illa synodus non solum ex Episcopis constabat, sed etiam ex optimatibus & Comitibus regni; in quâ omnium suffragiis

condebantur statuta ad disponendam politiam ecclesiasticam & civilem, quæ postea confirmabantur à Rege. Quod probari potest ex inscriptione Concilij Compendiensis habiti anno DCCLVII. quod apud Compendium palatium publicum in generali populi conventu celebratum est. Cui consentanea sunt verba Eginhardi in annalibus: ubi tunc populi sui generalem conventum habuit.

VI. In hoc Concilio Compendiensi mutatum est tempus hujus conventus, qui Kalendis Martiis habendus erat juxta canonem Synodi Vernensis. Nam Pippinus eum Kalendis Maij præcepit haberi, ut docet Fredegarius: Pippinus Anselianis placitum suum campo Madio, quod ipse primus pro campo Martio pro utilitate Francorum instituit, tenens, multis muneribus à Francis & proceribus ditatus est. Conventus hoc loco vocatur Campus; eò quòd in campo ageretur, ut docet Eginhardus. Vnde apud Gregorium Turo-nensem libro II. cap. XXVII. & in antiquis Chronicis vocatur *Campus Martius*. Campus ille Martius in Maium mutatus est à Pippino in hoc Concilio Compendiensi. Quod probatur auctoritate annalium Francicorum ab Andrea Duchesnio editorum, in quibus habetur conventum qui mensè Martio agi consueverat, haberi deinceps jussum esse mensè Maio, idque ita institutum eo tempore quo Tassilo Dux Bajoariæ ad Regem Pippinum accessit, ejusque se vassallum professus est. Anno DCCLV. inquit annales Francici, venit Thassilo ad Martis campo. Et mutaverunt Martis campum in mensè Maio. At subjectio Thassilonis facta est in conventu Compendiensi, qui in annum septingentesimum quinquagesimum quintum incidit, ut testatur Eginhardus in annalibus. Quare emendandus est error qui irrepit in annales Francicos paulò antè laudatos, in quibus scriptum est Tassilonem accessisse ad Pippinum anno DCCLV. legendumque anno DCCLVII.

VII. Angli veteres exemplum Francorum secuti, conventus suos, quos Parlamenta vocant, mensè Maio agi jusserunt, ut patet ex legibus sancti Edvardi. Conventus autem hic Francicus diversè vocatur in veteris annalibus, Placitum videlicet, Concilium, Conventus, Synodus, & Colloquium. In eo, ut dixi, tractabantur causæ ecclesiasticæ & civiles, ut colligere possumus ex canonibus Concilij Compendiensis, & ex questionibus propositis in Concilio Gentiliacensi anno septingentesimo sexagesimo septimo. Nam cum Legati Pippini & Summi Pontificis ex urbe Constantinopolitana rediissent unà cum Legatis Græcorum, Rex

congregavit Episcopos & optimates regni in villa Gentiliacensi, in agro Parisiensi; ubi quæstiones de processione Spiritus sancti & de cultu imaginum examinatae sunt, ut Eginhardus testatur in annalibus: Rex Pippinus, conventu in Gemiliaco villa congregato, synodum de ipsa quæstione habuit. Ex epistola verò Pauli Papæ ad Pippinum discimus eam synodum constituisse ex aggregatis Sacerdotibus atque optimatibus.

VIII. Secundus verò conventus, à Synodo Vernensi imperatus, constare debebat ex Metropolitanis, Episcopis, Abbatibus, & Presbyteris. Sed novos canones condere non debebat, eamque tantum curam suscipiebat, ut veterum observationi invigilaret, & hominum vitia corrigeret. Ita docet canon quintus Concilij Vernensis; in quo statutum est ut illi qui monasteriis præsent, si peccaverint, definitivo decreto corrigantur à Concilio, postquam Episcopi & Metropolitanis irrita opera fuisset. Quòd si conventus hujuscemodi canones aliquos edebant, ij non antè vim legis obtinebant quàm in regio Consilio examinati fuissent & Regis edicto confirmati.

CAPVT XXV.

Synopsis.

I. Sub Karolo magno politia ecclesiastica restau-rata est. Duplex item conventus unoquoque anno celebrabatur ejus ævo. Liber Adalardi De ordine Palatij.

II. In his conventibus condebantur statuta de rebus ecclesiasticis & civilibus. Karolus magnus conventus proponebat capitula de quibus deliberari volebat.

III. Acceptis capitulis, optimates examinabant causas. Principis auctoritas quoad constituta in his conventibus.

IV. Episcopi & Abbates interdum in his conventibus deliberabant seorsim à laicis, interdum conjunctim, pro genere causa qua tractabatur. Probatum ex Hincmaro.

V. Eginhardi locus ex Annalibus explicatus. Item Capitulare anni 779.

VI. Karolus magnus precepit quinque Concilia in diversis locis celebrari. Quæ fuerint in eis Episcoporum partes, quæ Abbatum, ac Comitum. Canones suos à Principe emendari aut confirmari postulant Concilia isthac. Eos Karolus presente se examinari jussit in conventu Aquisgranensi; ubi eos confirmavit.

VII. Synodus Francofordiensis congregata est jussu Karoli magni, qui presuit Synodo. Explicatur presidentia illa. Concilia Gallicana habebantur per illas tempestates in aula palatij.

VIII. In Concilio Francofordiensi explosa heresis Felicis Episcopi Vrgellenfis. Tum synodus Nicæna secunda repudiatur. Quæstiones illa sola Episc.

Kk iij

Capitulum

Eginh. ad an. 767. Pippinus conventum in campo egit.

Ap. Duchesn. To. 1. pag. 7.

Cicero. S. Annalibus. Concilia habentur aliquando vel synodum in Francofordia celebrata.

Eginh. ad an. 769.

coporum auctoritate desinita sunt. Tassiloni Duci Baioaria venia à Karolo data, nulla Episcoporum mentione facta.

IX. Causa communes in synodis generalibus tractari solite. Causa verò qua communes non erant, in provinciis agitabantur.

ADDITIO.] Agitur de Concilio Narbonensi adversus Felicem Vrgellensem; quod jussu Hadriani primi & Karoli magni habitum est. Ejus Acta referuntur. Tum disputatur de tempore hujus Concilij. Reges Francorum, Imperatores interdum dicti, tamen Imperium Romanum non obtinerent. De limitibus dioceseos Narbonensis & Helonenfis. De episcopatu Ansonensi & archiepiscopatu Tarracoenfi. Confinium Hispaniæ, id est, diocesis Ansonensis.

I. **S**VB Carolo magno politia ecclesiastica restaurata est juxta antiquos canones, cura & diligentia hujus Principis, qui eos renovari procurabat in generalibus regni conventibus; novisque condi præcipiebat, si necessitas postularet. Quoniam verò Hincmarus Remensis Archiepiscopus impensè laudavit ordinem in his conventibus observatum aëvo Caroli magni, brevis ejus descriptio ineunda est per aversionem, utilis futura ad rectè intelligendum diversa loca Synodorum, Capitularium, & veterum annalium illius ævi. Adalardus Abbas Corbeienfis, propinquus & Consiliarius Caroli magni, librum ediderat *De ordine Palatii*, cujus synopsis retulit Hincmarus: in quo aiebat duos unoquoque anno conventus haberi solitos; quorum unus generalis esset, alter verò particularis. Primus constabat ex Episcopis & Abbatibus & Comitibus regni; & in eo disponebatur status politicus in eum annum. Secundus autem constabat ex antiquioribus Episcopis & Comitibus, & ex nonnullis etiam ex iis ministris quorum consiliis Princeps utebatur in republica administranda; in eoque conventu seceretò digerebantur ac decernebantur ea quæ proponi & statui debebant in proximo conventu generali. Præterea conventus ille virorum principum ordinabat negotia quæ per annum incidebant, quæque differri non poterant, sive pro renovandis induciis, aut ob bellum minime expectatum, aut ob alias similes occasiones.

II. In his conventibus, præcipueque in generalibus, condebantur statuta de rebus ecclesiasticis & civilibus. Rex enim conventui proponebat nonnulla capitula, de quibus deliberari volebat in conventu; ut disertis verbis adnotavit Hincmarus. Heic autem animadvertere potest lector, in usu tunc apud nos fuisse modum agendi quem Romani Imperatores olim usurpabant, de quo supra disserui; tum etiam revoca-

ri potest exemplum Clodovei primi Regis Chistiani, qui Synodo Aurelianensi dedit *Titulos*, id est, capitula de quibus agi voluit in Concilio. Eundem ordinem sequebatur Carolus magnus. *Mox*, inquit Hincmarus in capite xxxiv. ejusdem epistolæ, auctoritate regia per denominata & ordinata capitula, que vel ab ipso per inspirationem Dei inventa, vel undique sibi nunciata post eorum abscessum (id est, postremum conventum habitum) præcipue fuerant, eis ad conferendum vel considerandum patefacta sunt.

III. Acceptis capitulis, optimates examinabant causas; ea tamen ratione, ut penes antiquiores esset maxima in censendo auctoritas, eisque juniores consensum suum adderent. Juniores tamen interdum loquebantur, sed ut sensus suos potius promerent quam ut suffragij ferendi jure uterentur. Discussio isthæc biduum aut triduum durabat; delegato palatinis ministerio ut Regis responsa super dubiis propositis ad conventum referrent, donec ad eum delata foret deliberatio synodalis. Tunc verò Princeps eam sententiam præferbat quam æquiores existimabat, eamque omnes dein amplectebantur. *Donec*, inquit Hincmarus in cap. xxxiv. ejusdem epistolæ, *res singula ad effectum perductæ, gloriosi Principis auctori in sacris ejus obtutibus exponerentur, & quidquid data à Deo sapientia ejus eligeret, omnes sequerentur.*

IV. Attamen quia differentia occurreret in causis, quarum aliæ erant spirituales, aliæ verò seculares, quædam verò mixtæ, discrimine etiam aliquo utebantur in modo deliberandi. Episcopi enim & Abbates seorsim à laicis conveniebant; foris nempe, si cœlum serenum esset, aliàs intra ædes; ita ut unusquisque suam Curiam haberet discretam ac separatam, ac splendide ornata & instructam, ad quam summo manè conveniebatur. Comites verò & optimates à reliquis laicis discerniebantur *subsellis honorificabiliter preparatis*. Inter deliberandum autem, seorsim interdum promebant sententiam suam, interdum simul congregabantur, prout ipsis videbatur, ut se ad generalem causarum accommodarent, quæ aut spirituales erant, seculares, aut mixtæ: in eorum manebat potestate quando simul vel quando separati residerent, prout eos tractanda causa qualitas docebat, sive de spiritualibus, sive de secularibus, seu etiam commixtis.

V. Descriptio hæc viam aperit ad genitum manifestumque sensum verborum Eginhardi, cujus scriptio accuratissima est præ omnibus illius ævi annalium scriptoribus. Is ergo scribit Pippinum Regem, habito con-

Hincmar. ep. 5. cap. 19. edit. Mogunt. His in anno placita duo tenebantur etc. in suo placito generaliter universorum majorum, etiam Clericorum, quibus laicorum, conveniebatur.

Suprà cap. 11. hujus libri.

ventu generali in Gentiliaco villa, synodum habuisse de quaestione Trinitatis & de cultu imaginum, id est, eum discussioni Episcoporum qui in conventu generali aderant commississe quaestionem de rebus spiritualibus. Eadem distinctio adhibenda est verbis Caroli magni ex Capitulari anni DCCCLXXIX. dum jubet ut constitutiones patris sui Pippini observerentur, sive illæ quæ in placitis factæ sunt, sive in synodis, id est, de causis civilibus & ecclesiasticis: *Capitula verò quæ bonæ memoriæ genitor noster in suis placitis constituit & in synodis, conservari volumus.* Nam licet annalium scriptores & Pippinus vocem *Synodus* usurpaverint pro conventu generali, attamen utriusque distinctio introducta est postquam canonum auctoritas manifestius invaluit. Verùm quia canones de disciplina lati ad repubblicam spectabant, materia hæc ab Episcopis simul cum laicis tractabatur; nec aliud Episcopis solis permittebatur quàm quaestiones merè spirituales. Sanè Capitulare anni DCCCLXXIX. decretum est ex sententia Episcoporum, Abbatum, & Comitum, cum consensu Regis: *Congregatis in unum synodali Concilio Episcopis, Abbatibus, virisque illustribus * Comitibus, unà cum piissimo Domino nostro, secundam Dei voluntatem pro causis opportunis consenserunt.* Post conditos canones, controversiæ particularium personarum agitabantur; quas Princeps reservabat cognitioni conventus generalis, si fortè Comes Palatinus eas ob aliquam causam noluerat definire.

VI. Docuit nos ergo Hincmarus ordinem observari solitum illa ætate in conventu generali Galliarum ad discutiendas causas canonicas, earumque decisionem ab arbitrio Regis pependisse, qui eam pro libito confirmabat aut retractabat. Idem agendi modus probari etiam potest exemplo valde illustri, quod innititur testimonio omnium Episcoporum Galliarum. Carolus magnus, ætate jam provectæ, cupiens integrè restaurare politiam ecclesiasticam, iussit anno DCCCXIII. ut Episcopi Galliarum conventus ecclesiasticos agerent in quinque locis, id est, apud Arelatensem urbem, Moguntiacensem, Remensem, Turonensem, & Cabilonensem. At Episcopi, gratias agentes Carolo quòd eos congregari iussisset, quosdam canones considerunt postquam causas examinaverant summa cura & diligentia. Concilium enim Moguntinum docet eos viros qui in illa synodo aderant, in tres turmas fuisse divisos; quarum primam constituebant Episcopi quærentes remedia malorum in sacris Scripturis & canonibus; in

alia verò turma confedissee Abbates, regulam sancti Benedicti legentes, atque tractantes diligenter qualiter monachorum vitam in meliorem statum atque augmentum cum Dei gratia perducere potuissent; in tertia demum, Comites, qui in eam curam sedulo incumbabant, ut leges mundanas sive seculares examinarent, & jus cuique suum tribuerent, vulgi iustitias perquirentes, omniumque advenientium causas diligenter examinantes, modis quibus poterant iustitias terminantes. Denique Concilia isthæc, cum intelligerent quæ sint regie auctoritatis partes, canones ecclesiasticos à se editos tradunt Principi, ut eos emendet, si ei ita visum fuerit; si verò eos æquitate niti existimaverit, confirmet. Obsequio autem illo defunguntur verbis conceptis, ad calcem canonum, velut Concilium Arelatense & Turonense; aut in præfatione, velut Moguntinum & Cabilonense. En verba Concilij Arelatensis: *Hæc igitur sub brevitate, quæ emendatione digna perspeximus, quàm brevissimè adnotavimus, & Domino Imperatori præsentanda decrevimus, poscentes ejus clementiam ut si quid hic minus est, ejus prudentia suppleatur; si quid secus quàm se ratio habet, ejus judicio emendetur; si quid rationabiliter taxatum est, ejus adjutorio divina opitulante clementia perficiatur.* Præfatio autem Concilij Moguntini sic habet: *Quatenus ea quæ paucis perstrinximus capitulis à vestra auctoritate firmentur, si tamen vestra pietas ita dignum esse judicaverit; & quicquid in eis emendatione dignum reperitur, vestra magnifica imperialis dignitas jubeat emendare.* Postquam autem canones illorum Conciliorum ad Carolum delati fuere, eos præsentem se examinari iussit in conventu generali Aquisgranensi, ubi eos confirmavit, ut vim legum obtinere possent. Ita enim docent annales Eginhardi. *Constitutionem quæ in singulis (id est, synodis) factæ sunt collatio coram Imperatore in illo conventu habita.*

VII. Qui verò scire voluerit quam cura negotia tractarentur illa ætate, legat canones Concilij Francofordiensis anno DCCCXIV. celebrati. Constat illud ex Episcopis omnium provinciarum quæ Caroli imperio parebant, ex Gallia nimirum, Germania, & Italia, eique præterea intererant Theophylactus & Stephanus Episcopi, Hadriani primi Papæ Legati. Itaque ei synodo interfuit legatio sedis apostolicæ. Convocatio tamen ejus facta est jussu Principis. Testis erit Eginhardus, cujus ea sunt verba ad annum DCCCXIV. *Concilium Episcoporum ex omnibus regni provinciis congregavit. Quin & canon primus ejusdem Concilij id apertè proficitur: Coniungentibus, Deo fa-*

Capitulare anni
2. cap. 11. re-
latum ap. Simonod.
K. lib. 7. Capit.
cap. 11.

Uter feminis
dicitur in ver. cod.
M. S. Ecclesie Al.
lucilla

Hincmar. c. 33.

Eginhardus ad
an. 813. Concilia
quæque jussu ejus
facta sunt Eccle-
siam corrigendo
per totam Galliam
et Episcopos cele-
brata sunt.

vente, apostolica auctoritate, atque piissimi Domini nostri Caroli Regis jussione, anno xxvi. principatus sui, cunctis regni Francorum, seu Italiae, Aquitaniae provinciae Episcopis ac Sacerdotibus, synodali Concilio, inter quos ipse mitissimus sancto interfuit conventui. Episcopi etiam Italiae qui huic synodo intererant, in libello suo adversus Elipandum scribunt eam fuisse congregatam decreto Caroli: Imperij illius decreto per diversas provincias regni ejus ditioni subjectas summa celeritate percurrente, multitudo antistitum sacris obtemperando praeceptis in uno collegio aggregata pervenit.

Præterea canon primus docet ei Concilio interfuisse Carolum. In epistola autem synodica patres aiunt eum synodo præfuisse. Quod Legatis non adimit jus præsidendi Episcopis; sed jus regum explicat, id est, jus præsidendi universo cœtui: *Congregatis in unum caritatis conventu, præcipiente & præsedente piissimo & gloriosissimo Domino nostro Carolo Rege.* Effectus autem regiae præsentia non in eo solum versabantur ut omnibus præfesset, sed ut ordini judiciorum interlocutionibus suis immineret. Cum enim allata esset in medium epistola Elipandi Archiepiscopi Toletani, cujus præcipue causa Concilium fuerat congregatum, jussit Carolus ut publica voce legeretur, & oratione habita de materia fidei, adjecit: *Quid vobis videtur?* ut adnotant Episcopi Italiae.

Vide infra cap. 28. §. ult.

Neque prætermitti debet, eosdem Episcopos scribere Concilium habitum fuisse *in aula Palatii*, juxta morem illius seculi; cujus moris fidem facit Concilium Tullense apud Saponarias habitum anno dccclix. *Ut in eorum palatiis saltem semel intra biennium generalis Episcoporum conventus agatur.*

VIII. Tria quæstionum genera in synodo Francofordiensi agitata fuerunt. Præcipua fuit quæstio fidei, confirmatio nimirum damnationis adversus hæresim Elipandi Archiepiscopi Toletani & Felicis Episcopi Vrgellensis decreta in synodo Romana, itémque in Concilio Ratisbonensi jussu Regis congregato. Asserebant namque Felix & Elipandus Iesum Christum fuisse filium adoptivum Dei secundum carnem, non autem filium naturalem. quæ hæresis damnatur in primo canone. Agitatum insuper est an secunda synodus Nicæna, quæ præceperat adorationem imaginum, recipienda foret tanquam Septima Synodus Oecumenica. Decretum itaque fuit in canone secundo synodum illam repudiandam esse & damnandam, rejiciendam quoque adorationem imaginum, eamque servitutem repellendam à Christianis. Quoniam verò quæstiones illæ pertinebant ad dogma, sola Episco-

porum auctoritate definitæ sunt, tamen si Princeps interesset deliberationibus: Omnes qui supra sanctissimi patres nostri contradixerunt &c. eradicandam statuerunt, consentientes condemnaverunt; inquit canones, qui nullam interim mentionem Principis faciunt in his sententiis damnationis. Sicut è contrâ, Tassiloni Duci Bajoariorum, qui ad synodum accesserat ut veniam à Carolo peteret, venia data est à Principe solo, nulla synodi mentione facta: *Idcirco Dominus noster misericordia motus præfato Tassiloni gratuito misericordiam & culpas perpetratas indulgit & gratiam suam pleniter concessit.* Decretum etiam de moneta solo Regis nomine publicatum est in canone quinto. At regulæ canonicæ in hoc Concilio editæ conceptæ sunt sub nomine Regis & Synodi: *Statutum est, definitum est, à Domino Rege & à sancta Synodo.*

IX. Præterea ex hoc Concilio discimus causas communes tractari solitas in synodis generalibus. Nam in ista synodo controversia quæ erat inter Archiepiscopos Viennensem & Arelatensem judicata fuit secundum epistolam veterum Pontificum Romanorum; Tarrantasiensis verò, Ebredunensis, & Aquisensis, sedis apostolicæ dispositioni relicta sunt. Accusatio instituta adversus Petrum Episcopum, læsæ majestatis reum, judicata est à Domino nostro Rege & à sancta synodo. Causa etiam Gerbodi Episcopi in eodem Concilio Francofordiensi examinata est; cumque ordinationem ejus perperam factam fuisse constitisset, Metropolitanus & Episcopi comprovinciales jussi sunt eum deponere. Canone autem xxxix. causa Presbyterorum in crimine deprehensorum ab accusatore, de quo aliunde non constaret quam ex affirmatione accusatoris, Episcopo proprio judicanda committitur; vel si is non possit eam finire, remitti jubetur ad Concilium universale, id est, ad synodum generalem Ecclesiæ Gallicanæ; quod nimirum materia isthæc magni momenti esset, & maxime ambigua in modo agendi. Causæ verò quæ communes non erant, in provinciis judicabantur, juxta legem Capitularium: *Causæ quæ communes non sunt, in suis provinciis judicentur.*

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

Cum in paragrapho quinto hujus capituli agatur de hæresi Felicis Episcopi Vrgellensis, quæ damnata est in Concilio Francofordiensi, visum est heic addere Concilium Narbonense pro eadem causa, ut inquit Acta ejus, habitum jussu Hadriani I. & Karoli Regis, quod sic habet,

CONCILIUM

CONCILIVM NARBONENSE

HABITVM ANNO DCCLXXXVIII.

ANNO incarnationis dominicæ DCCLXXXVIII. Indictione XII. gloriosissimo quoque Domino Imperatore Karolo regnante an. XXIII. v. Kal. Jul. dum pro multis & variis ecclesiasticis negotiis, præsertim pro Felicis Vrgellitanæ sedis Episcopi pestifero dogmate, monente per suæ auctoritatis literas Domino Apostolico Adriano, ac Domino Imperatore per Missum suum nomine Desiderium, convenissemus urbem Narbonam intra Basilicam S. Iusti & Pastoris, ego scilicet Danihel, licet indignus atque peccator, gratia tamen Dei sanctæ metropolitanæ præmissæ urbis Episcopus, necnon & Elifantus Arelatenfis Episcopus, cum plurimorum collegio venerabilium Episcoporum, unâ cum auctoritate Domni Apostolici, Missoque prædicto Domini Imperatoris Karoli, inter cetera quæ veraci sermone finem acceperunt orta est querela coram nobis omnibus de parochia Narbonensi, unde præcipiente Domino Imperatore, subtili examinatione & speciali, ob prolixas altercationes, examinari iusserat. De qua Danihel Episcopus per testes idoneos, Iustum scilicet Agathensem, & Witeringum Nemausensem Episcopum, atque Amicum Magalonensem Comitem, ceterosque quamplures, discutendo elucidans, totum Redensem pagum super Winedurium * Heltensem Episcopum iustissimè evindicavit, & marginem parochiæ Narbonensis ex alia parte usque ad flumen qui vocatur Orbus, quandiu vocabulum suum idem Comitatus retinet, superiùs & inferiùs perduxit, plenissimè ratione Wlsegarij Episcopi Biterrensis cum prædictis testibus superata. Præterea idem Danihel Archiepiscopus de Aufonensi parochia rationem adhibens, ostendit quòd nullo modo Episcopum ponere illuc potuisset ob paganorum infestationem, & quemadmodum auxiliante Deo per antecessoris sui indultrium quondam ibidem hæresis extincta fuerit, & quia ejusdem pagi plebs, sicut quidam ipsorum in præsentia retulerunt, nulli parochiæ adherere vellet nisi Narbonensi, ob principalitatem tantæ sedis præcipuæ. Cujus Archiepiscopi rationem salubrem esse comprobantes, pro prædictis commoditatibus, & ne confinio Hispaniæ occasionem tristitiæ ingereremus, unanimiter iusto perpendimus examine ut nulli sedi deinceps sociata habeatur nisi Narbonensi; servata veruntamen auctoritate, si per se Episcopum habere nequiverit. Rogamus igitur cunctos subseqentes nos, & hoc nostræ auctoritatis decreto confirmamus, sancimus, stabilimus, tam de Redensi pago, quam etiam de Aufonensi, sive confinio Narbonensi & Biterrensi, quod est Orbus, ut sicut coram nobis discussum & comprobatum est, ita inconvulsam & incontaminatam nullius contradictione valente in perpetuum permaneat. Si quis verò nostram communem contemnens diffinitionem, per aliquam insidiam aut subreptionem hoc nostræ firmitatis decretum infregerit, aut aliqua machinatione violaverit, si ordine ecclesiastico est adunatus, canonica sententia irrecoverabiliter feriat, sicut temerator tanti Concilij ac decreti. Quòd si læta potestas in hoc se per atrocitatis violentiam miscuerit, nisi à temeraria præsumptione se citissimè subtraxerit satisfaciendo quod deliquit, digna ultione totius anathematis sit undique & ubique multa-

Tom. II.

tus, Domini nostri Iesu Christi & nostra auctoritate vigente. Vt autem hoc nostræ firmitatis decretum certiore roborationis obtineat vigorem, manus nostræ subscriptione illud roborare studuimus.

In Christi nomine Danihel Dei miseratione sedis Narbonensis metropolitanae Ecclesiæ Episcopus hujus decreti institutione subscripsi.
Ego Elefantus primæ sedis Arelatenfis Episcopus confirmavi.

Desideratus Diensis Episcopus subscripsi.
Ego Salicus Arausienfis Episcopus.
Ego Arricho Tolosanae sedis Episcopus confirmavi.
In Dei nomine Donadeus Wappencensis Episcopus.
Ego Francolinus Conferrenfis Episcopus subscripsi.
Ego Lupus Cavalionensis Episcopus subscripsi.
Ego Arimundus Veeccienfis Episcopus S.
Ego Hircipio Carcastensis Episcopus subscripsi.
In Christi nomine Magincus Adrenfis Episcopus subscripsi.

Witeringus Nemausensis Episcopus confirmavi.
Felix Episcopus Vrgellitanæ sedis subscripsi.
Ego Bonitus Valentinae sedis Episcopus S.
Ego Iustus Agatenfis Episcopus subscripsi.
Ego Adaulfus Ierundenfis Episcopus subscripsi.
In Christi nomine Wenedurius Heltenfis Episcopus S.

Ego * Se . . . . . Barcinonensis Episcopus S. * Servus-Del.
Ego Autbertus Antipolitanæ sedis Episcopus subscripsi.

Ego Iohannes Cimelanensis Episcopus S.
Ego . . . . . Forojulensis Episcopus S.
Ego Iohannes Madolonenfis Episcopus S.
Ego Asinarus Vicujulienfis Episcopus.
Abraham Commenenfae sedis Episcopus S.
Ego Amatus Carpentoratinenfis Episcopus S.
Ego Raganbaldus Diaconus, Dunensis vocatus Episcopus, S.

Ego Ansebrandus Diaconus ad vicem Landeberti Eglinensium Episcopi S.
Ego Riccimirus indignus Presbyter ad vicem Wlsegarij sedis Biterrenfis Episcopi S.
Ego Arricho Cancellarius, ac si indignus Presbyter, hoc decretum scripsi die & anno quo supra.

NOTÆ

STEPHANI BALUZII.

ACTA Concilij Narbonensis sub Karolo magno habiti, quæ nunc damus, edita olim fuerunt à clariss. viro Gulielmo Catello Senatore Tolosano, ex Chartulatio Archiepiscopi Narbonensis. Sed tam sædis tamque multis illic mendis scateant ut dici vix possit Ego verò ea ante hos decem annos descripsi ex vetustissima membrana quæ aut ætati Karoli suppar est, aut certè non multum remota, quantum colligi potest ex characterum forma & literis fugientibus. Quamquam autem non dubitem quin ea Acta germana sint, extèntque in eis non oblucra vestigia prisca moris, dissimulare tamen nolim difficultates quæ in illis occurrunt, quæque falsi suspensionem nonnullis injicere possunt. Etenim Concilium illud celebratum dicitur anno DCCLXXXVIII. regni verò Karoli XXIII. Sed si anni ejus computentur ab anno DCCLXVIII. quo Pippinus Karoli pater decessit, omnino annus DCCLXXXVIII. erit XX. regni Karoli, contra quàm legitur in fronte horum

L I

Actorum. Itaque aut fatendum est peccatum heic esse à librario, aut alia numerandi ratio ineunda est. Ac primum quidem omnium constat Karolum & Karlomannum, Pippini filios, diu ante patris mortem appellatos fuisse Reges Francorum, etiam à Pontificibus Romanis, nimirum ab anno DCCCLIV. quo unà cum patre uncti sunt in Reges à Stephano Papa. Sed hoc pacto initium regni Karoli in ulteriora quam par sit tempora produceretur. Tradunt annales Francorum Pippinum anno DCCCLIIA. vel Lxiv. (variant enim heic annales) conventu Vvornatiæ habito filiis suis, qui jam Reges erant, divisisse Comitatus, id est, ut ego quidem existimo, regni divisionem inter filios constituisse. Ac Karolo quidem haud dubiè data est Aquitania, Septimania, & ea Hispaniæ pars quæ Franco imperio parebat. Tunc verò primum potuerunt gentes illæ annos regni Karoli computare, incipiendo fortassis ab anno sequenti. Atque eo pacto aliquatenus constare posset æra hujus Concilij Narbonensis, quæ alioqui gravi mendo laborat. Conventus autem ille Vvornatiensis, post Pascha actus est.

Nam quod ad nomen Imperatoris spectat quod Karolo tribuitur XLII. annis antè quàm Imperator renuntiatus sit, res tanti momenti non est ut quemquam remorari debeat. Quippe Reges Francorum, quod Romanis Imperatoribus successissent in regno, aliquando vocabantur Imperatores per illas tempestates, tamen revera Imperium Romanum non obtinerent. Exemplo sit Ludovicus Balbus, Karoli magni pronepos; qui tamen Imperator nunquam fuit, à Ioanne VIII. Pontifice Romano Imperator vocatur in Privilegio quod Pontifex ille monasterio Trenorchiano concessit anno DCCCLXXVIII. in Concilio Tricastino. Odo verò, is qui sub Karolo Simplice Balbi filio Regem se fecit, Imperator quoque dicitur in literis Stephani V. Summi Pontificis, si tamen literæ illæ non sunt supposititiæ, & in veteribus actis quæ extant in archivo monasterij Rivipullensis in Catalonia. Quin & Simplex ipse Imperator vocatur in Chartulario Ecclesiæ Helenensis lib. IV. carta xxvi. *Facta scriptura donationis sub die XLII. Kalend. Maij anno X. quod obiit Karolus Imperator filius Ludovici, Christi regname Rege.* Hujus verò filius Ludovicus Transmarinus Imperator etiam vocatur in actis quibusdam veteribus anno DCCCLXIV. confectis, quæ extant in archivo Ecclesiæ Gerundensis: in quibus & illud observandum est, adnotatum illic esse, ea confecta esse imperante Lotario Rege, anno octavo principatus ejusdem. Quare mirum videri non debet quod idem Lotharius Rex Augustum se vocat in diplomate dato anno DCCCLXXI. quod extat in Chartulario monasterij S. Petri Rodensis apud Emporitanos, itemque in Privilegio quod eodem anno concessit monasterio sancti Genesij de Fontanis in Comitatu Ruscinonensi. Denique, ne singula commemorem, in Roberto quoque Rege imperatoriam dignitatem inesse agnovit Helgaldus loquens de dedicatione Basilicæ sancti Aniani Aurelianensis. *Post que omnia, inquit, cupidus sanctæ benedictionis Rex Robertus gloriosus, iussione imperatoria evocavit Archipresules Gauzelinum Bituricensis & Abbatem Floriacensem, Leothericum Senonensem, &c.* Et tamen horum nemo fuit Imperator. Ex libello autem sacrosyllabo Episcoporum Italiæ, qui ex synodo Francofordiensi per provincias missus est, tentari fortassis posteritatem illa ætate imperatoriam veluti dignitatem in Karolo

magno agnovisse Episcopos Italos. Aiunt enim, ut significant missas esse ab eo Principe literas ad universos regnorum ejus antistites, quibus eos evocabat ad Concilium Francofordiense, *Imperij ejus decretum* in universas regni provincias missum esse. Atqui Concilium Francofordiense, ut omnes norunt, habitum est anno DCCCLXV. id est, septem annis ante delatum Karolo Imperium.

Major insurgit difficultas ex eo quod Narbonensis isthæc synodus congregata dicitur *presertim pro Felicitis Vrgellianæ sedis Episcopi pestifero dogmate*, idque auctoritate pontificia & regia. Quippe Francorum annales tradunt ejus hæresim *tertio* damnatam esse in Concilio Francofordiensi, cum antea profulgata fuisset Romæ & in Concilio Ratibonensi. Quod constare nequit si revera in hoc Narbonensi Concilio damnata fuit. Nisi si ejuratio à Felice facta Romæ coram Hadriano Pontifice distinguitur ab expressa damnatione facta in synodo. Cum enim hæreses, juxta prisicum morem, in eis provinciis damnari debeant ubi orta sunt, par est existimare eam sollicitudinem fuisse Archiepiscopo Narbonensi, cujus metropoli tunc temporis subiecta erat civitas Vigellensis, ut nascenti malo occurreret cum consilio Episcoporum suorum. Quoniam verò causa gravis erat, Episcopos quoque adesse cupiebat ex aliis Provinciis, quod fieri non poterat absque permisso Principis. Quippe huic Concilio Narbonensi interfuerunt Episcopi ex provinciis Narbonensi, Arrelatensi, Viennensi, Aquensi, Elusana, & aliis.

In eo autem actum est, inter cetera, de limitibus *parrochie*, id est, diœceseos Narbonensis, de quibus controvertebatur inter Archiepiscopum Narbonensem & Episcopum Helenensem, ac pagus Redensis adjudicatus est Archiepiscopo Narbonensi. Unde factum ut nonnulli sequentium Archiepiscoporum, ne iudicij istius memoria interiret, se Narbonenses & Redenses Archiepiscopos dixerint, eodemque nomine vocentur in Præceptis Regum Karoli Calvi, Karolomanni, & Karoli Simplicis, quæ extant in archivo Archiepiscopi Narbonensis.

Tum retulit Daniel Archiepiscopus Narbonensis sibi liberum hæcenus non fuisse Episcopum instituire in Ecclesia Aulonensi *ob paganorum infestationem*, & quia ejusdem pagi plebs nullum proprium Episcopum habere volebat præter Archiepiscopum Narbonensem. Quod ut meliùs intelligatur, res supra repetenda est. Transgressi in Hispaniam Mauri & Sarraceni neque fanis pepercerunt neque profanis. Hac generali clade perculsa est in primis civitas Aulonensis, atque ipsa Tarraco, provinciæ caput. Provincia itaque dein subiecta est Metropolitanò Narbonensi, tanquam viciniore; & speciali diœcesi Narbonensi adjecta diœcesis Aulonensis, quamvis longo intervallo disjuncta, donec proprium Episcopum habere posset; cujus instituendi, cum opportunitas eveniret, delegata cura est Archiepiscopo Narbonensi. Acta hæc circa annum DCCX. ut patet ex literis Urbani II. ad Raynerium Legatum; in quibus scriptum est Episcopos Tarraconenses metropoli Narbonensi fuisse subiectos jam inde à quadringentis annis. In epistola verò ad Berengarium Episcopum Aulonensem, in Tarraconensem metropolim translatum, data Capuz anno MXXI. Kal. Julij, ait Tarraconensem urbem ab Agatenis, id est, Sarracenis, dirutam fuisse *transactis jam trecentis nonaginta annis.* Quod confirmari potest ex eo quod in dissertatione nostra de episcopatu Egateni adnotavimus, Ega-

rensis urbis excidium referendum esse ad annum citatè d c x c i i i . post Maurorum in Hispanias adventum. Quoniam verò hic mos obtinebat ut singuli Episcopi, atque etiam Metropolitanì, rationem in synodis redderent rerum à se gestarum, Daniel Narbonensis Archiepiscopus, gnarus consuetudinis, causas attulit ob quas Episcopum instituire non poterat in Ecclesia Aufonensi. Itaque edicunt patres ut in eo statu maneat donec proprium Episcopum habere possit. Probabile est easdem causas obtinuisse per multum ævi ne suus Aufonæ Episcopus redderetur, cum ei datus non fuerit antistes nisi censuram tandem post annum, hoc est, circa annum octingentesimum octuagesimum octavum. Tunc enim Theodardus Narbonensis Archiepiscopus Gotmarum Aufonensem Episcopum consecravit; ut patet ex Præcepto Odonis Regis, & ex Concilio Barcinonensi habito anno d c c c c v i . in causa Ecclesiæ Aufonensis nondum edito. Incessit dein Attonem Episcopum Aufonensem ambitio evchendi sedem suam in metropolitanam, quòd unaquæque provincia suum Metropolitanum habere debeat, nullaque tunc spes affulgeret restituendæ Tarraconis. Ergo curante Borrello Comite à Ioanne X I I I . Summo Pontifice & prærogativam primæ sedis noménque Archiepiscopi impetravit ac Pallium, utque Episcopi provincie Tarraconensis Episcopo Aufonensi deinceps obedirent tanquam Metropolitanò, decretòque eodem, adductis exemplis ex B. Gregorio, unitæ sunt Ecclesiæ Aufonensis & Tarraconensis, ut color huic novæ institutioni quaereretur. Datæ eadè re literæ anno d c c c c l x x i . quæ extant in archivo Archiepiscopi Tarraconensis. Verùm cum nova hæc Archiepiscopi institutio facta esset invocato & inaudito Archiepiscopo Narbonensi, cujus valde interessat ambitio illa Attonis caruit effectu. Constat enim Archiepiscopos Narbonenses diù post hæc tempora usos fuisse jure metropolitico in ea provincia citra omnem controversiam. Præterea Frua, sive Frugifer, antistes Aufonensis, qui annis d c c c c l x x i i . & d c c c c l x x v i i . sedebat, se solum vocat Episcopum, non autem Archiepiscopum. Quin & in Concilio Romano celebrato anno d c c c c x v i i i . eo inter alia argumento reprobata est Guadaldi Episcopi Aufonensis, qui Fruiano successerat, ordinatio, quòd ab alio Metropolitanò peracta esset quam à suo, id est, Narbonensi, ut explicant Gregorij V. literæ nondum editæ. At Urbanus secundus episcopalem sedem Tarraconi post longa tempora restituens anno M L X X X I X . *Salvam esse jubet Narbonensis Ecclesiæ iustitiam*, id est, ut ejus metropoli semper subiecta foret sedes Tarraconensis. Pollicitus tamen est se antiquam dignitatem metropolitice tributurum Episcopo Tarraconensi, si Romani auctoritate privilegij Tarraconensem provinciam canonici vindicare Narbonensis antistes nequiverint. Pessumdanda fuit hac unica clausula Narbonensis Archiepiscopi auctoritas in provinciam Tarraconensem. Quippe subiectio illa provincie Tarraconensis facta fuerat Episcoporum decreto & consensu populorù, ac præterea firmata erat consuetudine. Nulla Romanæ sedis inter hæc mentio. Itaque cum de privilegio apostolico non constaret, Urbanus biennio post Berengarium Episcopum Aufonensem transfudit ad metropolim Tarraconensem, concessit etiam usu Pallij, eique insuper indulisit ut Tarraconensem & Aufonensem Ecclesias, quæ Ioannis X I I I . decreto unitæ erant, retineret, donec auctore Deo ad pristinum statum plenitu-

dinem Tarraconensis Ecclesiæ reformetur. Quoniam verò Archiepiscopus Narbonensis conquirebatur gravem sibi in eo factam esse injuriam, Urbanus eum restituit in integrum, literis datis ad Raynerium Legatum, quæ nuper editæ à nobis sunt, in quibus hæc habentur: *Inter cetera præjudicium sibi factum de Tarraconensium Episcoporum subtractione per Romanam Ecclesiam suppliciter mimavi, cum eos Narbonensis metropolis per annos quadringentos sine alterius Ecclesiæ reclamazione possederit. Nostra igitur vice in paribus illis fungens, Tarraconensibus Episcopis nostra auctoritate precipito ut Narbonensi tanquam proprio Metropolitanò obediant, donec præstante Domino Tarraconensis restauretur Ecclesiæ.* Interlocutus est tamen iterum Pontifex in eisdem literis, ut si Narbonensis Archiepiscopus probare non poterit sibi primatum ex privilegio competere in provinciam Tarraconensem, Legatus cum principibus terra de restituenda Ecclesiæ Tarraconensi laboret. Interim tamen Tarraconenses Episcopos ei tanquam Metropolitanò proprio obedire precipito. Obtinuerint id, annon, facile est pronuntiatum. Nam Berengarius interfuit Concilio Nemaufensi anno M X C V I . initio mensis Iulij, tanquam Archiepiscopus Tarraconensis. Et deinceps, citra controversiam, Tarracones suos habuit Archiepiscopos. Hæc, quia subobscura erant, visum est explicari debere; ut vel ex hac unica narratione auctoritas conciliari possit huic Concilio Narbonensi. De subiectione porò Ecclesiæ Aufonensis rursus actum est in Concilio Barcinonensi anno d c c c c v i . & in Concilio habito anno sequenti apud monasterium sancti Tyberij in diocesi Agathensi.

CONFINIO HISPANIÆ] id est, Ecclesiæ Aufonensis, quæ vicina erat Hispaniæ. Quamvis enim certum sit provinciam Tarraconensem ultra Pyrenæos esse, semperque fuisse portionem Hispaniarum, tamen quia tum temporis ea Hispaniæ pars Regibus Francorum optimo jure parebat, & ad eorum regnum pertinebat, *Marca Hispanica* sive *Limes Hispanicus* dicebatur. quod idem est ac *confinium Hispaniæ*. Eisdem fines Francici regni designant literæ Helmeradi Episcopi Helenensis datæ Kal. Septembris anno d c c c c x . quæ extant in vetusto Chartulario Ecclesiæ Helenensis. In iis enim Helmeradus Monasterium donans Ecclesiæ suæ, ait locum illum esse *citra clusum Hispaniæ*, in Comitatu Barcinonensi. *Ego igitur exiguus Præsul Helmeradus, inquit, in hac ipsa dedicationis die, quam rogatus meo sacri peragunt præscripti Episcopi, offero omnipotenti Deo & B. Enlalia Domina mea de exiguis facultatibus meis CITRA CLUSAS SPANIÆ proprietatis mea, quem Monasterium vocant; & coniacet in Comitatu Barcinonense in ipsa marissima.* Diù perseveravit apud eas gentes illa regnorum divisio. Extat quippe in archivo regio Barcinonensis vetus instrumentum, confectum anno septimo regni Philippi I. Regis Franciæ, in quo scriptum est Arnalium Mironis vendidisse R. Comiti Barcinonensi Castrum de Castroferis, situm videlicet citra Rubricatum, haud procul urbe Aufonensi, quod illi advenerat per largitionem Dei, qui nobis hoc dedit de potestate Sarracenorum. Et sunt hæc omnia in extremis finibus marchiarum juxta Hispaniam, id est, in extremis Francici regni finibus, ultra Barcinonem & Aufonam, ad Rubricatum fluvium. Heic enim fuit limes regni Francici, ultra quem Sarraceni habitabant per illas tempestates. Igitur ultra Rubri-

catum, Hispania erat, si loca quaedam excipias admodum vicina oræ fluminis, Monasteriolum videlicet, Minorissam, & quaedam alia finitima; citra verò, Mcara Hispanica, quæ provincia erat regni Francici. In eodem confinio Hispaniæ, citra Rubricatum, sita fuit Egara, sedes olim episcopalis; ubi habitum fuit Concilium Egarense anno sexcentesimo decimo quarto.

ELEFANTUS] Ejus mentio est in canone VIII. Concilij Francofordiensis.

HELENENSIS] id est, Helenensis, hoc enim verum est nomen. Est autem civitas Helenensis in Comitatu Ruscionensi, sive Rossilionensi, ut sequens ætas vocavit, ædificata in ruderibus castri Helenensis; ubi institutus est episcopatus post excisum regnum Tolosanum, ut adnotat illustrissimus Archiepiscopus in libro primo Marce Hispanicæ, de quo libro dictum est in vita ejus. Porro hodie vox *Helenensis* mutata est in *Elnensem*. Quod autem ea Ecclesia sita esset in Comitatu Rossilionensi, Episcopi Helenenses frequentissimè vocantur *Rossilionenses* in actis veteribus. Vnde in Concilio apud Tustacum anno DCCCCLX. legitur *Audefindus Roscellensium Episcopus*. At *Venedurij*, seu *Vinedurij*, mentio disertè extat in Chartulario Helenensi, ubi levi mutatione vocatur *Vinedarius*; diciturque sedisse ante Ramnonem, qui sub Ludovico Pio Helenensis antistes fuit. Utis autem esse potest hic locus ad emendandos vulgatos Helenensium Episcoporum catalogos, cum Episcopi qui sederunt post *Vinedurium* usque ad *Audefindum* illic optimè recensiti sint: *Prædecessores Audefindo Episcopo, videlicet Vinedario Episcopo, Ramno Episcopo, Salomone Episcopo, & isto præsertim Audefindo &c.* Facta recognitione evacuationis sub die XVI. Kal. Januarij, anno XXXVI. regnante Carolo Rege, id est, Karolo Calvo.

CIMELANENSIS] id est, Cemelenensis, in extrema Alpium maritimarum provincia, sub metropoli Ebredunensi, haud procul Castro Nicænsi. Ei sedè præfuit Valerianus Episcopus; cujus tempore Ecclesiæ Cemelenensis & Nicænsis unitæ sunt auctoritate sancti Leonis Papæ.

MADOLONENSIS] id est, Magalonenensis in prima Narbonensi. Magalona enim & Madalona dicebatur per illas tempestates, ut nullo negotio probari potest. Porro sedes Magalonenensis jamdiu translata est in urbem Monspeliensem.

VICUJULIENSIS] id est, Aturrium Episcopus. Sunt autem Aturres in Novempopulis ad Aturum fluvium, qui postea Adures dici cæperunt. Nomen autem primum populi fuit, non oppidi. Oppidi enim Aturriensium nomen *Vicus Iulius*; cujus clara extant documenta.

COMMENENSIS] id est, Convenarum in Novempopulis, quorum urbs antiquitus Lugdunum. Ceterum ex hoc loco patet introduci tum cæptam corruptionem nominis hujus civitatis, quæ nunc *Comenge* dicitur.

DUNENSIS] Adnotat Sirmondus, in Notis ad Concilium Aurelianense primum, Episcopos Carnotenses interdum dictos esse *Dunenses* à *Duno* castro dioceseos Carnotenæ. Vide librum II. de concordia sacerdotij & imperij cap. IX. §. V.

EGLINENSIS] id est, Engolismensium in Aquitania secunda. Eam autem urbem vocat *Egolismam* Eginhartus ad annum DCCCLXIX. alij *Egolismam*, nonnulli *Inculismam*, & synodus isthæc

Narbonensis *Eglinam*. Mitifica enim fuit illorum temporum audacia in corruendis urbium nominibus. Vide Sirmondum in Notis ad Capitula Karoli Calvi pag. 29.

CAPVT XXVI.

Synopsis.

I. Reverentia Ecclesiæ Gallicanæ erga apostolicam sedem.

II. De Presbyteris gravium criminum reis magna olim quaestio fuit quonam modo judicandi essent. Consultatur Leo III. Papa. Dein Karolus summo jure decernit secundum responsonem Pontificis. Purgatio canonica indicta Presbyteris suspectis sed non convictis.

III. Vnde oriuntur suspiciones ille docet Hincmarus. Difficilis erat accusatio in Presbyterum.

IV. Chorepiscoporum ambitio diu turbavit Ecclesiam Gallicanam. Eos Leo III. à Karolo consultus vetuit quicquam muneris episcopalis attingere. Tum edicit eos esse pellendos in exilium.

V. Ea pœna modificata est à synodo & ab Imperatore.

VI. Principes de rebus arduis referunt ad Summos Pontifices. Novum non est decreta Curia Romana antè in Gallia excuti debere quàm vim legis obtinere possint.

I. **H**ic locus me admonet ut revocem in memoriam ea quæ suprâ adnotata sunt, synodos nimirum Gallicanas debitam sedè apostolicæ reverentiam semper retinuisse, non ita tamen ut à suis iudiciis permiserint provocari, cum appellationes in usum receptæ non essent nisi quoad depositionem Episcoporum, juxta modificationem à me alibi explicatam. Reverentia igitur synodorum Galliæ in eo posita erat ut consultationes ad Summos Pontifices mitterent quoties inciderent causæ dubiæ & graves, vel causam ejus iudicio prorsus mitterent. Causæ ad sedem apostolicam dimissæ exemplum extat in paragrapho ultimo superioris capituli, in causâ Metropolitanorum Ebredunensis & Aquisensis. Consultationum verò duo illustria exempla extant in libris Capitularium. Primum respicit Presbyteros suspectos, aliud Chorepiscopos.

II. Quoad Presbyteros, constat ex Capitularibus difficultatem illam diu agitatam esse in synodis Gallicanis, à temporibus Pippini Regis, neque tamen unquam fuisse definitam. Agebatur de Presbyteris gravium criminum reis, sed de quibus nondum satis constabat, ipsi verò negabant. Suprà adnotavimus, canone XXXIX. Concilij Francofordiensis causam Presbyteri horum criminum infamati commissam esse Episcopo ejus proprio; vel si is eam finire

non posset, non remissam quidem ad synodum provinciam, sed ad Concilium generale seu universale Ecclesie Gallicane. Tandem Carolus magnus cupiens confusio- ni hujusmodi modum adhibere, Episcopos aliquot misit ad Leonem tertium Papam, ut cum eo consultarent quid de his Presbyteris agendum esset. Episcopos vero & regni proceres admonuit missam a se esse legationem illam, statim autem ut redierit, communicatum se esse cum omnibus responsa Pontificis: *Vnde ad consultandum patrem nostrum Leonem Papam Sacerdotes nostros mittimus; & quidquid ab eo vel a suis perceperimus, vobis, una cum illis quos mittimus, renuntiare non tardabimus.* Interim Episcopos & proceres hortatur ut sedulo negotium illud expendant; ut dein ipse cum illis, & cum instructionibus Pontificis, decernere possit quod æquum fuerit visum ad compescendos populorum clamores: *Vos interdum vicissim tractate attentius quid ex his vobiscum constituamus una cum predicti sancti patris institutionibus, ut murmur cesset populi.* At Leo Pontifex causam definiri iussit in synodo Romana. Cum autem ejus responsio ad Carolum allata esset, eam ipse in conventu generali regni considerari præcepit; & cum consilio Episcoporum, Consiliariorum, & omnium fidelium, sive Vassal- lorum, decreta est constitutio de ordine tenendo quoties hujusmodi Presbyterorum causa incidere, quæ nomine Imperatoris edita, omnium supra dictorum consensus continet. *Consultu Domini & patris nostri Leonis Apostolici, ceterorumque Romane Ecclesie Episcoporum, & reliquorum Sacerdotum, sive Orientalium & Grecorum Patriarcharum, & multorum sanctorum Episcoporum & Sacerdotum, necnon & nostrorum Episcoporum omnium, ceterorumque Sacerdotum & Levitarum auctori- tate & consensu, atque reliquorum fidelium & cunctorum Consiliariorum nostrorum consultu, de- finitum est.* Sanè Princeps Legatos suos pro consultatione ad Leonem mittens, sibi reser- vaverat auctoritatem decernendi cum sen- tentia Concilij Gallicani, & cum institutio- nibus Papæ, non autem juxta institutiones. Statutum itaque est *consultu omnium ut quoties- cunque cuiquam sacerdoti crimen imponitur, si ipse accusator talis fuerit ut recipi debeat, reus- que legitimis testimoniis convictus fuerit, canonicè dyndicetur.* At si accusator satis pro- bare non posset crimen, negotium pariter canonicè definiendum. Quòd si nihilomi- nus criminis perpetrati suspicio gravis in- hereret animis hominum, purgatio cano- nica indicitur Presbytero; id est, jubetur Presbyter, adhibito tactis Evangelicis sacra- mento tam suo quàm trium, quinque, vel

septem, aut eò amplius Presbyterorum, itèmq; hominum nonnullorum bonæ fa- mæ, se purgatum populo comprobare, *exem- plo Leonis Papæ.*

III. Hincmarus in epistola septima accu- ratè explicat hunc agendi modum, ostenditque suspiciones illas fluxisse ex commer- cio Presbyterorum cum mulieribus probro- sis, vel ex eorundem cohabitatione cum aliis, neque impositam fuisse accusatori necessita- tem convincendi reum cujuscumque probrosi facinoris. Attamen probatio difficilis erat; quoniam accusatio peragi non poterat ab ac- cusatore quin eodem tempore septem testes adessent illis dotibus ornati quas ab hujus- modi testibus exigunt leges & canones. Quòd si præscriptus testium numerus non adesset, vel hujusmodi homines essent qui se- cundum canones ad accusationem Sacerdo- tum admitti non possent, multa eis diceba- tur. Verùm id non tollebat suspicionem populorum. Itaque ea demum dimovebatur quum Presbyter accusatus se suo & sex Pres- byterorum sacramento purgabat juxta con- suetudinem tum receptam. Ea autem à divo Petro arcessebatur: qui cum reprehensus fuisset quòd cum gentibus communicaret, ut accusationem illam purgaret, usus est sex fratrum testimonio: *Venerunt autem mecum & sex fratres isti.*

IV. Veniendum nunc ad causam Chor- episcoporum. Sæpe in conventibus & syno- dis regni controversum fuerat an ordinatio- nes Presbyterorum, Diaconorum, & Sub- diaconorum à Chorepiscopis peractæ, Con- firmationes baptizatis tributæ, benedictio- nes Chrismatibus, Ecclesiarum, & virginum ab iis tentatæ, vitiosæ essent, an canonicæ. Carolus censuit apostolicam sedem esse con- sulendam, & inter cetera Arnonis Archi- episcopi ad Leonem tertium delegati man- data hoc etiam caput adjunxit. Respondit Pontifex, secundum canones liberum non esse Chorepiscopis ullam muneris episcopa- lis partem attingere, atque adeo quidquid ab eis præsumptum fuerat, irritum esse. Tum decernit Chorepiscopos esse damnandos, id est, deponendos, & in exilium pellendos. Series hujus negotij, itèmq; illius de quo mox dicebamus circa Presbyteros, magni momenti est ad ostendendum quonam modo se gerent Galli nostri in recipiendis res- criptis Curie Romanæ. Nam post reditum Arnonis, Imperator conventum generalem regni Ratisbonæ egit, ut Leonis responsio examinaretur.

V. Hic autem agendi modus adeo legi- timus erat ut etiam Leo consenserit syno- dum ea de causa celebrari, non ut illic re-

Vide lib. 1. c. 11. §. 6.

Agor. cap. xii.

Vide lib. 1. c. 12. §. 7. & c. 13. & 14. & Hrabani li- brum de Chore- piscopis edum in calce Tomi pini pag. 281.

Lib. 7. Capitul. 63.

vocaretur in dubium definitio consentanea canonibus, sed ut in publico conventu susciperetur hæc institutio canonica, ejusque discernendæ rationes subducerentur, quò faciliùs ei assentirentur universi, tum etiam ut pœna depositionis & exilij adversus Chorepiscopos à Summo Pontifice decreta temperamento quodam adhibito molliretur. Itaque coactò, ut diximus, conventu generali, modificata est hæc pœna à synodo & ab Imperatore. Statuerunt enim Chorepiscopis remittendam exilij pœnam, & ut gradum Presbyterorum tenerent, existimantes eam modificationem Leoni acceptam fore: *Predictos autem Chorepiscopos omnes præcepit damnare, & in exilio detrudi. Ita vero omnes, maximè regni nobis à Deo commissi Episcopi cum eodem Arnone, permittente præfato Apostolico, mitius tractantes, jamdictos villanos Episcopos inter Presbyteros statuerunt*, inquit Karolus in libro septimo Capitularium. Præterea in eodem conventu suscepra est responsio Leonis, & singula edicto Imperatoris confirmata sunt: *Placuit, sicut Leonis Papæ & omnium Episcoporum nostrorum atque reliquorum fidelium generali & synodali consulto decrevimus, ut nullus Chorepiscopus &c.* Ceterùm heic observandum est decretum Papæ & definitionem synodi Gallicanæ edito regio, Caroli nomine concepto, promulgata fuisse; tamen res esset omnino spiritualis, cum de jure & auctoritate ordinationum ageretur.

VI. Ex his autem duo quædam colligenda sunt. Primum, Regem de rebus arduis ad Summum Pontificem referre consuevisse, atque adeo auctoritatem Præsidis synodi exercuisse. Alterum, novum non esse in Gallia ut decreta Curie Romanæ non antè vim legis apud nos habeant quàm Principum rescriptis firmata sint.

CAPVT XXVII.

Synopsis.

I. Explicatur modus agendi Ludovici Pij Imperatoris. Quatuor synodos in Gallia haberi præcepit; quarum canones confirmavit postquam jussu ejus examinati fuerunt in Concilio Vvormatiensi, præfente Legato Gregorij quarti.

II. Ejus Legati præsentia necessaria non erat in illo conventu: cui per occasionem interfuit, cum ob alia negotia venisset in Galliam. Probatum ex Eginhardo. Idem dicendum de Legatis qui synodo Compendiensi interfuerunt anno 757.

III. Nulli canones præsentia Legatorum de industria missorum firmati reperiuntur, præter Liptinenses & Francofordienses. Causè itaque legendus Benedictus Levita, qui Capitula Regum aut maxi-

ma ex parte fuisse statuta coram Legatis sedis apostolica, qui ea firmarunt auctoritate apostolica.

IV. Attamen Legatorum præsentia nihil detrahit de dignitate Regum nostrorum. Capitulare Lotharii, in quo quamplurima decreta extant circa disciplinam canonicam. Illud se observare velle præfatur Leo Papa quartus.

I. **E**VNDEM ordinem tenuit Ludovicus Pius, Karoli magni filius. Leges enim suas & capitula condebat, tribuendæ auctoritati rebus constitutis, in conventibus generalibus; Missosque pæfæpe suos dirigebat in provincias ad fovendam eorum executionem rebellésque puniendos; ut constat ex epistola ab eo scripta ad Sicharium Burdegalensem Archiepiscopum post habitam synodum Aquisgranensem anno DCCCXVI. & ex Capitulari ejus tertio edito anno octingentesimo vigesimo octavo. Anno autem sequenti unà cum filio suo Lothario præcepit ut antistes regni in quatuor locis congregarentur, Moguntia videlicet, Parisiis, Lugduni, & Tolosa, tractaturi de rebus ad religionem Christianam morumque emendationem pertinentibus, ac præterea significaturi quæ virtutum opera incumbant Principibus, Episcopis, & cujuslibet conditionis hominibus. Data ex eo Episcopis Lutetia congregatis occasio in unum corpus componendi nonnulla documenta valde utilia sub titulo Concilij Parisiensis in duos libros distributi. Horum porò quatuor Conciliorum canones Imperator confirmavit, postquam jussu ejus examinati fuerunt in conventu generali apud Vvormatiam habito; *Omnium tam Episcoporum quàm fidelium laicorum votis convenientibus*, ut ait Hincmarus; qui addit Legatum Gregorij quarti Summi Pontificis huic Vvormatiensi synodo interfuisse.

II. Præsentia hujus Legati necessaria non erat in synodo Vvormatiensi ad adjungendam auctoritatem canonibus in ea conditis; cum Impp. Karolus magnus & Ludovicus Pius quamplures alias congregari jufferint citra ullius Legati præsentiam, & cum præterea vetusti Pontifices agnovissent inesse synodis provincialibus auctoritatem condendi canones. Verùm cum Legatus ille in comitatu adesset ob nonnulla negotia, placuit eum interesse in deliberationibus causarum ecclesiasticarum. Docet autem Eginhardus Legatos ex diversis regionibus, ac nominatim ex urbe Romana, ad hunc conventum Vvormatiensem venisse ut res suas expedirent ac conficerent, quæ juxta usum illius seculi definiendæ erant ex sententia conventus generalis. *Imperator medio Augusto Vvormatiam venit*, inquit Eginhardus, ibique

lib. 7. Capitular. c. 187.

lib. 7. Capitular. c. 128. 129.

Epist. Lotharii ad Sicharium c. 2. Capitular. c. 47.

Epist. Lotharii ad Gregorium c. 1.

Hincmarus de divinis officiis c. 12.

Capit. c. 47.

Ap. d. 1.

Epist. Lotharii ad Gregorium c. 1.

habito generali conventu, & oblata sibi annua dona suscepit, & legationes plurimas, quae tam de Roma, & Benevento, quam de aliis longinquis regionibus venerant, & audivit & absolvit. Idem dicendum est de Legatis pontificiis qui Concilio Compendiensi interfuerunt anno septingentesimo quinquagesimo septimo, Georgio nimirum Episcopo Romano, id est, Episcopo provinciae Romanae, & Joanne Sacellario, quorum mentio extat in canone IX. illius synodi. Nam missi fuerant à Paulo primo ad Pippinum Regem, ut eum certorem facerent de sua electione, amorisque in Pippinum sui ac totius populi Romani abundantiam illi ostenderent; ut patet ex epistola Pauli Pontificis ad Pippinum.

III. Itaque nullos alios canones praesentia Legatorum de industria missorum firmatos reperio, praeter Liptinenses sub Carlomanno editos anno septingentesimo quadragésimo tertio, & Francofordienfes anno septingentesimo nonagesimo quarto. Quare caute legendus est Benedictus Levita, cum in praefatione ad librum quintum Capitularium ait, ut auctoritatem illis conciliet, ea fuisse maxima ex parte statuta in conventibus quibus Legati sedis apostolicae interfuerunt, ea firmantes apostolica auctoritate. Id enim intelligendum est de tribus postremis Capitularium libris, ut ipsemet Benedictus scribit in fine ultimi libri.

IV. Tamen illud nihil detrahit de dignitate Regum nostrorum. Contra, praedictio illo firmatur jus in cujus possessione tunc illi erant, convocandi nimirum Concilia, eorumque decreta confirmandi, aut modificatione adhibita inflectendi. Lotharius Imperator Capitulare edidit anno DCCCXLVII. quod ex legibus Caroli Magni, Ludovici Pij, Pippini, & ipsius Lotharij constat, quod observari jubet per univrsum Imperium, multa eis indicta qui contra venirent, sive Ecclesiastici forent, sive laici. in quo Capitulari quamplurima decreta extant circa disciplinam canonicam. Tantum autem abest ut Leo quartus ea damnet, tanquam à iudice non competenti edita, ut etiam ad Lotharium scribens profiteatur se observare velle illud Capitulare: De capitulis vel praeceptis imperialibus vestris nunc & in avum nos conservaturos modis omnibus profiteamur.

C A P V T XXVIII.

Synopsis.

I. Antiqua politia nondum prorsus eversa erat aevi Caroli Calvi. Episcopi tum lacertos movere coeperunt, eorum tamen decreta in synodis edita non

antè valebant quam in conventu regio approbata fuissent. Probatnr exemplo Concilij Meldensis. De raptibus alienarum sponfarum.

II. Synodus Suesionensis anni 853. nullum canonem edidit extra materiam à Carolo propositam. Eius canones confirmati sunt apud Vermeriam in generali regni conventu.

III. Sub Carolo Calvo imminui capta Regum dignitas. Nicolaus primus ad se traxit convocacionem Conciliorum absque iuribus Principis. Aitum id adversus mores antiquos.

IV. Tamen Summus Pontifex potest synodum convocare intra Gallias, si id Ecclesia militas postulerit. Ita sensit synodus Suesionensis anno 866. adversus Britonum Episcopos scribens.

V. Antea convocatio Concilij generalis fiebat auctoritate Principis, etiam quando Summus Pontifex synodum in regno haberi praecipiebat. Probatnr auctoritate Gregorij magni & Hincmari.

VI. Nicolaus primus sequi voluit exemplum beati Gregorij. Sua auctoritate eam synodum Suesionensem celebrari iussit. Quare synodus fateatur se congregatam fuisse iussu & auctoritate Nicolai. quod etiam agnoscit Carolus ad Nicolaum scribens.

VII. Volsadi Remensis Presbyteri causa aliam occasionem subministravit infringendae Conciliorum Gallicanorum auctoritati. Synodus Suesionensis cedit iussu Nicolai. Sed tamen eum haud occulte increpat, graviterque monet datum esse exemplum perniciosum posteris.

VIII. Volsadus gradui suo restitutus in synodo Suesionensi, statim sit Archiepiscopus Biturigenfis; inexpectata restitutionis ejus confirmatione, quam Rex à Summo Pontifice postulaverat. Ex eo tempore Summi Pontifices ad se traxerunt iudicia appellationum Episcoporum & Presbyterorum.

IX. Concilium Metense iussu Nicolai congregatum, postulante Lothario Rege. Causa enim dubia erat. Agebatur de divortio Lotharij cum Thiberga.

X. Atamen Nicolaus non transmisit prorsus iura regia. Ex fallo ejus, deprehenduntur epistolas Pontificum apud nos obtinere non posse vim legis, donec Regi ostensa fuerint.

XI. Lethale vulnus synodis infixit Nicolaus primus praecipiens ut Acta synodi Metensis ad semittantur; ut si iniuste fuerit iudicatum, restaurari jubeat cognitionem.

XII. Nicolaus, primus omnium pronuntiavit neminem posse synodum generalem convocare absque iussione sedis apostolicae.

XIII. Duo loca male intellecta occasionem praebuerunt huic propositioni. Primus petitur ex synodo Romana in causa Symmachi Papa. Vera hujus synodi mens explicatur.

XIV. Secundus locus eruitur ex epistola Pelagij secundi adversus Ioannem C.P. qua explicatur. Canones generales Ecclesiae conditi non possunt absque sententia Romani Pontificis.

XV. Verissimum est Concilia non posse celebrari absque sententia Summi Pontificis. Sed regula illa extendi non potest ad Concilia nationalia. Hincmari praclara regule offeruntur. An generalia regni Concilia haberi possint in palatio.

I. ANTIQUA politia nondum prorsus eversa erat aetate Caroli Calvi; tamen manifestè appareat bella civilia, quae

mod. Levita in pref. lib. 4. Capituli. Maxima ex parte eadem auctoritate apostolica & omnium Francorum auctoritate ordinis; utrumque officium suum notata.

Capitulare Lotharij editum à Godefrido to. 1. Concilio imperiali. pag. 101.

As. Gratian. lib. 10. c. 9.

vim regie auctoritatis infringere solent, divi-
sionem item imperij Francorum inter tres
fratres, viam aperuisse ad introducendas no-
vitates in hac materia. Nam Episcopi à Re-
ge evocati frequentius quàm sub Carolo
magno & Ludovico Pio celebraverunt sy-
nodos ex diversis provinciis, seorsim à ge-
nerali regni conventu; in quibus judicabant
causas graves, Episcoporum nempe, ac Pres-
byterorum, & Diaconorum, si res tanti
momenti esset, ut constat ex synodis Mo-
guntina, Sueffionensi, Valentinenfi, Tul-
lensibus duabus apud Saponarias & apud Tu-
siacum, aliisque. Interdum verò ultra pro-
gredebantur. Quippe in synodis illis cano-
nes & statuta condebant. Verùm ij non antè
vim constituti obtinere poterant quàm in
conventu regio approbati fuissent. Hinc na-
ta controversia quæ post Concilium Mel-
dense excitata est anno octingentesimo qua-
dragesimo sexto. Nam cum Episcopi illic
condidissent LXXIX. canones, jussit Rex
eos ad se deferri, ac dein eos examinari præ-
cepit in conventu generali habito in villa
Sparnaco ad Matronam fluvium; in quo ex
procerum regni consilio statutum est no-
vemdecim tantum ex illis canonibus obser-
vandos esse: *Ex omnibus illis capitulis hæc tan-
tum observanda & complacenda sibi collegerunt,
& Episcopis scripta tradiderunt, dicentes non
amplius de eorum capitulis quàm ista & ista
velle cum Principe observare.* Ad hanc haud-
dubiè modificationem alludunt Episcopi in
canone ultimo hujus synodi, qui post decre-
tum Sparnacense additus est ceteris; in quo
Regem hortantur ut saltem observet capi-
tula recenter ab ipso decreta cum Episcopis
manuque ejus confirmata: *Vt autem capitu-
la que Domino mediatore communiter decrevi-
stis, & manu propria confirmastis, pleniter ob-
servetis &c.* Præterea eum orant ut observa-
ri in futurum jubeat pœnas ab iis decretas
adversus raptos sponfarum alienarum, ut-
que decretum ea de re suum ceteris cano-
nibus qui recepti ab eo erant adderet: *Hoc
diploma, si complacet, adnectatur.* Pœnæ illæ
anathematis extant in canone LXVIIII. sy-
nodi Meldensis, qui octavum & decimum lo-
cum occupat inter eos quos observandos
censuit conventus Sparnacensis.

II. Synodus Sueffionensis, quæ anno
DCCCLIII. congregata est ex quinque pro-
vinciis, reverentiùs constitit intra limites
æqui. Convocata illa fuerat à Carolo Calvo
Rege, nullumque canonem condidit extra
materiam à Principe propositam; canones
autem ejus admissi & confirmati sunt in con-
ventu generali regni habito apud Verme-
riam eodem anno: *Sed & capitula que syno-*

*dali consulti Dominus Rex Carolus in Concilio
memorato apud Sueffionis civitatem sacro pro-
fuit conventui, coram fidelibus suis in eodem
palatio Vermeria relegi fecit; & ab omnibus con-
sonanter suscepta sunt, & accepta.* Synodus
quoque Tullensis anno DCCCLIX. habita
fuit coram Regibus, qui confirmarunt cano-
nes in ea conditos. Item Duziacensis ha-
bita anno octingentesimo septuagesimo
quarto, *nutu divino & sanctione Caroli Regis.*

III. Sub Carolo Calvo introduci cepe-
re ingentes novitates in gratiam sedis apo-
stolicæ & in detrimentum regie auctori-
tatis. Etenim Nicolaus primus Pontifex Ro-
manus ad se traxit immediatam convocatio-
nem Conciliorum absque literis Principis,
Aliud tamen obtinuerat quoad Concilium
Francofordiense: quod auctoritate quidem
Pontificis Romani celebratum fuerat co-
ram Legatis ejus, sed Caroli magni jussio-
ne convocatum, missis quaquaversum li-
teris.

IV. Sanè diffiteri nolim inesse Summo
Pontifici auctoritatem convocandi Concilij
intra Gallias, si id Ecclesiæ utilitas postula-
verit. Neque enim me latet synodum Suef-
fionensem, quæ anno octingentesimo sexa-
gesimo sexto congregata est, eam auctori-
tatem agnoscere in sede apostolica. Scribens
enim ad Nicolaum primum adversus Epif-
scopos Britonum, qui obedientiam Metropo-
litano Turonensi debitam abjecerant, ait eos
nolle prorsus convenire ad generales reg-
ni synodos, neque legatos aut literas mitte-
re, etiam tum cum Summus Pontifex earum
congregationem fieri præcipiebat ad discuti-
tiendas causas emergentes, atque id eò minus
ferendum esse quòd Episcopi illi nulla ratio-
ne prohiberentur ad eas accedere, non ob pe-
ricula in mari, aut propter asperitatem mon-
tium, non longo regionum intervallo dis-
juncti. *Sed neque ad generalitatis nostra syno-
dum,* inquit Synodus Sueffionensis ad Nico-
laum Papam scribens, *si quando apostolatus
vestri auctoritas nostram fraternitatem pro qui-
buslibet emergentibus vel imminentibus negotiis
adgregandam decernit, illorum presentiam, le-
gatos, literas, cum infra finem occidua Gallia
commorentur, & nec juga montium, nec merinum
pelagus, sed neque gravis intercapedo terrarum
convolare prohibeat; nostre unanimi quæ-
quam habere meruimus.*

V. Itaque illud solum aio, hunc ordinem ad
ea usque tempora observatum esse in Gallia,
ut Regis auctoritate fieret convocatio Con-
cilij generalis regni, non solum semel in an-
no aut quando ita Principi videbatur expedi-
re, sed etiam quando Summus Pontifex præ-
cipiebat synodum haberi in regno; cujus
celebratio

Capitula excerpta
in villa Sparnaco,
in Capit. Caroli
Calvi, & co. 3.
Com. Gallie
pag. 63.

Concil. Vermer.
c. 3.

celebratio differebatur, donec consensus Principis accederet, ejusque ipse convocationem literis suis faceret; ut supra probatum est exemplo beati Gregorij. Eadem est sententia Hincmari, tum viventis, qui in epistola sexta docet Episcopos provinciarum Galliae congregari solitos, *si fraterna caritas nos invitaverit, potiusque jussio apostolica sedis & praeceptio Domini nostri Caroli Imperatoris Augusti nos ad synodum, sicut praecipunt regule, vocare decreverit pro talibus quae forte provinciali nequiverint examine definiti, maxime in causa fidei vel generalis religionis, sicut in apostolica sedis Pontificum & in epistolis legimus Augustorum. Quoniam Imperatorum auctoritate convocatas generales synodos & in historiis ecclesiasticis & in epistolis apostolicae sedis Pontificum reperimus. Et sanctus Gregorius Reges Francorum synodos in Gallicis & Belgicis provinciis convocare sepe commouit.*

VI. At Nicolaus primus sequi noluit exemplum beati Gregorij, sed sua auctoritate conceptis verbis synodum Sueffionensem celebrari jussit anno octingentesimo sexagesimo sexto, locumque & tempus quo ea habenda esset praescripsit in epistola scripta ad Archiepiscopos & Episcopos Galliarum. *Præcepimus vos, inquit Nicolaus ad Herardum Turonensem Archiepiscopum scribens, unâ cum ceteris Archiepiscopis & Episcopis Galliarum & Neustrie &c. apud Sueffonicam urbem pariter convenire. Attamen literas quoque ad Carolum Calvum scripsit, quibus eum faceret certiore constitutionis suae. Sed id factum est ea tantum mente ut in executionem urgeret auctoritate sua. Hinc factum ut epistola synodica Concilij Sueffionensis alio verborum sensu concepta sit quam canon primus Concilij Francofordienfis, quod, ut habet canon, auctoritate apostolica & jussione regia congregatum est. Concilij vero Sueffionensis patres fatentur se congregatos esse jussu Nicolai, nulla Principis mentione. Synodus, inquit, Sueffionis habita jussu & auctoritate sanctissimi apostolatus vestri. Quin & Carolus ipse in epistola ad Nicolaum scripta, quae extat in Actis ejusdem Concilij, agnoscit eam synodum fuisse convocatam jussu Pontificis: a synodo præceptione vestra congregata.*

VII. Occasio celebrandae hujus synodi aliam quoque infringendorum canonum causam invexit, quae plurimum detraxit de auctoritate Conciliorum Galliae. Concilium enim illud congregatum fuit ex universis regni provinciis, ad examinandam depositionem Volfadi aliorumque Clericorum ab Ebbone Archiepiscopo Remensi ordinatum post depositionem ejus & pravam re-

stitutionem, quae multis de causis nulla erat & irrita. Eorum namque ordinationem in dubium revocaverat Hincmarus Archiepiscopus Remensis, Ebbonis successor. Quare illi anno octingentesimo quinquagesimo tertio querelam ea de re suam detulerunt ad synodum Sueffionensem, permisso Caroli congregatam, qui locum ac diem celebrationis indixerat: *Episcopis juxta instituta canonum synodum celebrare volentibus, annuit idem Rex Carolus, eosque ad urbem Sueffionum X. Calendas Maias convenire præcepit; ut legitur in præfatione ejusdem synodi. In ea autem declaratum fuit iudicio synodi & iudicium qui inter adversarios convenerant, horum Clericorum ordinationem esse nullam. At Nicolaus, delata ad se eorundem Clericorum querela, tredecim post annis jussit eam causam retractari in Concilio generali Episcoporum Galliae, quos ad eandem urbem Sueffionensem convenire præcepit; addito conceptis verbis, quod si Clerici depositi à iudicio hujus Concilij ad sedem apostolicam appellarent, eorum causa judicanda esset apud urbem Romam, quò Hincmarus ac Clerici Vicarios suos mittere possent. Quo loci animadvertere licet tria atrocita vulnera inflata esse auctoritati Conciliorum generalium Galliae, contra præscripta canonum. Primum enim decernitur revisio causae adversus Presbyteros judicatae in Concilio congregato ex diversis provinciis, cum tamen, juxta canones, eorum causae in his Conciliis judicandae sint definitivo decreto. Tum reis relinquuntur potestas appellandi à iudicio post revisionem lato. Istud verò contrarium est legibus & canonibus Sardicensibus, etiamsi de Episcoporum depositione ageretur. Tertio, partes Romam evocantur, id est, Hincmarus Archiepiscopus Remensis, & Clerici dejecti; cum tamen appellationes, etiam Episcoporum, ad provincialia iudicia remitti debeant, juxta canones Sardicenses. Sanè ad vitandam conflictionem jurisdictionis Synodus Sueffionensis, sequuta modum ab Hincmaro propositum in Scheda ab eo porrecta synodo, ad Nicolaum scripsit se, manente auctoritate iudiciorum secundum canones latorum, consensisse votis pontificis, id est, ut Clerici illi gradibus suis restituantur ex speciali gratia & intuitu misericordiae. Sed addunt patres monitionem quae magni momenti est, cavere nimirum debere Nicolaum ne ex hoc synodi obsequio emergat pernicietas disciplinae ecclesiasticae, provideatque ne exemplum illud trahatur in consequentiam ab iis qui*

Hincmar. ep. 6. c. 17. & 18. edit. Meun.

Nicolaus I. in epist. ad Herardum Archiepisc. Turon.

Epist. synod. Concilij Sueffion.

se deinceps restitui postulabunt.

VIII. Arbitror autem eò facilius synodum flecti se passam esse in hac causa, quòd, ut ego quidem existimo, ita fieri debere convenisset inter Carolum Regem & Hincmarum, in gratiam Volfadi. Video quippe Volfadum illum, qui hujusce controversiæ præcipua causa fuit, statim post hæc cum consensu synodi à Rege promotum esse ad archiepiscopatum Biturigensem; non expectata etiam restitutionis ejus confirmatione, quam Rex à Summo Pontifice postulaverat. de qua præcipatione conqueritur Nicolaus in epistola ad Episcopos synodi Sueffionensis. Itaque simillimum veri est eum æmulatione auctoritatis callidè tractum in partes, ut eliceretur ab eo consensus pro restitutione Volfadi & aliorum Clericorum quorum depositio, petente Hincmaro, confirmata fuerat à Benedicto Papa. Verùm hic agendi modus ingentem rebus nostris perniciem attulit, cum ab eo tempore Romani Pontifices sibi adversus canones & vetustam possessionem vindicaverint judicia appellationum, non solum Episcoporum, sed etiam Presbyterorum, ut ostendi in capite decimo quinto hujus libri.

IX. Opponi posset, Nicolaum primum propria auctoritate convocasse Concilium Metense ante synodum Sueffionensem, atque adeo existimandum non esse tum primum imminui cceptam auctoritatem regiam cum Sueffionica synodus decreto Pontificis convocata est. Sed magnum inter hæc duo Concilia discrimen intercedit. Quippe Metense Concilium celebrari postulaverat Lotharius Rex Austrasiæ; qui Nicolaum rogavit ut illud convocaret, ac Legatos eò suos mitteret, ad judicandam causam matrimonij sui cum Thetberga conjugæ suæ. Causa enim dubia erat; ob quam Synodus Aquisgranensis anno octingentesimo sexagesimo congregata, cui interfuerant Archiepiscopus Treverensis aliique Episcopi in regno Lotharij constituti, Nicolaum consuluerat. Optimo igitur jure poterat, non solum decernere celebrationem hujus Concilij, sed etiam illud convocare, quoniam Regis Lotharij, ad quem convocatio pertinebat, agitanda illic erat causa; cui rei necesse erat congregare Episcopos ex diversis regnis.

X. Attamen si propiùs introspeciamus quem ordinem tenuerit Nicolaus in convocatione hujus Concilij, constabit jura regia non fuisse prorsus transmissa. Quippe Nicolaus Legatos suos mittens, eis literas dedit ad Episcopos Gallia & Germaniæ scriptas,

quibus eos evocabat ad urbem Metensem, illic judicatos causam Lotharij. Verùm eam cautionem adhibet quoad Carolum Calvum, ut Legatos velit ad eum accedere, eique *epistolas synodicas*, id est, literas Concilij convocatorias, ostendere, quæ ad Episcopos regni ejus scriptæ erant, itemque *Commonitorium*, id est, mandata Legatis data. Tum & illud quoque fieri annuit, ut isthæc omnia cum Episcopis cunctisque aliis communicentur. *Eidem glorioso Regi*, inquit Nicolaus in epistola ad Legatos in Franciam missos, *epistolas synodicas, & has quas vobis nunc dirigimus, paritercum Commonitorio, presentibus cunctis ostendite*. Ex his autem colligi possunt vestigia præci moris, quo receptum erat non posse vim legum apud nos obtinere epistolas Pontificum Romanorum, donec Regi ostensæ fuissent. Convocatio nihilominus isthæc effectu caruit quoad Francos, habita nimirum Synodo Metensi anno **DCCCXIII**. à solis Episcopis regni Lotharij & Legatis Nicolai; ut ipse Nicolaus testatur in epistola **LVIII**, ad Episcopos in regno Ludovici constitutos.

XI. Fatendum tamen est modum illum mittendorum Legatorum ad convocanda provinciarum Concilia, causasque in eis judicandas, placuisse Summis Pontificibus, qui ea ratione in se traxerunt omnem auctoritatem quæ penes Episcopos erat. Auctoritas enim Legatorum ad eam formam disposita est quam Nicolaus instituerat in hac legatione ad synodum Metensem. Ea autem in eo versabatur, ut Legati una cum synodo dijudicarent causam Lotharij, causasque ecclesiasticas definirent quæ inciderebant; ea tamen lege, ut si talis controversia oboriretur quæ in synodo terminari non posset, ad sedem apostolicam referretur.

Nihil heic novi statutum est; quoniam ea erat portio antiqui juris quod Episcopo Romano comperebat in Occidente, ut ad eum referendæ essent causæ ambiguae, quem admodum ostendi in superioribus libris. At clausula sequens prorsus abolet auctoritatem synodorum, sive pro judicandis causis, seu etiam pro condendis canonibus. Nam jubet Nicolaus Acta synodi ad se mitti; ut si invenerit causas secundum æquitatem definitas fuisse, Deo omnipotenti gratias referat; si verò injustè fuerit judicatum, restaurari jubeat cognitionem; *ea renovare summo pere jubeamus*, inquit Nicolaus in epistola **XXIII**, ad Episcopos in Concilio Metensi residentes.

XII. Et Legatorum quidem missio magnum præsidium erat ad traducendas ad apostolicam sedem universas provinciarum causas;

Nicol. l. ep. 19.
Regalis excellentia vestra noster apostolatus noster dicitur ut pro persequenda synodo istius & latere nostro mittere dignemur.

Epistola Episcoporum regni Lotharij ad Nicolaum.

Nicol. ep. 21.

sed ostendendum erat necessariam esse eorum presentiam in Conciliis. Primus omnium Nicolaus in medium protulit propositionem unde petita est hæc consequentia. Nam in Sermone habito Romæ in vigilia Natalis Domini, qui relatus est in Concilio Romano quod anno octingentesimo sexagesimo quinto celebratum est, post iudicatam causam Rothadi Episcopi Sueffionensis, qui depositus fuerat in synodo generali Sylvanectensi, affirmavit neminem posse synodum generalem convocare absque iussione sedis apostolicæ: *Cujus rei gratia facto Concilio generali, quod sine apostolicæ sedis præcepto nulli fas est vocandi, &c.* Axioma illud, quod extenditur ad omnia Concilia quæ neque episcopalia sunt neque provincialia, sumptum est ex decretis supposititiis Papæ Iulij, quæ extant in collectione Isidori Mercatoris; cuius auctoritatem imminui ferre non poterat Nicolaus, ut ostendi in cap. v. §. vi. & cap. vi. §. i. libri tertij.

XIII. Certum quidem est duo loca malè intellecta occasionem præbuisse huic propositioni. Primus est, Concilium Romanum tertium sub Symmacho, in cuius Actis legitur quod cum Theodoricus Rex Italiae synodum generalem Italiae convocasset ad iudicandam accusationem institutam adversus Symmachum, Episcopi provinciarum Liguria, Æmilia, & Venetiarum, Romam ad Concilium proficiscentes, ac per Ravennam iter agentes, ubi Rex morabatur, ei suggererunt Symmachum Papam, tamen reus esset, debuisse convocare Concilium, ipsum qui dicebatur imperitus debuisse synodum convocare. Certè exprobratio illa locum habebat quoad Italiam, neque recipienda esset in aliis regnis: quia Concilium patriarchale convocandum est à Patriarcha, & à nullo alio convocari potest secundum Canones. Ideoque ad Papam Symmachum, non autem ad Regem, spectabat evocatio Episcoporum Italiae qui per illas tempestates patriarchalem synodum Romanam constituebant.

XIV. Secundus locus eruitur ex epistola Pelagij secundi adversus Ioannem Patriarcham Constantinopolitanum, qui se dicebat Episcopum universalem, eoque titulo, quem indebitè usurpabat, Concilium generale in scio Pelagio convocare præsumperat, ad quod non solum Episcopos Orientis invitaverat, sed etiam occidentales, evocato nimirum Episcopo Thessalonicensi atque Episcopis Græcis qui ad patriarchatum Romanum spectabant. *Relatum est ad apostolicam sedem*, inquit Pelagius secundus in epistola octava, quæ est ad Episcopos qui

Tom. II.

ad Synodum Constantinopolim conveniunt, *Ioannem Constantinopolitanum Episcopum universalem se scribere, usque ex hac sua præsumptione ad synodum convocare generalem, cum generalium synodorum convocandi auctoritas apostolicæ sedis beati Petri sit tradita.* Nullus Pontificum Romanorum ante Pelagium sibi arrogaverat auctoritatem convocandi Concilia. Vtunque tamen se res habeat, constat Pelagium eo loco contendere ad solam sedem apostolicam pertinere jus convocandi Concilium omnium patriarchatum, exclusis prorsus ab eo iure Episcopo CP. & reliquis Patriarchis. Et haud dubiè Ioannes Constantinopolitanus egrediebatur limites suæ auctoritatis; quod evocare præsumeret episcopos qui erant extra suam Diocesim, contra canonem secundum Concilij Oecumenici secundi. Sed hoc præcipuum ac magnificum pro Pelagio erat, quod in epistola genuina Papæ Iulij ad synodum Antiochenam scriptum sit, non quidem competere Romano Pontifici jus convocandi Concilia generalia, cum ea auctoritas pertineret ad Imperatores sed canones Ecclesiæ generales condi non posse absque eius sententia, *αὐτοῦ δὲ αὐτῶν ἡρώδης κεραι(εῖν) τῶν ἐκκλησιαστικῶν.* Hæc sunt verba Græcæ, quæ sic versa sunt in historia Tripartita: *Non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari.* Vnde Papa Pelagius hæc verba hausit: *Multis denuo apostolicis & canonicis atque ecclesiasticis instrumur regulis non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari.*

XV. Sed quemadmodum verissimum est non posse Concilia celebrari absque sententia Episcopi Romani, ita absurdum est regulam illam porrigere ad Concilia Diocesana sive regionalia contra mentem antiquitatis, quod tamen contendit Nicolaus Papa. Equidem collectio Canonum quæ ab Adriano primo data est Angilramno Episcopo Metensi docet Concilia provincialia pro depositione Episcoporum convocari debere à Summo Pontifice. Vnde Ivo & Gratianus occasionem arripuerunt tribuendi soli Summo Pontifici auctoritatem convocandi synodos. At Hincmarus, qui & decreta supposititia Iulij & capitula Angilramno data viderat, tria quædam affirmat. Primum, canones Conciliorum servandos præ istis epistolis. Secundum, Metropolitanos, quum Concilia provincialia aut nationalia celebrant, ita agere vi auctoritatis sancti Petri, quæ omnibus Apostolis communicata est & Episcopis eorum successoribus. Tertium, verba illarum epistolarum (de quorum fide jam tum dubitabatur, tamen satis non con-

M m ij

Vide suprà lib. 5. cap. 15. §. 1. & Addit. ad cap. 14. §. 8.

Pelagius II in ead. epist.

Vide lib. 5. c. 9. §. 4. 5.

Hincm. c. 10. & seq. Opusculi aduersus Hincmarum Laudan.

Vide lib. 2. c. 17. 5. 4. & lib. 6. c. 21. 5. 7.

staret eas esse supposititias) intelligi debere de conventu generali Ecclesie in causa fidei: *Constat ergo de generali fidei causa hoc dixisse apostolicam sedem.* Alibi verò ostendit Regibus Francorum competere jus convocandi generalia regni Concilia, quasi voluerit opponere doctrinam Galliarum novæ Nicolai ambitioni. Probabile est Legatos Hadriani secundi in Octava Synodo conatos esse infringere jura Regum nostrorum circa convocationem Conciliorum, quemadmodum diversa alia eorundem jura pulsare tentaverant juxta propositiones Nicolai primi, ut observavi supra. Verum nihil aliud obtinere potuerunt quam ut canone septimo decerneretur adversus praxim Galliarum, quæ volebat ut generalia regni Concilia haberentur *in palatio*, eam propositionem falsam esse, *Non posse synodum absque principali presentia celebrari.* Quin etiam pronuntiatum est non decere prorsus Principes interesse synodis, nisi sint Oecumenicæ.

CAPVT XXIX.

Synopsis.

I. Pontifices Romani Legatos perpetuos in Gallia instituere tentarunt, firmandæ auctoritati suæ. Nihil in antiquitate illa tentatum adversus jura Principum aut Conciliorum.

II. Vicarij sedis apostolicæ, Primates & Primitivi dicti ab Hincmaro.

III. Drogonis Episcopi Metensis vicariatus effectum caruit, repugnantibus Episcopis Gallicanis. Prefuit synodo ad Theodonis-villam. Datum id nobilitati ejus, non autem legationi.

IV. Cur Episcopi Gallicani huic nova Drogonis dignitati intercesserint. Nimirum ob conditiones in rescripto de legatione ejus adjectas, prorsus adversus Libertati Ecclesie Gallicanæ.

V. Ansegisi Archiepiscopi Senonensis legationem admittere nolunt Episcopi Gallicani; quamvis acriter id urgeret Carolus Calvus. Hincmarus Remensis nobilem epistolam scripsit adversus ambitum Ansegisi. Rostagni item Arelatensis Archiepiscopi legatio irrita fuit.

VI. Cum Pontifices Romani viderent Episcopos Gallicanos ferre non posse ut jus perpetuæ præsentie Gallicanis Episcopis concederetur, externos miserunt. Frodoardus explicatus.

I. SED ut ad legationes redeamus, cum Summi Pontifices intelligerent in tam hoc pacto esse optimam rationem conservandæ suæ auctoritatis in Gallia, Legatos in ea perpetuos instituere tentarunt, optimumque propterea factum visum est legationem iis viris tribuere quorum esset amplissima dignitas, quique præcipua apud Reges auctoritate & gratia florerent. Iam an-

Vide suprad lib. 1. cap. 19. 5. 1.

tea in capite vigesimo hujus libri examinatius est vicariatus Episcoporum Arelatensium, ostensumque nullius illum roboris fuisse sub Imperatoribus Romanis, neque etiam sub prima Regum nostrorum dynastia. Sub secunda dein Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus à sede apostolica missus est ad erudiendos in fide populos Germaniæ, idolis addictos, & ut Episcopos in Gallia restitui procuraret: qui vicariatuum suum exercuit cum consensu Regum nostrorum & Episcoporum quorum intererat, nulla injuria facta juri Principum aut Conciliorum. Sic enim ad Zachariam Pontificem Romanum scribit idem Bonifacius: *Notum sit paternitati vestre quia postquam indignis mihi mandastis in provincia Francorum, sicut & ipsi rogaverunt Sacerdotes, Concilio synodali & conventui præesse.*

II. Interfecto autem in Frisia Bonifacio ab infidelibus anno septingentesimo quinquagesimo quarto, Galliarum per nonaginta annos nullum habuere Primatem. Interim jura Metropolitanorum conservata fuere. Ecclesiastica verò causæ definitabantur secundum canones & decreta sedis apostolicæ Pontificum & Principum suorum dispositionem, ut verbis Hincmari utar, qui apostolicæ sedis Vicarium Primatem & Primicerium vocat. *Hactenus, inquit, provincie cisalpine temporibus Pippini Regis, & Caroli ac Ludovici Imperatorum, sine hoc Primicerio vel Primatè à sede apostolica delegato annis circiter xxiij. (legendum xcij.) manserunt; & Metropolitanis singulis suo jure servato apostolicæ sedis favore & Principum suorum dispositione, secundum sacros canones & decreta ejusdem sedis Pontificum, quæque fuerunt agenda venerabiles Episcopi per auctoritatem canonum sacrorum & decreta sedis Romane Pontificum peregerunt.*

III. Drogo Caroli Magni filius ex concubina & Metensis Episcopus hanc Vicarij dignitatem renovare studens in Gallia, eam à Papa Sergio obtinuit anno octingentesimo quadragesimo quarto. Verum obtineri non potuit ab Episcopis Gallicanis ut liberam ei Vicarij apostolicæ auctoritatem permitterent. Et de consensu quidem Regum nepotum suorum primum locum obtinuit in synodo ad Theodonis-villam. Verum cum negotium illud propositum fuisset in Concilio Vernensi, pro solo jure præsidendi, de prelatione reverendissimi Drogonis, pronuntiatum est in canone xi. de hoc acturos Episcopos in proximo conventu Episcoporum Galliarum & Germaniarum, in quo inquiri posset an ei prærogativæ consensum suum adhibere velint Metropolitanis reliquisque antistites.

Hincm. c. 10. & seq.

Hincm. c. 10. & seq.

Vide lib. 1. cap. 19. 5. 1.

Vide lib. 1. cap. 19. 5. 1.

In antecessum tamen synodus ait quod si dignitas hæc alicui committi possit, nihilque arcanæ ambitionis in ea lateat præter eam quæ prætenditur, & non alia quam quæ prætenditur lateat causa, id est, præfidentiam, videri eum honorem nemini potius tribui posse quam Drogoni, qui & Episcopis communionem sacerdotij sociatus erat, & excellentiæ Principum privilegio propinquatus. Hincmarus autem testatur ambitionem illam effectu caruisse, ob hoc quod ij quorum intererat consensum ei suum adhibere noluerunt. *Quod affectu ambiit*, inquit Hincmarus in cap. xxx. epistolæ paulò antè laudatæ, *effectum non habuit; & quod efficacie usu, non consentientibus quibus intererat, obtinere non potuit, patientissimè, ut cum decuit, toleravit; ne scandalum fratribus sacerdotibus generans, schisma in sanctam Ecclesiam introduceret.*

IV. Ego verò existimo Episcopos Gallicanos intercessisse huic legationi, non ob causam præfidentiam, cum ei consenserint in Concilio Vernensi contemplatione nobilitatis Drogonis, sed ob conditiones quæ in rescripto de legatione ejus adjectæ erant, prorsus adversæ libertati Ecclesiæ Gallicanæ. Vnde nil mirum si jus sibi reservaverint examinandi an aliquid occultum in eo esset præter jus præfidentiam. Atqui si rescriptum legationis ejus excutitur, deprehenduntur in eo clausulæ aliquot quæ derogant auctoritati Conciliorum provincialium & generalium. Primum enim Sergius secundus Papa ei tribuit auctoritatem convocandi nomine Pontificis Concilia generalia, ex quo capite violabatur regia dignitas. Tum jubet ut quæcunque causæ definiuntur in Conciliis provincialibus, ad eum referantur. Quod si quis, nullo discrimine adhibito, sive Episcopus sit, sive clericus, aut laicus, appellaverit apostolicam sedem, causam ejus discutiendam esse coram Vicario & ejus synodo. Si verò diversitas opinionum inter Episcopos oriretur, reum mitti debere Romanam cum Actis synodi & literis Vicarij. Servato in omnibus primatu Ecclesiæ Romanæ, & vigore & exaltatione carissimi ac spiritalis filij nostri Domini Lotharii magni Imperatoris.

V. Anno octingentesimo septuagesimo sexto legationis dignitas per Gallias & Germanias à Ioanne octavo concessa est Ansegiso Archiepiscopo Senonensi, in gratiam Caroli Calvi Imperatoris. At Ioannis literæ miro temperamento conscriptæ sunt, ac verbis iis conceptæ quæ dignitatem canonum ferme illasam præstant. Ansegiso enim vicariatuum suum confert, ut eo utatur in

convocatione synodorum & in aliis causis ecclesiasticis, cum Ecclesiæ utilitas ita postulaverit. Tum jubet ut decreta sedis apostolicæ communicentur Episcopis ab Ansegiso Vicario: qui, si necessitas ingruat, curabit ad Summum Pontificem mittere relationem eorum quæ acta fuerint, ut secundum ejus relationem ipse majores difficultatesque causas definire possit. Singulari porro industria, ut dixi, confectum est rescriptum Pontificis. Illud ab Episcopis in Concilio Pontigonensi eodem anno congregatis suscipi contendit Imperator Karolus, presentibus apostolicæ sedis Legatis. Verum nihil aliud obtinere ab Episcopis potuit quam obdituros se iussionibus Summi Pontificis, *servato singulis Metropolitanis jure privilegij secundum sacros canones & juxta decreta sedis Romanæ Pontificum ex iisdem sacris canonibus promulgata.* Tamen autem Imperator & Legati eos vrgerent ut absolutè responderent se obdituros primatui Ansegisi, responsum illud à corpore Episcoporum extorquere non potuerunt. Solus Frotarius Burdegalensis Archiepiscopus, itémque Odo Episcopus Belvacensis, desiderio Imperatoris obsequuti sunt. Odo verò legit quadam capitula *sine conscientia synodi dictata.* Hincmarus Remensis adversus ambitum Ansegisi scripsit celebrem illam epistolam sextam de juribus Metropolitanorum: in qua protestatur paucorum consensum in eo Concilio adhibitum, & aliorum silentium, *factu imperialis potentie contra superscripta sacrorum canonum & apostolicæ sedis Pontificum decreta ex iisdem sacris canonibus promulgata*, nullum detrimentum adferre posse antistitibus Galliarum. Pertinacem autem se in ea epistola præstat adversus præfidentiam ab Ansegiso prætentam, tribus præcipuè de causis. Primum, quod ei Pontifex tribuisset jus convocandi Concilia generalia, (quod soli Pontifici competit & Regi, & si provincia finitima ita roget) trahere in partes Principem obliquè conatus, ut novæ huic dignitati faveret, quæ jura regia violabat. Tum, quod eidem Ansegiso præfidentiam concedit; quæ tamen secundum Canones nulli Metropolitanano debetur, nisi juxta tempus ordinationis. Tandem verò, quod ei auctoritatem tribuit de rebus gravioribus referendi ad sedem apostolicam; cum tamen id jus unicuique Metropolitanano competat, juxta epistolam Innocentij primi ad Victorium Rothomagensem. quod intelligendum est de Conciliis provincialibus. Nam quoad generalia, relationem illa suam faciebant per epistolam synodicam aut regiam.

Rescriptum Sergij pp. extat To. 3. Concil. Gall. pag. 20.

Hincmar. ep. 6. c. 32.

Vide lib. 4. cap. 67. Rescriptum Ioannis VIII. extat To. 11. Concil. Gall. pag. 411.

Ioannes VIII.
ep. 24. 55.

Vi de supra lib. 5.
cap. 40. §. 3.

Frodoardus ad
an. 948.

Anfegisi consilium interrupit obitus Caroli Calvi Imperatoris, qui anno sequenti deceffit. Veruntamen Ioannes octavus Papa, ut possessionem suam retineret, vicarium suum per Gallias tribuit Rostagno Archiepiscopo Arelatenfi. Sed ea legatio omni prorsus effectu caruit.

VI. Pontifices Romani, cum intelligerent Metropolitanos ferre nolle uni ex suo corpore conferri jus perpetuæ præsentia, existimaverunt mittendos esse Legatos in Gallias & in alia regna cum potestate convocandi Concilia pro necessitate temporum, eisque præsentendi, ac relationem rerum in eis statutarum mittendi ad apostolicam sedem, ut Romæ aut confirmarentur aut retractarentur. Huiusmodi legationem exercuit Robertus Archiepiscopus Treverensis: cui data est potestas præsentendi synodo apud Mosomum in diocesi Remensi habitæ anno nongentesimo quadragesimo octavo in causa Archiepiscopi Remensis, ut narrat Frodoardus in Chronico: cuius locus explicari non debet de legatione generali, sed de ea tantum quæ concessa erat ad iudicandam appellationem Episcopi iuxta canones Sardicenses: *Mandatum legationis apostolicæ, quam dudum Robertus Archiepiscopus deferente Frederico Præsule Mogonciacensi coram Regibus & Episcopis tam Gallie quam Germanie susceperat, & partem jam præceptionis ipsius exegerat.* Marinus quoque sedis apostolicæ Legatus pro eadem causa venit ad Gallias; & conventui generali Ingilnheimensi præfuit eodem anno, postquam literas legationis ostenderat. *Missus apostolicæ sedis chartam suæ legationis honorificè protulit, inquit Concilium Ingilnheimense in præfatione. Relationem ille suam ad Agaperum secundum misit de rebus in hac synodo gestis: cuius synodi sententiam Romana confirmavit anno sequenti, ut testatur idem Frodoardus. Ceterum ea ratione causas ad se trahebant Pontifices Romani.*

CAPVT XXX.

Synopsis.

I. Sub initia tertia Regum nostrorum dynastia nova politia forma introducta est in detrimentum auctoritatis Metropolitanorum & Conciliorum, tum etiam regia. Quippe omnes causas pendebant ab arbitrio Legatorum.

II. Canon Sardicensis satis modeste observatus est usque ad seculum decimum. Dein Alexander secundus pronuntiavit curam universalis Ecclesie ad se pertinere, ideoque, cum id per se ipse non posset, mittendos qui vice sua Ecclesias visitarent. Expen-

ditur ea Alexandri sententia. Petrus Damiani Legatus in Gallia.

III. Amatus Episcopus Oloronensis, Legatus in Aquitania. Item Geraldus Cardinalis Ostiensis. Quid Aquitanica legationis nomine comprehenditur.

IV. Ad Legatos ea tempestate pertinuit convocatio Conciliorum generalium ex provinciis qua intra legationis eorum terminos continebantur. Gregorius septimus desinuit Legatos Apostolicæ sedis præcedere debere omnes Episcopos: Deponere poterant Episcopos. Eorum suffragium æquarabatur collectu totius synodi suffragis.

V. Concilia ab illis convocata constabant plurimum ex Episcopis & Abbatibus eorum legationis; eisque interdum intererant optimates. Probatur variis exemplis.

VI. Primam omnium causarum cognitionem ad se trahebant in provinciis. Irascitur tantisper Ivo Carnotensis ob eam præsumptionem.

VII. Canones & statuta in Conciliis condebant pro disciplina ecclesiastica.

VIII. Tum Acta Conciliorum suorum mitterent ad apostolicam sedem. Omissum obsequium illud à Geraldo Episcopo Ostiensi gravem Gregorij septimi reprehensionem adversus ipsum excitavit.

IX. Procuratio Legatorum introducta ævo Alexandri secundi, & frequentia Legatorum sub Gregorio septimo, qui Metropolitanos iurejurando ad se polliceri se sumptus necessarios Legatis suppedituros. Origo huius instituti peti potest ex literis Gregorij secundi. Verum quantum absuit sequenti ævo à modestia illius seculi!

X. Procuraciones Legatorum gravissimam in Gallis querelam excitaverunt. Et occasionem præbuit auri sacra fames. Episcopi Gallicani Paschaletum secundum orant ut legationem suam tribuat civitati Episcopo transalpino.

XI. Frequentia Legatorum in fastidium versa. Iudicia lata in synodis Gallicanis interdum Romæ cassabantur parte mandata altera. Unde occasione sumis Ivo scribendi inutilem esse Conciliorum celebrationem. Id ipsum dixit ante senferat Hincmarus.

XII. Ita Summi Pontifices cuncta ad se trahebant. Eo pacto abolita sunt generalia regni Concilia ecclesiastica. Frequentes dein non sacre legationis, nisi ob gravem causam. Concilium Brungerfi anni 1226. in quo sessum non fuit quasi in Concilio, sed ut in Consilio. Cur ita factum.

I. HACTENUS satis æqua lege constituta ecclesiastica politia. At ex fundamentis quæ jacta sunt desinente secunda Regum nostrorum dynastia consecuta est nova ejusdem politia forma sub initia tertia eorum stirpis, in detrimentum Metropolitanorum Conciliorumque provincialium & generalium regni. Quin & eodem tempore valde imminuta est regia auctoritas. Nam Legatorum missiones adeo frequentes erant, & potestas illis ab apostolica sede concessa tam splendida erat ac magnifica, ut omnes causas ecclesiasticas ab eorum nutu penderent, & secundum illorum voluntatem iudicarentur, aut ad

apostolicam sedem remitterentur.

II. Decreverat quidem synodus Sardinensis posse Episcopum Romanum, si ita existimaret, Legatum à latere suo in provincias mittere, illic cum Episcopis provinciarum judicaturum revisionem causæ Episcopi depositi. Satis modeste observata est hæc lex usque ad seculum decimum, nequicquam promovente Nicolao primo, qui consilium iniverat vertendi legationes hujuscemodi in consuetudinem ordinariam, eo prætextu, quòd, ut recenter inventum fuerat, irrita forent Concilia generalia quæ non cum auctoritate apostolicæ sedis habita erant. Post annum millesimum necessarium visum non est prætexi ad mittendos Legatos judicia appellationum. Quippe Alexander secundus jus mittendorum Legatorum ex eo capite arcessit circa annum millesimum sexagesimum secundum quòd cura universalis Ecclesiæ eum cogat mittere ad vicem suam personas quæ visitent Ecclesias, cum id ipse efficere per se non possit. Certum quidem est ei incumbere sollicitudinem Ecclesiæ universalis. At novum est cum dicitur ex ea sollicitudine sequi ut teneatur ad personalem diœcesion visitationem, id enim ad unumquemque Episcopum pertinet in sua diœcesi. Ministerium autem Romani Pontificis in eo tantum versatur ut ad eum majores causæ & appellationes referantur; quibus ipse providere tenetur secundum canones. Attamen Alexander secundus axioma illud innuens tanquam certum, hinc occasione sumit probandi necessitatem mittendi in Gallias Petrum Damiani Cardinalem Ostiensem eum dignitate Legati, qui illic personam Pontificis representaret. Epistola Alexandri scripta est ad Archiepiscopos Rhemensem, Senonensem, Turonensem, Biturigensem, & Burdegalensem: cuius hæc sunt verba: *Non ignorat sancta vestra fraternitas, dilectissimi, quòd ex auctoritate sedis apostolicæ, cui nos indignos clementia divina præfecit, totius universalis Ecclesiæ regendus ac disponendus nobis status incumbit. Quoniam igitur pluribus Ecclesiarum negotiis occupati, ad vos ipsi venire non possumus, talem vobis virum destinare curavimus, quo nimirum post nos major in Ecclesia Romana auctoritas non habetur, Petrum videlicet Damianum Ostiensem Episcopum, qui nimirum est noster oculus & apostolicæ sedis immobile firmamentum. Huic itaque vicem nostram pleno jure commisimus, ut quicquid in illis partibus Deo auxiliante statuerit, ita ratum teneatur ac firmum ac si speciali nostri examinis fuerit sententia promulgatum.*

III. Legati hujuscemodi mittebantur

ad diversa regna; & eorum legatio interdum porrigebatur in universum regnum, interdum verò in quasdam tantum provincias. Exempli causa, Amatus Episcopus Oloronensis apud Benearnos creatus est Legatus in universa Aquitania anno millesimo septuagesimo quarto; eaque legatio complectebatur metropoles Burdegalensem & Aucitanam, atque etiam Turonensem. Eadem legatio commissa est Geraldo Cardinali Ostiensi: quæ, ut testatur auctor vitæ sancti Bernardi, complectebatur quicquid inter Pyrenæos montes & Ligerim fluvium intercipitur, ut in Notis ad librum primum Goffridi Vindocinensis ostendit Sirmondus.

IV. Eorum verò auctoritas non in eo solum posita erat ut privatam aliquam causam soli judicare possent. Magnificum fuit quòd ad eos pertinebat convocatio Conciliorum generalium ex provinciis quæ intra legationis eorum terminos continebantur. Tum verò in synodis præsidebant universis Metropolitanis; tametsi prærogativam hanc Anselmo Senonensi Archiepiscopo contradixisset Concilium Pontigonense anno octingentesimo septuagesimo sexto. Sed tempore addito, devorata est hæc lex à Metropolitanis, postquam Gregorius septimus definivit Legatos apostolicæ sedis, cujuscunque tandem gradus ij forent, præcedere in Conciliis debere omnes Episcopos, ut habetur in Dictatibus ejusdem Papæ: *Quòd Legatus ejus omnibus Episcopis præsit in Concilio, etiam inferioris gradus, & adversus eos sententiam depositionis possit dare.* Magna autem erat eorum dignatio, quòd in provincias accederent cum auctoritate suspendendi & depnendi Metropolitanos & alios Episcopos, quòd facilius mandatorum suorum executionem obtinerent ac votorum suorum compotes fierent. cujus rei exempla extant quamplurima in epistolis Gregorij septimi & Ivo nis Episcopi Carnotensis. Quin etiam sedis apostolicæ judicio reservare poterant ea quibus Episcopi consentire nollent in Conciliis; ea Legatis auctoritate concessa, ut unicum eorum suffragium æquipararetur collectis totius synodi suffragiis, divisionemque sententiarum hoc pacto introducerent. Præceptum id fuerat ad exemplum auctoritatis quam Leo primus tribuerat Episcopo Thesalonicensi, cui Vicarij sedis apostolicæ dignitatem contulerat in Diœcesi Illyriciana: *Si autem in eo quod cum fratribus tractandum definiendumve credideris, diversa eorum fuerit à tua voluntate sententia, ad nos omnia sub gestorum testificatione ferentur, ut remotis ambiguitatibus quod Deo placeat discernatur.*

Vide supra lib. 1. cap. 46. §. 8. 9.

Vide supra lib. 1. cap. 49. §. 3. & seqq.

Vide supra lib. 1. cap. 47. §. 1. 2.

Alexander 2. ep. 10.

Leo in Decret. tit. 41.

V. Infinitum esset & inutile persequi omnia Concilia quæ ab hujuscemodi Legatis celebrata sunt in Gallia, quorumque mentio extat in epistolis Gregorij septimi & aliorum Pontificum, apud Ivonem Carnotensem & Goffridum Vindocinensem. Satis erit adnotasse tria quædam, Concilia illa ut plurimum constituisse ex Episcopis & Abbatibus earum regionum ad quas Legati auctoritas porrigebatur, eisque interdum interfuisse optimates. Diserta in eam rem sunt verba Nicolai monachi Suesionensis, cum loquitur de Concilio Trecenti habito à Richardo Episcopo Albanensi Paschalis secundi Legato. *Richardus Cardinalis & apostolicæ sedis Legatus apud Trecentenses celeberrimum habuit conventum Episcoporum, Abbatum, & Gallie procerum*, inquit Nicolaus in vita sancti Godefridi Episcopi Ambianensis lib. 1. cap. xxx. At principes illi viri invitabantur ad synodum, postquam ejus celebrationi consensus eorum accesserat; ut colligitur ex literis Amati Episcopi Oloronensis, apostolicæ sedis Legati, quibus Archiepiscopo Turonensi Rodulfo præcipit ut ad synodum Burdegalensem veniat: *Noverit vestra caritas, frater dilectissime, nos auctoritate Dei omnipotentis omniumque legationis nostre Episcoporum, Abbatum, Principum consensu, Concilium Burdegale in Octava sancti Michaëlis celebrandum constituisse*. In Germania quoque Legati invitabant proceres ad Concilia, quemadmodum factum est anno millesimo centesimo decimo sexto, cum excommunicationis sententia lata est in Henricum Imperatorem, apud Trithemium in Chronico Hisaurgienfi.

VI. Alterum caput notatu dignum, hoc est, Legatis infra magnitudinem eorum visum si de appellationibus tantum cognoscerent in Conciliis. Itaque primam omnium causarum cognitionem ad se trahebant in Conciliis definiendarum, & interdum etiam absque Concilio; sive ageretur de electionibus Episcoporum deque eorum moribus, sive de simplicibus Clericis, aut etiam de titularis Beneficiorum, aut laicorum excommunicationibus. Eum ordinem tenuit Cono Episcopus Prænestinus in Concilio Belvacensi anno millesimo centesimo decimo quarto, in quo Thomas de Marla, qui diceceses Remensem, Laudunensem, & Ambianensem vexabat, excommunicatus est, cum sederet Belvacensi generali conventu Gallicana Ecclesia; ut ait Sugerius Abbas. At Ivo Carnotensis gravem adversus Hugonem Archiepiscopum Lugdunensem & apostolicæ sedis Legatum querelam movit, eò quòd primam cognitionem electionis Episcopi

Aurelianensis ad se traxisset: *Si intra provinciam, inquit, secundum quod instituta majorum continent, fieret prima discussio, sicut necesse foret &c.*

VII. Tertium caput nostrarum observationum ita habet, non solum judicia in his Conciliis tulisse Legatos, sed etiam canones & statuta condidisse pro disciplina ecclesiastica, cujus rei exempla suppetunt. Namque Concilium Pictaviense habitum anno millesimo centesimo à Legatis Paschalis secundi decem canones condidit, quorum nonnulli transcripti sunt in Concilio generali Lateranensi sub Callisto secundo habito anno millesimo centesimo vigesimo secundo. Aliud quoque Concilium in eadem urbe Pictavensi celebravere Legati anno millesimo centesimo nono, in quo editi sunt canones sexdecim. In Anglia quoque Legati sedis apostolicæ varia Concilia celebraverunt, in quibus etiam constituti sunt canones, velut in Londinensi habito anno M c x v. à Ioanne de Crema Legato, qui disciplinam ecclesiasticam restauravit.

VIII. Quoniam autem potestas horum Legatorum non ad hoc tantum instituta erat ut causas provinciarum definirent, sed ut insuper sedis apostolicæ auctoritatem apud eas retineri procurarent, necessarium erat ut acta synodorum Romam referrentur, eò magis, quòd appellationes & conquestiones adversus illorum judicia recipiebantur, tamen interim effectum eorum non impedirent. Officium Legatorum in referendis ad apostolicam sedem rebus eorum auctoritate decretis rectè explicavit Gregorius septimus ad Geraldum Episcopum Ostiensem & apostolicæ sedis in Hispania Legatum scribens anno millesimo septuagesimo tertio, qui peccaverat aliquatenus in hanc regulam: *Miramur, & multum anxij sumus, quòd cum semper consuetum & valde necessarium fuerit ut si quando Legatus apostolicæ sedis Concilium in remotis partibus celebraverit, sine mora ad annuntiandum omnia quæ egisset revertetur. Infra: Debuerat prudentia tua illum quem tibi adjunximus, aut aliquem qui synodo interfuisset, quisque omnia vice tua nobis rationabiliter expedire sciret, ad nos direxisse, quatenus perceptis omnibus, confirmanda confirmaremus, & si qua mutanda viderentur, discreta ratione mutaremus. Infra: Alij injustè se excommunicatos, alij inordinatè depositos, alij immeritò interdictos conqueruntur.*

IX. Hujuscemodi Legatorum numerus immensum crevit ætate Gregorij septimi: quoniam post regulam ab Alexandro secundo propositam subtilias illius sæculi inventit artem extorquendi sumptus Legatis necessarios ab Ecclesiis quæ erant intra limites legationis

Ap. Sirmond. in
Notis ad Goffrid.
Vindoc. lib. 1. ep.
29.

1707. 11.

Vide Libellum
Synodæ Concilii
Romæ ad an. 1100.
& 1109.

Comp. 7. 21.

Vide Greg. 7. 21.

gationis eorum, exemplo petito à procuratoribus qua debentur Episcopis pro visitatione. Præterea Gregorius novam anno millesimo septuagesimo nono clausulam adjecit juramento Metropolitanorum, quando Pallium recipiebant, qua cogebantur ad suppeditandos sumptus necessarios Legatis, quoties per provincias eorum iter agerent ad legationem suam euntes, ut eo pacto certi essent sumptus eisdem Legatis necessarij: *Legatum Romanum eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjurabo.* Constat sanè Gregorium secundum anno septingentesimo vigesimo secundo, Clericis ac nobilibus laicis commendasse Bonifacium, quem in Germaniam mittebat ad convertendos infideles, eosque hortatum esse ut sumptus ei alendo suppeditarent. Hæc sunt Gregorij verba in epistola quarta: *Cui hortamur ob amorem Domini nostri Jesu Christi & Apostolorum ejus reverentiam ut in omnibus solatia exhibeatis, eumque in nomine Jesu Christi recipiatis, ut scriptum est de suis discipulis: Qui vos recipit, me recipit. Providentes insuper necessaria itineris ejus, comitesque tribuentes. Cibum etiam, ac potum, vel si quid egerit, largientes &c.* Gregorius inquam secundus clerum ac nobiles laicos hortatus est ut impendia necessaria Bonifacio præberent. Verùm contributio illa infra mediocritatem subsistebat, quòd exigui admodum sumptus sufficerent homini frugaliter viventis & Apostolorum virtutibus æmulanti; ac præterea contributio illa sponte fiebat. At cum Legati in provincias accederent cum pompa & splendore comitatu, necessarij erant immensi sumptus; adeoque contributio propter illos imperata personas ecclesiasticas opprimebat; quæ cogebantur eam pendere pro visitatione, tamen Legati ad eas non accederent. Quare Innocentio tertio visum est ut modus quidam iis rebus adhiberetur, edito in eam rem canone in Concilio Lateranensi anno millesimo ducentesimo decimo quinto, qui tamen non admodum iniquus est Legatis.

X. Hæ Legatorum procuraciones gravissimam in Galliis querelam excitaverunt. Etenim Episcopi videntes perpetuam velut reciprocationem Legatorum Roma venientium, ac statim abeuntium antè quàm eis licuisset mala provinciarum introspicere, ac per consequentiam antè quàm iisdem malis remedia adhibuissent, cum id, inquam, Episcopi cernerent, dicebant Summos Pontifices potius studere augendis suorum fortunis quàm sanandis subjectorum malis. Ita enim ad Paschalem secundum scribit Ivo Carnotensis Episcopus: *Cum enim à later*

vestro mittitis ad nos Cardinales vestros, tanquam filios uterinos, quia in transitu apud nos sunt, non tantum non possunt curanda curare, sed nec curanda prospicere. Inde est quòd multi Præpositorum facta gladio lingue ferire cupientes, dicunt sedem apostolicam non subditorum quaerere sanitatem, sed suam aut lateralium suorum quaerere commoditatem. Et quoniam mos mittendorum Legatorum prævaluerat, Episcopi Gallicani, non sperendam occasionem rati, eum vertere studuerunt in commodum regni. Etenim quemadmodum ducentis antè annis contenderant ne cuiquam Episcoporum Gallicanorum concederetur legatio sedis apostolicæ, nullusque præterea perpetuus Legatus mitteretur in Gallias, nunc Paschalem orant ut legationem suam tribuat Episcopo cuiusdam transalpino, qui penitus introspicere poterit provinciarum morbos eisque remedium adhibere per se aut per relationes ad sedem apostolicam mittendas. Addunt autem cupere se in primis ut ministerium illud delegetur Hugoni Archiepiscopo Lugdunensi, qui præclare admodum in eo se gesserat sub Gregorio septimo & Urbano secundo. *Alicui transalpino legationem sedis apostolicæ injungatis, qui & vicinè subrepentia mala cognoscit, & ea vel per se vel per relationem ad sedem apostolicam maturius curare prævaleat.*

XI. Tandem diversæ vexationes quæ regna affligerunt ob frequentiam Legatorum, qui prætextu disciplinæ ecclesiasticæ sæpe numero se negotiis publicis immiscebant, & marsupia sua inflabant, Episcopos & populos in fastidium harum legationum vertebant, ut colligi potest ex Matthæo Parisio variis in locis. Quod auctum est ob inutilitatem horum sumptuum. Nam judicia à Legatis lata in synodis regni interdum Romæ mittebantur in irritum parte inaudita altera. Hinc illæ lacrymæ Ivonis Carnotensis ad Paschalem secundum scribentis ob Thefaurariam Ecclesiæ Cabilonensis, cujus possessione Drogo quidam deturbatus fuerat iudicio Concilij generalis Galliarum apud urbem Pictaviensem habiti à Legatis sedis apostolicæ: *Confirmantibus eisdem Cardinalibus iudicium nostrum, (inquit Ivo in epistola xcvi.) ex ratione & auctoritate iudicavimus non fuisse canonicam investituram.* Interim Drogo restitutus fuerat à Summo Pontifice, inauditis iis quorum intererat. Unde occasionem sumit Ivo affirmandi modum hunc agendi efficere ut inutilis omnino sit celebratio horum Conciliorum: *Quid etiam ultra valebunt celebranda Concilia, quorum per unius personam delationem irrita sicut quantalibet auctoritate facta iudicia? Unde rogamus sanctiss.*

Vide supra lib. 1. cap. 2. §. 1. & 1091. & cap. 11. §. 1. & 1092.

Concil. Rom. an. 1079.

Vide supra lib. 1. cap. 41. §. 4. & cap. 48. §. 2.

Vide supra lib. 5. cap. 11. §. 6.

Cap. Procuraciones. de censibus.

Vide supra lib. 5. cap. 14.

Ivo epist. 109.

tem vestram ut librata consideratione commodorum & incommodorum quæ de ejusmodi perturbatione nasci possunt, saniori sententia animum accommodetis; ut & judicia synodalia non nisi summa ratione cassentur, & mandata apostolica curiosius observentur. Eadem Hincmaro mens fuerat ducentis & eo amplius ante Ivonem annis: quam cum indignatione aperit in epistola ad Nicolaum primum scripta, quæ extat apud Flodoardum, occasione Rothadi Episcopi Sueffionensis in generali regni synodo depositi à iudicibus electis, quod iudicium instaurari nihilominus in Concilio Romano volebat Nicolaus: *Si de reliquo verba iniquorum prevaluerint adversum nos, sicut jactitant proferentes, non erit necesse de provincialibus synodis, in quibus hactenus laboravimus, magnopere laborare. quippe quoniam erit & lex & spes sibi quisque.* Antea autem dixerat, propter appellationes hujuscemodi: *Non solum ab ecclesiasticis personis, verum & multo magis à secularibus, nostra judicia contemnuntur.* Itaque in animum inducit monendos à se esse Episcopos, si quid peccent. *Si corrigere se voluerint, inquit, congaudebo. Sin autem ad vestrum eos iudicium provocabo. Qui si ire voluerint, vestra sancta sapientia quid inde melius viderit decernere procurabit. Si autem ire noluerint, facient quod sibi utile iudicaverint.*

Ap. Flodoard.
lib. 1. hist. Rem.
c. 13.

XII. Summi Pontifices, postquam Episcopos Gallicanos eò flexerant ut appellationes à iudiciis suis patienter ferrent, omnem auctoritatem in se trahere studuerunt, ita ut eam cum nullo communicarent. Eo pacto Concilia generalia ecclesiastica regni sensim abolita fuere. Frequentiæ verò Legatorum hæc ratio præscripta est, ut non nisi ob graves causas accederent ad provincias, sive pro revocanda pace inter Reges Galliarum & Angliæ, sive pro bello adversus Albigenfes, seu etiam ob alias similes causas. Hujuscemodi legationis illustre exemplum extat apud Matthæum Parisium. Narrat ille Cardinalem Romanum anno millesimo ducentesimo vigesimo sexto missum esse in Galliam cum auctoritate Legati, ut provideret petitionibus Raymundi ultimi Comitis Tolosani, cujus bona publicata fuerant ob hæresim Albigenfium, quorum ipse erat fautor. Vnde pater Summum Pontificem extendisse sollicitudinem suam ad res temporales, tanquam connexas spiritualibus, id est, hæresi, quemadmodum observavit Clemens quartus in suis epistolis. Igitur cum Legatus advenisset, Concilium convocavit apud urbem Biturigenfem; ad quod invitavit Regem, Archiepiscopos, Episcopos, & clericum Ecclesiæ Gallicanæ, atque insuper Comitum Tolosanum. In hoc conventu adfue-

runt centum Episcopi è novem provinciis, præter Abbates, Priores & procuratores Capitulorum. Et quia Lugdunensis Archiepiscopus de primo confessu contendebat cum Archiepiscopo Senonensi, Rothomagensis verò cum Bituricensi, Burdegalensi, Narbonensi, & Auscitano; adnotat Matthæus Parisius, ad vitandam contentionem confessum illic non fuisse dispositum tanquam in vero Concilio, sed tanquam in conventu & Consilio extraordinario: *Timebatur de discordia. Et ideo non fuit sessum quasi in Concilio, sed ut in Consilio.* Cum autem controversia moveretur inter Simonem Comitem Montisfortis & Raymundum Comitem Tolosanum, Legatus præcepit Archiepiscopis ut unusquisque seorsim cum suffraganeis suis sententiam promeret, eamque scripto traderet, quò illam Summo Pontifici & Regi Francorum Legatus ostendere posset, excommunicationi interim subdens eos quæ sententiæ suæ secretum proderent. Vnde colligi potest vim conventuum ecclesiasticorum Galliarum reductam esse ad simplex consilium. *Præcepit Archiepiscopis singulis Legatus cum presentibus, ut convocatis seorsim unusquisque suffraganeis, cum eis deliberarent super negotio præfato, & traderent Legato consilium suum reductum in scripto. Quo facto, Legatus excommunicavit omnes qui super hoc sua consilia revelarent, dicens se ea velle Domino Papa significare, & Francorum Regi ostendere.*

Stetit illud
habere
cap. 14. 15.

ADMONITIO

STEPHANI BALUZII.

DE legatione Aquitanica, de qua paucis agit illustrissimus Archiepiscopus in paragrafo tertio istius capituli, nos in prima librorum istorum editione nonnulla diximus in hac additione, quæ nunc visum est referre ad caput XLVI. libri quinti.

CAPVT XXXI.

Synopsis.

I. Legati in se traxerunt omnem auctoritatem Conciliorum ecclesiasticorum. Confirmationem autem canonum Summo Pontifici reservaverunt.

II. Non possunt ministerium suum exequi intra Gallias absque consensu Regis. Probatum ex Gregorio magno.

III. Ratio hujus instituti aperitur. Epistola Concilij Africani ad Celestinum explicata contra mentem illustrissimi Cardinalis Perronij.

IV. Concilium Sardicense Vicariis apostolica sedis adesse sinit in synodis provincialibus, si causa Episcoporum dejecti retractanda fuerit. Aliud obtinebat in Africa, cui ignotum erat Concilium Sardicense. Le-

gati in provincias mitti non possunt absque consensu Principum.

V. Idem jus obtinuit olim apud Anglos. Probatur ex Rogero de Hoveden. Prudens Philippi Pulcri Regis ad Bonifacium octavum responsio.

VI. Si quid Legati tentabant adversus canones & vetustam consuetudinem, intercessione regia rescindebatur. Legati persape convellabant dignitatem Episcoporum. Gravis monitio Ivonis Carnotensis ad Hugonem Lugdunensem scribens.

VII. Episcopi regiam auctoritatem implorabant adversus temeritatem Legatorum. Probatur ex Ivone.

VIII. Legatorum facultates examinari debent ante quam munere suo fungantur. Probatur exemplis.

ADDITIO.] Canones quidam Concilij Claromontani sub Urbano secundo nunc primum eduntur. De censu annuo Episcoporum, quem ex Altariis recipere debent. Emendatus & illustratus canon primus Concilij Nemansensis. Illustratus etiam canon quartus Concilij Claromontani. Dedit is originem juri Presentationis, quo Abbates fruuntur quoad Ecclesias parochiales. De Primatu Lugdunensi. Eiacriter vestiverunt Senonenses. De archiepiscopatu Dolensi. Rursus nonnulli canones Claromontani nunc primum editi.

I. SUPEREST ut examinemus an per illas tempestates pessumdata fuerit regia auctoritas quoad convocationem Conciliorum Gallicanorum aut promulgationem decretorum pro ordinanda politia ecclesiastica propositorum. Lucem magnam iis quae dicturi sumus afferet distinctio illa quam supra attulimus inter synodos ecclesiasticas & regias, quae à Pippino Rege introducta fuit, simulque viam aperiet ad perfectam intelligentiam hujus difficultatis. Nam synodi ecclesiasticae cognoscebant de litibus & controversiis quae ad causas communes pertinebant; interdem verò canones condebant, qui tum demum obtinebant vim legis postquam eos Princeps confirmaverat in synodo regia. At Legati omnem horum Conciliorum auctoritatem in se traxerunt, atque etiam cognitionem causarum quas in Conciliis provincialibus tractari receptum antea erat. Confirmationem autem canonum Summo Pontifici reservaverunt. Quo agendi modo multum imminuta est regia auctoritas. Attamen Principes eam sartam tectam conservaverunt in tribus capitibus magni momenti. Primum enim passi non sunt Legatos absque consensu suo exequi munia legationis intra Gallias. Tum si quid à Legatis tentabatur adversus canones & vetustam consuetudinem, intercessione regia infringebatur. Demum suae dispositioni conservaverunt convocationem Conciliorum regiorum.

II. Primum omnium satis constat Legatos nullam muneris sui functionem attinge.

Tom. II.

re in Gallia potuisse absque petitione aut expresso consensu Regis, cum id aperte doceat Gregorius magnus. Iusserat ille synodum in Gallia celebrari, ad abolendam simulationem. Verum Episcopi parum erant solliciti de exequendis iussis ejus. Quare Gregorius cupit ut Legatus apostolicae sedis ad Gallias accederet pro executione sui consilij. Quoniam verò jura Principum rectè noverat, negotiorum tractationi assuetus, quòd responsalem apostolicae sedis egisset apud Imperatores Constantinopolitanos, Regum Francorum auctoritatem sartam tectam integramque esse voluit. Itaque anno sexcentesimo primo summo studio institit apud Reginam Brunichildem ut ipsa ad se scriberet, quatenus, si ita Regina jufferit, Legatum cum consensu auctoritatis regiae in Galliam mittat, cujus industria corruptelae consuetudinis ad regulam dirigerentur in synodo regni: Sed quoniam eos quorum est

Vide supra lib. 5. cap. 56. & cap. 58

Vide lib. 1. c. 16. §. 6.

S. Gregor. lib. 9. epist. 64.

Idem lib. 11. epist. 8.

locus haec insequi nec sollicitudo ad requisitionem nec zelus excitat ad vindictam, scripta ad nos vestra discurrant, ut personam, si precipitis, cum vestra auctoritatis assensu transmittamus, quae una cum aliis sacerdotibus haec & subtiliter querere & secundum Deum debeat emendare. At Regina morem gerens Pontifici, Legatos anno sequenti sexcentesimo secundo misit Romam pro variis negotiis, eisque inter cetera mandavit ut Legatum apostolicae sedis in Galliam mitti peterent, ut constat ex quadam Gregorij epistola, qua hanc Reginae pietatem mirifice laudat. Praefati autem viri magnifici filij nostri, inquit Gregorius ad Reginam Brunichildem scribens, dato capitulari inter cetera perierunt, quod sibi ex vestra perhibere jussione mandatum, ut talis debeat à nobis in Galliis persona transmitti quae facta synodo cuncta quae contra sacratissimos canones perpetrantur omnipotenti Deo auctore possit corrigere. Verum res ista caruit effectu, ob bella apud Gallias suborta. Ceterum jus illud regium confirmari etiam potest ex literis Summorum Pontificum Vigilij & Pelagij, quorum verba relata sunt ad calcem capitis decimi noni. Quippe duo illi Pontifices declarant se vicariatum suum concessisse Episcopis Arelatensibus juxta petitionem Regum, juxta petitionem & mandatum.

III. Ratio hujus introductionis haud dubie canonica est, quandoquidem Summi Pontifices se ad eam accommodant. Peti autem ex eo potest, quòd extraordinarium in politia ecclesiastica esset mitti in provincias Legatum qui Concilii provinciarum interesset, quemadmodum ad Celestinum Papam scribit Concilium Africanum: Nam ut aliqui

N n ij

Vide supra cap. 14. hujus libri.

tanquam à sanctitatis tue latere mittantur, nulla invenimus patrum synodo constitutum. Vnde concludunt non toleraturam diutiùs Africam Faustini Episcopi sedis apostolicæ Legati præsentiam. De illo enim intelligi debet hic locus; non autem de Apiario, ut censuit illustrissimus Cardinalis Perronius. *Securi sumus quòd cum, probitate ac moderatione tue sanctitatis, salva fraterna caritate ulterius Africa minimè patietur.*

IV. Fatendum quidem est hanc Africanorum propositionem esse contrariam Concilio Sardicensi, quod sedis apostolicæ Vicarios in synodis provinciarum tum adesse finit si causa Episcopi dejecti retractanda fuerit. Verùm Afris ignotum erat istud Concilium. Canones autem in eorum synodo propositi *roblas* accusati sunt, ob hoc quòd è Synodo Nicæna laudarentur, cum revera Nicæni non essent. Interim Africanorum regula certa manet; nisi si causus evenerit in Concilio Sardicensi notatus. Vnde sequitur necessarium esse ut si ea tempora incidant ut necesse sit hanc disciplinæ canonicæ regulam transgredi, suprema protectionis canonum auctoritas, quæ penes Reges est, conveniat cum suprema executionis auctoritate, quæ ad Summos Pontifices pertinet, atque adeo non posse Legatos mitti in provincias, nisi ita fieri Principes consentiant ob causam aliquam quæ ad statum Ecclesiæ Gallicanæ pertineret. Equidem Pontifices Romani suos Nuncios sive Apocrisarios habebant Constantinopoli degentes apud Imperatores. Verùm id fiebat ex consensu Imperatorum, ac præterea Apocrisarii illi nullam jurisdictionem exercebant in vicinis patriarchatibus, nisi ex speciali delegatione Principis. Exemplo sit Iustinianus, qui Pelagium sedis apostolicæ Apocrisarium, Euphremium Patriarcham Antiochenum, & Petrum Hierosolymitanum, ac Hypatium Ephesinum Episcopos delegavit, qui Pallium auferrent Paulo Patriarchæ Alexandrino, qui decreto Principis damnatus erat, & in exilium pulsus apud urbem Gazam, quò se iudices delegati contulerunt pro executione. Verùm munus horum Apocrisariorum, sive Responsalium, in suggestionibus positum erat quas Principibus faciebant pro negotiis Ecclesiæ Romanæ & publicis Ecclesiæ occidentalis. Sic suum quisque Patriarcha Apocrisarium generalem mittebat pro universa Diocesi patriarchali, ut constat ex capite tertio Novellæ constitutionis sextæ Imperatoris Iustiniani, & à nobis supra adnotatum est in cap. xvi. libri quinti, paragrapho quarto.

V. Ius autem illud adeo competit Regibus, ut non solum nostri, sed etiam Angli,

illud semper summa cura retinuerint. Illustre hujus rei argumentum extat, etiam post introductam Legatorum frequentiam. Cùm enim anno M C X I X. Callistus Papa & Henricus primus Rex Angliæ convenissent apud Gisfortium in Normannia, concessit Regi Pontifex ut antiquæ regni ejus consuetudines manerent, ac nominatim, ne quis Legatus in Angliam mitteretur, nisi ita fieri Princeps postularer à Pontifice. Diserta sunt in eam rem verba Rogerij de Hoveden in parte priori annalium. *Rex à Papa impetravit, ut omnes consuetudines quas pater suus in Anglia & in Normannia habuerat sibi concederet, & maxime ut neminem Legati officio in Anglia fungi permetteret, si non ipse (aliqua præcipua querela exigente, quæ ab Episcopis regni sui terminari non posset) hoc fieri à Papa postularer.* Reges verò Francorum hunc ulum semper retinuisse constat ex ea quæ inter Bonifacium octavum Papam & Philippum Pulcrum Regem suborta est discordia, affirmante Pontifice, misso in Galliam Ioanne Cardinale, posse se liberè Legatos & Nuncios ad regna mittere *absque petitione cuiuslibet vel consensu, usu vel consuetudine contrariis nequaquam obstantibus.* At Philippi responsio, tametsi multa comitate condita, factam tectam integràmque præstat auctoritatem regiam. Ait enim non prohibere se quin Legati, Nuncios, & aliæ personæ accedant ad Gallias, nisi sibi & regno *sine legitima ratione suspecti, vel aliàs habeat justam causam.* Praxis quæ dein obtinuit usque ad hæc nostra tempora præclarè admodum probatur auctoritate Actorum quæ edita sunt in capite xxiii. §. ii. Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ.

VI. Nunc veniendum est ad alterum caput nostrarum observationum. Illud autem versatur in jure quo usos fuisse diximus Reges nostros, prohibendi ea quæ à Legatis tentarentur contra Canones. quæ propositio omnino manifesta est. Legati per sepe convellebant dignitatem Episcoporum, eisque interdum nonnulla præcipiebant, intentata excommunicationis pœna, propter causas indifferentes, sive etiam in certis capitibus quæ antiquis canonibus contraria erant. Constat id ex epistolis Ivonis Episcopi Carnotensis: qui alicubi Hugonem Archiepiscopum Lugdunensem sedis apostolicæ Legatum rogat ne deinceps novi quicquam præcipiat adversus Canones & jus Episcopis quæsitum; ne si ea imperentur quæ effici non possint, contumaciter ejus imperia spernantur. Tum eum monet debere prudentiam ejus considerare, cum aliquid in materia levi & indifferenti præcipit, vel quando imminuit aut mutat ea quæ antiquitas sancivit;

Vide lib. 5. c. 17.

Liberatus in Breviatio cap. 23.

Vide lib. 5. cap. 16. §. 5.

Vide lib. 5. cap. 17. §. 2.

Vide supra lib. 5. cap. 16. §. 17.

consuetudo servavit, & patrum auctoritas confirmavit, debere inquam prudentiam ejus considerare quânam institutionem sequi oporteat, quibusve obediendum sit, patribusne, qui adhuc nobis in scriptis suis loquuntur, an Legato, qui nihil aliud prædicat quam ut eorum vestigia adorentur. *Cum verò ea, inquit, que indifferenter se habent, & in quibus non observatis minimè salus periclitatur, vel observatis minimè juvatur, tam obnixè servanda sancitis, vel cum ea que antiquitas sanxit, consuetudo servavit, & venerabilium auctoritas patrum sacrata firmavit, prout vultis minuitis aut mutatis, attendere debet prudentia vestra quid saluti eorum quibus per omnia professe debetis conferatis, vel quorum institutio sit tenenda, vel quibus obedientia potius sit exhibenda, an illis sanctis patribus, qui adhuc nobis in scriptis suis loquuntur, an vobis, quibus nihil aliud est propositum nisi priorem sequi & honorare vestigia.* Alibi verò apertius eum alloquitur. Significat enim timendum esse ne Episcopi jugum excutere meditentur, si agnoverint Hugonem cupidine potentia accensum adimere velle subiectis sua jura. Tum eum admonet debere potius eum sua cuique jura servare, exemplo beati Petri, qui tamen Paulo prælatus fuisset, curam Ecclesiæ cum eo communicavit, adeo ut ille Evangelium Iudæis prædicaverit, hic verò gentibus. *Licet enim, inquit idem Ivo, prudentia vestra velit & debeat ministerium suum honorare, reminiſci tamen debet quia cum Petrus Paulo esset prælatus, dederunt tamen sibi invicem dexteras societatis, ut alter in gentibus, alter in circumscriptione predicaret Evangelium. Attendat ergo discretio vestra utrum hoc ita fieri liceat, & si liceat, utrum expediat; ne forte odisse & detrectare incipiant jugum vestrum quos vultis habere subiectos, dum, hoc exemplo, suo se intellexerint jure privandos.*

VII. Episcopi, tamen eo tempore servitute satis æquo animo tolerarent, concoquere non poterant audaciam Legatorum, cui quodam modo resistebant cum eorum mandata exequi recusabant, aut cum admonitionibus suis eos urgebant. Verum quoniam Legati fulmen excommunicationis habebant adversus eos qui mandatis suis resistere nitentur, necessarium fuit regiam auctoritatem implorare adversus infractionem canonum & vetustæ consuetudinis. Intelligebant quippe Episcopi protectionem canonum & optimarum consuetudinum, quæ ad Reges pertinet, in eo præcipue versari ut eorum temeritatem reprimat qui suprema auctoritate, quæ ad executionem canonum usurpanda est, abutuntur. Probatio hujus praxis peti potest

ex epistola quam anno millesimo nonagesimo sexto ad Regem Philippum primum scripsit Ivo Carnotensis. Paulo antè Urbanus secundus Papa duo Concilia celebraverat, unum apud Clarummontem in Aquitania prima, aliud verò apud Nemausum in prima Narbonensi. Tum verò Lugdunensis Archiepiscopus Hugo sedis apostolicæ Legatus tertium Concilium eodem anno celebrare constituerat, ad quod Episcopos Gallicos evocare volebat. *Post duo Concilia hoc anno à Domino Papa celebrata, inquit Ivo ad Philippum Regem scribens, nunc Legatum ejus Lugdunensem Archiepiscopum infra eundem annum tertium generale convocare, & ad hoc regni vestri Episcopos invitare.* Eam igitur ob causam consultus Ivo respondit se nihil accepisse de convocatione hujus Concilij, neque per literas ad se à Legato scriptas, neque per latorem earum; si tamen Hugo faceret eam convocationem, eam institutioni apostolicæ consentaneam non fore, neque consuetudini ecclesiasticæ; adeo ut si Legatus Episcopos urgere vellet ultra terminos à patribus constitutos, Rex teneatur hujuscemodi injustis oppressionibus resistere cum consilio Episcoporum. *Quod tamen se faceret, inquit, non esset hæc apostolica institutio, vel ecclesiastica consuetudo. Quod si quis eos ultra terminos à patribus constitutos angariare voluerit, vos habito cum eis communi consilio injustis oppressionibus pro persona vestra resistite; sic ut quæ Dei sunt, Deo reddant, & quæ Cesaris sunt, Cesari reddere non omitant.*

VIII. Reges nostri semper retinuerunt potestatem impediendi executionem institutionum à Legatis editarum, quoties illæ adversari videbantur vetustæ consuetudini Galliarum. Verum id ea via tentatum est quæ plurimum haberet humanitatis, minimum morarum, quæque præterea valentior erat quam ea quæ occasiones expectari suadebat, ut conquisto in præsens remedio, eorundem constitutionum executio impediretur. id quod atate Ivonis assolebat. At præsens usus postulat ut Legatorum facultates examinentur. Si verò aliquid in eis adversum reperiatur Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, tum Rex declarat prohibere se executionem facultatum, quoad caput illud adversum libertatibus. id quod vulgò vocant Legati facultates * verificare, eisque modificationem adhibere quæ necessaria visa fuerit. Prima omnium modificatio singillatim facta continetur in literis Regis Francisci primi pro legatione Cardinalis Canonici anno millesimo quingentesimo decimo quarto, item pro Archiepiscopo Barenſi anno

Vide supra lib. 4. cap. 3. §. 4. & lib. 5. cap. 3. §. 1.

Ivo. ep. 16.

Ivo. ep. 60.

Ivo. ep. 61.

* Verifier les facultés du Legat.

millesimo quingentesimo vigesimo secundo, & pro Cardinale Farnesio anno millesimo quingentesimo trigesimo nono. Dein Reges eam curam delegarunt Curia Parliamenti: qua modificationes tum primùm auxit annis millesimo quingentesimo quadragesimo secundo & quadragesimo septimo, arrepto lato pro facultatibus Cardinalium Sadoleti & sancti Georgij.

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

Duo Concilia generalia ab Urbano secundo celebrata esse in Gallis adnotat Ivo Carnotensis in loco paulò antè laudato, Claromontanum videlicet, & Nemaufense, ut explicat illustrissimus Archiepiscopus. Verùm non agitur illic de Concilio Claromontano, quod anno superiore habitum fuerat, sed de Turonensi & Nemaufensi. Ea tamen nos occasione usi in prima librorum istorum editione, canones aliquot Claromontani Concilij heic edidimus, quos in ista quoque exhiberi debere visum est, ne quid deesset ex prima editione.

CONCILIVM CLAROMONTANVM

HABITVM ANNO MXXCV.

Ex peruetusto codice MS. monasterij Anianensis in diocesi Monsielensi.

ANNO dominicæ incarnationis MXXCV. Indictione III. XIIII. Kal. Decemb. celebrata est apud Claromontem Arvernæ synodus, præsentate Domino Urbano Papa, confidentibus diversarum provinciarum Archiepiscopis numero XI. cum Episcopis LXXXII. Abbatibus innumeris. Die igitur quarta de laicis quaestio facta est, qui morientibus Episcopis, sive aliis Clericis, res defunctorum in vasas Ecclesie pauperibus subripiebant: contra quos commune Concilij totius anathema prolatum est, Papa ipso hujusmodi promulgante sententiam.

I. Si quis, post interdicti præsentis cognitionem, Episcoporum, seu Presbyterorum, aut aliorum Clericorum res invaserit, usque ad satisfactionem excommunicetur. Episcoporum verò deficientium res per Archipresbyterorum seu Archidiaconorum manus, aut secundum mortuorum iudicium, pro ipsorum salute in elemosynas dispensentur, aut successori qui futurus est reserventur. Idipsum de Presbyterorum seu Clericorum aliorum rebus per Episcopum vel per supradictas personas, aut cui deficientes commiserint, fiat. Si quis autem adversus ista præsumpserit, anathema sit.

Factæ sunt etiam insequentibus diebus quaestiones de Clericis qui per Gallias Archipresbyterorum seu Archidiaconorum & Decanorum dignitatibus utebantur, cum eorum aliqui in primo tantùm gradu consistenter. Præceptum itaque est:

II. Nullus Episcopus in Ecclesia sua, nisi Diaconus sit, Archidiaconum instituere. nec Archipresbyterum aut Decanum, nisi Presbyter sit, ordinare præ-

Ap. Gratian. dist. 60. cap. Nullus Episcopus.

sumat. Quod ut districtius teneatur, auctoritate apostolica prohibemus & interdicimus.

Questum est etiam de Episcopis qui Altaria monasterijs data frequenter redimi pecunia compellebant. Decretum itaque est.

III. Quia quidam simoniacæ pravitate ramus in Galliarum partibus jam diutiùs inolevit, ut Ecclesia vel decima, quæ vulgari vocabulo apud eos Altaria nuncupantur, monasterijs data, sæpius ab Episcopis sub palliata avaritia vendantur, mortuis nimirum seu mutatis Clericis, quos Personas vocant, nos, auctore Deo, venalitatem omnem tam ex rebus quàm ex ministerijs ecclesiasticis propellentes, hoc ulterius fieri auctoritate apostolica prohibemus; sicut etiam præbendas omnes venundandas interdiximus. Porro quæcunque Altaria vel decimas ab annis triginta & supra hujuscemodi redemptione monasteria possident, se noscuntur, quietè deinceps & sine molestia qualibet eis possidenda firmamus. salvo utique Episcoporum censu annuo quem ex eisdem Altaribus habere soliti sunt.

IV. Sanè quia monachorum quidam Episcopis jus suum auferre contendunt, statuimus ne in parochialibus Ecclesiis quos tenent, absque Episcoporum consilio Presbyteros collocent. Sed Episcopi parochiæ curam, cum Abbatum consensu, Sacerdoti committant; ut ejusmodi Sacerdotes de plebis quidem cura Episcopo rationem reddant, Abbati verò pro rebus temporalibus ad monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant, & sic cuique sua jura ferventur.

V. Confirmata sunt in eodem Concilio capitula superiorum omnium Conciliorum quæ per eundem Papam aut Melphie, aut Beneventi, aut Troje, aut Placentiæ celebrata sunt.

VI. Depositi sunt, propter ordinationem infra annos factam, Episcopi duo: sed iidem ipsi, totius Concilij precibus, in fine synodi restituti, promittentibus omnibus Episcopis ab hujusmodi ordinatione se ulterius cessaturos.

VII. Lugdunenſis Ecclesiæ primatus restitutus est super Lugdunenſem, Senonenſem, Turonenſem, & Rothomagenſem provincias. Turonensium metropoli ceterioris Britannia restituta facta est.

VIII. Item etiam expeditio facta est & constituta est equitum & peditum ad Hierusalem & alias Asia Ecclesias à Sarracenorum potestate erundas. Et in eorum bonis usque ad reditum pax continua promulgata.

IX. Et quia pleræque Galliarum regiones alimenterum inopia laborabant, indictum est treugam usque ad annos tres villanis & mercatoribus esse continuam, Militibus verò à quinta feria usque ad Dominicam per singulas hebdomadas observandam, Clericis autem, & monachis, omnibus æquè temporibus, ac primùm peregrinis ad loca facta tendentibus.

NOTÆ

STEPHANI BALUZII.

CAN. III.] Repetitus est ad verbum hic canon in Concilio Nemaufensi; referturque à Gratiano 1. q. 1. c. *Quæstionum*. Concilium istud Nemaufense publicè juris fecit vir optimus & eruditissimus Dacherius in tomo quarto Spicilegij, ex apographo quod multo-

rum manibus terebatur, & in meas quoque pervenerat. Verum tot mendis scater apographum illud ut dici vix possit. Sanè graviter peccatum est in hoc canone, in his verbis: *Salvo utique censu annuo quem ex eisdem Altaribus habere soliti sunt.* Quo loco desesse aliquid manifestum est; legendumque *salvo utique Episcoporum censu annuo* &c. admonet codex MS. duplex sancti Albini Andegavensis, uterque vetus; itemque Gratianus in dicto cap. *Questum.* Quo etiam modo legi debere docet, præter auctoritatem horum canonum Synodi Claromontanæ, Paschalis secundus in epistola ad Ivonem Carnotensem & Rannulfum Santonensem Episcopos: quæ edita quidem est in Notis ad Goffridum Vindocinensem, sed mutila in hoc loco; ideoque fortassis operæ pretium fuerit eam rursus edi ex pervetusto codice MS. sancti Albini Andegavensis. Vnde colligitur falli virum eruditissimum Antonium Dadinum Altesertam, dum nimis credens Goffrido Vindocinensi, asserere non dubitat clausulam illam canonici Claromontano fuisse adjectam commento Episcoporum, qui peccandi simulum & auctoritatem querebant. Hæc sunt verba Paschalis.

PASCHALIS Episcopus servus servorum Dei, venerabilibus Episcopis Ivoni Carnotensi & Rannulfo Santonensi salutem & apostolicam benedictionem. Iuxta sanctorum canonum sanctiones non ignotum esse vobis credimus quid ulionis maneat ecclesiastici ordinis viros apostolica sedis decreta spernentes. Ipsi enim Arvernensi Concilio assuistis: in quo præsentente prædecessore nostro bona memoria Papa Urbano, considerentibus Galliarum Episcopis, decretum est ut Altitia quæ ab annis xxx. & supra sub vicariorum redemptione monasteria possedisse noscuntur, quietè deinceps & sine molestia qualibet monasteriis ipsi firma permaneant. Salvo utique Episcoporum * censu annuo quem ex eisdem Altaribus habere soliti sunt. Vos autem huic simplicitati incongruas duplicitates innectitis, & Personarum redemptionem mutatis nominibus extorquere conamini. Vnde oportet nos hujusmodi versutis sinceritate veritatis apostolica obviare. Præcipimus ergo ut decretum illud omnino integrè teneatur, nec super illud quicquam ulterius pro eisdem Altaribus exigatis. Sanè quod vobis dicimus, ceteris quoque Galliarum Episcopis erga suarum diocesum monasteria præcipimus observandum. Datum Romæ 11. Idus Martij.

Extant in eodem codice sancti Albini literæ Gaufridi Episcopi Carnotensis, apostolicæ sedis Legati; quibus prohibet ne deinceps Archidiaconus & Decanus Ecclesiæ Andegavensis annuum censum exigant à monachis sancti Albini pro Ecclesiâ Legionensi, quæ est apud Andegavos, & à monasterio sancti Albini pendet. Et haud dubiè annuus ille census, quem ij viri exigebant à monachis S. Albini, diversus erat à censu annuo quem Episcopis conservavit canon Claromontanus. Nam epistola illa Gaufridi in codice sancti Albini descripta est statim post epistolam Paschalis secundi Papæ.

Gaufridus Dei gratia Carnotensis Episcopus, apostolica sedis Legatus, R. venerabilis Andegavensis Ecclesiæ Archidiacono, & Hu. Decano, salutem in Domino. Quod à sanctis patribus inhibutum est, & à Romana sedis Pontificibus solemniter sub anathemate condemnatum, nobis aut vobis retrahere non licet, nec à quoquam minore debet rescindi. Quapropter eam pravam & antiquam consuetudinem, de relevandis post decessum alicujus Personæ Ecclesiæ, à beata memoria Papa Urbano & ejus successore Domino Pas-

chali dudum prorsus abolitam & damnatam innovare, vel restituere, vel ejus aliquam adinvenire compositionem, planè simoniacum est, & hæreses ab omnibus improbandam noiam incurrit. Vnde vestra fraternitati apostolica auctoritate & nostra per præsentia scripta mandando præcipimus quatinus abominabilem illam & ignominiosam consuetudinem de annuo censu apud Legionem à fratribus nostris monachis beati Albini exigendo prorsus omitatis, & interdictum quod in prædicti loci Ecclesiâ pro extorquendo hujusmodi censu promulgastis, post acceptas has literas sine dilatione solvatis, & ne ulterius ad nos prædicti monachi faugentur hujus rei causa, modis omnibus caveatis. Alioquin flagitij tanti piaculum graviter in vos compellemur ulcisci.

CAN. IV.] Repetitus quoque est ad verbum hic canon in eodem Concilio Nemaufensi; extatque apud Gratianum 16. q. 2. c. *Sanè quia.* Refertur autem in epistola Eugenij III. quæ nunc primum editur ex Chartulario Archiepiscopi Narbonensis, data ad Tomeriensem & Crassensem Abbates in prima Narbonensi.

Eugenius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis sancti Poncy & Crasseni Abbatibus, salutem & apostolicam benedictionem. Grave nimis est sedis apostolicæ mandatis dura cervice resistere, & ejus constitutiones velle in irritum revocare. Per alia siquidem scripta sollicitudini vestra mandavimus ut excommunicatos venerabilis fratris nostri Petri Narbonensis Archiepiscopi nequaquam suscipereis, & de substituendis Sacerdotibus in parochialibus vestris Ecclesiis, quas in provincia ipsis habetis, decretum prædecessoris nostri sanctæ memoria Urbani Papæ firmiter servareis. Quod nimirum tale est. Sanè quia monachorum quidam Episcopi jus suum auferte contendunt, statuimus ne in parochialibus Ecclesiis quas tenent, absque consilio Episcoporum Prelbyteros collocent; sed Episcopi parochiæ curam cum Abbatum consensu Sacerdoti committant, ut hujusmodi Sacerdotes de plebis quidem cura Episcopis respondeant, Abbati verò pro rebus temporalibus ad monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant, & sic sua cuique jura serventur. Vos verò, sicut ex iterata ipsius fratris nostri convectione accepimus, neque ipsius interdictum neque decretum ipsum servare ullatenus voluistis. Per iterata itaque vobis scripta mandamus & mandando præcipimus quatinus & à consorcio excommunicatorum memorati fratris nostri omnino abstineatis, & in vestris Ecclesiis, quas in ejus episcopatu habetis, absque ipsius consensu Prelbyteros minimè collocetis. Alioquin nos & ipsos Prelbyteros excommunicandi & Ecclesias interdicens ei auctoritatem concessimus. Data Romæ apud sanctum Petrum 14. Idus Martij.

Tum in epistola generali ad universos monachos per episcopatum Narbonensem constitutos eundem canonem, quem ab Urbano secundo in Arvernensi Concilio statutum esse docet, prorsus observari jubet. Editur autem nunc primum ea epistola ex eodem Chartulario.

Eugenius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, & aliis monachis per episcopatum Narbonensem constitutis, salutem & apostolicam benedictionem. Quoniam quidam monachorum Episcopis jus suum auferre contendunt, à venerabilis memoria Urbano prædecessore nostro in Arvernensi Concilio statutum est ne in parochialibus Ecclesiis quas tenent, absque consilio Episcoporum Prelbyteros collo-

Alteserta lib. 4. differat. jut. ca. non. cap. 8.

*In codice S. Albini scriptum est *salvo utique censu annuo quem ex eisdem Altaribus habere soliti sunt.* Manu istam appare, si dicitur, *innotuit.*

cent, sed Episcopi parochia curam cum Abbatum consensu Sacerdoti committant; ne huiusmodi Sacerdotes de plebis quidem cura Episcopis rationem reddant, Abbati vero pro rebus temporalibus ad monasterium pertinentibus debitam subiectionem exhibeant. Quia ergo iustitia ac rationis ordo suadet ut qui à successoribus sua desiderat mandata seu instituta servari, decessoris sui voluntatem & statuta custodiat, per presentia vobis scripta mandamus quatenus Presbyteros quos in parochialibus eius Ecclesiis collocatis, venerabili fratri nostro Petro Narbonensi Archiepiscopo presentetis: ut, si idonei fuerint, animarum curam, sicut statutum est, ab eo suscipiant. Nihilominus quoque vobis presentium auctoritate mandamus ut oblationum & decimarum portionem, quæ à populo provenit, & secundum statuta canonum ad jus Archiepiscopi spectare dinoscitur, exceptis his quæ vobis à sede apostolica specialiter de his indulta sunt, ei absque contradictione aliqua persolvatis. Præterea quoniam ad aures nostras perlatum est quòd quidam ex vobis parvulos solenniter baptizare, laicis penitentias & Eucharistiam contra sua professionis regulam dare presumpserunt, presentium auctoritate omnimodis prohibemus ne de cetero id attentare presumant. Alioquin nos eidem fratri nostro Archiepiscopo vestro potestatem concessimus ut in huiusmodi presumptores ecclesiastica severitatis censuram exercent. Data Romæ apud sanctum Petrum 14. Idus Maij.

Literæ autem ad eosdem Abbates, quarum in prior epistola mentionem fecit Eugenius, sic habent in eodem Chartulario.

Eugenius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis sancti Poncij & Crassensi Abbatibus, salutem & apostolicam benedictionem. Ex conquectione venerabilis fratris nostri Petri Narbonensis Archiepiscopi & Canonicorum Ecclesia sue accepimus quòd in Ecclesiis quas in eum episcopatu tenetis, Capellanos absque conscientia eorum ponatis, & ab eis excommunicatos in vita & in morte recipitis. quod & rationi contrarium, & sanctorum patrum decretis omnino adversum esse dinoscitur. Quia ergo tanta presumptionis excessum dissimulare non possumus nec debemus, per presentia vobis scripta mandamus quatenus eorum excommunicatos de cetero nullatenus recipiatis, & de substituendis Presbyteris in parochialibus vestris Ecclesiis, quas in eodem episcopatu habetis, prædecessoris nostri sanctæ memoria Urbani Pape constitutum firmiter teneatis; ut videlicet vos ipsi Presbyteros eligatis, & prædicto Archiepiscopo presentetis: quibus, si idonei fuerint, animarum curam committere debeat, ut de plebis cura ei respondeant, vobis vero pro rebus temporalibus debitam subiectionem exhibeant. Videte itaque ut hoc mandatum nostrum ita efficere studeatis ne iteratus clamor exinde ad aures nostras debeat pervenire. Data Ferentini 11. Idus Aprilis.

Major fuit monachorum Engolismensium reverentia quam Narbonensium. Quod abundè patebit ex editione Actorum quæ extant in Chartulario monasterij sancti Amantij de Buxia in diocesi Engolismensi.

Quando Americus Capellanus Ecclesia sancti Clementis de Cassanolo perrexit in Ierusalem cum Comite Piellavensi, remansit ipsa Ecclesia sine Capellano. Monachus autem sancti Amantij, Isterius nomine, qui Obedientiam illam tenebat, venit ad Petrum Episcopum, quærens ab eo dari sibi aliquem Presbyterum qui in Ecclesia illa cantaret. Episcopus vero non habens quem mitteret, prædicto monacho Isterio ut lo-

co Americi præfata Ecclesia Capellaniam teneret præcepit, & facere omnia quæ Presbyter facere in Ecclesia debet iussit, scilicet Missas celebrare, penitentias dare, infirmos visitare, mortuos sepelire, & hoc tandem donec ipse Presbyterum per manum suam secundum voluntatem suam mitteret qui in Ecclesia ipsa cantaret.

Quod autem in hoc canone Claromontano præcipitur ut Presbyteri in parochiis monachorum instituti de plebis cura rationem reddant Episcopo, discedere ab hoc loco non possum quin addam verba Gulielmi Episcopi Cadurcensis, quæ accurate docent quidnam Presbyteris illis inculceret. Instituta erat controversia de Ecclesia sancti Stephani Vairiacensis apud Caducos inter Ebalum de Turena Abbatem Tutelensem & Presbyterum quendam nomine Petrum. Ea tandem composita est Divonæ Cadurcorum anno MCXIII. adjudicatâ Ecclesiâ Abbati & monasterio Tuteleni, iussu Gerardi Episcopi Engolismensis sedis apostolicæ Legati, ac consentiente Leodegario Biturigum Archiepiscopo. Ait verò Gulielmus Episcopus Cadurcensis: Hac autem redditio, donatio, atque concessio ita facta est, ut electione & providentia Tutelenis Abbatis & monachorum in sæpeditâ Ecclesia sancti Stephani de Vairiaco Sacerdos ponatur, sed nobis presentetur, à nobis curam suscipiat animarum, nobis obedientiam promittat, de synodali censu & parata nobis respondeat, ad synodum nostram more ecclesiastico & ad Concilium Archidiaconi & ad communiam nostram iuxta consuetudinem Cadurcensis patria veniat. Hæ Gulielmi Cadurcensis Episcopi literæ extant in Chartulario Ecclesiæ Tutelenis. Renovatus autem est hic canon Claromontanus in Concilio Lateranensi sub Callisto II. ut illic adnotabimus. Ceterum heic adnotandum est, huic canonis Claromontano imputandam esse originem juris quò hodie utuntur Abbates, quoties Beneficia vacant quibus animarum cura imminet, quæque ab eorum monasteriis pendet. Destinant enim virum huic ministerio, quem Episcopo presentant. Tum verò Episcopus eum in Beneficio instituit, si idoneus repertus fuerit.

CAN. VII. J Decretum Urbani secundi in hac Synodo Claromontana editum pro primatu Lugdunensi ex MS. codice Lugdunensi primus in lucem emisit illustrissimus Archiepiscopus, cum eruditissima dissertatione de Primatibus. Hanc dignitatem Gregorius VII. contulit Archiepiscopo Lugdunensi Gebuino, postquam is cum Gregorio redierat in gratiam, ut ipsemet Gebuinus scribit ad Rodulfum Archiepiscopum Turonensem: Veruntamen sciatis nos postea Romam perrexisse, & gratiam Domni Apostolici, quam quidam occasione litigij Pictavensis subtraxisse videbantur, pleniter & ut credimus, irretractabiliter suscepisse: sicut videre potestis in privilegio nobis ab eo facto, quo confirmat cetera Lugdunensium dignitatum privilegia. Nos enim vobis illud mittimus, quia præcepit Dominus Papa ut in Ecclesia vestra & in Ecclesiis suffraganeorum vestrorum scriberetur in testimonium. Eas literas integras nuper dedimus in appendice libri de Primatibus, itemque alias ejusdem Gebuini ad eundem Rodulfum & suffraganeos ejus, in quibus eos laudat quòd Ecclesiam Lugdunensem matrem & dominam more bonæ seculi vocarent. Ceterum ei Lugdunensium dignitati acriter resistunt Senonenses. Extat autem ea de re gravis epistola à Ludovico VI. Rege Francorum scripta ad Callistum II. Papam, quæ edita est in tomo III. Spicilegij

cilegij Dacheriani pag. 147. & postea in appendice libri de Primatibus titulo XIV.

CITERIORIS BRITANNIÆ. J Mirum est quod heie dicitur, Turonensi metropoli factam esse in Synodo Claromontana restitutionem citerioris Britannia. Nam ea suam Archiepiscopum per multum ævi habuit post hanc synodum, ut adnotatum est in capite XLVI. libri quinti, qua de re nos plura, Deo juvante, dicemus ad Hildebertum. Sed multa per eas tempestates decernebantur in synodis quorum usus non adeo facile obtinebat. Exemplo sit vel unicus hic canon Claromontanus. Tametsi enim Urbanus provinciam Senonensem subjecisset Lugdunensi, serò id observatum fuit. Quoad verò Britanniam, jam ostendimus sub Innocentio demum tertio eam ad officium rediisse. Et apud Beslyum in Probationibus historiae Comitum Pictavensum pag. 414. extant acta quadam, data recenter post Concilium Claromontanum, anno nimirum M X C VI. Indictione IV. VI. Non. Martij, quibus subscribit Rollandus Dolensis Archiepiscopus.

ITEM ALII CANONES CONCILII CLAROMONTANI.

Ex veteri codice MS. illustrissimi viri PETRI DE MARCA Archiepiscopi Patiensis.

URBANVS II. IN CONCILIO CLARIMONTIS. Ea qua à sanctis patribus de simoniaco statuta sunt, nos quoque sancti Spiritus iudicio & apostolica auctoritate firmamus. Quidquid igitur in sacris ordinibus, vel in ecclesiasticis rebus, vel data vel promissa pecunia adquisitum est, nos irritum esse nullasque vires obtinere censemus. Si qui tamen à simoniaco non simoniaco ordinati sunt, siquidem probare poterint se, cum ordinarentur, eos necesse simoniacos, & si tunc pro catholicis habebantur in Ecclesia, talium ordinationes misericorditer sustinemus, si tamen laudabilis eos vita commendat. Qui vero scilicet se à simoniaco consecrari imò execrari permiserint vel passi sunt, eorum consecrationem omnino irritam esse decernimus. Quicumque sanè cupiditate parentum, cum adhuc parvuli essent, Ecclesias vel Ecclesiarum beneficia per pecunias adepti sunt, postquam eas omnino dimiserint, si canonicè in eis vivere voluerint, pro misericordia ibidem eos esse concedimus, neque pro hoc factò à sacris ordinibus remouemus, si alias digni invenimur.

Illi verò qui per se ipsos, cum jam maioris essent ætatis, nefanda cupiditate ducti, eas emerunt, si in aliis Ecclesiis canonicè vivere voluerint, servatis propriis ordinibus pro magna misericordia inibi eos ministrare permitimus. Quòd si ad alias fortasse transferri non poterunt, & in eisdem canonicè vivere promiserint, minoribus ordinibus contenti, ad sacros ordines non accedant. Salva tamen in omnibus apostolica sedis auctoritate. Si qui tamen ante empionem catholicè ordinati sunt, cum ea qua emerunt dimiserint, & vitam canonicam egerint, in suis gradibus permittantur, nisi forte ejusmodi Ecclesia sit ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim vel singularem vel prapositionem vel officij locum in emptis Ecclesiis eos habere non patimur.

ET INFRA. Quamvis autem misericordia Tom. II.

intuitu, magnaque necessitate urgente, hanc in sacris ordinibus dispensationem constituerimus, nullum tamen præjudicium sacris canonibus fieri volumus; sed obtineant proprium robur, & cessante necessitate, illud quoque cesserit quod factum est pro necessitate.

ITEM. Illud quoque precipimus, ut pro christomate, & baptismo, & sepultura, nihil unquam exigatur.

ITEM POST ALIA. Illud summo opere & apostolice auctoritatis privilegio prohibentes, ut nullus in clericali ordine constitutus, nullusque monachus, episcopus aut abbas aut cujuslibet ecclesiastica dignitatis investituram de manu laici suscipere audeat. Quòd si presumpserit, depositione multetur.

NOTÆ.

Hi canones maxima ex parte sumpti sunt ex Concilio Placentino, quod præterito mensè Martio Urbanus celebraverat in Longobardia. Repetiti autem fuerunt in hoc Concilio Claromontano; ut fidem facit, præter canones Anianenses supra descriptos, Bertholdus Constantiensis in Chronico: In hac Synodo (Claromontana) Dominus Papa eadem statuta que & in præterita Synodo Placentina confirmavit.

Quinam autem Episcopi & Cardinales huic Concilio interfuerint, longum esset recensere, neque facile numerus eorum iniri potest. Illustriores nominant monachi Majoris-monasterij Turonensis in sua Narratione; de qua mentio facta est in capite XLVI. libri quinti.

CAPVT XXXII.

Synopsis.

- I. De convocacione Conciliorum regiarum. Enumeratio eorum qua supra dicta sunt.
- II. Reges semper retinuerunt convocacionem horum Conciliorum. Varia eorum nomina. Curia, Parlamentum, &c.
- III. Conventus habitii propter res ecclesiasticas sub tertia Regum nostrorum dynastia non condebantur canones. Ratio hujus instituti investigatur. Manst tamen sua auctoritas Conciliis regii. Probatur ex Glabro.
- IV. Item ex Sugerio. Religiosi viri apud Sugerium, & religiosi laici apud Glabrum. Probatur etiam ex auctore vite sancti Bernardi, & ex Arnulpho Lexoviensi.

I. NUNC inspiciendum est tertium caput observationum quas proposuimus in capite superiori, convocatio nimirum synodorum regiarum. Iam antea monuimus eas fuisse distinctas ab ecclesiasticis, ex eo capite, quòd ista de causis singularibus cognoscebant, Concilia verò regia causas generales tractabant, quæ pertinent ad disciplinam & politiam Ecclesiæ & Reipublicæ; adeo ut si quæpiam synodus ecclesiastica novos canones condidisset, non antè rati erant quàm in Concilio examinati & à Principe confirmati fuissent. Adnotavimus

suprà eum fuisse morem sub Pippino Rege, Carolo Magno, Ludovico Pio, & Carolo Calvo. Tum etiam observavimus ea Concilia constitisse, non solum ex Episcopis & Abbatibus, sed etiam ex Comitibus & proceribus regni ac regiis Consiliariis. Hi verò examinabant quicquid ad politiam ecclesiasticam pertinebat, Regique significabant quanam modificationes adhibendæ essent rebus circa eam constitutis.

II. Quamvis Legati in se traxissent curam convocandorum Conciliorum ecclesiasticorum, eorumque inutilitas pervicisset ut prorsus omitterentur in regno, Reges tamen prorsus retinuerunt convocationem Conciliorum regiorum, quorum per illas tempestates valida fuit auctoritas. In secunda dynastia vocabantur *Synodus, Conventus, Concilium, Placitum, & Colloquium*; in tertia verò, *Curia, Conventus, Concilium generale regni* apud Rigordum, & *Parlamentum*. Hincmarus locum ad quem Episcopi conveniebant, *Curiam* vocat. Ivo autem multoties id nomen tribuit conventui agi solito in Natali Domini, aut in Paschate, cui Episcopi & proceres regni intererant, ut in epistola c. LVIII. *Commonitorias literas mittatis Archiepiscopis & Episcopis ad Curiam que habenda est in Natali Domini Sueffionis*. Sugerius verò interpretans vocem *Colloquium*, quæ Latina est, eum conventum recepto tum Gallico vocabulo *Parlamentum* vocat. *Magnum Parlamentum congregavit*, inquit de Rege Ludovico juniore loquens. *Ibi Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates, & magna pars Baronum Francie conveniunt*. Vtrumque nomen conjungit Abbas Vrpergensis, ut conventus hujusmodi significet; *Curiale Colloquium*. Eo exemplo, Franci conventus generales nominaverunt Curias Parlamenti. quod nomen retinere corpora eorum judicum qui vice sacra judicant.

III. Ad probandum autem jus quod Regibus competit in convocandis Conciliis regiis, neque major neque illustrior auctoritas adferri potest quàm ea quæ extat apud Abbatem Sugerium; qui tum summæ rerum præerat apud Gallos, pari auctoritate & gratia vigens apud Summos Pontifices & Reges Francorum. Hic ergo in vita Ludovici Junioris ait Regem illum, post ductam Burdegale anno millesimo centesimo trigésimo septimo in matrimonium Eleonoram Aquitanie Ducissam, audita patris morte, Luteriam remeasse: *que est, inquit, regni caput, & sedes regia; ubi solent Reges antiquitus conventum Prelatorum & Principum (id est, magnatum regni) evocare ad tractandum super statu Ecclesie, & de regni negotiis ordinan-*

Sugerius in Gestis
Ludovici V. 11.
cap. 1.

dum. Per illas verò tempestates hi qui conveniebant ad tractandum de rebus ecclesiasticis, nullos canones, nulla edebant statuta, procul à moribus synodorum quæ sub prima & secunda Regum nostrorum dynastia celebratæ sunt. Ea immutatio ex eo profecta est, quòd cum innumeri canones jam conditi essent, necessarium non erat ut novi conderentur; tum etiam ex eo quòd Summi Pontifices, qui antea solebant synodis provinciarum hanc curam relinquere, nondum recepto ut canones ederentur in Conciliis Romanis, eam auctoritatem ad se traxerunt, edicto ut Legati ad sedem apostolicam dimitterent cognitionem causarum. Constat quidem hoc agendi modo ademptum non fuisse Conciliis regiis jus edendorum statutorum, neque Regibus auctoritatem ea confirmandi. Tamen nusquam invenimus id à quoquam per ea tempora usurpatum. Satis esse existimabant si fidem & antiquam disciplinam intemeratam præstarent adversus novitates quas nonnulli conabantur introducere in detrimentum veterum canonum. Exempli causa, cum Robertus Rex anno decimo & septimo supra millesimum admonitus fuisset à Richardo Comite Aurelianensi in ea urbe grassari hæresim quandam novorum Manichæorum, eò accessit, habitòque regio conventu Episcoporum, Abbatum, illustriorumque ac religiosorum laicorum, inquiri jussit quinam hujus impietatis auctores fautoresve essent. Cum autem compertum fuisset duos viros præcipuos è clero, Heribertum videlicet, & Lisoium, capita esse hujus sectæ; cum frustra admoniti fuissent ut insanam illam opinionem deponerent, Rex ex sententia omnium laicorum, eos igne cremari jussit; ut testatur Rodolphus Glaber, hujus temporis scriptor: *Quantocyns Aurelianus properans, convocatis plurimis Episcopis & Abbatibus, ac religiosi quibusque laicis, acerrimè cepit perquirari qui essent auctores hujus perversi dogmatis. .... Dicitur est eis quoniam nisi celerius ad sanam fidei mentem redeant, Regis jussu, & univèrsa plebis consensu, igne essent protinus crematuri*. Necessarium autem non erat ut Romana sedis sententia expectaretur, tamen de hæresi ageretur; quoniam nova non erat, aut dubia, sed vetus hæresis, jam olim apertè damnata in veteribus Conciliis.

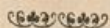
IV. At in schismate quod in Ecclesia Romana emerfit inter Innocentium secundum Papam & Petrum Leonis anno millesimo centesimo trigésimo, Rex Francorum Ludovicus, edoceri cupiens utrius communionem amplecti deberet, Concilium regium convocavit apud Stampas; ubi congregavit Archi-

episcopos, Episcopos, Abbates, & alios viros religiosos, id est, laicos. Electi virtutes potius examinatae sunt quam ipsa electio. Nam quamvis major eligentium pars in Petrum Leonis inclinasset, Rex tamen, ex sententia Ecclesiae Gallicanae, Innocentio adhæsit, qui & propriis virtutibus juvabatur & eorum meritis à quibus electus erat. Regem porrò convocasse hoc Concilium testatur his verbis Sugerius: *Quo Rex, ut erat piissimus Ecclesie defensor, cito compunctus, Concilium Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, & religiosorum virorum, Stampis convocat, & eorum consilio magis de persona quam de electione investigans &c.* Existimandum autem non est magnates regni non interfuisse huic conventui. Nam præterquam quòd verba illa Sugerij, & religiosorum virorum, id satis testantur, (juxta modum loquendi à Glabro usurpatum, qui *religiosos laicos* vocat proceres qui Roberti Regis jussu convenerunt apud urbem Aurelianensem) extat etiam dilerta ejus rei probatio apud Bernardum Abbatem Bonævalis. Narrat ille, in libro secundo de vita sancti Bernardi Claravallensis Abbatis, sanctum illum ad Concilium illud fuisse evocatum, Regem autem, Episcopos, & proceres communi consilio integrum hoc negotium ejus judicio prorsus permisisse. Vnde pater magnates regni ei Concilio interfuisse. *Vbi verò ad locum ventum est, inquit, celebrato prius jejunio, & precibus ad Deum factis, cum de eodem verbo tractaturi Rex & Episcopi cum Principibus confedisissent, unum omnium consilium fuit, una sententia, ut negotium Dei famulo imponeretur, & ex ore ejus tota causa penderet.*

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

ILLUSTRE est in eam rem testimonium Arnulphi Sagienfis Archidiaconi, tum temporis adversus Gerardum Episcopum Engolismensem Petri Leonis in Aquitania Legatum scribentis. Ait ergo Arnulphus in capite quinto: *Nuntiato in Gallis schismate, dum pro partibus vario favore multi multa loquuntur, fidelisque populus ancipiti raptatur errore, primus Regem catholicus Princeps Rex Francorum Ludovicus occurrit. Is vocatis Episcopis, & omnibus qui probate religionis in Gallis habebantur, convocato etiam clero regniq; majoribus, Concilium statuit generale. Tractatus ille Arnulphi Sagienfis Archidiaconi, qui dein antistes Lexovienfis fuit, editus est ab amicissimo viro Domino Luca Dacherio monacho Benedictino in tomo secundo Spicilegij veterum scriptorum pag. 336.*

Tom. II.

CAPVT XXXIII.

Synopsis.

I. Conciliorum regionum præcipua cura erat, videre ne quid detrimenti caperent antiqua Regis & Ecclesie Gallicanae jura. Procerum presentia justam Episcopis causam subministrabat qua se apud Summum Pontificem excusarent, si recederent ab institutis Curia Romanae. Probatur ex Ivone Carnotensi. Episcopi homagium Regi præstare coacti, quanquam aliud statuisent Romani Pontifices.

II. Probatur item ex literis à clero Gallicano ad Bonifacium octavum scriptis. Ex iis colligitur, non solum Episcopos, sed etiam laicos, censuisse de politia ecclesiastica. Tum, Proceres & populum continere solitos in officio clorum.

III. Hunc coactum obtendebant Episcopi Gallicani, quoties Italicas artes eludere destinaverant. Probatur ex iis que in urbe Bivrigensi contigerunt anno 1226. apud Mattheum Parisium.

I. PRÆCIPUA horum conventuum cura erat, videre ne prætextu novitatum quæ in politiam ecclesiasticam introducebantur, quid detrimenti caperent antiqua Regis & Ecclesie Gallicanae jura. Ea autem erat temporum illorum cautio, ut quoniam deliberatio fieri debebat à corpore Concilij, causarum definitio non permitteretur solis Episcopis, quos jam Vaticanæ fulmina terruerant, sed magnatum etiam regni sententia adjungeretur, qui personarum ecclesiasticarum corpus compellebant æquitatis rationem habere. Coactus enim ille & efflagitatio laicorum justam Episcopis causam subministrabat, qua se apud Summum Pontificem excusare possent, cum se accommodaverant ad eorum voluntatem. Sed tamen id aliquo exemplo probandum est. Extant autem duo valde illustria. Primum petitur ex Ivone Episcopo Carnotensi: qui ad Paschalem secundum Papam scribens circa annum MCVIII. narrat quid actum fuisset in Curia seu Parlamento quod Rex Philippus primus in festo Natalis Domini habuerat apud urbem Aurelianensem. Agebatur de restitutione Radulfi Archiepiscopi Remensis, ejusque Ecclesie possessione abjudicanda Gervasio. Negotium autem illud Ivo valde urgebat apud Regem. Is verò consensit ut Radulfus se sisteret Curia: mox habenda, in qua agitari posset hoc negotium cum proceribus regni. *Adquievit tandem precibus nostris, inquit Ivo, & concessit ut cum ad Curiam suam, que Aurelianis in Natali Domini congreganda erat, securè adduceremus, & ibi cum eo & cum Principibus regni de hoc negotio, quantum fieri posset salva regni integri-*

O o ij

Vide lib. 4. c. 15.
5. 1.

rate, tractaremus. Verùm id quod sequitur magni momenti est. Nam Radulfus restitutus quidem est, ut Ivo optaverat, sed ea lege, ut homagium ab omnibus Episcopis præstari solitum Regi præstaret. Gregorius septimus, Urbanus secundus, & Paschalis secundus Summi Pontifices prohibuerant in Conciliis Romanis ne Episcopi homagium præstarent Principibus. At Galli nostri his decretis consensum suum adhibere noluerunt. Vnde intelligere possumus Concilia regia non cessisse Romanis quæ jura regia infringebant, ac præterea eadem Concilia adegisse Episcopos regni ad reverentiam erga Principes. *Sed reclamante Curia, inquit Ivo, plenariam pacem impetrare nequivimus, nisi prædictus Metropolitanus per manum & sacramentum eam fidelitatem Regi faceret &c. Quod persuadentibus & impellentibus totius Curie optimatibus, etsi propter mandatorum rigorem minus licebat, factum est tamen, quia ecclesiastica paci & fraternæ dilectioni sic expediebat.* Rogat autem Ivo Paschalem Papam ut factum illud gratum habere velit, quod non alia de causa pravum est quam quòd superiorum prohibitioni contradicatur; verùm illud esse tolerandum, quòd neque reparari possit, neque locus sit ultioni: *Ibi consilij & pietatis studeatis visceribus abundare ubi fas non est debitam fortitudinem exercere.*

II. Alterum exemplum petitur ex literis à clero Gallicano ad Bonifacium octavum Papam scriptis. Docent quippe Regem Philippum Pulcrum convocasse Episcopos, Abbatibus, Priores conventuales, Decanos, Præpositos, & procuratores Ecclesiarum cathedralium & collegialium, syndicosque & procuratores urbium & communitatum regni, eos verò, juxta Principis edictum, Parisios accessisse, & in Ecclesia cathedrali congregatos esse anno M C C C I I. die decima mensis Aprilis. In eo conventu, cui Philippus interfuit, oratio Principis per procuratorem ejus audita est. Differuit ergo Archidiaconum Narbonensem Philippo Regi literas Pontificis reddidisse, in quibus duo quædam continerentur. Primum, regnum Franciæ sedi apostolicæ subiectum esse, etiam quoad temporalia. Secundum, quod nihil aliud erat quam primi executio, præcipere Pontificem omnibus Prælatibus, Magistris in Theologia, & Professoribus utriusque Iuris, ut Romam accedant, ad corrigendum excessus & damna quæ Rex, Officiales ejus Barones, & populi inferebant Ecclesiis & personis ecclesiasticis. Quoniam verò ex illa Episcoporum aliorumque virorum absentia oriretur miserrima totius regni vastitas, unde sequeretur perniciēs fidei rarissime sacramen-

torum usus, præter immensam vim auri quæ extra regnum ea ratione asportaretur, vellet Principem, cum consilio hujus conventus, providere ne quid detrimenti Regi, regno, & Ecclesiæ Gallicanæ adferant ea quæ à Summo Pontifice & Ecclesiæ Romana tentabantur circa hæc quæ supra dicta sunt & alia nonnulla capita. Introductas nempe reservationes Beneficiorum, consecrationes Archiepiscoporum & Episcoporum ademptas Episcopis comprovincialibus, Beneficia à Summo Pontifice conferri alienigenis, qui neque in iis resident, neque ullo munere suo funguntur; super hæc, omitti non debere pensiones, novas exactiones, & servitia immoderata, nonnullasque alias novitates, quas Princeps dissimulare ultra non poterat. Tum à Prælatibus, Baronibus, ceteris, & ab unoquoque eorum summo studio postulavit, præcepit tanquam dominus, & ut amicus rogavit, ut se consilio & ope sua juverent, quemadmodum ad id tenebantur ratione fidei quam Principi sponderant. Quippe cupere se seriò studere conservandæ antiquæ libertati, honori, & statui regni sui suorumque subditorum, ac præterea reparandis damnis supra memoratis, ac reformationi regni & Ecclesiæ Gallicanæ. At Baronibus & syndicis communitatum seorsim deliberantibus in hac materia, una omnium vox fuit, reddere se Principi gratias quòd tam præclarum consilium suscepisset, vitam porro se ac fortunas suas lubenter oblaturus periculis, ut regium illud consilium ad effectum perducatur. Addunt autem se novitates illas non toleraturos deinceps, tamen si Princeps eas pati aut dissimulare voluerit. Episcopi verò in epistola sua quam diximus ad Bonifacium aiunt se conatos esse amicos Regis ac Baronum placare ac lenire, ac publicè dixisse eam Summo Pontifici mentem non fuisse ut libertatem regni vel famam Regis violaret. Coactos tamen statim respondere, omni cunctatione remota; adeo ut publicè tunc dictum ad eos fuerit quòd si quis ipsorum contrariam sententiam promeret, haberetur pro inimico Regis & regni. *Ac prædicto, inquit, patenter & publicè universis quòd si quis voluntatis contraria apparet, ex tunc pro inimico Regis & regni notoriè habebatur.* Cùm autem intelligerent in eo positum esse negotium ut si voluntati Regis & Baronum repugnarent, periculum esset ne laici exuerent reverentiam & obsequium in Ecclesiam Romanam & Gallicanam, necessitate illa adactos respondisse adjuvatos se Regem consilio & ope sua pro conservatione personæ ejus, juriisque, honorum, ac libertatis

regni, eos nimirum Episcopos qui ducatus, comitatus, baronias, aliave feuda possidebant, juxta conditiones suorum juramentorum, alios verò, secundum sponfionem fidei. Regi nihilominus supplicasse ut pateretur Episcopos ad Bonifacium accedere, quandoquidem Romano Pontifici obedire tenebantur. Regem verò ac Barones respondisse non permiffuros se ut Episcopi iter illud aggredierentur. Cùm itaque manifestum foret imminere disfidium inter regnum & Ecclesiam Romanam, cùm eis minæ frequenter proponantur pro captione temporalitatis, resque eò devenerit ut pro nihilo habeantur excommunicationes quas ferri circa hæc contingeret, orare se Pontificem ut eam curam his malis adhibeat quæ animorum concordiam possit reducere, tum etiam ut literas revocet quibus eos evocaverat ad Concilium, *vocationis edictum*, ut aiunt Episcopi.

Epistola illa manifestè probat duas observationes à me paulò antè prolatas. Primum quidem, non solum personas ecclesiasticas, sed universum conventum deliberasse de politica ecclesiastica ad prohibendam novitatis introductionem. Tum, Proceres & populum continere solitos in officio clericum, eisque securitatem addere adversus aulae Romanæ terrores.

III. Intelligebant sanè personæ ecclesiasticæ eum agendi modum plurimum valere apud ingenia Curia Romanæ. Itaque quoties privatim eorum intererat, publicè protestabantur non solum non assentiri se Summi Pontificis desideriis, sed etiam Regem & Principes palam obfistere, adeo ut minarentur se vitam ac fortunas suas ea de causa lubenter objecturos periculo. Illustre hujus rei exemplum extat in conventu Ecclesie Gallicanae quem anno MCCXXVI. Avarici Biturigum egit Romanus Cardinalis; ut in Henrico tertio narrat Matthæus Parisius. Cùm is de negotio Albigenfium disseruisset, secretis conatibus, cùm jam plures ex delegatis recessissent, obtinere tentavit ut ratio haberetur petitionis quam Papa faciebat, nimirum ut duarum præbendarum collatio sedi apostolicæ reservaretur, quarum una ad Episcopi aut Abbatis collationem pertineret, alia verò ad Capitulum aut monasterium. Verùm huic petitioni intercesserunt procuratores Capitulorum Ecclesiarum metropolitanarum, asserentes id fieri non posse quin scandalum ingens excitetur in Ecclesia Gallicana, consensum verò quorundam nullius roboris futurum in causa quæ ad publicam omnium utilitatem spectabat. Addunt autem Regi & omnibus Principibus

destinatum esse ei petitioni obfistere: *Cùm ferè omnes majores, & generaliter omnes subditi, necnon & ipse Rex, & omnes Principes, parati sint contradicere & resistere usque ad capituli expositionem & omnis honoris privationem; præsertim cùm videatur imminere, propter hoc scandalum, subversio regni & Ecclesie generalis.* Infrà: *Domine, moveat vos zelus universalis Ecclesie: quia si omnium esset universalis oppressio, posset timeri ne immineret generalis discessio, quod Deus avertat.* Verba hæc cum indignatione quadam facta Legati consilium interruperunt: qui palam professus est se, cùm in Curia Romana versaretur, nunquam consensisse hujuscemodi exactionibus, & haud dubiè mandatum illud ad se missum esse ea mente ut executioni mandaretur si Imperij aliorumque regnorum consensus accederet.

CAPVT XXXIV.

Synopsis.

I. De Concilio Ecclesie Gallicana tempore schismatis ultimi.

II. In iis nihil reperitur adversum regia auctoritati; qua semper tota integra conservata est. Deliberationes Ecclesie Gallicana spectantur tantum velut consilium Regi datum. Indigent ejus consensu & confirmatione. Debent conservare statuta Conciliorum. Praclara verba Joannis Iuvenalis de Vrsinis Advocati regij referuntur.

III. Carolus sextus conatur extinguere schisma. Eam ob rem congregavit Concilium Gallicanum; in quo decreta est cessio Benedicti XIII. quam is pollicitus erat.

IV. Ex diversis ordinibus constat esse hanc congregationem probatur ex constitutione Caroli. Cautè itaque intelligendus est Archiepiscopus Remensis, qui solius cleri mentionem facit.

V. Ordo observatus in rogandis personarum ecclesiasticarum sententiis explicatus verbis Joannis Iuvenalis de Vrsinis. Simon Gramandus Patriarcha Alexandrinus presuit huic conventui. Ei per legatos presuisse Regem adnotatum est in vita MS. Caroli sexti.

VI. Legati ad Benedictum missi, qui viam cessionis ei proponerent. Vir callidus eorum ingenia elusit. Rursum legatio ad eum missa; itaque ad Bonifacium nonum ab Hispania. Irrito conatu. Dein subtractio ab obedientia Benedicti decernitur in Concilio Ecclesie Gallicana.

VII. Ei restituntur obedientia, opera Ducis Aurelianensis.

VIII. Rursum in congregatione Ecclesie Gallicanae anno 1406. agitata est materia cessionis & subtractionis. Quorundam audacia edicto Principis repressa, qui aperte movebantur in viam cessionis & subtractionis. Tum pronuntiat Concilium non toleraturos se deinceps reservationes Beneficiorum aliave ingenia aula Romana. Magni viri interfuerunt huic Concilio.

I. X. Anno 1408. decreta est neutralitas. Ecclesia Gallicana modum prescribit tenendum in dispensationibus, iudiciis appellationum, & provisionibus Beneficiorum, donec durabit ea neutralitas. Ea statuta confirmata sunt à Principe & à Concilio Pisano.

X. Post extinctum schisma, Carolus sextus Ecclesiam Gallicanam reduxit in suam antiquam libertatem. Magni momenti est ejus constitutio.

I. **S**UB Carolo sexto, Carolo septimo, & Ludovico duodecimo Concilia Gallicana novam rursus faciem sumpsisse videntur. Attamen si res propius introspectiatur, deprehendere licet id nihil aliud esse quam continuationem celebrationis Conciliorum regionum, cum accessione quadam exteriori fulgoris, quo dignitas Ecclesie Gallicane illustratur. Certè occasiones quæ tunc inciderunt, magni momenti erant, quòd ageretur de reformatione Ecclesie in capite & in membris, adeo ut ad obtinendum id quod destinatum erat, necessarium fuerit inveteratis corruptelis opponere consensum universæ Ecclesie Gallicane, quæ eam ob causam omnium oculis proponi debuit, ut amplitudo ejus clarius eluceret in conventu generali.

II. Attamen in Conciliis illis, quæ ab anno millesimo trecentesimo nonagesimo quarto usque ad annum millesimum quadragesimum quadragesimum frequentissima fuerunt, nihil regie auctoritati adversum reperitur. Contrà, in iis deprehenditur integra executio jurium regionum quæ in initio hujus libri annotata sunt, ad Regem nimirum pertinere jus convocandi Ecclesiam Gallicanam, proponendi materiam quam in conventu agitari voluerit, examinandi res in eo decretas, easque, si visum fuerit expedire, approbandi, earumque executionem jubendi. Duobus modis fieri potest illud examen, vel cum consilio illustriorum virorum ex tribus regni ordinibus, vel etiam ex sententia minoris numeri. Primi modi exempla superius proposita sunt, quoad tempora secundæ Regum nostrorum dynastie & initia tertiæ. Unde factum ut Hincmarus ad Regem Ludovicum Balbum scribens anno DCCCLXXVII. dicat: *Quia de generalibus Ecclesie ac regni negotiis sine generali primorum regni consilio & consensu speciale dare consilium nescio, & consensum deliberare non valeo, nec presumo.* At nunc videbimus Consilium regium ad pauciores esse redactum; cum è contrà corpus Ecclesie firmetur præsentia plurimorum hominum eruditorum, ut in conventibus negotia accuratius expendantur. Nunquam tamen discedere oportet ab hac certissima regula, deliberationes Ec-

clesie Gallicane considerari non posse aliter quam velut consilium Regi datum, easque executioni non posse mandari absque consensu & confirmatione ejus. Præterea decreta illa rata esse non possunt, si quid statutum fuerit quoad politiam ecclesiasticam adversum canonibus Conciliorum generalium in regno susceptorum. Oportet autem ut eorum sententia congruant statuti Conciliorum, ita ut eò tantum tendant ut audentem canonum interpretentur, aut extendant. Sed Regum ea semper dignatio fuit, etiam illa ætate, ut ab eis tanquam à capite fluere existimarentur bona consilia, tribuebantque ipsi decretis auctoritatem, executionemque maturabant, pro reformatione politie ecclesiasticæ; conventus verò Ecclesie Gallicane, in quibus negotia agitabantur, consilium suum subministrabant. Propositio hæc à Ioanne Iuvenale de Vrfinis Advocato regio in Curia Parlamenti propugnata fuit in congregatione Ecclesie Gallicane quæ anno millesimo quadragesimo sexto habita est Parisiis. Advocati hujus regij verba refert filius ejus Ioannes Iuvenalis de Vrfinis Archiepiscopus Remensis in historia Caroli sexti: *Il monstra deux choses. L'une, la puissance du Roy de France, qui est le bras dextre de l'Eglise, & qu'il luy loit & doit assembler les personnes ecclesiastiques de son Royaume touchant le fait de l'Eglise, pour avoir Conseil, & en iceluy presider comme Chef, quand il en est requis; & sans aucune requeste de personne, si bon luy sembloit; comme au cas qui s'offroit, où il avoit esté requis de par l'Université & d'aucuns Prelats & personnes ecclesiastiques. Et que sans supplication de personne, quand il verroit estre expedient, le pourroit faire, & en iceluy conclure, & faire executer ce qui seroit conclu & avisé en iceluy Conseil.* Ea verò sic reddi Latine possunt: *Duo quedam ostendit, inquit Archiepiscopus Remensis de patre suo loquens. Primum quidem, Regi Francorum, qui dextrum Ecclesie brachium est, eam inesse auctoritatem, ut quoties causa Ecclesie agitur, si Concilium Ecclesie Gallicane ab eo petatur, congregare illud & posse & debeat, in eoque præsidere tanquam caput. Deinde, posse Regem illud ipsam, etiam non rogatum, si majestati ejus visum foret expedire uti Concilium habeatur. Nunc quidem id fecisse eum juxta preces Academia Parisiensis & quorundam Prælatorum & personarum ecclesiasticarum. Addidit dein, posse Regem, si ea cause inciderent propter quas ipse putaret celebrandum esse Concilium, posse inquam illum, etiam nullo rogante, personas ecclesiasticas regni sui evocare, in eo autem Concilio cavere uti decreta condantur, quibus ipse roborat &*

firmiorem auctoritate sua tribuet. Hujus regiae auctoritatis clara documenta extant in modo agendi qui tunc temporis usurpatus est ad sopiendum diuturnum illud schisma quod Ecclesiae unitatem scidit per multos annos.

III. Cùm Carolus quintus Rex Clementi septimo Avenione sedenti adhæsisset in schismate, filius ejus Carolus sextus pariter cum universo regno adhæsit Benedicto decimo tertio, quem post Clementis obitum Cardinales Avenioni commorantes elegerant, postquam eis pollicitus fuisset amplexurum se omnes vias quae proponerentur pro unione Ecclesiae, etiam usque ad cessionem sive resignationem Papatus inclusivè. Summa cura conatus est Carolus ad unitatem revocare contententes, tam eum qui Romae commorabatur, quam qui Avenioni. Ut autem investigaret quam in primis ratione id assequi posset, in Concilio generali, sive per viam compromissi, aut cessionis, Concilium congregavit Praelatorum Capitulorum, Nobilium, Communitatum, Doctorem in Theologia & in utroque Iure, aliorumque procerum: qui censuerunt viam cessionis securiorem esse, breviorum, ac omnium maximè honestam & decoram, porrò eam fidelium conscientiam in tuto collocaturam, ac schisma prorsus extincturam.

IV. Ex diversis ordinibus constatam fuisse hanc congregationem discimus ex literis Caroli sexti, in quibus sic habetur: *Convocavimus Concilium Praelatorum, Capitulorum, Nobilium, Universitatum, plurium sacre paginae & utriusque Iuris Doctorem, religiosorumque devotorum, & aliorum procerum regni nostri: intra quos visis diligenter atque discussis ac digestis maturè pluribus viis, tandem per opinionem ipsius convocati Concilii comperimus assumendam &c.* Quare cum cautione quadam intelligendus est Archiepiscopus Remensis in sua historia, in qua ait Regem anno MCCCXCIV. congregasse Parisiis Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, monachos, & alias personas ecclesiasticas, ut sententiam eorum exquireret in causa hujus schismatis, *pour avoir leurs avis de proceder en cette matiere.* Verba enim haec non excludunt Nobiles aut ceteros quos Rex evocaverat, tamen indicant eos in corpore Ecclesiae Gallicanae constitutos non fuisse, sed in Consilio regio. Vnde factum ut eorum quoque sententia, aequè ac sententia Praelatorum, secundum quam subtractio hujusmodi decreta est, mentio fiat in decreto anni MCDVI. lato contra epistolam quandam Academiae Tolosanae: *Praelatos, Universitates, viros devotos, Principes insuper & Duces, Barones, Milites. & cetera Regni & Del-*

phinatus & utriusque brachij supposita accitos ad Concilium acciri & congregari feceramus. Item in literis Caroli sexti datis anno millesimo quadringentesimo septimo: *Avons par plusieurs & diverses années fait assembler par devers nous en nostre ville de Paris les Prelats & le Clergé & plusieurs des Princes de nostre sang, Barons, Universitéz des Estudes, & autres sages & preud'hommes de nostre Royaume en tres-grand nombre, pour avoir sur ce leur avis & conseil. Quæ sic Latinè reddi possunt: Coram nobis per plures diversosque annos congregari fecimus in civitate nostra Parisiensi Praelatos clericumque & plures ex Principibus nostri sanguinis, Barones, Universitates studiorum, & alios sapientes & prudentes viros regni nostri in magno numero, ut super ea re sententiis consiliiisque eorum pareremur.*

V. At ex historia Joannis Juvenalis de Ursinis discimus ordinem observatum in rogandis personarum ecclesiasticarum sententiis, qui melius explicari non potest quam ipsis verbis auctoris: *Pour demander les opinions, & en faire les relations au Roy & à son Conseil, fut ordonné Messire Simon de Cramant Patriarche d'Alexandrie & Evêque de Carcassone; qui estoit un des principaux du Conseil du Roy, & notable Cleric.* Les Prelats & autres personnes ecclesiastiques furent tous assemblez au Palais à Paris. Ea verò Latino sermone ita reddi possunt: *Ad rogandas autem sententias, relationemque de iis ad Regem & ad Consilium ejus faciendam, constitutus est Dominus Simon de Cramando Patriarcha Alexandrinus & Episcopus Carcassonenensis, vir unus è primis in Consilio Regis, & notabilis Clericus, id est, plurimum rerum ac literarum peritia clarus. Praelati igitur cum aliis personis ecclesiasticis congregati fuere Parisiis in Palatio. Infra: Le Patriarche leur exposa comme le Roy les avoit mandez pour avoir leur avis & conseil des manieres de proceder & de trouver la voye d'y parvenir. Lors lesdits Prelats, en gardant les loüables costumes anciennes, firent une Procession par la grand' Sale du Palais, & par la Cour, pour venir à la Sainte Chapelle; où fut dite une Messe du saint Esprit par un Prelat pour invoquer l'ayde de Dieu, à ce qu'il les voulut inspirer à bien deliberer. Puis s'en retournerent en ladite Sale. Et les fit le Patriarche jurer qu'ils diroient leur vraie opinion, sans aucune fiction ny partialités & demanda à chacun son opinion; dont il y en eut plusieurs belles & hautes. Et finalement tous furent d'opinion que la voye de cession estoit la plus expediente, imò necessaire à trouver union, & meillente que la voye de compromis, dont aucuns avoient touché. Laquelle deliberation fut rapportée au Roy, aux Seigneurs du Sang & du Grand Conseil; lesquels en furent tres-*

contens. Et fuit conclusio que ladite voye diligemment se pratiqueroit. Nos ista quoque Latine reddenda esse censuimus in gratiam exterorum, non quidem verbum è verbo reddentes, sed verborum sententiam sequentes: Patriarcha, habita ad eos oratione, monuit Regem eos ad se vocasse ut eorum sententia & consilio iuraretur in investiganda ratione extinguendi schismatis. Tum Prælati, juxta morem antiquitus observatum, Processionem agentes per magnam aulam & cortem Palatii, demum ad sacram Capellam venerunt, ubi ab uno ex Prælatis celebrata fuit Missa de Spiritu sancto ad invocandum auxilium divini nominis in capienda maxima deliberatione. His ita peractis, tum demum in eandem aulam rediere. Iurejurando autem eos adiegit Patriarcha prompturos sententiam ex animo, absque ulla fictione, & nullo partium studio. Rogavit deinde uniuscujusque sententiam. Multa porro & eleganter & doctè hac occasione dicta in conventu sunt. Una tandem omnium vox fuit, viam cessionis magis expedire, immo necessariam esse ad constituendam unionem, & haud dubiè meliorem viam compromissi, de qua actum fuerat ab aliis. Cum ita constitutum fuisset, eaque sententia ad Regem, ad Principes regij sanguinis, & ad magnum Consilium relata fuisset, summo ab iis applausu excepta est. Itaque decretum fuit uti via cessionis omnino obtineret. Verùm Ioannes Iuvenalis silentio transmittit, id quod auctor MS. vitæ Caroli sexti adnotavit, Duces Biturigensem, Burgundum, & Aurelianensem huic conventui præfuisse vice Regis.

VI. Anno MCCCXCV. Carolus exequi volens hanc deliberationem, Duces Biturigum & Burgundiæ patruos suos ad Ducem Aurelianensem fratrem suum ad Benedictum Papam misit, qui ei persuaderent ut secundum quod ipse pollicitus fuerat, viam cessionis amplecteretur. Verùm eorum ingenia elusit Benedictus, viam compromissi proponens inter partes, quod negotium istud adeo implicabat ut finis nunquam sperari posse videretur. Post reditum Legatorum, Rex cum consilio alterius congregationis rursus aliquot viros ad Benedictum destinavit, oratum ut Papatu cederet, si verò is recusaret, finem se schismati imponere curaturum indicarent, prout melius fieri posse existimaret. Eodem verò tempore idem ab Bonifacio IX. Antipapa Romæ commorante postulari iussit, quem ob eandem causam urgebant Legati Regum Angliæ & Castellæ. irritò utrobique conatu, quòd uterque Pontificum dignitatem suam retinere destinasset. Quo factum est ut Carolus Concilium Ecclesiæ regni sui Parisiis congregaverit: ad quod accedere Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, procuratores

Prælatorum absentium, ac deputati Capitulorum Ecclesiarum cathedralium. In eo conventu Rex præsentem se, ac præsentibus etiam Principibus & gentibus Consilij sui, causam hanc examinari orarique iussit utrinque à viris doctis, ad eum modum quo orari causæ solent in Curia Parlamenti, Itaque, inquit Carolus, alternatis diebus in Consilio nostro, modo & forma quibus audientia in Curia nostra dantur &c. Dictum itaque est teneri Regem, juxta sacram Scripturam & Canones, ad adhibendum schismati remedium, ejusque extirpationem una cum ceteris Regibus procurandam. Quoniam verò ejus schismatis continuatio imputanda erat Benedicto Summo Pontifici, quòd viam cessionis à se in electione sua juratam respiceret, subtrahendam illi obedientiam velut schismatico. Itaque Rex se ad sententiam Ecclesiæ Gallicanæ accommodans decrevit cum consilio Principum regij sanguinis, ac nonnullorum aliorum Principum, Ecclesiæque regni sui, se, Ecclesiam, clerum, & populum recedere ab obedientia Benedicti. Iubet autem ut interim Beneficiis provideatur per electiones & collationes. Constitutio illa data fuit Parisiis die xxvii. Julij MCCCXCVIII. & proposita in Parlamento xxix. mensis Augusti insequentis. Quoniam verò provisiones Beneficiorum, aliaque expeditiones in Curia Romana fieri solitæ, multis difficultatibus implicata erant, Concilium Ecclesiæ Gallicanæ nonnulla statuta edidit, ut observarentur. Sed eorum confirmationem postulavit à Rege, qui eam concessit, postquam statuta illa in Consilio regio examinata fuerunt, ut patet ex constitutionibus regis editis annis millesimo trecentesimo nonagesimo nono & anno millesimo quadringentesimo sexto.

VII. Cùm subtractio non succederet ex sententia eorum qui ejus repertoires fuerant, Dux Aurelianensis summa vi tentabat ut obedientia Benedicto restitueretur. Eam ob causam Rex clerum regni sui convocavit Lutetiam anno millesimo quadringentesimo tertio, quòd Benedictus misit duos Cardinales. Negotium agitatum est in Consilio regio, præsentem Rege, in absentia Prælatorum; in quo decretum fuit restituendam esse obedientiam Benedicto, iis conditionibus quæ in quadam scedula continebantur; quarum præcipuæ fuerunt istæ: Cessurum Pontificatu Benedictum, cedente, decedente, vel ejecto adversario, provisionesque Beneficiorum valituras quæ factæ fuerant tempore subtractionis. His actis, Princeps, præsentibus Biturigum & Burgundiæ Ducibus, determinationem suam per Cancellarium significari

ficari iussit conventui Prælatorum; quorum aliqui statim consenserunt regie constitutioni, alij verò moram sibi dari postularunt ad communicandum cum Episcopis suarum provinciarum. Interim Rex ad se Duces illos accersivit, & ad cathedralem Ecclesiam Parisiensem profectus est: ubi Missa per Cardinalem Prænestinum celebrata, populo significata est voluntas regia, habita in eam rem concione à Petro de Alliaco Episcopo Cameracensi. Attamen constitutio regia modestissimis verbis conscripta est. Declarat enim Rex se quinquennio antè decrevisse subtractionem cum consilio Prælatorum, Principum, cleri, & magnatum regni. Cùm autem sibi affirmatum fuerit à duobus Cardinalibus Papam Benedictum serio amplecti velle viam cessionis, idcirco se, cum consilio & consensu Ducum Biturigenis & Burgundi patrum suorum, fratris sui Ducis Aurelianensis, & patris item sui Ducis Bourbonij, cum consilio etiam Prælatorum, Academicarumque Parisiensis, Tolosane, Andegavensis, & Mospeliensis, plurimorumque magnatum & nobilium regni, decernere subtractionem illam in posterum cessaturam, restitutumque iri Benedicto Papæ obedientiam. Isthæc verbis Gallicis explicantur in alia ejusdem Regis constitutione, quæ sic habet: *Scavoir faisons que comme à grande & meure deliberation, & par le conseil des Seigneurs de nostre sang & lignage, des Gens de nostre Grand Conseil, des Prélats de sainte Eglise, Vniversité & Clergé de nostre Royaume &c.* Quorum verborum hæc est versio: *Notum fieri volumus quoniam post magnam & maturam deliberationem, & ex consilio Principum de sanguine & genere nostro, gentium magni nostri Consilij, Prælatorum sanctæ Ecclesiæ, Vniversitatum & cleri regni nostri &c.*

VIII. Anno millesimo quadringentesimo sexto rursus congregata est Ecclesia Gallicana, ac rursus examinata materia cessionis & subtractionis. Iussit autem Rex in suo Consilio ut de ea in utramque partem disputaretur à duodecim Theologis & Canonistis: inter quos Magister Petrus Plout sacre Theologiæ Doctor* luculenter ostendit quanta esset in hujuscemodi rebus regia auctoritas, ut inquit Ioannes Iuvenalis de Vrsinis. Tandem Concilium Regi supplicavit ut quorundam audaciam compesceret, qui paulò acerbùs invehebantur in viam cessionis paulò antè propositam ad extirpandum schisma, subtractionemque vituperabant quæ facta fuerat. Eam ob rem orarunt regiam majestatem ut sub certis pœnis prohiberet ne quis deinceps talia loqueretur, utque decerneret rata esse & firma quæcunque acta

fuerant tempore subtractionis, quicquid verò secus præsumptum fuerit, in irritum mitteretur. Annuì Princeps postulatis, constitutione data die XIV. Januarij MCDVI. in qua continentur iussiones, mandata, & prohibitiones, uti Concilium postulaverat. Præterea Concilium pronuntiavit non toleraturos se deinceps reservationes Beneficiorum, gratias expectativas, aliave ingenia aulae Romanæ in contemptum veterum Conciliorum à Summis Pontificibus introducta. Regem verò rogavit deliberationi huic auctoritatem addere, donec Concilium generale posset haberi. Cui petitioni se Procurator regius adjunxit. Notatu digna sunt verba constitutionis regie, quæ data est anno MCDVI. die XVIII. Februarij: *Supplicabam humiliter & devotè quatinus nos ipsorum deliberationi & conclusioni conformanter adherentes, ipsas gratias habere, & dictas Ecclesias & viros ecclesiasticos nostrorum Regni & Delphinatus quoad prædicta ad suam libertatem antiquam & juris communis dispositionem, quantum in nobis est, reducere, & in eadem libertate eos conservare & manutene, omnia in contrarium impedimenta submovendo, dignemur. Nos igitur attendentes quòd sicut Sacerdotes debitores sunt ut veritatem quam audiverunt à Deo liberè prædicent, sic Princeps debitor est ut veritatem quam audivit à Sacerdotibus, præbatam quidem Scripturis, defendat fiducialiter, & efficaciter exequatur, habita prius deliberatione matura & tractatu diligenti cum pluribus de genere nostro Principibus aliisque viris notabilibus & sanosis, dictorum Prælatorum & aliorum virorum ecclesiasticorum & Procuratoris nostri supplicationem & requestam justam & rationabilem sanctorumque patrum & Conciliorum generalium decretis conformem repudiantes, eam in forma sicut præmittitur de nostra certa sententia duximus admittendam, prædictas deliberationes & conclusiones ratas habentes, dictas Ecclesias & viros ecclesiasticos quoad prædicta ad suam libertatem antiquam & juris communis dispositionem reducidos esse censimus, & quantum in nobis est reducimus, eosque in eadem libertate per nos de cetero manuteneri & conservari volumus per presentes mandantes & districtius injungentes dilectis & fidelibus Consiliariis nostris Gentibus nostrum præsens tenentibus & qui futurum tenebunt Parlamentum &c.* Verba ipsa referre volui, quoniam hæc est summa congregationis cui interfuerunt quamplures viri doctissimi; adeo ut Ioannes Iuvenalis de Vrsinis affirmet nullos ætate illa in universo orbe Christiano reperiri potuisse viros qui istos doctrina superarent. Quapropter mirum non est si causas hujus constitutionis sequens ætas descripsit in Pragmatica Sanctione. Ceterum

Cap. 10. §. 12.

Cap. 11. num. 3.

Tom. 1. Libert.
Ecol. Gall. cap.
10. num. 3.

* monstra bien la
puissance du Roy
en telle matiere.

Aussi en toute
Christianité on en
bien sçait à trou-
ver de illustres
les Clercs.

in his verbis constitutionis videmus quidem Ecclesiam Gallicanam decreta sua edere, sed ita tamen ut ea à Rege confirmari postulet. At parte ex alia Princeps profiteretur se ex officio teneri ad tuitionem veritatis quam Sacerdotes docuerint. Sed tamen observandum est non ita se agere Principem quasi ad eum simplex tantum executio pertineat, sed causæ etiam cognitionem ad se trahere, ut videat an ea quæ proponuntur consentanea sint sacræ Scripturæ & canonibus antiquorum Conciliorum. Vno verbo, universa examinat in suo Consilio, pronuntiat petitiones æquas esse, Ecclesiam Gallicanam reducit in suam antiquam libertatem quoad provisionem Beneficiorum, decernit eam libertatem in posterum obtinere debere, ac consiliariis suis imperat hujus constitutionis executioni invigilare. Discrimen illud quod intercedit inter deliberationes Ecclesiæ Gallicanæ & regias pariter observatum est in constitutione edita anno MCDXVIII. in qua Princeps profiteretur recipere se deliberationes Ecclesiæ regni sui per modum consilij: *Certas conclusiones per eos electas & tandem nobis ab eisdem per modum consilij relatas suscepissimus, approbassimus, & eas solidè tenendas ac inviolabiliter observandas statuissimus.*

IX. Tandem anno millesimo quadringentesimo octavo decreta est neutralitas; hoc est, decretum ne alterutri Pontificum obedientia exhiberetur, non ei qui Avenioni morabatur, neque etiam ei qui Romæ habitabat. Interim Ecclesia Gallicana Parisiis congregata nonnulla statuta condidit quibus præscripsit ordinem tenendum in dispensationibus, judiciis appellationum, & provisionibus Beneficiorum, præside Archiepiscopo Senonensi, ob absentiam Patriarchæ Alexandrini. Magni momenti est ultima clausula: *Hæc omnia deliberata sunt, salvis juribus Coronæ Franciæ & Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, salva etiam debita sanctæ sedis apostolicæ reverentia & Domino Pape futuro legitimo, clave non errante.* Statuta illa à Rege confirmata fuerunt. Et quamvis ejus constitutio de ea re non extet, hujus tamen confirmationis mentio extat in constitutione diei xvii. Aprilis MCDXVI. itemque in constitutione anni MCDXII. quæ ratas esse ac firmas sancit provisiones factas tempore neutralitatis: *A nous, qui sommes Gardien, Protecteur, & Defenseur des Eglises de nosdits Royaume & Dauphiné, & qui les Statuts & Ordonnances dessusdites faites audit Concile avons ratifiées & approuvées, appartient iceux, & tout ce qui s'en est ensuiivy, faire tenir & garder, sans enfreindre.* id est: *Ad nos, qui sumus Cu-*

stos, Protector, & Defensor Ecclesiarum dictorum nostrorum Regni & Delphinatus, qui que statuta & ordinationes supradictas in dicto Concilio factas ratificavimus & approbavimus, pertinet ipsas, & quicquid ex eis secutum est, factas inviolatasque prestare, & cavere ne contra eas veniatur. Concilium generale Pisani habitum anno MCDIX. ea statuta approbavit; ut constat ex ejus decreto, quod extat in Regestis Parlamenti.

X. Extincto tandem apud Constantiam schismate, ac Martino quinto Summo Pontifice electo, querelæ tamen Gallorum non desiere, quia Concilium non decreverat prohibitionem reservationum Beneficiorum, neque pecuniarum exactionem vetuerat. Quapropter Rex coactus fuit definitivo decreto providere his rebus. Iam antea quidem anno MCDVI. statuerat ex sententia Concilij regni sui ut Ecclesia Gallicana reduceretur in suam antiquam libertatem quoad electiones & collationes Beneficiorum. Verum id decretum tantum fuerat interim valiturum donec Concilium generale celebraretur. Sed cum videret nullum à Concilio Pisano & Constantiensi remedium esse quæsitum, definitivè pronuntiat. Reducens autem in perpetuum Ecclesiæ regni sui in antiquam suam libertatem, decernit ut provisiones Beneficiorum fiant secundum antiqua Concilia, abolitis prorsus reservationibus & gratiis expectativis. Tum prohibet exactiones Romanæ Curie. Quo loco duo quædam observanda sunt. Primum, constitutionem illam post extinctum schisma latam esse, cum data sit anno millesimo quadringentesimo decimo octavo. Alterum, integrum Ecclesiæ Gallicanæ Concilium non fuisse convocatum ad tractandum de editione hujus constitutionis; quæ decreta fuit in Consilio extraordinario Principis, in quo aderant Prælati quamplurimi, nonnulli Consiliarij Parlamenti Parisiensis, ac Doctores. Hæc sunt verba Constitutionis: *Præhabita deliberatione matura cum Prælatiis quamplurimis & Gentibus camerarum dicti nostri Parlamenti aliisque pluribus Doctorebus & Magistris de dicta Vniversitate Parisiensis, in ingenti numero, in camera dicti nostri Parlamenti de mandato nostro congregatis.* Ea propter verba quæ sequuntur addita sunt ad calcem hujus constitutionis: *Per Regem, ad relationem magni sui Consilij in camera Parlamenti terti per Dominum Delphinum Viennensem.*

Cap. 10. Liberi.
Ecc. Gallic.
num. 16.

Num. 21.

④④④④
④④④

CAPVT XXXV.

Synopsis.

I. Carolus septimus Ecclesiam Gallicanam congregat Avarici Biturigum. In eo conventu examinantur decreta Concilij Basileensis, ac recipiuntur.

II. Publicam eorum acceptationem fieri postulat Ecclesia Gallicana. Tum condita Sanctio Pragmatica. In ea emicant clara argumenta regia auctoritatis.

III. Gallorum Reges in coronatione sua pollicentur Episcopis protectionem & iurisdictionem iurium Ecclesie. Intelligendum id iuxta veteres formulas, que explicantur. Iusjurandum Philippi primi Regis.

IV. Emicat item auctoritas regia protectionis in congregatione Ecclesie Gallicane habita Avarici Biturigum anno 1440.

V. Conventus Tironensis tractavit de capitulis à Rege Ludovico XII. propositis anno 1510. de bello inferendo Papa Iulio. Responsa Ecclesie Gallicane spectanda sunt tanquam data ab eis penes quos est auctoritas decernendi.

I. CAROLO dein septimo regnante Concilium Ecclesie Gallicane congregatum est Avarici Biturigum anno millesimo quadringentesimo trigesimo octavo, in eoque ad usum revocatae sunt omnes regulae supra à nobis observatae. Concilium Basileense generale plurima decreta statuerat pro reformatione disciplinae ecclesiasticae, praesertim quoad provisionem Beneficiorum & iudicia causarum. Dein Legatos suos ad Regem & ad Ecclesiam Gallicanam misit, oratum ut ea decreta susciperentur & observarentur in Gallia. Rex verò ex sententia magni sui Concilij convocavit in urbem Biturigensem Archiepiscopos, Episcopos, insignia Capitula, Abbates, Decanos, Praepositos, & alios Praelatos ecclesiasticos, Magistros Doctores in Iure divino & humano, aliisque viros doctos Academicarum, aliasque item personas regni & Delphinatus, quos omnes in magno numero congregavit in Capitulo sanctae Capellae Biturigenfis. Congregationi praesidebat Carolus Rex, assidentibus ei primogenito ejus filio Ludovico Delphino Viennensi, Duce Borbonio, aliisque magnatibus, & viris eruditissimis in rebus ecclesiasticis & secularibus de magno suo Concilio: *In qua quidem solemnique congregatione praesidentes, assistentibus nobis primogenito nostro Ludovico Delphino Viennensi, Duce Borbonio, aliisque magnatibus, proceribus, & viris peritissimis in ecclesiasticis & secularibus de magno Concilio nostro.* In ea congregatione auditi sunt à Principe Legati Eugenij quarti, causam ejus orantes, tum etiam Legati Synodi Basi-

leensis. Post quae Carolus utrorumque causam se praesente examinare iussit diversos Doctores. Cum autem ea discussa fuisset, ecclesiasticae personae representantes Ecclesiam Gallicanam summa cura apud eum enarraverunt quanta confusio in politicam ecclesiasticam introducta esset, cui, ut ipsi existimabant, abundè providerant decreta Concilij Basileensis. Itaque consentire se acceptationi horum decretorum, alios quidem prout concepta erant, nonnullos cum modificationibus à se additis. Eas porro modificationes non ea mente introductas fuisse quasi dubitaretur de auctoritate eorum qui decreta haec considerant, sed quia existimarunt eas congruere utilitati publicae & consuetudini Ecclesiae Gallicanae.

II. Concilium itaque Biturigense censuit suscipienda esse decreta illa, orandumque Regem ut publica eorum acceptatio fieret, utque edicto sive Pragmatica Principis Sanctione firmarentur, eorumque executio imperaretur Curiae Parlamenti & aliis Officiariis. Tum omnes Episcopi & personae ecclesiasticae representantes Ecclesiam Gallicanam humiliter Regi supplicarunt ut rebus in congregatione decretis regium consensum adhiberet, easque cum effectu protegeret, jubens ut inviolabiliter observentur. At Princeps de negotio isto deliberari iussit in magno suo Concilio; in quo aderant Principes regij sanguinis, quamplurimi magnates, & viri graves ecclesiastici & seculares. Considerans autem Carolus Sacerdotes teneri ad praedicandam veritatem quam à Christo didicerunt, Regem verò ad eisdem veritatis protectionem teneri, si sacris Scripturis congruat, intelligens porro, post maturam deliberationem in Concilio suo habitam, supplicationem ac postulationem cleri justam esse & rationabilem ac decretis sanctorum patrum consentaneam, praedictas deliberationes ratas habuit, esseque consensum & auctoritatem suam adjunxit, praecipiens ut ea custodiantur & observentur & inter constitutiones regias describantur. Tum Curiae Parlamenti & aliis Officiariis praecipit ut eas inviolabiliter observari facerent à personis ecclesiasticis & secularibus, gravi poena rebellibus irrogata. Singula quae hucusque diximus colliguntur ex edicto quod Pragmaticam Sanctionem vocant. Ex eo enim discimus Regem convocare Concilium regni sui, eique cum Concilio suo praesidere, causas praesente ac jubente eo tractari, deliberationes Ecclesiae Gallicanae non ante executioni posse mandari quam Regis edicto firmatae sint, examinari porro debere à Principe in Concilio suo, protectionemque

executionis infractionumque castigationem delegari magistratibus regiis. Initio autem edicti Rex declarat se ex officio, quod ipsi commune est cum universis Principibus, teneri ad conservationem canonum antiquorum patrum, ac præterea id sibi privatim incumbere ob promissionem sive jusjurandum quod in coronatione sua juraverat. quas pariter causas attulerat Carolus sextus in constitutione edita anno MCDVI. de qua superius egimus.

III. Nam Reges nostri in coronatione sua pollicentur se protectionem & tuitionem suam exhibituros juribus Ecclesie conservandis. Quod intelligendum est juxta veteres formulas, in quibus conservatur voluntas Episcoporum qui Petitionem hanc fecerant. Eorum autem mens non ea tantum est, ut bonorum suorum conservationem sibi à Principi promitti velint, aut libertatem celebrandi officia divina, sed præterea solliciti sunt de conservatione jurium & privilegiorum quæ ad ipsos pertinent secundum Canones. Ita enim docet formula jurisjurandi à Philippo primo emissi anno MLIX. cum consecratus est Rex vivente patre. Ea autem his verbis concepta est: *Ego Philippus Deo propitiante mox futurus Rex Francorum in die ordinationis meæ promitto coram Deo & sanctis ejus quod unicuique* de vobis commissis canonicum privilegium & debitam legem atque justitiam conservabo & defensionem quantum poterò adjuvante Domino exhibebo, sicut Rex in suo regno unicuique Episcopo & Ecclesie sibi commissæ per rectum exhibere debet. Populo quoque nobis credito me dispensationem legum in suo jure consistentem nostra auctoritate concessurum.* Formula illa descripta est, usque ad vocem *populo*, ex ea quam Hincmarus Remensis Archiepiscopus obtulit Ludovico Balbo Caroli Calvi filio anno octingentesimo septuagesimo septimo, cum is apud Compendium coronatus & consecratus fuit, quæ extat in Capitulis Caroli Calvi à Sirmondo editis, quamque Reges semper usurparunt usque ad tempora Philippi primi. Ac licet dein ejus verba fuerint immutata, res tamen ipsa mansit. Sicut ante Ludovicum Balbum Reges eandem quidem Promissionem faciebant, sed aliis verbis, ut constat ex Promissione facta à Carolo Calvo anno DCCCLXIX. quando Rex Metis coronatus est in regno Hlotharij: *Sciatis me...unicuique in suo ordine secundum sibi competentes leges tam ecclesiasticas quam mundanas legem & justitiam conservare.*

* Legendum de vobis, & Ecclesie vobis commissis.

Vide appendicem ador. veter. post Lupum Ferrar. Tit. vi. yit.

To. 1. Libert. Eccl. Gallie §. 14.

IV. Alia quoque Ecclesie Gallicanæ congregatio juxta decretum Caroli septimi habita fuit Avarici Biturigum anno

MCDXL. occasione schismatis in Ecclesia vigentis, in qua auctoritas protectionis regie singulariter emicat. Cum Synodus Basileensis deposuisset Eugenium quartum, & in ejus locum substituisset Amedeum Ducem Sabaudia, qui Felix quintus dictus est, Legati Eugenij & Concilij Basileensis auditi sunt à Rege coram Concilio Ecclesie Gallicanæ, quæ nonnullas conclusiones edidit in hac materia. De his ergo cum relatum esset Principi in suo magno Consilio, ipse eas *gratas & acceptas* habuit, & secundum eas constitutionem edidit, quæ ad Parlamentum missa est. Hujus constitutionis sententia hæc est. Regem lubenter auditurum Ecclesiam legitime congregatam. Quoniam verò multi viri sapientes & docti dubitabant an depositio Eugenij, & nova Felicis electio, in Concilio Basileensi factæ, justè ac canonicè decretæ fuerint, & utrum Concilium illud sufficienter tunc representaret Ecclesiam universalem, Principem persistere in obedientia Papæ Eugenij. Cum autem merita hujus causæ cognoverit, sive per Concilium Oecumenicum, sive per congregationem Ecclesie Gallicanæ, quæ frequentior convocabitur cum Ducibus, Baronibus, & affinis suis, aut per communem consensum Principum, tum amplexurum eum veritatem catholicam. Accidit autem ut per ea tempora, interim dum schisma erat inter Papam Eugenium & Concilium Basileense, personarum ecclesiasticarum studia se dividerint, adeo ut nonnulli partes Concilij sequerentur, alij verò, Pontificis. Quoniam verò unius partis fautores & adherentes excommunicabantur & Beneficiis suis privabantur ab alia, unde horrenda confusio emergebat in regno, Carolus, tametsi Eugenio adhereret, propria auctoritate (nulla facta mentione Concilij Ecclesie Gallicanæ, tametsi ea adesset in urbe Biturigeni) suspendit citationes, censuras, privationes, & inhabilitationes, sive à Papa sive à Concilio factas, & Curie Parlamenti præcepit ne pateretur eo prætextu personas ecclesiasticas perturbari in suis Beneficiis, ut constat ex constitutione anni millesimi quadringentesimi quadragiesimi.

V. Ecclesia Gallicana congregata Caroduni Turonum à Ludovico XII. anno MDX. deliberavit de capitulis à Rege propositis, de necessitate nimirum belli gerendi adversus Iulium secundum Papam, ad prohibendas invasiones ejus, & de nullitate sententiarum quas Iulius postea ferre posset. Responsum Ecclesie Gallicanæ non spectanda sunt tantum velut responsum Doctorum qui

interrogantur de causa aliqua quæ ad conscientiam pertinet, sed velut responsa data ab eis penes quos est auctoritas decernendi circa materiam propositam. Quamquam necessaria futura erat auctoritas regia ad publicam eorum executionem.

CAPVT XXXVI.

Synopsis.

I. An Princeps imperare possit solus executionem canonum, non expectata etiam sententia Ecclesie Gallicane. Id ius competere Principibus probatur variis exemplis Imperatorum Christianorum.

II. In Gallia vero sanctus Ludovicus eo iure usus est. Quem ob hoc mirè laudat Iuuenalis de Vrfinis.

III. Vtuntur adhuc eo iure Reges Francorum. Magni momenti est edictum Caroli sexti laum anno 1418.

I. **Q**UÆRI potest an ex eo quòd suprema canonum protectio ad Regem pertinet, sequatur eum iubere posse ut observentur, non expectata etiam sententia Ecclesie Gallicane. Certum quidem est earum constitutionum observationem fore sanctiorem, si conderentur cum generali cleri consensu, quoniam unusquisque eam rem obtinere modis omnibus cupit quam ipse suo iudicio comprobaverit. Nilominus æquè certum est Regem ex sententia Consilij sui, quod auget aut minuit prout ei lubet, posse latis edictis decernere ut canones observentur, ac circumstantias & modos necessarios addere ad faciliorem eorum executionem, sive etiam ad veram eorum mentem explicandam, eosque accommodare ad utilitatem regni. Ad probationem autem hujus auctoritatis extant exempla omnium Imperatorum Christianorum, Constantini videlicet, Valentiniani, utriusque Theodosij, Arcadij & Honorij, Marciani, Leonis, Iustiniani, Heraclij, Leonis Philosophi, & Basilij.

II. In Gallia verò, inter Reges tertia stirpis emicat sanctus Ludovicus, qui propria auctoritate, nulla facta mentione congregationis Ecclesie Gallicane, celebre illud edictum tulit anno MCCXLVIII. quo pefundantur novitates ab Ecclesia Romana per illas tempestates introductæ, & Ecclesia Gallicana revocatur ad observationem canonum. Iuuenalis de Vrfinis Archiepiscopus Remensis, in oratione sua ad Regem Carolum septimum, quæ citatur in

Notis ad historiam Caroli sexti ab eodem Ioanne conscriptam, laudat hunc Principem ob editam Pragmaticam Sanctionem. Dein addit: *Et n'estes pas le premier Roy qui a fait telles choses. Car qui bien void l'Histoire de Philippes le Conquerant, il ordonna le mesme. Si fit S. Louis, qui est saint & canonizé. Et faut dire qu'il fit tres-bien. Votre pere & les autres les ont approuvè. [id est. Neque enim primus es inter Reges qui istiusmodi constitutionem edideris. Nam & in historia Philippi Augusti legitur ipsum similiter olim statuisse. Ejus vestigia affectus est & sanctus Ludovicus, qui sanctus est & canonizatus. Affirmare autem decet illum rectè egisse. Pater tuus aliique eorum acta probaverunt.]*

III. Utuntur adhuc eo iure Reges Christianissimi. Nam licet tomos deliberationum cleri Gallicani recipiant, ea tamen tantum spectantur velut consilium & oratio ad Principem. Dein Rex decernit id quod lubitum ipsi fuerit, sive respondendo in margine tomi, ut vulgò fieri consuevit; sive etiam per edictum, ut factum est in edicto Melodunensi anno MDLXXIX. & Parisiensi anno millesimo sexcentesimo sexto. Præterea Reges nostri condunt constitutiones pro ordinanda politia ecclesiastica ad executionem canonum, neque ullam cuiuslibet coactus sententiam rogant quam sui Consilij, quod ex personis ecclesiasticis & secularibus constat. Ævo Caroli sexti, cum maxime frequentes erant congregationes Ecclesie Gallicane, facile abstinebatur à roganda earum sententia. Quare non inutiliter à me observatum est in capite superiori prohibitionem perpetuam reservationum & gratiarum expectatarum, quæ adversus Curiam Romanam facta est, decretam fuisse à Rege anno MCDXVIII. cum consensu sui magni Consilij, ad quod extraordinariè vocati sunt nonnulli Prælati & Proceres, & Officiarij Parlamenti, ac plurimi Doctores ex Academicis. Ceterum edictum illud ex eo capite magnificentum est ad probandam auctoritatem regiam in protectione canonum, quòd editum est post schisma tandem extinctum, & postquam his malis remedium adhibere recusaverat Concilium Constantiense, in superhabitis Gallorum postulatis. Porrò quod Ecclesia Gallicana anno millesimo quadringentesimo sexto fieri debere approbaverat, quandiu schisma duraret, & donec Concilium generale celebraretur, id definitivo decreto Princeps decrevit post extinctionem schismatis.

* Transfrance

Per Regem, ad relationem magni sui Consilij in camera Parlamenti per Dominum Delphinum Viennoisem.